Ovidiu Vuia † 2002

Lumea antică pe pragul prăbuşirii
Reproducere manuscris (operă postumă)
Vol. I

Rita Vuia
2009

Reproducere manuscris
(operă postumă)
Vol. I-III

Anmerkung – nota –

Vorliegendes Buch wurde reproduziert aus einem Manuskript, das sich im Nachlass von Ovidiu Vuia befand. An welchem Datum ei es verfasst hat, ist nicht mehr zu rekonstruieren. Die Wahrscheinlichkeit, dass es sich um das verschwunde Manuskript handelt, ist gross, denn es existiert nur das unkorrigiert Original, der korrigierte Durchschlag ist nicht vorbanden. Vermutlich befand es sich in der zu erst verschwundenen Aktentasche. Als der Verlag Almarom die Unterlagen vom Buch SUB ZODIA CĂRŢII ŞI A STUDIULUI (Cu Pamfil Şeicaru în exil) Vol. I-III zurückgegeben hatte, erhielten wir auch die Aktentasche, allerdings leer und verdreckt. Eine Erklärung, wie sie în den Besitz dieser Aktentasche gekommen sind, sind sie bis heute schuldig geblieben. Die erste Erklärung konnte Ich als Lüge entlarven und beweisen.

Ich habe das Manuskript abgeschrieben mit den Tippfehlern, die Ich nicht beurteilen bzw. korrigieren kann. Von der Einleitung existiert nur die erste Şeite, der Rest ist komplett. Ich möchte das umflassende Werk aber trotzdem publizieren, man möge mir die Fehler bitte nachsehen.

Rita Vuia, im Jahre 2010

I

Gândirea greacă şi creştinismul

În rândurile de faţă nu vreau să repet datele istorice cunoscute atât de bine din scrierile specialiştilor, nu puţin chiar contemporani direcţi ai evenimentelor.

Ideea, firul meu conducător, este să arăt raportul dintre evoluţia gândirii greceşti şi creştinism de la apariţia sa şi să încerc să demonstrez că de fapt între cele două mari învăţături nu există contradicţii ci chiar din contră o sublimă continuitate. În acest context aş demola fără cruţare construcţia ridicată de istoricii cu renume ca Gibbon şi elevii săi, acceptată de altfel ca un postulat cum că imperiul roman ar fi dispărut datorită creştinismului: nimic mai fals cum vom vedea.

De fapt prin studiul nostru urmărim mişcarea ideilor, mult mai supuse schimbării şi transformărilor decât materia inertă, exact cum susţine V. Pârvan, în preajma naşterii lui Iisus oamenii erau pregătiţi prin conştiinţa lor să-l primească, de-aci până la schimbarea relaţiilor economice dintre indivizi şi state vor trece multe veacuri deci nu condiţiile materiale ale lui Marx influenţează ideile ci raportul se arată a fi de-a dreptul, invers.

Cercetătorilor miopi porniţi să dea importanţă doar crizelor prezente în anii căderii imperiului roman şi prin ele să determine victoria creştinismului, le-am zice că sunt în mare eroare, lupta ideilor posedă un istoric mult mai vechi şi mai viu, infrastructurală dacă vrem fatşă (?) de suprastructura materialităţii evenimentelor.

Deoarece tema noastră priveşte în primul rând gândirea greacă este bine că ne reamintim că în epoca elenismului, în instituţiile ce-au luat naştere după moartea lui Alexandru cel mare, filosofia dezvoltată alături de ştiinţele exacte ca matematica, astronomia, fizica, va lua şi ea un caracter practic, pe filosofi nu-i mai interesează problemele metafizice nerezolvabile de altfel ci pragmatismul etic reprezentat de stoicismul lui Zenon, epicureism, scepticismul pyronian şi cinismul, aceasta din urmă mai ales ca un izvor de-a trăi în asceza spiritului preluat în creştinism de cinul monahicesc.

Desigur preocupările metafizice nu pot dispărea total, ele pot fi sesizate în continuare, chestiunile teosofibe de dezbat în cadrul Gnosticei, disciplină ce se ocupă cu modul şi calea de a-l putea cunoaşte pe Dumnezeu.

Putem constata o deosebită schimbare de perspectivă când înainte Zeus corespundea unei reprezentări antropomorfe, nu reclama nicio atracţie sau di…

(Restul Capitol I nu exista)

Lucian din Samosata: Dialoguri

Lucian se naşte în Samosata, cam pe la 125 d.Hr., orăşelul său natal era aşezat în nord-vestul Siriei, provincie stăpânită după Alexandru cel Mare de Seleucizi, apoi trecută sub dominaţie romană.

Tatăl său om simplu, lipsit de mijloace, cum povesteşte Lucian într-una din bucăţile sale Visul, îl dă ca ucenic la un cioplitor în piatră unde însă el nu se simte deloc în largul său. Bătut şi dat afară pleacă în Ionia cu intenţia de a-şi împlini studiile la care visa.

Ionia sub romani devenise iar un forum de cultură, în oraşele sale reînviase trecutul înfloritor astfel că Lucian are ocazia să-şi însuşească o cultură mai mult decât solidă. Îi citeşte şi învaţă pe de rost pe Homer, din acesta citează des chiar Zeus la el recită versuri din marele aed din Chios atunci când în şedinţe se adresează celorlalţi zei, la fel procedează şi cu Hesiod, Teognis, Pândar, Simonide şi bineînţeles tragicii constituie pentru el un vârf unic al artei. De la sine înţeles că se simte atras de autorii de comedii, dintre aceştia în primul rând Aristofan îl va influenţa cu spiritul său popular caustic şi modul de a-şi pune eroii în cele mai absurde situaţii.

Modelul său însă l-a oferit oratorul Demostene, acesta l-a fascinat prin darul de a mânui cuvântul şi a-l cizela ca şi cu dalta, marmora de Păros. Astfel îşi însuşeşte arta oratorică şi se instalează în Antiohia, capitala Siriei, ca avocat, dar meseria nu-l încântă curând îmbrăţişează misiunea de sofist, adică un fel de conferenţiar ambulant, cum mulţi din cei ce formau zisa sofistica a doua, mai existau pe vremea sa.

La greci pe lângă înclinaţia pentru arta plastică, poezie şi filosofie, în aceeaşi măsură era dezvoltată şi oratoria arta de a predica şi pleda, preluată apoi şi de romani, popor practic de ingineri, arhitecţi şi politicieni.

Dacă vom parcurge literatura elenă vom constata că de la Homer la Tucidide şi Xenophon, discursul ocupă o bună parte din opera lor, de înţeles la un popor dornic de libertate, dar însetat după adevăr în numele căruia se lasă bucuros convins prin argumente potrivite.

Discuţia deschisă în agoră sau în cartierul poporului Pnyxul asupra problemelor politice aflate la ordinea zilei în Atena democrată sau pregătirea în acelaşi mod a războiului în Sparta autocrată sau în alte tiranii luminate, a impus ca harul cuvântării să fie considerat ca făcând parte integrantă din personalitatea fiinţei umane, o calitate a armonieni şi frumuseţii sale ideale.

Deci la vechii greci oratoria s-a dezvoltat ca o formă de expunere nu neapărat pledoarie cum va deveni aproape exclusiv la romani, şi când va tinde spre aşa ceva Aristofan în Viespile o va satiriza iar Lucian nu găseşte de cuviinţă dă însuşească drept meserie de altfel cât se poate de lucrativă. Nu chiar întâmplător din tratatele lui Quintilian învăţau viitorii avocaţi ca într-un fel de manuale de drept fundamentate pe legile ţării deci apropiaţi de sensurile lor din timpurile moderne pe când la greci ea era lăsată la dispoziţia oratorului respectiv, interpretarea lui nu cunoştea restricţii impuse din afară.

Într-un fel de nobilă sinteză a fost moştenită oratoria la noi românii, Maiorescu, Delavrancea, Marghiloman, PP. Carp, Take Ionescu în discursurile lor parlamentare pe lângă argumentaţia necesară erau preocupaţi să îmbrace ideile într-o formă sensibilă, să şi impresioneze, din această cauză nu rar întrebuinţau comparaţii hiperbolice după exemplul celor ce încarcă, precum stelele cerul nocturn, textele homerice. Ca o întărire a celor susţinute de mine e faptul că marii avocaţi erau şi mari politicieni.

Epoca de după al doilea război mondial, una din cele mai cenuşii din istoria omenirii, promovând cu persuasiune complexul de masă semnalat de Ortega Y Gasset contra valorii şi elitei, va înlocui oratoria clasică, elegantă şi artistică, reprezenta ea însăşi o artă, cu vorbăria

prozaică, aceasta cu atât mai ridicată cu cât stătea mai în lăturile şi gunoaiele prostiei. Această involuţie se observă şi în teatrul apusean unde de la dicţia impecabilă a marilor actori – o, acele voci de neuitat – la bâlbâiala penibilă a unor antiactori altă dată respinşi la examenul de admitere la cea mai modestă şcoală actoricească, la fel în pictură de la Gauguin tăgăduitorul canoanelor clasice, în fond stabilite mai târziu în epoca elenistică, poposim la preaslăvirea urâtului și monstruosului din arta modernistului Picasso, el însuţi victima celor ce plăteau antiarta cu bani mulţi de tot.

Totul întăreşte existenţa orânduirii maselor lui Ortega Y Gasset, cu ea și lipsa oratoriei în societatea zisă democratică, de astăzi, degradată în cea mai perfectă oglindire a tuturor relelor sale, cea comunistă. Bine scria prin anii lui 30, doctorul N. Paulescu, în mod profetic că liberalismul democratic corupt și ateu se aliază cu omonimul său de ideal comunismul.

Întorcându-ne la eleni, mai ales la ei, robii propriei lor libertăţi, nu putea să nu se isce conflictul dialectic, prezent în orice expunere între argumentele pro şi contra, fără dificultatea oratorul era capabil să cadă în eroarea că adevărul este cât se poate de relativ, depinde din ce unghiu îl priveşti în ultimă instanţă arată posibilitatea de a fi prins în plasa argumentelor, ca Heracle în cămaşa lui Nessus şi apoi mutilat după voie.

Iată sub ce auspicii de naşte şcoala primilor sofişti în rândurile căruia ar fi să-l cităm pe celebrul Gorgias din Leontinoi, sau pe Predicos din Teos, ei învăţau arta de a vorbi, rezumată la o artă formală prin care întrebuinţând nu numai silogismul dar și sofismul – de unde denumirea lor – astfel că se concludea că acelaşi orator era în măsură să – apere și să atace orice problemă în acelaşi timp, reușita convingerii nu depindea de miezul chestiunii ci de talentul vorbitorului.

Învăţaţii mai sus citaţi se bucurau de mare cinstire în epoca lor singura imputare ce li se ducea era faptul că cereau bani pentru a-şi învăţa elevii.

Rolul sofiştilor a fost supraevaluat de pseudofilozofii marxişti – la fel ca filosofii Democrit şi Epicur – asta ca să aibă cpe cine opune marii învăţături idealiste a lui Platon, una din cele mai strălucite din întreaga istoria a gândirii umane. Păstrând proporţiile dictate de bunul simţ al realităţii, sofiştilor le revine meritul de a fi determinat pe învăţăceii lor să gândească liber, aşadar le-a oferit cuvenita introducere într-un nou mod de a filosofa. Indiscutabil Socrate aplecat de la învăţătura sofiştilor pe care până la urmă a contestat-o cum nu rar se întâmplă ţi-l în alte cazuri asemănătoare. Marele filosof voia să înveţe pe oameni prin dictonul templului delfic „Cunoaşte-te pe tine însuţi", felul de a gândi drept ceea ce constituia o inovaţie faţă de sofişti indiferenţi dacă gândul e drept sau nedrept, el poate fi oricum demonstrat ca atare.

Totodată le revină meritul sofiştilor de a fi desăvârşit arta vorbirii până la perfecţiune fără activitatea lor greu s-ar putea concepe apariţia lui Socrate cu elevii săi adunaţi la Academia Atenei şi marii „stilişti" ai cuvântului vorbit de talia lui Isocrate sau Demostene şi să nu-l uităm pe marele avocat apărătorul frumoasei Fryne, Hipereides.

Cât de diferită poate di interpretata activitatea sofiştilor ne-o arată celebrul dicton al lui Protagoras sofistul filosof, „Omul este măsura tuturor lucrurilor" interpretat pro şi contra după cum este epoca, exact după exemplul de a vedea lucrurile a sofiştilor, sceptici şi iconoclaşti dar şi idealişti şi constructivi în aceleaşi persoane, după cum va descrie legile contrarii ale dialecticii idealiste Hegel cu secola mai târziu.

Se mai poate susţine că sofistica s-a dezvotat împreună cu stările sociale din jurul ei. În perioada clasică a contribuit la împlinirea kalokagaţiei pericliene, punând frâu acolo unde spiritul lansat din Panteonul Acropolelui de lângă statuia Atenei de Fidias şi-ar fi luat un zbor prea periculos sortit căderii zdrobitoare a lui Icar.

Cu timpul însă odată cu decăderea şi corupţia moravurilor se schimbă şi sofistica, îşi pierde mai tot caracterul său pozitiv, astfel că pe vremea lui Lucian aşa-zisa sofistică a doua nu mai avea aproape nimica în comun cu cea dintâi, din epoca de aur a lui Pericle.

Sofiştii din perioada a doua, corespundeau mai mult nihiliştilor din proza lui Dostoievsci, fără a împărtăşi chinurile interioare a lui Ivan Kamarazoff, credeau că nu există o idee adevărată, enunţul ei depindea de interpretarea celui ce se ocupa cu ea şi ştie să o expună.

Sofistul al doilea devine un profesionist, diferit de avocatul impului fiindcă el trata probleme generale. Era cum s-ar spune comerciantul ambulant care vindea adrept obiecte, idei pe măsura şi dorinţa cumpărătorului. Şi deoarece vremurile nu permiteau, ei nu se ocupau cu critica oamenilor politici (ca Aristofan de pildă) nici atât corupţia sau abuzurile publice. Ca şi în comediile lui Meandru preocuparea lor mergea spre subiecte ce priveau pe omul de rând, de cele mai multe ori dizertaţiile lor frizau absurdul sau grotescul, subiectele erau din cele mai banale, virtutea lor consta în a le da lustrul cuvenit, ca o hlamidă pregătită din carton şi aţă vopsită, în principial era să ia ochii privitorului, dar să nu-l lase să se apropie prea tare ca să nu vadă falsitatea materialului.

Nu rar ca să-şi arate rutina şi marea învăţătură sofistul vorbea despre subiecte la cerere, în fond ceea ce interesa privea prestidigitaţia scamatorului jucându-se în loc de cu farfurii zburătoare cu noţiuni şi judecăţi, pe multe le scotea uimind auditorul, pe ascuns din mânecă sau de sub mantauau transformată într-un laborator de prefabricate verbale.

Oricât nu am fi de acord cu astfel de procedeea nu putem să nu admitem că o atare meserie de conferenţiar ambulant nu se putea dezvolta decât într-o societate în care spiritualitatea se afla la mare preţ. Se spune că florentinii lăsau oraşul pustiu când apărea câte-un poet să le citească din opera lor şi cred că nu procedau altfel grecii cu oratorii lor de profesie. Să nu uităm că tot datorită a astfel de exerciţii spirituale a pututu sfântul Pavel să predice printere greci, locul său pe berna Corintului nu constituia deloc o excepţie ci se înscria în obiceiul cel mai diurn al contemporanilor.

Conferenţiarul din sofistica a doua juca şi rolul gratuit al celui ce distrează, de talia, deşi nivelul lor va fi fost mult mai ridicat, unui

talk-show al televizoarelor de astăzi. Un astfel de pelerin sofist, cu drumul de-a lungul Mediteranei până la Roma a fost şi Lucian, succesele repurtate vorbesc de la sine despre strălucitele-i talente. Şi astfel în mod invers prin Lucian ne dăm seama și de însușirile respectivei sofistici a doua. Prin ea a învăţat viitorul satiric să trateze cu deosebită inteligenţă, de multe ori contradictorii, diferitele probleme, nu rar autosatira ocupa un loc de onoare.

Pe lângă toate noua meserie, mult mai liberă ca cea de avocat, i-a permis să-și dezvolte după voie imaginaţia una din calitatea majoră a scrisului său.

Şi nu în cele din urmă vorbirea frumoasă căutată dar nu preţioasă îi va ajuta să ajungă la scrisul său caracterizat printr-un stil superior, floarea graiului atic, valoare ce-l pune alături de marii scriitori ai epocii de aur.

Şi așa s-a întâmplat că după ve-a atins apogeul carierei sale de sofist, Lucian renunţă la măiestria-i unanim recunoscută, se întoarce iar la o altă ucenicie sub tutela marilor clasici.

Un rol decisiv îl joacă – o scrie într-unul din dialogurile sale – depărtarea sa de Roma și stabilirea la Atena, capitala vechii Grecii a corespuns firii și idealurilor sale.

Renunţă aşadar la discursul lung şi adaoptă genul scurt al dialogului.

Istoria în zelul ei de a se ocupa numai de învingător, uită să mai vorbească de Athena de pe timpul stăoanirii romane, de altfel aceasta încă de pe vremea ocupării macedonene şi-a pierdut independenţa, centrul politic a trecut în Pelopones, la Corint şi Sykion s-a înfiinţat liga aheeană, obiectul unei părţi din Istoriile universale ale lui Polybios din Megalopolis. Şi totuşi în respectiva epocă, Atena lipsită de orice importanţă politică, după ce cultural robeşte la rândul ei Roma, cum Horaţiu într-un poem al său o adevereşte, porneşte să-şi caute propria identitate prin regăsirea marei ei tradiţii îşi proiectează în viitor statuia nemuririi sale.

Atena devenise astfel o regină a spiritului, opus Romei capitala pământului, ea era mai apropiată de veşnicia cerului. În aceste condiţii Lucian din Samosata era normal să părăsească Roma şi să redescopere în Atena, noua lui patrie. Cu această ocazie îşi leapădă haina conferenţiarului sofist şi-şi reîncepe ucenicia la izvorul învăţăturii filosofilor clasici Platon, Democrit şi alături de ei Epicur împreună cu cinicul Diogene din Sinope.

Va ajunge el însuşi la o filosofie a sa, să-i zicem eclectică având un conţinut adânc moral, un stoicism epicurian dacă aşa ceva este posibil, deci corespunzător evoluţiei sistemelor filosofice contemporane din metafizice virate tot mai mult spre curente etice, privind omul şi raportul său cu binele şi răul, dintr-un punct de vedere diferit de cel maniheist dar influenţat de el prin originea sa orientală, din Samosata oraşul de pe Eufrat. Va insista asupra acestui aspect deoarece în general se trece uşor pe lângă el. Lucian din Samosata ajunge să fie cel mai caracteristic scriitor elenistic din perioada romană întrupează în opera sa, cele mai alese idealuri ale vremii sale.

Se insistă cu precădere, pe drept de altfel, asupra lui Lucian satiricul, incontestabil în prima lui linie dar cu esenţiale deosebiri de profilul obişnuit al pampfletarului şi biciuitorului de vicii.

Satira s-a dezvoltat şi în literatura romană, dar spre deosebire de Juvenal sau Petroniu, Lucian o practică nu pentru savoarea fructului însuşi, în afară de latura distructivă critică el urmăreşte chiar pe aceleaşi locuri să şi clădească faci să refacă potenţialităţile vitale ale unei societăţi în descompunere.

Tendinţa îl va determina de multe ori să-şi justifice atitudinea, să-şi definească scopul cu totul uman şi generos, chiar dacă contemporanii săi nu voiau să înţeleagă acest lucru cum se întâmplă de regulă.

Seneca şi Marc Aureliu, marii stoici ai epocii imperiului roman propuneau pe alte căi aceleş lucru numai că Lucian a preferat să intre în arenă având biciul în mâini şi fiindcă în acest domeniu a dat câteva opere mai mult decât stabile, îşi merită renumele lui de pamfletar şi

primul ziarist al lumii, epitete ce caracterizează doar o parte din adevăr.

Comparaţia sa cu Voltaire nu rezistă în niciunul din punctele esenţiale, căci scriitorul francez este distructiv şi caustic până la iconoclasie, acţiunea lui justifică actul dement al sans-culoţilor dărâmători de catedrale şi monomente, pe când Lucian din Samosata caută cu orice preţ să îndrepte deci să salveze nu să construiască pe ruinele mormintele şi ruinele provocate.

Calitatea de-a gusta cu voluptate bucatele alese ale satirei corespund oricărui mare satirice, de la Voltaire la Swift sau mai înainte Rabelais şi să nu-l uităm pe Caragiale al nostru. Talentul şi geniul determină pe fiecare să se simtă bine în elementul său, ori nimeni nu poate tăgădui că de-aşa ceva e vorba şi în cazul lui Lucian din Samosata.

Dacă ar fi să-i găsim un exemplu înrudit ne-am gândi la humanistul Erasmus din Rotterdam, autorul Elogiului nebuniei şi el a zugrăvit vicii mai mult cu intenţia de-a le îndrepta, atunci când Luther porneşte marele război religios contra Romei, savantul rămâne de-o parte, nu aceasta era minciunea lui. Alăturarea a mai fost făcută şi de alţii, ea vine ca de la sine, Erasmus se înscrie printre primii traducători moderni ai lui Lucian în limba latină.

Lucian din Samosata biciuind corupţia şi idealurile materialiste ale societăţii sale a urmărit să scape lumea sa de prăbuşirea ce va să fie. A făcut-o bineînţeles cu mijloace ce-au explorat permanenţele firii umane de unde durata sa peste timpuri ca opera oricărui mare artist.

Deşi atât de legat de vremea sa îl citim astăzi de altfel ca pe Erasmus cu aceeaşi participare neostenită ca şi romanul sau grecul de acum 2000 de ani.

Astfel ajungem la cea înaltă însuşire a operei lui Lucian: ea aparţine unui mare scriitor, geniul asigură creaţiei sale intrarea în netimp, nu este atinsă niciun moment de rugina marei treceri.

Pe această linie marele lui merit este acela de a fi dat o nouă înflorire limbii elene zisă atică, împleteşte utilul cu frumosul, se înscrie printre marii stimlişti ai culturii greceşti şi prin ea a întregii omeniri.

El reaminteşte încă odată tuturor amatorilor anticalofili că frumosul şi nu urâtul rămâne obiectul al artei. Cel din urmă primeşte calităţi artistice numai atunci când anumite sublimări exprimă în fond criteriile valabile oricărei descrieri estetice. Pentru a revela superioritatea stilistului nu trebuie să mergem mai departe decât a face o paralelă între scrisul lui Lucian şi cel din limba latină, greoiu şi prozaic al contemporanului său autorul Măgarului de aur, Apuleius.

Ca scriitor Lucian a fost înzestrat cu talent de povestitor, imaginaţia fantastică şi capacitate de a-i da forme în cuvânt la aceeaşi înălţime ca dramatismul şi sarcasmul satiricului.

Pentru a demonstra principalele calităţi ale scrisului lui Lucian din Samosata mi-am împărţit exegeza în două: prima priveşte dialogurile adunate în Scrieri alese traduse de Radu Hâncu, apărute în Editura Univers, Bucureşti 1983. În această publicaţie autorul urmăreşte să-l evidenţieze în primul rând pe Lucian satiricul. Într-a doua parte mă voi ocupa cu lucrările traduse de scriitorul Wieland pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi anume pentru că prin ele tălmăcitorul caută să scoată în evidenţă pe mai puţin cunoscutul Lucian scriitorul.

Cred că numai după această trecere în revistă voi reuşi să redau cu fidelitate figura unuia din ultimii mari reprezentanţi ai culturii elene. Chiar dacă acţiunea lui de a salva societatea lui de la pieire a eşuat, el poate fi considerat rămas valabil pentru orice altă societate aflată în aceeaşi situaţie cum de pildă se arată a fi acuma aceea de la sfârşitul al XX-lea.

Ca să termin cu biografia lui Lucian trebuie să mă întorc la Atena unde l-am lăsat… Curajul lui de a ataca pe favoriţii unei societăţi îmbogăţite prin mijloace necinstite, deci stigmatizate de floarea corupţiei, durează exemplar, învindge orice timp limitat.

Nu sunt cruţaţi nici filosofii ce nu-şi ţin perceptele predicate, retorii escroci dezvoltaţi până la un mizerabil şarlatanism, servitori ai bogătaşilor platinici, toţi aceştia constituie clasa conducătorilor spirituali, „urmaşii strălucitei pleiade de învăţaţi eleni”.

În sfârşit unul să spună adevărul, îşi ia riscul oricărei jertfe în numele şi pe altarul acestuia.

Desigur că riposta nu s-a lăsat aşteptată astfel că Lucian s-a văzut nevoit să părăsească Atena pentru Alexandria. Se zice că peste câţiva ani s-ar fi întors şi murit în oraşul de la poalele Acropolelui. Putem găsi în viaţa lui şi un simbol cu deosebite semnificaţii. După Alexandru cel Mare în statele elenistice cultura greacă suferă o deplasare înspre Răsărit în oraşele greceşti aşe noilor state greceşti cât şi cum am văzut sân viaţa lui Polybios către Roma, noul centru, „omphalosul” lumii.

În tot acest timp atenieniii nu au încetat să ţese peplosul zeiţei lor, astfel că în plin imperiu roman, Roma îşi pierde strălucirea ei spirituală, circuitul şi drumul Atenei – niciodată abandonat de altfel – este reluat, de data aceasta ca o cale a luminii. Lucian părăsind Roma pentru Atena este cel mai important pelerin pe acest itinerar pavat de-atunci cu dalele eternităţii spiritului.

Cu cât în existenţa ei materială Atena se va surpa şi înrobi politic cu atât mai mult va creşte strălucirea nemuririi ei.

Acropole constituie inima şi a unei capitale a spiritului, formă, entelehie săpată în suflet, una din categoriile nezdruncinatei condiţii umane.

Dialoguri

Voi încerca să dau o clasificare după teme fără să am pretenţia că am ridicat ziduri de neîntrecut între ele, le aplic mai mult doar pentru a uşura parcurgerea expunerii şi claritatea ideilor.

Prima temă ar privi pe Zei, filosofie şi filosofi.

1. Dialogurile zeilor

Să se observe tendinţa de „entmitizare” adică demitizare atât de caracteristică epocii noastre de unde se poate vedea că au dreptate cei ce-l consideră pe Lucian drept primul scriitor modern Noi punem sub mare semn de întrebare acest semn de întrebare deşi însăşi noţiunea de modern trebuie lămurită: modern înseamnă cum scrie Ortega Y Gasset tot ce-i nou sau pur şi simplu contemporan cu noi. În accepţia primei noţiuni Lucian Poate fi considerat modern nu şi într-a doua.

Hefaistos şi Apolon vorbesc despre Hermes fiul lui Zeus şi al Maia, ca despre un hoţ, i-ar fi furat lui Poseidon tridentul deşi este încă un prunc „care de-abia se ţine pe picioare şi care e încă înfăşurat în scutece. E aşa de iute de mâini de parcă s-ar fi îndeletnicit cu furtul încă din burta maică-sii.

Pe Eros l-a provocat la trântă şi l-a învins, Afroditei în timp ce l-a îmbrăţişat i-a furat brâul iar lui Zeus sceptrul dar i-ar fi luat şi trăsnetul dacă nu ar fi fost prea greu şi fierbinte.

Apolo îl pizmuieşte deoarece a din carapacea unei broaşte ţestoase şi şapte coarde a reuşit să înjghebeze un instrument muzical. Maia povesteşte că nici noaptea nu are linişte, coboară în Hades ca să mai fure câte ceva. Este prevăzut cu aripi şi are o vargă făcătoare de minuni, cu ea conduce pe morţi sub pământ.

În cele din urmă Hefaistos se hotărăşte să-şi caute cleştele în scutecele copilului.

Observăm că Lucian posedă o sprinteneală vaporoasă, comicul său doar la Aristofan îl mai găsim atât de bogat şi spumos ca o fântână arteziană. Nu rar satiricul şi-a înlocuit săgeţile înveninate cu cele ale lui Eros, pe acestea le aruncă legat la ochi ca într-o joacă, efectul este auriu şi melodios ca-n picturile rococo ale lui Watteau sau pestelurile lui Perroneau.

Hefaistos şi Zeus

Primul îl ajută pe stăpânul zeilor nască pe Atena crăpându-i capul cu securea. Hefaistos se arată bun cunoscător al anatomiei, după exemplul învăţăceilor lui Galenus de pildă: „Fără îndoială că pe bună dreptate te-apucaseră furiile, când sub meningea ta purtai vie o fecioară atât de mare. Şi pe deasupra încă şi înarmată!”

Poseidon şi Hermes discută despre naşterea Atenei de către Zeus şi-şi amintesc că pe copilaşul Semelei, Dionysos îl purtase în coapsa lui deci stăpânul zeilor era şi tată şi mamă.

Lucian tratează cu mult humor, şugubăţ, întâmplările zeilor, le respovesteşte cu rafinamentul celui ce nu mai vede în ele decât născociri dar nu lipsite de farmecul lor, se adresează inimii şi nu raţiunii reci: „Dar flăcările au cuprins casa Semelei, care a pierit mistuită de foc. Atunci el mi-a poruncit să-i spintec femeii pântecele şi să-i scot plodul, ce nu ajunsese încă la soroc – era doar în luna a şasea – şi să-l aduc lui. I-am împlinit porunca întocmai. Atunci Zeus şi-a despicat coapsa şi a vârât copilul înăuntru ca să-şi împlinească sorocul acolo. Acum în a treia lună de la treaba asta, l-a născut. Vezi dar că din pricina durerilor facerii se simte rău Zeus”.

În orice caz preocupările biologilor moderni de a putea să facă şi pe bărbaţi să nască, repune problema mitologică a lui Zeus pe baze ştiinţifice chiar dacă la Lucian zeii cei serioşi au coborât din Olimpul lor ceresc pe scena comediei jucându-şi fiecare rolul cu masca historionului bufon pe obraz…

Zeus, Asclepios şi Heracle

Dialogul corinde cearta dintre ultimii doi, primul fiul lui Apolo şi Coronis a devenit zeul medicinii învăţat de centaurul Charron, dar fiindcă l-a înviat pe Hipolit din morţi, fiul lui Tezeu, Zeus s-a supărat că-i reduce dania subterană şi-l trăsneşte. Al doilea s-a sinucis aruncându-se în flăcări pe muntele Oiţa în Tesalia fiindcă nu a mai putut să sufere tunica lui Nessus. Modul cum se apostrofează corespunde eroilor lui Aristofan luaţi din păturile populare ale Pnyxului.

Heracle: ... Pe câtă vreme tu nu eşti decât un culegător de ierburi şi un pehlivan hoinar. Poate că te pricepi să-i lecuieşti pe cei bolnavi, dar n-ai dat dovadă de nicio înfăptuire vrednică de-un bărbat.

Asclepios: ... Cât despre mine, cel puţin n-am fost rob, n-am scărmănat lâna din Lydia şi n-am putat veşmânt de purpură. Omfale nu m-a lovit cu sandala-i de aur, nici sminteală nu m-a apucat, ca să-mi ucid odraslele și nevasta.

Zeus caută să-i împace ca un bătrân sfător din aceeaşi adunare a poporului: „Lăsaţi sfada, vă apun! Şi nu ne mai tulburaţi adunarea. Altminteri, vă alung de la petrecere pe amândoi. Este drept încă, Heracle ca Asclepios să se aşeze la masă înaintea ta, pentru că el a murit mai întâi".

Judecata zeiţelor

Zeus îl trimite pe Hermes la Paris care-şi păştea boii pe muntele Ida, fiul lui Priam este deci un ţăran simplu de unde şi şarja însuşită şi de Shakespeare când a vrut să-şi bată joc de eroii războiului Troiei în piesa Troilus şi Cresida, iată-l deci pe viu cum cuvintează Paris confruntat cu mărul pricinei dintre zeiţe: „Arată-mi-l ca să-mi dau şi eu seama despre ce e vorba. Pe măr scrie: „Să fie al celei mai frumoase!" Dar stăpâne Hermes, cum s-ar putea ca eu – un muritor, un biet ţăran de rând – să ajung judecător într-o pricinp care iese din făgaşul obişnuit şi care trece dincolo de priceperea unui paznic de vite? O atare hotărâre ar fi mai degrabă pe măsura orăşenilor celor subţiri. Cât despre mine, mi-aş putea da seama cel mult, atât cât am învăţat şi eu în meseria mea, care anume dintre două capre sau junici e mai frumoasă".

Astfel că ţăranul Paris, vrea să le examineze cu demănuntul, să le vadă pe femei goale, „dispuiate". Neapărat prezintă bunul simţ al celui din Electra şi al unora din comediile lui Aristofan Afrodita îi promite pe Helena, şi când o descrie o face parcă să apară într-un medalion de oglindă, ca Margareta lui Faust arătată prin vrăjile lui Mefisto: „Este fireşte, albă, că doar dintr-o lebădă s-a născut; e nespus de fragedă crescută fiind într-un ou; se pricepe grozav la trântă şi celelalte îndeletniciri gimnastice. Atât de râvnită a fost că pentru ea –

când nici n-ajunsese la vârsta măritişului – s-a purtat război şi a fost răpită de Tezeu. Iar când a împlinit vârsta, au şi venit s-o peţească toate căpeteniile aheilor. Cel ales a fost Menelaos din neamul lui Pelops. Dacă însă vrei, voi unelti să-ţi fie soaţă”.

Ares şi Maia

Hermes se plânge a fi suprasolicitat în munca sa în timp ce Dioscurii, fii Alcmenei (Heracles) şi a Semelei (Dionysos, născuţi din fiinţe muritoare petrec fără să ştie ce sunt grijile, Răspunsul mamei lui, Maia fiica lui Atlas se arată edificator: Mai lasă tânguielile, copilul meu! Eşti tânăr şi se cuvine să fii întru toate slujitorul tatălui tău. Dă acum fuga în Argos, unde te-a trimis. Zoreşte apoi spre Boeţia! Şi ia seama că, de-i zăbovi, vei mânca şi bătaie: că-ndrăgostiţii sunt cam iuţi la mânie.

Iar ne convingem să Lucian profită de antropomorfismul zeilor eleni ca să-i reducă la proporţiile şi problemele vieţii cea de toate zilele.

Ares şi Hermes

Zeul războiului cârteşte contra lui Zeus, salvat prin ajutorul lui Tetis şi a gigantului Briareus cel cu o sută de braţe, din lupta contra titanilor. Mai există o legendă după care Poseidon, Hera şi Atena s-ar fi răsculat împotriva lui Zeus cu aceea ocazie scăpat de Briareos din strâmtoare. Hermes nu vrea să audă cuvintele de revoltă ale lui Ares, îi consideră pe amândoi în mare primejdie.

Desigur că în dialogul respectiv se face aluzie la noile stări de lucruri în care tiranii şi împăraţii nu mai pot fi criticaţi ca pe vremea lui Aristofan. Ares este de fapt cetăţeanul revoluţionar pe când Hermes reprezintă spiritul de turmă, supus şi docil chiar şi umbrei stăpânului.

2. Prometeu sau Caucazul

Personagiile sunt Hermes, Hefaistos şi Prometeu

Hefaistos indică locul Caucazului unde-l va ţintui pe nefericitul lor titan nu mult după aceea va coborî şi vulturul să-i mistuie ficatul. Hermes îl acuză mai ales când îl aude pe Prometeu susţinând că nu a făcut nicio crimă. În primul rând îi aminteşte de înşelarea lui Zeus la

împărţirea unui bou preaputernicului i-a dat oase ascunse în grăsime apoi a făurit chipul oamenilor şi mai ales a femeilor şi vârf la toate a pus furtul de la zei al focului „lucrul cel mai de preţ şi l-ai adus în dar oamenilor”.

În continuare Prometeu se apără. Atacă în primul rând problema cărnurilor dosite şi lasă ca un bun avocat impresia că aceasta ar fi cea mai importantă. În numeşte pe Zeus „mic la suflet şi cărpănos” dacă a putut să poruncească pentru un oscior luat din porţia lui ca un om să fie răstignit.

Şi dacă i-a scos pe oameni din plămădindu-i cum zice poetul Hesiod din lut şi apă, a făcut-o tocmai pentru a ferici pe zei. Pe această cale Prometeu debitează o adevărată apologie a omului: „Că dimpotrivă toate câte le-am săvârşit au adus foloase zeilor, de asta poţi să-ţi dai seama numai privind întregul întins al pământului, care acum nu mai e acoperit de uscăciuni şi n-a mai rămas sterp, ci e plin de oraşe care-l împodobesc, de ţarini lucrate cu pluguri şi e acoperit de plante sădite de mâna omului. Pe mare plutesc acum corăbii, iar insulele sunt locuite. Pretutindeni poţi întâlni altare, jertfe, temple şi adunări de oameni cucernici”.

Şi tot astfel continuă: „dacă n-ar există oameni n-ar mai fi nici cine să mărturisească despre frumuseţea lumii. Nimeni n-ar admira bogăţia ce ne stă la îndemână şi atunci nici noi n-am mai preţui-o. Căci n-ar exista nimic mai prejos cu care s-o putem asemui. Nu ne-am da seama cât suntem de fericiţi dacă n-am avea în faţa ochilor noştri vietăţi cărora nu le-a fost dat să se bucure de multele lucruri folositoare ve ne-au fost hărăzite numai nouă”.

În ce priveşte femeile cine se îndrăgosteşte de ele luând chip de tauri, satiri, lebăde dacă nu însuşi zeii, deci în loc să-l cinstească îl răstignesc.

Iar focul, de el au nevoie oamenii pe când zeii nu pierd nimica dacă-l dăruiesc printre lucrurile lor bune iar pe Prometeu să nu-l socotească printre risipitorii a astfel de bunuri.

Hermes ca să nu-i dea dreptate zice că nu-i lucru uşor să se ia la harţă cu un sofist așa de excelent.

Prometeu îşi cunoaşte soarta: o să fie eliberat de un arcat teban până atunci o pasăre are să-i sfâşie ficatul. Dar Prometeu nu vrea să-şi rostească întreaga taină, deşi Hermes câştigat pentru cauza lui nu-i rămâne decât să-i dorească sosirea cât mai grabnică a tebanului acesta să-i vină de hac păsării gata să-l sfârtece.

Prometeul lui Lucian se postează la distanţă de eroicul Prometeu de Eschil, nu pare a fi un titan ci un om gata să-şi apere cauza proprie, ca un bun avocat recurge la degradarea adversarului arătând micimea lui de suflet, evident scoasă în evidenţă mai ales când e vorba prin contrast de stăpânul cerului şi al pământului, Zeus.

Lucian dă astfel o replică posibilă Prometeului eschilian, tragedia pratractată pe cealaltă faţă devine mai pământească deci ia caracter dramatic, amestec de lumină şi noroi, meschinăria taie ca o secure cu două capete, cretană, aripile păsării când ea încearcă să se ridice în văzduhul sublimului. Dacă nu-i o parodie, altfel ca o comedie aristofanică, dialogul lui Lucian este cu siguranţă antieroic şi prin aceasta uman dar de nivelul cetăţenilor din agoră pus să conteste fără jenă şi cele mai sacrosancte valori ale timpului, deoarece la urma urmelor Prometeu este victima propriei sale credulităţi şi convingeri, tot ce-a săvârșit a crezut că serveşte în primul rând zeilor. Prometeul lucianesc este o victimă dezamăgită, dacă neapărat voim un erou fără voie cum de multe ori din cei mai viteji sunt, deci oricum postat la distanţă, pe un pol opus de figura jertfel eroului eschilian.

Se poate face paralela cuminte dintre Prometeul lui Lucian şi unii eroi ai lui Anatole France, icari rataţi din cauza propriilor neputinţe şi nu ei vor fi de vină dacă vor intra în istorie nimbaţi de intenţii ce nici prin minte nu le-ar fi trecut vreodată să le slujească.

Poate şi Lucian să anatole France sunt prea stăpâniţi de lecturile lor, livrescul nu-i lasă să le depăşească prin măsura eroicului ci doar prin degradarea lui intelectualizantă, însuşire ce-i lipseşte pe deplin lui Don Quichote de pildă tot o victimă a cărţilor sale.

Adică să fiu clar Prometeul lui Lucian consideră cu toată dreptatea că nu a greşit, optica eronată nu-i a lui ci a celor din jurul său. Pe acest meridian se situează şi unii eroi din tagma lui Silvestre Bonnard de Anatole France.

3. Din pătimirile lui Zeus

Zeus e îngrijorat şi convoacă adunarea zeilor. Cauza i-o dă disputa desfăşurată în Stcă între stoicul Timocle şi epicureicul Damis. „Acesta din urmă o ţinea una şi bună că nu există zei şi că, deci nu ei veghează asupra celor ce se întâmplă pe pământ şi nu ei rânduiesc lucrurile omeneşti".

Primejdia-i mare, zeii ajuns-au la ananghină, soarta lui depindea de iscusinţa unui singur om: „Căci una din două: ori vom ajunge de nici n-o să mai fin luaţi în seamă, oamenii socotindu-ne doar nişte simple vorbe, ori vom fi proslăviţi, ca şi înainte vreme, dar asta numai dacă Timocle va cuvânta atât de bine încât să poată ieşi biruitor".

Vin la şedinţă toţi zeii, după ce Zeus strecoară în strigările sale cât mai multe citate din Homer.

I se dă sfatul lui Hermes să-i aşeze după materialul din care sunt făcuţi, la loc de cinste zeii de aur, apoi cei de argint, de fildeş, aramă, marmoră, între aceştia din urmă să se dea întietate lucrărilor de Fidias, Alcamene, Myron, Eufranor.

Se prodice o mare învălmăşeală, fiecare îşi cere dreptul, de tot curioasă e pretenţia Colosului din Rodos: „Cine-ar cuteza să pună la îndoială că mie mi se cuvine locul cel mai de cinste, de vreme ce eu sunt însuşi Soarele şi sunt de-o înălţime uriaţă? Dacă rhodienii n-ar fi crezut de cuviinţă să fiu clădit în aşa fel încât prin înălţimea-mi nemăsurată să stârnesc uimire, ar fi putut, cu aceiaşi bani, să plăsmuiască nu nul ci şaisprezece zei de aur. Aşadar, cred că ar fi oarecum drept ca eu să fiu socotit zeul cel mai bogat. De altfel, la uluitoarea-mi mărime se mai adaugă şi neîntrecută iscusinţă a

meşterului ce cu atâta migală m-a făurit”.

Zeus îşi arată mirarea şi indignarea dar rezolvă situaţia acestuia propunându-i să rămână în picioare, aplecat asupra adunării şi dă ordin ca fiecare să se aşeze unde vrea.

Statuile se revoltă cum o aflăm din gura lui Hermes: „Vai! Pe heracle, ce mai hărmălaie! strigă toţi deodată în gura mare, aşa cum obişnuiesc să facă în toate zilele!” „Tainul! Să ni dea tainul! Unde e nectarul? Unde e nectarul? Am rămas fără ambrozie! Am rămas fără ambrozie” Hetacombele! Unde sunt hetacombele? Cerem jertfe pentru toată lumea!”

Lui Zeus, Hermes îi dă sfatul să încedeze cu declamările homerice de la început dă devie mai modern cum o cer împrejurările: „A, nu! Ai înşirat destule parodii la început. Dacă eşti de părere, lasă ritmurile poetice, atât de plictisitoare! Rosteşte-ne un discurs de-al lui Demostene împotriva lui Filip oricare doreşti, schimbând pe ici pe colo cuvinte. Aşa procedează azi cei mai mulţi oratori”.

Săgeata este îndreptată, nu-i dificil s-o deducem, spre două tabere în acelaşi timp.

În sfârşit Zeus ia cuvântul şi expune mersul luptei dintre epicureicul Damis şi stoicul Timocle. Se pare că vor sta de pomană în ceruri dacă nu vor găsi un mijloc de a scăpa de primejdie, în consecinţă Damis să fie îndepărtat.

Procurorul zeilor, rechizitorul aparţine lui Momos, în postură falsă de judecător tocmai el se găseşte să vorbească în numele lui Themis, zeişa dreptăţii: „Nu suntem de loc îndreptăţiţi a me mânia pe Epicur şi pe ucenicii săi, ori pe cei care i-au moştenit învăţăturile, dacă toţi aceşti oameni au despre noi părerile pe care le ştim. Ce-aţi voi să gândească despre noi când văd în lume o atât de mare harababură şi când îşi dau seama că privim cu nepăsare la necazurile oamenilor de treabă, aflaţi în restrişte, năpădiţi de boli, ori târâţi în robie, în timp ce marii ticăloşi, nelegiuiţi, au parte de cinstirii de bogăţii şi poruncesc celor cu mult mai destoinici dăcât ei? Jefuitorii templelor nu pot fi

prinşi şi nu-şi primesc osânda, pe când, uneori, nevinovaţii sat traşi în ţeapă sau ucişi în bătăi, zdrobiţi cu lovituri de ciomag. Şi deoarece oamenii văd toate acestea nu mă poate uimi faptul că muritorii cred despre noi ceea ce cred: că pur şi simplu, nu existăm”.

Momos vorbeşte în numele omului simplu şi de bun simţ.

Mai aminteşte oracolele şi răspunsul lor echivoc, înşelător. Lui Cresus i s-a spus: „Acela care va trece fluviul Halys va nărui o mare împărăţie”, dar nu s-a lămurit dacă e vorba de împărăţia lui sau a duşmanului, în consecinţă oricum să aibă dreptate până la urmă.

Profitând de ocazie că sunt între ei zeii, doar Heracle, Dionysos, Ganymede şi Asclepios s-au înscris printre zei prin videşul, Momos îi mai pune o întrebare lui Zeus: „te-ai îngrijit oare vreodată într-atât de faptele muritorilor încât să afli care sunt oamenii cei ticăloşi şi care cei cumsecade? Desigur, n-ai să poţi pretinde aşa ceva!”

Aşadar ce se întâmplă cu ei nu trebuie să-i mire: „oamenii ridicând privirile la cer, îşi vor da seama că nici jertfele, nici alaiurile pe care le fac întru cinstirea noastră nu le sunt de vreun folos”.

Zeus atins la coarda sensibilă îl tratează pe Momus, cum se întâmplă în astfel de împrejurări ca pe un al doilea Târşit, erou de nimic din Iliada: „Cinstiţi zei, să-l lăsăm pe limbutul ăsta să trăncănească şi să ne improşce cu bârfelile lui! Totdeauna a fost din cale-afară de răutăcios. După cum a spus minunatul Demostene e foarte lesne să învinuieşti, să dojeneşti şi să cleveteşti. Un lucru ca ăsta poate oricine. Dar a da poveţe bune şi a învăţa pe semenii tat cum să îndrepte o proastă stare de lucruri, asta nu-i decât la îndemâna unui sfetnic cu adevărat înţelept. Sunt încredinţat că voi, zeii ceilalţi, veţi face lucrul acesta, chiar dacă Momos are să tacă”.

Luând ceilalţi zei cuvântul, Poseidon propune ca Damis să fie omorât cu trăsnetul dar Zeus îi reaminteşte „nu noi ci moirele torc firele vieţii fiecărui om”.

Apollon se gândeşte să angajeze un avocat şi orator strălucit

care să-i vină în ajutorul lui Timocle.

Fiindcă Momos îi cere să prorocească cine va învinge dintre cei doi, Apolo cade în transă, acţiunea o descrie Zeus în persoană: „Oare ce-o să ne spui, fiule? Dar văd semnele premergătoare ale unui oracol. Sunt înspăimântat! Văd că te-ai schimbat la faţă, ţi se rotesc ochii-n cap, părul ţi s-a ridicat măciucă. Te-a cuprins un delir aidoma celui care zgâlţâie trupurile coribanţilor şi totul arată că eşti în starea în care sunt cei stăpâniţi de divinitate. Ce lucruri înspăimântătoare şi de nepătruns!"

Momos mucalitul în schimb râde de el fiindcă răspunsul lui Apolo este de totului echivoc: „Luaţi aminte la zeiască prevestire a lui Apollon. Făcând prorociri privitoare la groaznica hârjoană dintre cei doi bărbaţi, care vorbesc cu glas ţipător şi folosesc nişte vorbe ce-i dau gata pe ascultători. În şuierăturile luptei, care fac să încline biruinţa când de o parte, când de o parte, când de alta, ei lovesc înspăimântător capetele coarnelor cele groase ale plugului. Dar când un vultur cu ghiarele-i hrăpăreţe va fi prins lăcusta atunci ciorile cele aducătoare de ploaie vor scoate ultimul lor strigăt. Catârii vor birui iar măgarul, aşa cum fac berbecii, va izbi chiar în odraslele lui cele iuţi".

Momos, răstălmăceşte profeţia lui Apollo, bazat pe raţiunea puternică şi a lui Lucian, contemporanul secolului ştiinţific: „E tot ce poate fi mai limpede şi, ca să-l înţelegem n-avem nevoie de niciun Temistocle. Oracolul ne spune foarte pe înţeles că acel care l-a rostit este un şarlatan, iar noi, pe Zeus, doar nişte bieţi măgaro apăsaţi de poveri sau nişte catâri; şi dacă suntem în stare să dăm crezare spuselor şarlatanului, înseamnă că n-avem minte nici cât o lăcustă".

Herecles vine cu ideea surpării stoăi peste interlocutorii ei, deci ar proceda ca Samson din Biblia, cu templul.

Zeus refuză aşa ceva şi cu acest prilej descrie pentru posteritate poikile stoa din agora ateniană: „Vai, Heracle, Heracle! Ce gând sălbatic! El te arată ca pe un groaznic beoţian. Pentru un ticălos să nimicim noi atâţia oameni şi să distrugem porticul cu reprezentarea Marathonului, cu zugrăvirea lui Miltiades şi a lui Kynaigeiros? Dacă porticul se va fi

năruit cum vor mai putea retorii să-şi mai arate măiestria cuvântului deoarece le vom fi luat tema de bază a cuvântărilor pe care le rostesc?”

Hermagoras vine cu ştiri şi îi determină pe zei să-şi aplece urechea direct asupra dialogului dintre Timocle şi Damis: „Timocle: Ai dreptate. Spune-mi, blestematule: tu nu crezi în providenţa zeilor? Damis: Câtuşi de puţin! Timocle: Ce spui? Atunci tot ceea ce vedem nu e condus de nimeni? Damis: De nimeni! Timocle: Şi lumea nu e orânduită prin grija şi puterea nici unui zeu? Damis: Nu! Timocle: Totul se desfăşoară la voia întâmplării, printr-o forţă oarbă? Damis: Da”.

Discuţia merită să fie citită pe viu fiindcă este un exemplu de dizertaţie peripatetică, demonstrativă spiritului pozitivist al vremii. Timocle îl mai întreabă: Damis, vrăjmaş al zeilor, nu-l auzi oare pe Zeus cum tună?” La care Damis este cât epicurian dat în aceeaşi măsură nietzschenian, când acesta l-a declarat pe Dumnezeu mort: „Damis: Cum aş putea să nu aud tunetul? Dar oare cel care tună e Zeus? Tu trebuie să ştii mai bine decât mine, pentru că vii din înălţimile unde-şi au lăcaşul zeii”.

Ni-l amintim pe Socrate din Norii lui Aristofan explicând naşterea fenomonelor din jur ca din cartea asupra naturii de Anaxagoras deci fără nicio intervenţie din partea lui Zeus. Concluziile lui Damis taie în carne vie: „Totuşi cei sosiţi de pe meleagurile Cretei povestesc altfel de lucruri. Ei spun că acolo se poate vedea un mormânt de-a supra căruia se înalţă o stelă, care ne încredinţează că Zeus nu va mai putea niciodată să tune, pentru că a murit de mult”.

Dacă prin coincidenţă amintitul Nietzsche a desclarat şi el pe „Dumnezeu mort” să fi fost tot o mărturie a unui sfârşit de epocă la fel ca cel de pe vremea lui Lucian din Samosata? Cine ştie să o spună pentru cea dintâi deşi semne sunt destule.

Oricum dreptate nu au avut niciunul nici celălalt: Dumnezeu continuă să trăiască, el este o fărâmă din inima omului.

Timocle compară universul cu o corabie ce nu ar putea străbate

marea dacă n-ar avea un cârmaci. Damis socoteşte că dacă respectivă corabie are un cârmaci atunci este lipsit de orice raţiune, nu ştie să rânduiască lucrurile cum trebuie. Aspectul descris de el parcă se-aseamănă cu cel al nerozilor reprezentaţi pe vârful stogului de fân ai lui Hieronimus Bosch: „Cel căruia i s-ar cădea să primească lovituri de bici e aşezat la loc de frunte, alături de cârmaci şi lumea se închină în faţa lui; nemernicii, desfrânaţii, cei ce şi-au ucis părinţii pângăritorii sunt copleşiţi de cinstirile ce li se dau şi stau în partea cea mai de sus a corăbiei, în vreme ce nenumăraţi oameni de treabă rămân înghesuiţi în fundul vasului, iar cei care, fără doar şi poate, sunt mai prejos, decât dânţii îi calcă pe aceştia în picioare. Într-adevăr, gândeşte-te în ce chip au străbătut marea Socrate, Aristide, Focíon, fără să aibă nici măcar atâta faină de orz cât să se le ajungă pentru hrană şi fără să-şi poată întinde picioarele pe scândura goală în partea cea mai nenorocită din fubdul corăbiei!”

Urmează expunerea ideilor lui Lucian despre o societate a valorilor, expresia raţiunii şi a logosului hegelian, preconizând promovarea elitelor propusă şi de Ortega Y Gasset în Răscoala maselor şi să nu-l uităm nici pe Platon cu a sa Republică: „Daci inşi ar exista o căpetenie a corăbiei, un cârmaci care să vadă şi să rânduiască toate, el ar şti care dintre cei ce plutesc sunt răi şi care sunt oameni treabă; apoi el ar da fiecăruia, după merit, ceea ce i se cuvine. Ar da celor mai buni locul cel mai bun – alături de el, pe punteiar celor răi locul cel mai de jos. Comesenii şi sfetnicii şi i-ar alege dintre cei mai buni. Cât priveşte vâslaşii, acela dintre ei care se dovedea mai plin de râvnă ar fi numit supraveghetorul prorei sau ar comanda una dintre laturile xorăbiei, sau ar fi, într-un fel sau altul, aşezat la loc de frunte, înaintea celorlalţi. Cel şovăielnic şi cel leneş ar fi de cinci ori pe zi lovit în cap cu o funie. Aşa că, fiinţă minunată, exemplul pe care mi l-ai dat, asemunid lumea cu o corabie, e în primejdie de-a fi dat peste cap, din pricina unui cârmaci iscusit”.

Răbufnirea lui Timocle aparţine omului lipsit pe mai departe de argumente, a-şa procedează neputinciosul când nu vreaa că se recunoască înins, recurge la forţa şi violenţa pumnului: „Îţi baţi joc de mine, jefuitorule de morminte, nelegiuitule, fiinţă mârşavă, ticălosule, scârnăvie! Îţi închipui oare că nu ştim cine ţi-e tată şi că mama ta a fost

o târfă, că ţi-ai sugrumat fratele, că eşti un stricat, că ademeneşti băieţii, că eşti hulpav, că eşti cel mai neruşinat dintre oameni? Nu fugi! Stai să-ţi dau vreo câteva mai înainte s-o ştergi! Tu, cel mai josnic dintre oameni, stai să-ţi crăp capul cu pietroiul ăsta!”

După ce combatanţii se împrăştie iar Hermes consideră că doar câţiva vir împărtăşi convingerile lui Damis, Zeus încheie dialogul cu multă înţelepciune: „E adevărat, Hermes, dar ceea ce Darius a spus despre Zopyros este cum nu se poate mai drept. Iar eu, asemenea lui, aş dori mai degrabă să-l am pe Damis aliat, decât să fiu stăpân peste zece mii de Babylonuri”.

Comparaţia cu Zopyros ne aminteşte pasajul din Istoriile lui Herodot privind pe credinciosul lui Darius, automutilat ca să câştige încrederea babilonienilor vrăjmaşi şi să poată deschide porţile oraşului, după ce le câştigă încrederea, armatelor persane.

Reţinem deocamdată lauda dusă de Lucian epicureismului, asupra acestei laturi a gândirii sale vom mai avea ocazia să revenim detailat mai încolo.

Ideile lui Lucian asupra organizării unei societăţi bazate pe criteriul valoric, asemenea celor – cum am văzut – propagate şi de gânditorii secolului al XX-lea, sunt de luat în seamă fiindcă ele conturează personalitatea scriitorului antic şi ca filosof, pe lângă satiric, de aici izvorăşte şi preocuparea lui atât de pertinentă de a se ocupa mai la fiecare ocazie de respectiva tagmă de cărturari.

Relaţiile ce se pot face peste secole între anumite lucrări şi atitudini ne întăreşte impresia că precum Lucian stătea istoric în pragul prăbuşirii unui imperiu aşa şi ceilelţi caută să salveze Europa de prăbuşirea preconizată încă de Spengler în cartea „Untergang des Abendlandes”.

Din analiza bine stabilită a trecutului antic putem uşor stabili că în momentul decăderii democraţiei ateniene sau ca în cazul lui Lucian a imperiului roman, niciun învăţat nu a preconizat instaurarea regimului democratic, cum o fac unii teoreticieni actuali români (vezi

de pildă C. Dumitrescu. Cetatea totală) privind viitorul României după calapodul democraţiilor apusene, ci în absoluta lor majoritate se arătau preocupaţi de refacerea morală a statului pe alte baze etice.

În general este citat Platon şi se arată falimentul autorului Republicii în Sicilia la curtea lui Dionysos dar cu totul deformat esenţa teoriei platoniene fost reluată şi de vajnicii săi critici pe rând până la Lucian. Cei vechi au înţeles, mai înţelepţi decât epigonii vremurilor noastre că democraţia nu-i decât un mijloc pe calea realizării unei societăţi libere şi drepte, când ea bogată se sprijină doar pe criteriul banului şi a belşugului – caracterele acestea constituie fundamentul orânduirilor de consum cum sunt lăudatele democraţii apusene de astăzi – nu include în structura lor sâmburele progresului ci suferă grac de morbul descompunerii. La fel a arătat Atena şi tot aşa Roma pe drumul dezmembrării lor ca stat şi orânduire umană.

Este drept să recunoaştem că până nu se va ajunge ca atâta să conducă – conform filosofiei lui Platon – statul nu va putea organiza fericirea omului, asta chiar dacă va avea grijă să păstreze cea mai sfântă democraţie.

Dacă Europa – şi aşa face – va trece violent pe lângă respectiva realitate, viitorul ei nu va fi garantat nici de cea mai înfloritoare democraţie a banului importantă cu cele mai moderne aparate din paradisul terestru intitulat U.S.A. Europa dacă vrea să-şi găsească identitatea deci fericirea, trebuie să-şi urmeze tradiţia, nu să adapteze modele străine, oricât de strălucite, din grădina vecinului.

4. Filosofii la mezat

Zeus cu ajutorul lui Hermes se hotărăşte să vândă la mezat „felurite vieţi de filosofi şi tot soiul de secte filosofice" prilej pentru autorul nostru ca sub masca sarcasmului să treacă în revistă cele mai principale dintre sistemele filosofice cunoscute în antichitate.

Primul este pitagoreicul, originar din Samos, cu învăţătura însuşită de la înţelepţii egipteni. Îşi purifică sufletul spălându-şi murdăria ce-l acoperă şi nu-şi întrerupe tăcerea timp de cinci ani… Se

face aluzie la asceza pitagoreică predecesoarea retragerii monahilor din Tebaida creştinilor. Să nu uităm că Zamolxe a fost un pitagorean de unde rădăcinile adânci ale schivniciei la poporul român. Ca să pătrundă tainele se cere să cunoască bine muzica şi geometria, să se priceapă la numere fiindcă în număr şi în triunghi îşi găsesc desăvârşirea, zeul lor e număr, cugetare şi armonie.

Cunoaştere deplină arată că omul deşi îşi închipuie să le unul, de fapt corespunde altuia „nu ceea ce pari că eşti".

Datorită metamorfozei nu mănâncă nimic din ce are suflet şi se hrăneşte cu orice în afară de bob: „Cumpărătorul: Şi din ce pricină? Nu-ţi place bobul? Pitagoreicul: Ba nu, dar e o plantă sfântă şi are în ea ceva miraculos. La ea totul înseamnă naştere. Dacă vei desface un bob încă verde, vei observa că are aceeaşi formă ca şi testiculul bărbătesc. Fierbându-l şi lăsându-l apoi, câtăva vreme, noaptea, la lumina lunii, îl prefaci în sânge. Dar temeiul cel mai de seamă al purtării mele este că legea atenienilor cere ca magistraţii să fie aleşi ca bobul".

Lucian se vede caută să producă efectul comic prin reducerea la absurd metodă mult uzată în matematici, deci nu-i neapărat în legătură cu practicarea absurdului de către moderni numai pentru desfătarea dezvoltării sale deci ca valoare intrinsecă şi nu cu scopul demonstraţiei.

Dezbrăcat, pitagoreicul, de fapt Pitagora în persoană, prezintă o coapsă de aur aşadar se pare că nu-i muritor ci zeu.

Cumpărătorul dă pe el zece mine fiind originar din împrejurimile Crotonei sau a Tarentului din cealaltă Heladă. Se mai specifică faptul că a mai fost cumpărat de încă trei sute de oameni deci se face un fel de hagiografie a filosofului sanctificat după ce-a fost importat din Samos în sudul Italiai, magna Grecia. Rolul lui Zamolxis pe această hartă distributivă, de ucenic sau maestru nu-i pe deplin lămurit.

Urmează omul murdar născut în Pont, Diogene din Sinope. Are o viaţă liberă şi e credincios ca un câine (aluzie la originea cuvântului

cinis).

Întrebat din ce ţară vine e Diogene răspunde: „Ai în faţă pe cetăţeanul lumii”. De fapt exprimă viitorul ideal cosmopolit al elenismului, inclusiv al lui Polybius pus pe temerara acţiune de a redacta o istorie universală.

Imitându-l: Pe Heracle, Diogene se luptă cu desfătările, vrea să tămăduiască pe oameni de patimi, să-i purifice şi să-i slobozească din ele: „Dacă te-aş lua pe lângă mine te-aş dezbăra de moliciune şi te-aş face prizonierul sărăciei. Ţi-aş pune pe umeri o manta ponosită şi te-aş sili apoi să munceşti şi să te supui trudelor. Va trebui să dormi pe pământ, să bei doar apă, să-ţi potoleşti foamea cu ce-oi putea încropi şi tu. Iar bogăţiile – dacă le ai cumva şi dacă vrei să-mi urmezi sfaturile – te vei duce să le arunci în mare. Să nu te poarte gândul nici la căsătorie, nici la copii, nici la patrie. Toate acestea socoteşte-le doar fleacuri. Părăseşte-ţi căminul părintesc şi mergi să locuieşti în vreun mormânt, în vreun turnuleţ părăginit sau în vreun butoi! Desaga îţi va fi plină întotdeauna cu nipralǎ şi cu cărţi scrise şi pe faţă şi pe dos. Dacă vei împlini poveţele ce ţi le dau, vei crede că te bucuri de mai multă fericire decât Regele cel Mare. Când te-ar biciui sau te-ar pune la cazne cineva, socoteşte că nimic din lucrurile acestea nu e supărător”.

Pentru împlinirea misiunii sale discipolului său Diogene îi recomandă între altele: „cer de la tine neobrăzare, cutezanţă, pornirea de a-i ocărî pe toţi fără deosebire, fie că vei avea de-a face cu regi, fie cu oameni de rând. Astfel, privirile se vor aţinti asupra ta, şi lumea te va crede bărbat în toată puterea cuvântului. Sileşte-te să vorbeşti greceşte în felul barbarilor! Glasul să nu-ţi fie câtuşi de puţin armonios, ba chiar să pară lătratul unui câine!”

Proroc şi el al adevărului spun fără niciun menajament, de unde răsare partea tare a satirei sale, apropiată de arma veninoasă a oricărui filosof cinic, legătura sufletească formată între el şi învăţătura lui Diogene din Sinope se arată a fi de-a dreptul eclatantă Deci încă odată îl descoperim pe Lucian în a plină activitate de filosof.

Hermes este bucuros că-l poate vinde pe doi oboli: „Vom fi

bucuroşi să scăpăm de nebunul ăsta care ne oboseşte, zbiară ca un apucat şi – ca să fiu scurt – ăi acoperă de ocări pe toţi oamenii, slujindu-se de cele mai josnice cuvinte”.

Al treilea la rând este Aristipp din Cirene, înveşmântat în haină de purpură şi cunună pe cap. Teoreticianul hedoniştilor activ în prima jumătate a secolului al IV-lea, elev al lui Socrate este prezentat de Hermes ca un rob al plăcerii şi voluptăţilor de toate felurile deci a unei vieţi de trei ori fericite.

Vine beat turtă, nu poate să răspundă la întrebări fiindcă limba i se împleteşte în gură dar este un mare cunoscător al traiului dus în desfătare, cerşeşte plăcerea oriunde s-ar găsi. Rămâne nevândut fiindcă o viaţă atât de uşuratică nu poate fi cumpărată decât de-un individ putred de bogat.

Sunt invitaţi Democrit din Abdera „acela ce râde într-una” şi bărbatul din Efes, Heraclit, acesta copleşit de durere cu faţa scăldată în lacrimi. Pentru Democrit „Nimic vrednic a fi luat în seamă nu văd în ceea ce faceţi! Totul e vid, mişcare de atomi şi infinit”.

Pe când pentru Heraclit „starea lucrurilor omeneşti e jalnică şi vrednică de plâns. Pe lume totul este supus pieirii. Iată pricina pentru care-i plâng pe oameni şi mă jelesc pe mine. Împrejurările din vremea noastră nu găsesc că au vreo însemnătate, iar ceea ce va fi în viitor cred că trebuie să ne îndureze grozav. Mă gândesc la prăpădul care va aduce în cele din urmă sfârşitul, prin flăcări, al universului. Iată ceea ce mă face să plâng. Ba mai vărs lacrimi şi pentru că nimic nu e statornic, ci – ca să zic aşa – toate se află într-o mare neorânduială. Bucuria şi necazul sunt acelaşi lucru. De asemenea cunoaşterea şi neştiinţa, mărimea şi micimea, înălţimea şi adâncul. E ca o horă în care acestea toate se prind şi-şi schimbă locul, făcând jocul veşniciei”.

Când cumpăratorul îl întreabă ce e veşnicia, Heraclit dă un răspuns aforistic surprinzător prin poezia lui ca la Nietzsche sau Blaga: „Un copil care se distrează, care se joacă aruncând zarurile şi care-i schimbător după cum bate vântul”.

Heraclit vorbeşte în paradoxuri ca Apolo Loxias şi fiindcă are înrudiri cu Schopenhauer îi îndeamnă pe toţi să plângă fără deosebire, drept urmare amândoi filosofii rămân nevânduţi.

Este o curioasă detailare a filosofiei heraclitiene, depăşeşte orice pesimism curent, se poate compara doar cu disperarea modernă a lui Kirkeegard. Pe această cale Lucian, cum constatăm, doreşte să ne familiarizeze cu un Heraclit, altul de cum eram obişnuiţi să-l cunoaştem, poate din această cauză a negativităţii sale absolute nici nu l-am văzut trecut printre cei șapte înţelepte ai lumii antice.

Urmează iubitorul de tineri şi iscusitul în cele ale dragostei, Socrate. Dar el nu iubeşte decât sufletul nu şi trupul, Lucian îl dezvinovăţeşte de marea acuză a posterităţii – lucru demn de reţinut – „Cine se pricepe mai bine ca mine să vieţuiască lângă un tânăr frumos? Căci eu nu iubesc trupurile, ci sufletele, socotind că acestea sunt frumoase. Şi fără îndoială chiar dacă tinerii s-ar culca lângă mine sub aceeaşi învelitoare, de la oricare din ei ai putea afla că nu l-am făcut să îndure nimic ruşinos”.

În continuare face aluzie la legile preconizate de el de fapt aici se referă la Platon cu Statul şi legile sale. Nu-i scapă iluzia la libertatea femeilor de a deveni un bun comun al bărbaţilor subiect tratat şi de Aristofan în unele din comediile sale.

Tot Socrate redă învăţătura privind sistemul filosofic platonic ceea ce ar presupune pe Platon doar ca elev sârguitor şi-a permis să noteze preşegerile maestrului şi-apoi să le popularizeze: „Socrate: Pe Zeus, desigur c-am înlăturat cu totul nimicurile care ne împiedicau în teraba asta. Cumpărătorul: Dar care e învăţătura ta de căpetenie? Socrate: Ideile şi modelele fiinţelor. Tot ceea ce vezi: pământul, roadele lui, cerul, marea, toate făpturile au prototipurile lor nevăzute, care se află în afara lumii”.

Fiindcă ignobilul cumpărător nu vede modelele amnitite, Socrate ăi atrage atenţia asupra capacităţii de a vedea a celor aleşi cu sufletul: „Nu e de mirare; ochii sufletului tău sunt lipsiţi de vedere. Pe câtă vreme eu văd imaginile tuturor fiinţelor: un alt tu şi un alt eu,

amândouă fiinţe nevăzute. Ca să nu lungesc vorba, eu văd totul în dublu exemplar”.

Este vândut ce doi talanţi lui Dion din Syracuza.

De-acuma referinţa la Platon numai dă loc la niciun dubiu îi asimilează în dialogurile de mai sus pe Socrate cu elevul său Platon, astfel că Lucian a recurs la o concentrare permisă cu largheţe poetului numită figură de stil, una din derivatele recuzitei suprasolicitate.

Urmează un epicureu, de care zice Hermes că „hrana cea mai aleasă pentru el o alcătuiesc dulciurile, tot ceea ce are gust de miere şi, mai ales, smochinele uscate”.

Însuşirea hedonistă va fi necesar de reţinut pentru când ne vom ocupa mai pe larg de filosofia lui Epicur.

Omul tuns până la piele. Venind posomorât de la Portic este Chryssip. Vânzătorul virtuţii desăvârşite. În continuare se etalează unele sofisme vehement relativizate de membrii şcolii filosofice din Megara, de unde iar se poate deduce că sofistica îşi are originea în adâncul exerciţiilor gândirii, mai precis spus, în evidentele ei defecte adunate la un loc de Kant în lucrarea sa Critica raţiunii pure compusă într-o epocă în care Raţiunea era pusă pe tron după eticheta cerută unei împărătese a lumii.

Silogismele lui Chrysipp sunt tot atât de perfecte ca cele ale lui Zenon din Eleea, între ele celebra întrecere dintre Ahile şi broasca ţestoasă, dialogul trecut în forma ripostelor scurte de tic-au-tac, se deruleza A negreşit după toate regulile absurdului prozei lui Urmuz sau al eroilor lui Beckett din Aşteptându-l pe Godot sau din Cântăreaţa cheală. De pildă: „Chrysipp: Recunoşti că eşti o vieţuitoare? Cumpărătorul: Aşa cel puţin cred. Chrysipp: Fiind deci un corp, eşti o piatră. Cumpărătorul: Dar, rogu-te, nu face aşa ceva! Ci, în numele lui Zeus slobozeşte-mă ţi fă-mă la loc om! Chrysipp: Nu e greu să fii om iarăşi! Spune-mi, orice corp e o vieţuitoare? Cumpărătorul: Nu. Chrysipp: Dar piatra este o vieţuitoare? Cumpărătorul: Nu. Chrysipp: Dar tu eşti corp? Cumpărătorul: Da. Chrysipp: Întrucât eşti corp, eşti o

vieţuitoare? Cumpărătorul: Da. Chrysipp: Prin urmare nu eşti piatră, fiindcă eşti o vieţuitoare”.

Cumpărătorul face aluzie la banii luaţi de la tineri pentru învăţăturile înţeşepte dar filosoful îi răspunde: „Nu e oare limpede că singurl om care se cuvine să ia bani pentru virtutea lui este omul virtuos?”

Îl cumpără pe 12 mine având încă foarte mulţi cumpărători, dovadă a predilecţiei elenilor pentru astfel de exerciţii raţionale, scolastice, din această cauză Socrate, adversarul sofiştilor se străduia să-i înveţe pe cetăţenii oraşului său modul de-a găsi între noianul lor gândul just să-l deosebească de cel injust.

Este chemat la rampă peripateticul Aristotel sau unul din fidelii săi elevi totuna, prezentat de Hermes drept „cumpătat, blând, răzbătător şi, mai presus de toate, dublu” adică „înăuntru e altfel decât pe din afară. Dacă-l cumperi, nu uita să-l numeşti esoteric pe cel dinlăuntru şi exoteric pe cel din afară. (Scoliastul subliniază vă Aristotel obişnuia să facă două feluri de expuneri. Una exoterică se adresa cercurilor mai largi şi alta esoterică înţeleasă doar de elevii săi).

Hermes continuă în caracterizările sale bine cumpănite: „Zice că sunt trei feluri de bunuri: ale sufletului, ale trupului şi ale lumii din afară”.

Şi fiindcă cele douăzeci de mine cerute sunt considerate cam mult Hermes profită de ocazie ca să ia în derâdere ştiinţifismul aristotelic, sub aparenţa unei pleodoarii meschin de pedante: „Nu, norocosule! El însuşi se pare că ar avea ceva bani. Ar trebui, deci, să fii cum nu se poate mai grăbit să-l cumperi. Pe lângă asta, vei mai afla îndată de la el cât timp trăieşte ţânţarul, până la ce adâncime luminează soarele apa mării şi ce fel de suflet au stridiile”.

Apoi trece la domenii ceva mai serioase: „Dar ce-o să mai zici când îl vei auzi vorbind cu şi mai multă isteţime despre zămislire, despre naştere, despre alcătuirea fătului în sânul mamei? Îţi va spune că omul e un animal care râde, pe câtă vreme măgarul nu e, şi nu se

pricepe să clădească nimic, nici să fie navigator”.

Până la urmă zeul nu s-a putut stăpâni şi să nu o închei cu o altă remarcă ridiculizantă.

Cumpărătorul dă cele douăzeci de mine, deci a descoperit în el valoare destulă dacă pe timpul lui Lucian începea să-şi piardă strălucirea ea va fi reactualizată de secolele viitoare până la idolatrie, când opus lui Platon la un alt pol, când împlinind cu el o mirabilă sinteză.

La Lucian cei doi apar încă depărtaţi unul de altul, până la întâlnirea lor vor trebui să aştepte pe Marsilio Ficino conducătorul academiei neoplatonice de la curtea florentină a lui Lorenzo Magnificul.

Ultimul apare Pyrrhias – Pyrrhon, scepticul declară că nu ştie nimic şi că-i cu neputinţă să cunoască adevărul. Este un fel de Montaigne al antichităţii cu acel „eu ştiu că nu ştiu nimic”.

Pyrrhon socoteşte că e surd şi orb, neputincios să cugete să a să simtă: „Ca să fiu scurt, nu mă deosebesc cu nimic de o râmă”. Se îndoieşte de tot inclusiv de existenţa sa: „Socot că în mod absolut nu există cu desăvârşire nimic” postulat susţinut şi de filosofii mai moderni ca Bergson sau alţii sprijiniţi pe teoria relativistă a lui Einstein.

Când este cumpărat cu o mină attică pune la îndoială că lucrul acesta e adevărat, neeagă orice realitate, subiectivismul său se apropie de al idealistului Berkley.

În astfel de condiţii inacceptabile intervine cumpărătorul intervine cu cunul simţ al omului de rând de multe ori vacant în logica marelui cărturar: „Am să te azvârl la moară ca să te încredinţezi şi tu că sunt stăpânul tău, şi pentru a te convinge, am să folosesc judecata cea mai proastă”.

Exact aşa i s-a propus şi filosofului britanic să înfreunte

realităţile dure ale lumii din jurul său ca să se convingă de existenţa ei.

În sfârşit Hermes încheie dialogul dedicat vânzării filosofilor: „Nu te mai încăpăţâna şi urmează-l pe cea care te-a cumpărat! Iar pe voi, ceilalţi, vă convocăm pentru mâine, când o să scoatem la mezat vieţi de oameni nepricepuţi, de meşteşugari şi de oameni de rând”.

Pe această cale Lucian din Samosata ne-a dat o lecţie de filosofie aşa cum numai un bun specialist în materie o poate face.

Şi nu va fi nici prima, nici ultima.

5. Îndoita învinuire sau tribunalele

Zeus se plânge contra filosofilor „care spun că fericire nu-i decât în lumea zeilor!”

Se cere să ne oprim mai atent asupra plângerii lui Zeus: „De-ar şti numai câte avem de îndurat din pricina oamenilor, n-ar mai înălţa în slăvi nectarul şi ambrozia noastră şi nu s-ar mai încrede în Homer, un orb, un şarlatan care ne dă numele de „fericiţi” şi povesteşte ve se petrece în cer când nu era în stare să vadă nici măcar întâmplările de pe pământ”.

După ce arată câteva munci trudnice executate de Soare, lună sau Apolo pe la toate oracolele şase, milă mai mare îi este desigur de el personal: „Cu toate acestea, truda celorlalţi zei nu trece dincolo de o anumită măsură. Eu, însă, care-s rege şi tată al universului, câte supărări nu trebuie să îndur! Câte necazuri nu am, când mă împart între atâtea griji! mai întâi, sunt nevoit să iau seama că zeii ceilalţi care-mi dau o mână de ajutor la cârmuirea lumii să-şi îndeplinească îndatoririle, de teamă să nu se lase pe tânjeală”.

Şi o încheie plin de autocompătimire cum se cuvine oricărui tiran cât de bun ţi îngăduitor cu supuşii lui: „Lucrul cel mai istovitor e ca, în aceeaşi clipă să fiu şi la Olympia, pentru a fi de faţă la o hecatombă, şi la Babylon, urmărind o bătălie, sau să trimit geţilor grindina şi să iau parte la un ospăţ al etiopilor”.

Într-un cuvânt zeii sun atât de tracasaţi încât nici nu mai au timp să se desfete cu nectar şi ambrozie. Curios că Zeus, în concepţia lui Lucian, după ce l-a înjurat şi degradat pe orbul şi şarlatanul Homer nu se sfieşte să-l ia ca model, să citeze din el ori de câte ori vrea să pară mai solemn în expunerea sa.

Ca să nu i se aducă vina că ar tărăgăna lucrurile, Zeus sfătuit de Hermes se hotărăşte să deschidă anumite procese neglijate până acuma. Deci cuprins de procesomania eroilor din Viespii lui Aristofan Zeus va coborî pe pământ ca să convoace la treabă pe cei ce au pricini de judecat pe Areopag unde Dreptatea va trage la sorţi procesele şi pe cei ce vor fi judecaţi. Dreptatea refuză întâi să vină: „Ca să fiu iar alungată de oameni, şi apoi nemaiputâne răbda batjocurile Nedreptăţii, să vin înapoi în goana mare? Că nu mă pot înţelege cu muritorii!"

Zeus nu se lasă una cu două şi o lămureţe că lucrurile vor merge bine: „Filosofii sunt încredinţaţi că e nevoie să te preţuiască mai mult decât preţuiesc Nedreptatea; de aceasta s-a pătruns mai ales fiul lui Sofronicos, care nu mai contenea să-ţi aducă laude spunând că Dreptatea alcătuieşte cel mai de preţ dintre bunuri".

Deoarece fiul lui Sofronicos este Socrate, Dreptatea nu se sfieşte să reamintească modul condamnării sale: „Desigur, filosoful pe care mi l-ai amintit a tras foloase mari, susţinând că rostul meu e foarte însemnat! Dat pe mână Celor Unsprezece, fu azvârlit într-o închisoare şi nefericitul a trebuit să bea cucută, nemaiavând nici măcar vreme să-l răsplătească pe Asclepios cu un cocoş, atât de mare a fost biruinţa celor care-l învinseseră, având în ce priveşte Nedreptatea păreri protivnice gândurilor lui".

Lucian gustă momentul reabilitării lui Socrate în ceruri unde Zeus parcă citeşte din Apologia idealistului Platon: „Cei mai mulţi oameni nu se deprinseră pe atunci cu filosofia, iar cei care-şi făceau o îndeletnicire din ea erau puţini la număr. Trebuie prin urmare, să înţelegi de ce tribunalul a dat dreptate lui Anytos şi Meletos. Dar astăzi nu vezi ce numeroase sunt mantalele, bastoanele, desagele? Pretutindeni îţi ies în cale oameni cu barbă stufoasă, ţinând în mâna

stângă o carte şi toţi filosofează aşa cum îţi vine ţie la socoteală. Toate cărările sunt pline de oameni care – în pâlcuri şi chiar în falange – pornesc să se întâlnească. Nu e făptură amenească ce n-ar voi să se bucure de faima de-a fi odrasla virtuţii. O mulţime de muritori îşi părăsesc meşteşugurile pe care le aveau mai înainte vreme şi dau buzna spre desagă şo mănţăluţă. Bărbaţii despre care vorbesc stau în soare, ca să li se înnegrească trupurile – ai crede că sunt etiopieni – şi. Din cizmari sau dulgheri, se prefac pe negândite în „înţelepţi”. Ei se plimbă şi vă aduc laude, ţie şi virtuţii. E o zicală care sună aşa: mai degrabă, dacă ar fi să cazi într-o corabie, ai sorţi să nu te izbeşti de lemnul ei decât, dacă ţi-ai roti privirile în jur, să nu te izbeşti de un filosof”.

Lucian ne conduce într-un rai al filosofilor, desigur parodiat şi cu decoruri false, viziunea lui Zeus poate să constituie o minciună de circumstanţă că altfel aparţine unui Münchhausen al antichităţii cu dar de a se minţi pe el ca şi pe alţii de lângă el.

În sfârşit Hermes conduce Dreptatea pe pământ: „S-o pornim la drum, Dreptate, îndrumându-ne paşii drept spre Sunion, puţin mai jos de Hymettos, la stânga Parnesului, unde se pot deosebi cele două înălţimi. Pari să fi uitat încă de mult drumul. Dar pentru ce plângi şi te arăţi nemulţumită? Nu-ţi fie teamă! Purtările oamenilor nu mai sunt aceleaşi. Au murit toţi bine cunoscuţii skeironi, pitykamţi, buşirişi şi falarişi, de care erai înfricoşată odinioară. Acum înţelepciunea, Academia şi Porticul domnesc peste tot. Pretitindeni oamenii te cauta vorbesc neîncetat despre tine, aşteaptă să cobori de undeva, din cer şi să rămâi printre ei”.

Imnul este excepţional tocmai fiindcă aparţine unei epoci nedrepte. În rest şarja este cât se poate de strălucitoare satira lui Lucian atinge înălţimi rar atinse de alţi artişti. Hermes continuă ditirambic: „Pe Zeus aş fi nedrept dacă nu ţi-aş arăta cum stau lucrurile, ţie, care-mi eşti soră. Cei mai mulţi dintre muritori au dobândit mari foloase de pe urma filosofiei. De n-ar fi decât de ruşinea hainei pe care o poartă, şi încă se sfiesc să facă vreo greşelă prea mare. Dar te vei întâlni şi cu ticăloşi – trebuie, desigur, să-ţi arăt adevărul! – şi te vei mai întâlni şi cu unii care sunt pe jumătate înţelepţi şi pe jumătate răi.

Înţelepciunea i-a luat de mână şi i-a vopsit în culoarea ei şi pe aceştia. Cei care, neamestecându-se cu alte culori, s-au pătruns cu totul numai de culoarea filosofiei au ajuns la desăvârşire şi sunt cât se poate de pregătiţi să te primească. Aceia însă pe care vechea lor murdărie i-a împiedicat să se pătrundă până în adânc de vopseaua aceasta, se fac mai buni decât alţii, fără a atinge totuşi desăvârşirea. Albeaţa lor e cam împestriţată, fiind pătaţi, ca şi panterele. Ba mai întâlnim şi pe unii care, neajungând decât să atingă cu vârful degetelor partea din afară a vasului cu vopsea, se mânjesc puţin cu funingine, închipuindu-şi că şi-au schimbat îndeajuns culoarea. De bună seamă însă că tu vei trăi în tovărăşia celor desăvârşiţi".

Să se sauna că Lucian nu are ceea ce se condiţieră a fi imaginaţia concretă, senzorială, a artistului cioplitor în marmora cuvintelor.

Tot vorbind ajung în Attica: Să lăsăm la dreapta noastră Sunionul şi să ne abatem drumul spre Acropole. Am coborât! Acum aşază-te undeva pe deal şi priveşte spre Pnyx!

În locul de unde vedem locul de adunare al poporului din comediile lui Aristofan se apropie Pan „insul acela cu coerne, cu un sirinx în mână şi cu picioarele păroase". Hermes dă lămuriri: „Cum nu – cunoşti pe zeul Pan? El, care e cel mai bachic dintre slujitorii lui Dionysos? Locuia mai înainte pe Parthenion; dar când sosiră corăbiile lui Datis şi barbarii debarcară la Marathon, Pan veni, fără să fi fost chemat, în sprijinul atenienilor, primind de atunci această peşteră care se află ceva mai sus de zidul Pelasgic şi unde locuieşte. A fost socotit printre meteci şi acum bănuiesc că ne-a văzut de acolo, din apropiere, unde-şi are lăcaşul, şi că vine spre noi ca să ne salute".

Iată că Pan îi atacă necruţător pe domnii filosofi: „Nu ştiu deloc ce vor să spună aceia şi nu înţeleg care le-o fi înţelepciunea. Hălăduind tot timpul prin muniţi, scumpă Dreptate, nu m-am putut deprinde cu vorbele cele iscusite din cetate. Cum aş fi putut să ajung sofist sau filosof în Arcadia, când n-am mers cu învăţătura dincolo de ştiinţa flautului şi a sirinxului? De altminteri, nu sunt decât un păstor de capre, un dănţuitor şi, le nevoie, un războinic. Dar îi aud cum strigă neîncetat şi ne lămuresc ce înseamnă virtutea, ideile, natura şi fiinţele fără trup,

noţiuni care-mi sunt necunoscute şi de care mă simt cu totul străin. La început felul lor de a cuvânta este paşnic, atunci când se prind la discuţii: dar mai apoi, pe măsură ce vorbirea lor înaintează, îşi ridică glasul până la cele mai ascuţite tonuri. Şi cum se silesc din răsputeri şi vor să vorbească toţi în acelaşi timp, faţa li se roşeşte, gâtul şi vinele li se umflă, precum poţi vedea la flautişti, când se căznesc să sufle într-un flaut strâmt. Într-adevăr, după ce au încâlcit discuţia, încercând să lămurească ceea ce de la început se cera lămurit înţelepţii aceştia pleacă, cei mai mulţi dintre ei aruncându-şi unii altora tot felul de ocări, ştergându-şi năduşeala de pe frunte cu degetele crispate şi socotindu-l biruitor pe acela al cărui glas a răsunat mai puternic, care a dat dovadă de mai multă neruşinare şi care, atunci când adunarea se împrăştie, pleacă ultimul. Dar oamenii de rând stau uimiţi în faţa lor, mai ales aceia care au vreme de pierdut; şi rămân locului, înmărmuriţi de cutezanţa şi de strigătele lor. Eu unul ăi socoteam pentru cele ce-ţi spusei, nişte şarlatani, şi eram foarte supărat că semănau cu mine la barbă. Dacă de pe urma ăstor strigăte poporul sau chiar şi vorbitorii vor fi tras vreun folos izvorât din minunatele lor cuvântări, n-aş putea să-ţi spun. Nu pot să-ţi ascund însă adevărul şi trebuie să-ţi mai povestesc ţi că De aici din înălţimea unde locuiesc şi de unde mă uit ca dintr-un foişor, mi-a fost dat să-i zăresc pe mulţi dintre ei, cum pe înserate...”. Cine ştie cât ar mai fi sporovăit bunul Pan dacă Dreptatea nu l-ar fi oprit atrăgându-i atenţia că Hermes face cunoscute cuvintele lui Zeus.

Astfel Dreptatea se hotărăşte să tragă la sorţi primele procese îndreptate de meşteşugari sau cărturari împotriva unor instituţii. Se va lua în discuţie patima Băuturii şi relaţia sa cu Academia, privitor la felul cum Polemon din beţiv notoriu a ajuns şeful Academiei, Zenon stoicul a fost unul din elevii săi străluciţi.

Academia se apără în felul următor: „Judecători ascultaţi-mă mai întâi cum susţin interesele Beţiei, căci pentru ea curge acum apa clepsidrei. Sărmana neînchipuit de mult a fost neîndreptăţită de Academie adică de mine. Avea şi ea un singur sclav, plin de bunăvoinţă şi credincios, căruia nici nu i-ar fi trecut prin minte să se ruşineze a făptui orice l-ar fi îndemnat Beţia. Eu i l-am smuls. Vorbesc despre binecunoscutul Polemon, cel ce, ziua în amiaza mare, se învârtea beat

turtă prin agora, însoţit de flautiste care cântau pentru el din zori până-n asfinţit. Era întotdeauna cherchelit, capul îi atârna greu, iar tâmplele îi erau împodobite cu florile cununilor. Că v-am spus adevărul sunt martori toţi atenienii, care nu l-au văzut niciodată pe Polemon nebăut. Dar, într-o bună zi, nefericitul a venit să facă gălăgie la poarta Academoeo, aşa cum obişnuia să facă pe la toate uşile. Acesta, smulgându-l vânjis din mâinile Beţiei, l-a dus la ea. După ce-l sili să bea apă, îl desprinse să nu se mai atingă de vin, îi luă de pe cap cununile şi cu toate că-l prindea de minune să se îmbete tolănit pe o canapea, tot băgându-i în cap vorbele ei întortocheate, jalnice şi apăsătoare, sfârşi prin a-l lecui de beţie. Drept urmare, bietul Polemon, şi-a pierdut bujorii care pân-atunci îi înfloreau pe faţă, a devenit palid, trupul a început să i se gârbovească. A uitat toate cântecele. Uneori, nemâncat şi nebăut, stă până seara târziu, tot trăncănind despre nenumărate flancuri, pe care eu Academia l-am învăţat să le spună".

Şi dacă până acuma Academia a reprezentat pe avocatul Beţiei trece să-şi apere propria-i cauză de unde se înţelegealuzia făcută apărătorilor de a se putea acomoda nu spiritului legii a dreptăţii ci clientului şi intereselor sale: „Omul pe care-l vedeţi, judecători altă dată, când l-am primit în apropierea mea, stârnea râsul! O vorbă nu era în stare să rostească şi nici să stea în picioare, atât era de doborât de Beţie! Dae, mulţumită ajutorului meu s-a îndreptat, n-a mai băut vin, şi din sclav cum era s-a făcut om cumsecade, foarte măsurat şi vrednic de toată cinstea în ochii elenilor. Pelemon este recunoscător pentru grija ce i-am arătat-o şi rudele lui îmi mulţumesc pentru binele săvârşit".

De fapt Academia a jucat rolul cinstit al unui sanatoriu de dezintoxicare astfel că Hermes nu mai îndeplineşte decât o formalitate anunţând verdictuk tribunalului. „Academia a ieşit învingătoare, fiindcă, afară de unul singur, toate voturile au fost pentru ea".

Al doilea croces l-a pornit Porticul (stoicismul numit după Poikile stoa) „pictatul" împotriva plăcerii şi odată cu turnarea apei în clepsideră îşi şi porneşte cuvântul acuzator: „Ştiu prea bine, judecători, că trebuie să vorbesc împotriva unui adversar cu o înfăţişare foarte plăcută. Văd chiar pe mulţi dintre voi cum vă uitaţi la ea zâmbindu-i, iar pe mine mă dispreţuiţi, fiindcă sunt tuns şi ras până la piele, am

privirea bărbătească şi vă par întunecat la chip. Totuşi, dacă binevoiţi să-mi ascultaţi cuvântarea, sunt cu totul încredinţat că voi arăta judecăţii cum că susţinerile mele sunt cu mult mai îndreptăţite decât argumentele Plăcerii. Iată învinuirea ce i-o aduc. Femeia despre care e vorba, îmbrăcată precum vedeţi, în veşminte de curtezană, a înşelat prin farmecul chipului ei pe iubitul meu Dionysos, până atunci om cumpătat, şi l-a târât la dânsa. Pricine care a fost judecată mai înainte când Academia învinuia Patima Beţiei, este soră bună cu procesul de faţă. Într-adevăr, e vorba acum să cercetăm dacă se cuvine să trăim ca nişte porci, ţinându-ne capetele plecate spre pământ, fără să cugetăm nimic adânc sau măreţ, sau dacă trebuie să aşezăm desfătarea în al doilea loc, după omenie, dacă nu-i mai bine ca oamenii liberi să facă filosofie dezdrobiţi de patimi, fără a se mai teme de suferinţă ca de un rău fără leac, fără a mai prefera asemenea sclavilor desfătarea şi fără a mai căuta fericirea în miere şi smochine. Femeia care îmi stă în faţă, cu ademeniri de soiul ăsta, arătând celor nepricepuţi cum că muncă ar fi ceva înspăimântător, atrage în felul acesta la ea mulţime de oameni, printre alţii şi pe acest nefericit, pe care l-a smuls de sub îndrumarea mea, după ce-a aşteptat să se îmbolnăvească. Fără îndoială că de-ar fi sănătos, n-ar primi niciodată să asculte de îndemnurile Plăcerii.

Deci concluzia: „Iată cele ce-am avut de spus. Nu-mi place să rostesc cuvântări lungi. Dacă ar binevoi să răspundă cu de-amănuntul întrebărilor mele, aţi pricepe lesne că Plăcerea nu înseamnă nimic. Dar atenieni, amintiţi-vă de jurămintele pe care le-aţi făcut şi votaţi potrivit celor ce-aţi jurat! Nu vă încredeţi în Epicur, care susţine că zeii nu se îngrijesc de cele ce se petrec între voi!”

Ca în orice dezbatere obiectivă urmează la cuvânt Epicur în persoană: „Judecători, n-am de spus prea multe vorbe, că nici eu n-am nevoie de raţionamente lungi. Dacă plăcerea s-ar folosi de vrăji şi băuturi fermecate, pentru cel pe care Porticul îl numeşte „iubitul său Dionysos” să-l silească a fugi de la el şi să vină la ea, am fi îndreptăţiţi să-i dăm Plăcerii numele de vrăjitoare iar voi aţi putea hotărî că e vinovată, întrucât foloseşte farmecele împotriva iubiţilor altorauia. Când însă un om liber, într-o cetate neatârnată, ale cărei legi stau piedică, se scârbeşte de tot ce poate fi neplăcut la protivnicul meu când socoteşte că vorbele despre fericirea care încunună străduinţele sunt

doar o trăncăneală găunoasă, când fuge de cuvintele Porticului, întortocheate ca un labirint, pentru a-şi găsi bucuros ocrotirea la Plăcere – rupând ca pe nişte lanţuri plasa dialecticii – când cugetă după firea oamenilor adevăraţi şi nu într-un chip nevolnic, gândind că osteneala este de fapt un rău iar plăcerea o desfătare, trebuie oare aceasta să-l depărteze? Scăpat aş zice, într-un naufragiu, Dionysos se apropia de port înotând şi râvnea liniştea. S-ar fi cuvenit să-l îmbrâncim pe acest nefericit în valuri cu capul în jos, încredinţându-l muncii şi lăsându-l fără milă pradă tulburării? Mai ales în clipa când căuta să se adăpostească la Plăcere ca un rugător la altarul Milei? Şi asta de ce? Numai ca, după ce va fi urcat, leoarcă de sudoare, culmea muntelui cel povârnit, să vadă virtutea cea înălţată în slăvi; iar apoi după ce va fi trudit întreaga lui viaţă, să se bucure de fericire tocmai când îi va fi bătut sorocul morţii… El a cunoscut învăţăturile Porticului cât se poate de bine, socotind la vremea aceea că numai frumosul e bun. A cumpănit, şi între suferinţă şi plăcere, a ales pe cea din urmă, socotind că face alegerea cea mai fericită. A priceput într-adevăr, cred eu, că oamenii Porticului, în vreme ce neîdau atâtea şi atâtea desluşiri despre răbdare şi despre puterea de a îndura lucrurile neplăcute, urmăresc cu toţii desfătările… fiecare dintre ei l-ar imita de Dionysos, care, până ce nu-l încercase boala, nădăhduia să tragă vreun folos de pe urma învăţăturilor stoice privitoare la tăria sufletului. Dar când pradă suferinţei şi bolii, a simţit cu adevărat cum îl copleşeşte durerea şi a văzut cum propriul său trup face o filosofie cu totul potrivnică aceleia a Porticului, i-a dat trupului mai multă crezare decât profesorilor săi. A înţeles că este om şi că trupul său este omenesc. A încetat să socotească trupul, doar o statuie, convins că cel ce are o părere potrivnică şi învinuieşte Plăcerea „se desfată când vorbeşte aşa, pe când de fapt îi duce dorul”. (Din Fenicienele de Euripide versul 360).

Deci după ce afirmă principiul că osteneala este un rău şi plăcerea o desfătare şi că nu e bine să te chinuieşti, Epicur îşi termină pledoaria rechizitoriu, dar Porticul îl mai interpelează odată: „Socoţi că suferinţa este un rău? Epicur: Desigur. Porticul iar plăcerea un bine? Epicur: Mai încape vorbă?”

Plăcerea câştigă, primeşte toate voturile, în zadar protestează

Porticul că va face recurs la Zeus.

Se trece la cealaltă cauză anunţată de Hermes: Virtutea şi Moliciunea cu privire la Aristipp de faţă cu însuţi filosoful. Fiindcă Virtutea se ceartă cu Moliciunea procesul se amână până Zeus va hotărî în privinţa lui Dionysos: „Cele două pricini se arată a fi asemănătoare. Aşadar, dacă biruie Plăcerea, Moliciunea va fi stăpâna lui Aristipp. Pe câtă vreme dacă Porticul iese învingător, omul acesta va fi al Virtuţii. Dreptatea nu uită să mai amintească încă ceva important: „Să nu fie plătiţi judecătorii, căci pricina urmează să fie judecată".

Este chemat Diogene din Sinope dar acesta fuge după meseria zarafilor s-o lovească cu bâta. Se face apel la Pyrrhon dar el refuză să apară deoarece nu crede c-ar exista „vreun mijloc prin care să poată ajunge la adevăr".

Condamnat în lipsă se deschide procesul plângerii Retoricei şi Dialogului împotriva ticluitorului de cuvântări, sirianul Lucian din Samosata, acesta să se dezvinovăţească faţă de amândouă.

Retorica luând cuvântul face referinţe interesante la biografia autorului nostru: „Judecători, bărbatul pe care-l vedeţi era doar un tânăr oarecare, vorbind o limbă încă barbară şi aş, spune chiar îmbrăcat într-un caftan, cum se obişnuieşte în Asiria; aşa era atunci când l-am găsit rătăcind prin Ionia, fără să ştie încotro s-o apuce. L-am luat de mână şi am început să mă îngrijesc de educaţia lui. Fiindcă mi se părea înclinat spre învăţătură, şi privirile îi erau aţintite spre mine – pe vremea aceea avea o purtare smerită, mă linguşea şi numai pentru mine avea admiraţie – i-am părăsit pe toţi câţi mă peţeau, oameni bogaţi, frumoşi şi cu obârşie strălucită, ca să mă căsătoresc cu nerecunoscătorul ăsta sărac, necunoscut şi foarte tânăr, aducându-i o zestre însemnată: discursuri multe şi minunate. Apoi, după ce m-am căsătorit cu el, l-am înscris printr-un vicleşug în rândul celor din tribul meu, şi i-am dăruit astfel cetăţenia. Cei care nu avuseseră parte să se însoare cu mine erau peste fire de invidioşi. S-a hotărât să cutreiere lumea ca să scrie tuturor norocul pe care i l-a adus căsătoria noastră... Socot că ajutorul pe care i l-am dat în Hellada şi în Ionia nu este cine

ştie ce mare lucru. Dar voind să călătorească în Italia, am străbătut alături de el Marea Ionică şi l-am întovărăşit până în Galia, unde datorită mia a strâns o însemnată avere. Multă vremea m-a ascultat în toate, rămânând în apropierea mea, şi nu era noapte în care să-mi părăsească patul.

Dar când s-a îmbogăţit îndeajuns şi a crezut că dobândise o mare faimă, a început să încrunte sprâncenele, să mă privească de sus, şi să nu-i mai pese de mine. Pot spun e chiar că m-a părăsit cu totul. În schimb l-a îndrăgit pe bărbosul cela, pe Dialog, care, de-ar fi să ne luăm după veşmânt, s-ar zice că e odrasla Filosofiei… Nu-i e ruşine să schilodească libertatea discursurilor mele şi lungimea lor. Se mărgineşte acum doar la nişte întrebări scurte şi vrednice de comedie. Şi în loc dă rostească tot ce-ar voi cu un glas puternic, în cropeşte doar câteva cuvinte, numărând fiecare silabă. În locul numeroaselor laude şi al puternicelor aplauze repetate, care s-ar cuveni să-i însoţească vorbirea, cel pe care-l învinuiesc nu dobândeşte decât zâmbetul celui ce-l ascultă, o slabă bătaie din palme, o înclinare aproape neobservată a capetelor şi un mic murmur de aprobare a celor ce a rostit”.

Şi fiindcă metoda nouă aparţine dialogului, Retorica propune ca Sirianul să se apere după acest model dar Hermes refuză pe motiv că e cu neputinţă ca cineva să se dezvinovăţească apelând la dialog. Astfel că i se permite şi sirianului să rostească o cuvântare: „Tot ceea ce Retorica a susţinut împotriva mea este absolut exact. Într-adevăr, mi-a făcut educaţia, m-a însoţit în călătoriile mele, m-a înscris în rândurile cetăţenilor helleni ş, în această privinţă, trebuie să-i fiu recunoscător pentru că s-a căsătorit cu mine. Dar, judecători, veţi auzi pentru ce am părăsit-o şi m-am apropiat de Dialog, pe care-l puteţi vedea aci. Şi să nu credeţi c-o să mă apuc să mint pentru a-mi uşura situaţia. Mi-am dat seama că această femeie şi-a pierdut cumpătarea şi n-a rămas la veşmântul ei modest, pe care-l purta pe când se căsătorise cu vestitul orator din Panaia. (Demostene) … Retorica râdea şi se veselea la toate acestea. Cele mai aedseori, se apleca pe marginea acoperişului, ca să-i asculte pe cei ce cântau cu o voce răguţită melodii potrivite pentru o curtezană. Ba mai şi deschidea pe furiş ferestrele, închipuindu, şi că eu nu bag de seamă lăsându-se pradă desfrâului şi adulterului. N-am mai putut răbda asemenea purtări. N-am crezut, însă de cuviinţă s-o

învinuiesc în faţa judecătorăţii de adulter; ci ducându-mă la Dialog, care locuieşte în vecinătate, i-am cerut să mă adăpostească la dânsul… încă ăi era îngăduit unui bărbat ca mine ajuns la vârsta de patruzeci de ani, să fugă de zbuciumul judecăţilor şi să-i lase în pace pe împărţitorii dreptăţii, părăsind acuzarea tiranilor şi laudele înălţate oamenilor de seamă, pentru a se duce la Academie sau Lykeion, ca să plimbe în se tovărăşia în tovărăşia minunatului Dialog, stând de vorbă cu el în tihnă şi neducând lipsă de nico laudă sau de aplauze. Aş avea multe de spus, dar mă opresc. Vă rog să vă gândiţi la jurământul vostru şi să hotărâţi potrivit acestuia”.

Sirianul obţine toate voturile în afara unuia probabil al unui retor.

Urmează oricât de surprinzător ar părea învinuirea Railogulu, de fapt s-ar cuveni să se înţeleagă criticile duse la adresa operei lui Lucian, deci ni se rezumă fragmente din ele punând Dialogul să ia cuvântul: Iată în ce m-a nedreptăţit şi m-a înjosit, batjocorindu-mă, retorul sirian. Înainte vreme eram foarte serios, interesându-mă de zei, de tainele naturii şi de mişcarea universului. Mă înălţasem deasupra norilor şi mergeam prin văzduhuri, „pe unde este purtat măreţul Zeus, într-un car înaripat pe care-l mână el”. Ajunsese, în zbor, aproape de bolta cerului şi năzuiam „să trec dincolo de cer” când acesta, sirianul, m-a tras spre pământ, frângându-mi aripile, şi m-a făcut să duc o viaţă la fel cu toată lumea. Cel pa cere-l învinuiesc mi-a smuls masca tragică vrednică de cinste şi în schimb, mi-a pus pe faţă o mască de comedie satirică: aş spune chiar caraghioasă. Apoi mi-a adus Batjocura, Iambul, Cinismul, pe Eupolis şi pe Aristofan, fiinţe care se pricep la zeflemisirea fără milă a tot ce e mai vrednic de respect şi mai cuminte; m-a închis împreună cu ei şi m-a da pe mâna lor. În cele din urmă, s-a dus de l-a dezgropat pe un oarecare Menipp, un cinic de demult, după cât mi se pare, obişnuit să latre de te asurzeşte şi având dinţii groaznic de ascuţiţi şi mi l-a adus pe cap pe acest câine – câine în toată regula care te înspăimântă şi muşcă atunci când nici nu te-aştepţi, pentru că râde şi muşcă în acelaşi timp”.

Hermes îi cere sirianului săi răspundă Dialogului: „Judecători, nu mă aşteptam să mă dezvinovăţesc de o asemenea învinuire în faţa

voastră. La orice m-aş fi gândit, numai asta nu mi-ar fi trecut prin minte: ca Dialogul să rostească astfel de vorbe pe socoteala mea… Mai întâi l-am desprins să păşească pe pământ cu oamenii. Apoi l-am spălat de jegul cel gros care-l acoperea şi l-am silit să zâmbească; ceea ce i-a dat mai mult farmec în ochii celor care-l priveau. Pe lângă toate câte le-am spus am îmbinat Comedia şi în felul acesta am făcut să fie foarte bine primit de ascultători, care se temeau până atunci de spinii lui şi sefereau să-l ia în mâini, de parc-ar fi fost arici. Ştiu însă, ce-l necăjeşte mai mult: că nu mă învoiesc să discut cu el acele nimicuri respingătoare, dacă sufletul e sau nu nemuritor, câţi cotyli de substanţă incoruptibilă şi neamestecată a turnat divinitatea în carter când făcea amestecul tuturor elementelor, dacă retorica este icoana unei părţi a politicii, a patra parte a linguşirii. Dialogul îşi găseşte desfătarea, nu ştiu cum, în discuţii cu privire la aceste nimicuri, tot aşa cum bolnavii de râie se simt bine când se scarpină. Îi place să cadă pe gânduri şi se mândreşte cu asta, îndeosebi când aude spunându-se că nu-i este dat oricui să privească acele lucruri pe care el le priveşte atât de pătrunzător, scrutând lumea ideilor.

De bună seama că Dialogul îmi cere şi mie să fac la fel. Îşi caută bine cunoscutele aripi şi priveşte spre cer, fără să vadă cele ce se află la picioarele sale. De altfel, nu cred că m-ar putea dojeni, bunăoară, pentru faptul să i-aş fi luat haina grecească pentru a-l îmbrăca într-un veşmânt barbar, chiar dacă, personal, am o înfăţişare de barbar. Aş săvârşi o mare nedreptate dacă, în chip nelegiuit, l-aş prăda de haina pe care-o are de la strămoşi.

M-am apărat cum am putut! Vă rog să hotărâţi în acelaşi fel ca mai înainte”.

După o atare caracterizare fidelă a operei sale, Lucian iese învingător cu zece voturi, i-o aduce la cunoştinţă Hermes, nu mai unul, cel de dinainte a votat contra deci altfel decât ceilalţi.

Cu aceasta se termină prima zi de judecată şi trebuie să o recunoaştem şi să mulţumim lui Zeus că s-a gândit la ea, deoarece nu le-a slujit numai lor ci tot atât şi nouă.

6. Pescarul sau înviații

Filosofii scoşi la mezat se adună şi cer răzbunare prin gura lui Socrate: „Loveşte-l, loveşte-l pe ticălosul ăsta cu o ploaie de pietre! mai zvârle-n el cu bulgări de pământ, şi împroaşcă-l şi cu scoici! Trăsneşte-l cu bâta pe nelegiuiut! Bagă de seamă să n-o şteargă! Loveşte-l şi tu Platon! Şi tu, Chrysipp şi tu! Strângând rândurile, să ne aruncăm cu toţii asupră-i”.

Unul propune ca defăimătorul lor, cel ce i-a scos la mezat să fie tras în ţeapă, altul să i se scoată ochii sau să-l biciuie şi să-i taie limba, pe când Empedocle propune să fie azvârlit în craterul unui vulcan. Platin propune ca să fie zdrobit între stânci aidoma lui Pentheu sau Orfeu „pentru ca fiecare să poată duce cu sine câte o fâşie din trupul său”.

Lucian caută să se justifice dar Platon îl acuză necruţător: „Ce grozăvii ne-ai făcut să suferim? Pune-ţi această întrebare ţie însuţi, ticălosule! Întreabă minunatele scrieri ce le-ai întocmit, în care batjocoreşti însăşi filosofia, iar pe noi ne acoperi de ocară! Şi ca un negustor în piaţă ne scoţi la mezat, cu toate că suntem înţelepţi şi, mai ales, oameni slobozi”.

Lucian acuzatul se apără şi le cere să nu-l omoare până nu-l vor lăsa să se dezvinovăţească numai apoi să fie judecat. Întrebuinţează citate din Homer sar primeşte răspunsuri tot din Homer şi Euripide semn că se află în cercul marilor cărturari, Platon îi respinge înfloriturile executate după meşteşugul retorilor, refereinţă la îndeletnicirile lui mai timpurii.

Lucian pretinde să fie judecat de Filosofie şi când Platon acceptă să meargă să o caute îşi pune întrebarea unde va putea să o găsească: „În ciuda faptului că am rătăcit multă vreme în căutarea locuinţei sale, fiindcă doream să-i fiu învăţăcel, tot nu ştiu unde locuieşte.

Adeseori fie după socoteala mea, fie îndrumat de câte cineva, m-am dus pe la diferite porţi, crezând cu toată tăria că, cel puţin de asză dată, am să ajung la Filosofie… Dimpreună cu ei m-am strecurat şi

eu înăuntru. Şi atunci am văzut o femeie tânără, care, măcar că se străduia grozav să pară simplă şi neîmpodobită, nu era totuşi lipsită de prefăcătorie. Am putut îndată să bag de seamă că pletele ei, care păreau neîngrijite, erau pline de podoabe. Ba chiar şi felul în care femeia despre care vorbesc se înfăşura în mantaua ei l-aş putea numi căutat. Mulţumită părului şi mantalei, încerca, fără îndoială, să se înfrumuseţeze, folosind ca împodobire ceea ce s-ar fi crezut că-i neglijenţă. Faţă ei se vedea că-i sulemenită, iar vorbirea-i era întru totul a unei curtezane. O măguleau foarte mult laudele pe care i le aduceau iubiţii ei, care îi ridicau în slăvi frumuseţea. Primea cu dragă inimă tot ce i se dăruia. Se aşeza în apropierea celor mai bogaţi şi abia dacă-şi arunca privirile spre iubiţii cei săraci. Adesea, când fără se vrea, se arăta goală, puteam să văd la gâtul ei nişte salbe de aur mai groase ca zgărzile. Am luat-o îndată la sănătoasa! Ăi plângeam desigur pe acei nenorociţi, pe care îi ducea nu de nas ci de barbă. Ca şi Ixion, îmbrăţişau o nălucă în locul Herei”.

Platon mai cumpănit zice s-o aştepte în Keramikos unde trebuie să se arate „după ce-a plecat din Academie ca să se plimbe şi prin Poikile: acesta ăi e obiceiul zilnic. Dar iată că se şi îndreaptă spre noi. O vezi pe femeia de colo? Are ţinuta cuviincioasă, privirea blândă şi mersul tacticos al omului care cugetă”.

Pe această cale Lucian îşi dă seama că nu a văzut până acuma adevărata Filosofie. Recomdarea lui Platon nu-i deloc măgulitoare: „Într-adevăr, Filosofie, omul pe care-l vezi e cel mai rău dintre ticăloşi; a cutezat să clevetească împotriva ta, fiinţa cea mai, sfântă, şi împotriva noastră a tuturor, care am lăsat urmaşilor noştri învăţăturile pe care le-am primit de la tine”.

Filosofia le propune să meargă pe Acropole, dacă nu pe Areopag: „Din postul acela de observaşie vom fi în stare să vedem tot ceea ce se întâmplă în Cetate.

Îşi ia rămas bun lăsându-le în Poikile de la Virtute, femeia bărbătoasă, Cumpătarea, Dreptatea în fruntea lor cu Educaţia. „Cea moare e mai greu de desluşit şi de o culoare nelămurită e Adevărul”.

Fiindcă Lucian nu o deosebeşte Filosofia precizează: „N-o vezi pe femeia aceea dezbrăcată şi lipsită de podoabe, care se fereşte de priviri şi se ascunde mereu între celelalte?”

Autorul nostru o roagă să le aducă şi pe ele „în chipul acesta soborul de judecată ar fi întreg şi nu i-ar lipsi nimic. Aş dori ca Adevărul să-mi fie apărătoare la tribună în faţa judecătorilor”.

Filosofia îi satisface cererea iar Adevăratul apare însoţit de Libertate şi Neprefăcătorie, de Convingere şi nu în cele din urmă de Demonstraţie. Lucian ne poartă parcă pe scena unui teatru expresionist unde personagiile corespund mai mult unor idei decât unui om deci reprezintă arhetipul uman.

În aceste condiţii începe adevărata pleodoarie a lui Lucian, tot în postura unui erou arhetipizat: „Mă numesc Parrhesiades (Neprefăcutul), fiul lui Alethion (Adevărul) la rândul său fiul al lui Elenxikles (Convingătorul)”.

Merită să-l reproducem în continuare şi celor ce vor considera că exprimă idei moderne le-aş reaminti că ele sunt în primul rând elenistice: „Mi-s din Siria, Filosofie. M-am născut pe malul Eufratului. Dar ce importanţă are? Printre urmăritorii mei cunosc pe unii care, prin obârţie, nu sunt mai puţin barbari decât mine. Firea şi învăţătura lor nu atârnă întru nimic de faptul că sunt din Soloi, din Cipru, din Babylon ori din Stageiros. Pentru tine, însă, cel ce vorbeşte cu accent barbar nu e de loc mai prejos, dacă mintea lui de dovedeşte a fi sănătoasă şi dreaptă”.

Filosofia îi dă dreptate astfel că autorul nostru continuă: „Îndeletnicirea mea este de a urî lăudăroşenia, pehlivănia, minciuna, înfumurarea. Îi urăsc pe toţi acei oameni mârşavi, care se dedau unor astfel de fapte. Şi după cum ştii, numărul lor e mare”.

Iată şi mărturisirea lui de credinţă: „Vezi bine câtă lume mă urăşte şi prin ce promejdii trec din pricina meseriei mele. Totuşi, cunosc cu de-amănuntul şi îndeletnicirea protivnică acesteia. Vorbesc despre meseria întemeiată pe puterea de a iubi. Căci sunt iubitorul

adevărului, al cumsecădeniei, al simplicităţii şi a tot ce are vreo înrudire cu iubirea. Numai că foarte puţini sunt aceia care merită ca faţă de ei să mă folosesc de acest meşteşug al meu. De ei se ocupă meseria protivnică iubirii, fiindcă ei sunt vrednici mai degrabă a fi urâţi, iar numărul lor ajunge la vreo cinzeci de mii. Din lipsă de deprindere mă aflu deci, în primejdie de a uita prima îndeletnicire, pe câtă vreme pe cealaltă o ştiu în toate amănuntele ei".

Dualismul operei lui Lucian am descris-o şi noi în cele următoare. „Filosofie, cunoşti mai bine decât mine lucrurile acestea. Eu însă aşa sunt făcut: pe ticăloşi îi urăsc, iar pe oamenii cumsecade îi laud şi-i iubesc".

Filosofia hotărăşte să se facă judecată în pronaosul Atenei Polias, adică în templul lui Erecteius, Erechteionul.

Între filosofi se discută alegerea acuzatorului. Chrysipp îl elogiază pe Platon: „Dintre noi care altul e mai priceput decât tine, Platon, să ne susţină în faţa judecăţii? Înălţimea cugetării, frumuseţea vorbirii tale attice, atât de curate, precum şi farmecul cu care ştii să convingi sunt vrednice de toată cinstea. Se mai adaugă apoi laolaltă inteligenţa, precizia, felul ademenitor în care îţi înfăţişezi dovezile, tocmai când trebuie".

Platon consideră că mai potrivit ar fi un om năvalnic, bunăoară, ca Diogene, acesta acceptă să-l acuze pe Parrhesiades şi acesta o să-şi dea seama că nu degeaba poartă cu el o bâtă: „Filosofie, ştii prea bine ce fel de oameni am fost în cursul vieţii. Nu va fi deci nevoie s-o spun eu. Într-adevăr, ca să nu mai vorbesc de mine, cine nu ştie câte binefaceri, au adus pentru viaţa oamenilor Pitagora, Aristotel, Chrysipp şi ceilalţi? Voi aminti acum ocările pe care blestematul acesta de Parrhesiades le-a îndreptat de trei ori împotriva noastră. După ce a fost avocat, aşa cum mărturiseşte singur, a părăsit tribunalele şi faima ce şi-a făcuse acolo şi şi-a adunat întreaga pricepere şi vigoare, dobândite prin discursurile rostite acolo, ca să ne atace pe noi. Şi nu mai încetează de a ne ocăra într-una şi de a ne tot spune că suntem nişte şarlatani şi nişte înşelători. Mulţimile el le convinge să ne ia în bătaie de joc şi să ne dispreţuiască, de parc-am fi nişte oameni de

nimic. Ba, pe lângă noi, te-a făcut şi pe tine, Filosofie, să fii urâtă de cei mulţi; zice că sunt prostii şi fleacuri învăţăturile tale cele pline de cuminţenie, pe care ni le-ai încredinţat… Este ştiut că mulţimile sunt în aşa fel croite că se bucură când aud rostindu-se ocări şi vorbe de batjocură, mai ales dacă ele iau în derâdere lucruri ce trec drept vrednice de toată cinstea… Dar vrăjmaşul nostru adună crema societăţii şi, după ce multă vreme a chibzuit, ticluit şi consemnat într-o carte groasă o serie întreagă de defăimări, le rosteşte acum în gura mare, ponegrindu-l pe Plato, pe Pitagora, pe Aristotel, pe Chrysipp, pe mine, într-un cuvânt pe noi toţi, fără ca vreo sărbătorire să-i dea prilej pentru aşa ceva şi fără ca noi să-l fi nedreptăţit în vreun fel. Am fi putut să-i iertăm o asemenea purtare dacă n-ar fi făcut decât să se apere şi n-ar fi fost el agresorul. Dar lucrul cel mai îngrozitor este că, săvârşind atare fapte, se mai şi pune la adăpostul numelui tău. A izbutit să înşele Dialogul, ruda noastră, şi-l foloseşte drept ajutor în luptă şi ca tălmăcitor împotriva noastră. Ba chiar şi pe Menipp care ne e tovarăş l-a convins să joace destul de des comedie cu el. De aceea singur Menipp nu ne sprijină şi nu-l învinuieşte laolaltă cu noi trădând astfel interesul comun”.

Parrhesiades se apără, subliniind că a fugit de la Retoticp şi şi-a căutat adăpost la Filosofie: „Abia mi-a fost dat să văd care sunt treburile voastre, că am şi fost silit să vă privesc cu admiraţie, atât pe tine cât şi pe toţi aceşti filosofi, legiiuitori ai unei vieţi desăvârşite, care întind mâna celor ce năzuiesc spre idealul înţelepciunii. Filosofii noştri îndeamnă la ceea ce poate fi mai bun şi mai de folos. Trebuie, aşadar să le dăm ascultare, să nu ne ferim de ei, ci, aţintindu-ne privirile la regulile pe care le-aţi hotărât, să ne călăuzim şi să ne rânduim viaţa după ele. Dar, pe Zeus, puţini fac acest lucru în zilele noastre”.

Contrastul zilelor lui contemporane cu cele ale trecutului îi ridică tonul îl transformă într-un biciu usturător: „Când am văzut că la fel se purtau cu voi şi oamenii pomeniţi adineaueri, n-am putut să îndur neruşinarea acestei comedii. Nişte maimuţe îndrăzneau să-şi pună măşti de eroi sau făceau ca măgarul din Kyme dare, aciperindu-se cu pielea unui leu, voia să pară leu adevărat în faţa kymeilor ce nu bănuiau cine poate fi. El scotea răcnete fioroase şi înspăimântătoare. Până când un străin, care privise adesea şi lei şi

măgari, îi dădu de gol, cotonogindu-l cu toiagul. Mai ales, însă, mă îngrozea faptul, o! Filosofie, că oamenii, după ce descopăr ticăloşia, necuviinţa sau neobrăzarea vreunuia dintre aceşti oameni dau îndată vina pe însăşi filosofie, precum şi pe Chrysipp, pe Platon, pe Pitagora sau pe oricare filosof al cărui nume păcătosul ăla şi-l atribuie şi a cărui gândire o imită… Cei mai mulţi dintre aşa-zişii înţelepţi cunosc foarte amănunţit învăţăturile voastre, dar trăiesc ca şi cum le-ar citi şi le-ar cumpăni doar pentru a se ridica împotriva lor. Tot ce spun ei – că bunăoară, trebuie dispreţuite bogăţiile şi slava, că virtutea se cuvine socotită ca fiind singurul bine, că nu e cuminte să ne mâniem, dar că-i putem privi de sus pe oamenii de vază, vorbind cu ei de la egal la egal – toate aceste lucruri sunt – vai zeilor! – povăţuiri frumoase, înţelepte şi într-adevăr vecinice să te minunezi în faţa lor. Dar oamenii noştri îşi predau învăţătura în schimbul unei lefi, rămân uluiţi când îi văd pe bogătaşi şi stau cu gura căscată când privesc argintul… Prietenia lor a stat în picioare până n-a venit vorba de argint sau de aur. Un singur obol să le arăţi şi s-a sfârşit cu pacea dintre ei! Nu mai există nici armistiţii, nici craini cele cuprinse în cărţi au dispărut, iar virtutea o ia la goană. La fel se petrec lucru eile şi între câini: când cineva aruncă în mijlocul lor un os, sar şi încep să se muşte unii pe alţii, lătrându-l pe cel care a înşfăcat cel dintâi osul. Se povesteşte că un rege din Egipt şi-a dresat odinioară nişte maimuţe ca să danseze pyrrhicul. Aceste animale sunt foarte iscusite în imitarea mişcărilor omeneşti. Ele s-au desprins cât se poate de repede şi au dansat, înveşmântate în purpură şi purtând măşti. Multă vreme reprezentaţia s-a bucurat de succes până când unul dintre privitori, un mucalit, care ţinea în sân nişte nuci, a început să le azvârile în mijlocul sălii. Atunci maimuţele văzându-le şi uitând că trebuie să dănţuiască, au devenit iarăşi maimuţe, cum erau. Au încetat să mai fie dănâuitoare de pyrrhic şi-au strivit măştile, şi-au sfâşiat veşmintele şi s-au încăierat pentru nuci. Rânduiala dansului s-a dat peste cap, iar privitorii au izbucnit în hohote de râs”.

Comparaţiile sunt cât se poate de plastice şi-şi demonstrează valoarea prin marea lor putere de convingere astfel că poate să tragă nimicitoarea concluzie: De fapt, însă, mai curând ar putea vulturul să imite privighetoarea decât nemernicii aceia să facă pe filosofii! Am isprăvit de arătat cele ce socoteam trebuincioase întru apărarea mea. Iar tu, Adevărule, depune mărturie dacă sunt sau nu adevărate vorbele

mele”.

Iată confirmarea primită din partea Adevărului: „Mie Filosofie, în vreme ce vorbea, îmi venea să intru sub pământ, atât erau de adevărate toate câte le spunea... Parrhedsiades a ştiut să ne zugrăvească şi sufletele lor cât se poate mai potrivit”.

Filosofii înviaţi sub influenţa covârşitoare a vorbelor lui Lucian hătărăsc să-l slobozească pe Parrhesiades de învinuirile ce i s-au adus, în continuare pentru a doua libaţiune cer silogismului să-i aducă pe filosofii din cetate, astfel „ca pe fiecare dintre ei are să-il învinuiască Parrhesiades”.

Chemarea are un ecou slab cum remarcă Parrhesiades: „Îi vezi ce puţinni vin spre noi, după ce au ascultat proclamaţia? Li-i frică mai ales de Dreptate; iar cei mai mulţi dintre „înţelepţi” n-au nici vreme să vină, căci sunt în preajma celor bogaţi”.

Dar el Parrhesiades ştie cum să-i adune: „Ascultaţi, linişte! Câţi se pretind filosofi şi câţi socot că trebuie să-i numim astfel, să vină pe Acropole ca să-şi primească partea la o împărţire de daruri. Fiecăruia i se va dărui două mine şi o turtă de susan. Cine poate înfăţişa o barbă stufoasă va mai căpăta încă un şirag de smochine uscate”.

Cu astfel de procedee reuşeşte să adune pe Acropole o sumedenie de oameni „pretutindeni nu vezi decât desagi, bărbi, neruşinare, toiege, lăcomie de mâncăruri alese, silogisme, zgârcenie.

În sfârşit Filosofia le aduce la cunoştinţă de ce i-a adunat: „Eu, Filosofia, dimpreună cu Virtutea şi cu Adevărul, pe care le vedeţi, vom împărţi dreptate şi vom hotărî care se pot numi pe drept cuvânt filosofi”.

La auzirea acestor ademeniri Acropole deveni pe dată pustie, un nenorocit de cinic în fuga sa a lăsat o desagă plină cu aur, mirodenii, un cuţit pentru sacrificii, o oglindă şi nişte zaruri. Adevărul consideră că Parrhesiades împreună cu dovada vor trebui să plece în căutarea drepţilor filosofi: „Iar pe cine l-ar afla filosof neprefăcut să-l

încununeze cu o mlădiţă de măslin şi să-l cheme în prxtaneu. Dacă, însă, ar da de vreun blestemat care numai se preface că năzuieşte spre înţelepciune – şi sunt mulţi inşi de teapa asta! – să-i smulgă mantaua, să-i taie în întregime barba cu un cuţit de tuns ţapii, să-i pună pecete pe frunte, stigmaztizându-l cu o vulpe sau cu o maimuţă”.

Filosofia este şi mai drastică în pedeapsa ei: „Cine aşi va aţinti privirile spre aur şi va întinde mâna spre el, să fie dus pentru a fi însemnat cu fier roşu, după ce i se va tăia mai întâi barba”.

Parrhesiades vrea să-i aducă înapoi pe fugiţi dacă preoteasa îi va da să pună în undiţă ca momeală smochinele uscate şi aurul dus de către pescarul din Pireu zeiţei. Astfel pregătit s-a aşezat pe locul cel mai înalt zidului şi a zwârlit undia în cetate, situaţia de a pescui de pe zidul pe lasgic e plină de humor lucianesc.

Cum miroasă aurul vin la el diferiţi peşti filosofi, unul cinic de-al lui Diogene altul platonician cât şi alţi mulţi peşti de tot felul, astfel că ar fi mai potrivit să folosească un năvod.

De teamă ca din puzderia de peşti să nu smulgă vreunul aurul şi momeala preotesei filosofia îi porunceşte lui Parrhedsiades să înceteze cu pescuitul şi să pornească împreună cu Dovada la căutarea oamenilor pe care să-i încununeze sau să-i însemne cu fierul roşu după cum va fi cazul.

Finalul încununează opera buffă, satira adresată pseudofilozofilor stăpâniţi de patima aurului: Parrhedsiades: Filosofie, aşa voi face! Vă las cu bine pe voi, cei mai cumsecade dintre oameni! Noi, Dovadă, să coborâm şi să îndeplinim porunca primită!

Dovada: Încotro trebuie s-o pornim mai întâi? Către Academie, către Portic? Ori poate, să începem cu Lyceul?

Parrhedsiades: Iată un lucru lipsit de însemnătate. Un lucru ştiu, că oriunde ne-om duce, de puţine cununi o să avem nevoie, dar de stigmate cu carul”.

7. Scrisoare către Nigrinos.
Nigrinos sau despre cum trebuie să fie un filosof

De data aceasta Lucian nu mai cârtică ci vrea să şi realizeze figura filosofului adevărat.

Nigros probabil să fi fost filosoful platonizant din veacul al II-lea, Albinos, prin contrast i-a ghicit numele potrivit. Avea o şcoală filosofică la Smyrna, printre ucenici l-ar fi avut şi pe vestitul medic elenist Galenus.

În Scrisoare către Nigrinos îi arată admiraţie pe faţă şi compară îndrăzneala sa de a-i scrie cu gestul de-a duce bufniţa şi Atena unde oricum erau mai mult decât destule.

Nigrinos sau despre cum trebuie să fie un filosof este redat sub forma dialogului dus de Lucian cu un prieten al său.

Autorul profită de ocazie ca să dea o serie de referinţe biografice, educaţia pentru el înseamnă „din rob să ajungi om liber”. Plecând la Roma să consulte un medic de ochi îl caută şi pe filosoful platonician Nigrinos: „când am intrat, am dat cu ochii de Nigrinos, care ţinea în mână o carte şi era înconjurat de numeroase chipuri înfăţişând pe înţelepţii de altă dată. În mijlocul încăperii se aflau o tabletă cu desene geometrice şi o sferă făcută din trestie, care, după cât mi s-a părut, înfăţişa lumea”.

Efectul asupra lui este mai puternic decât al sirenelor lui Homer sau al povestei cu lotus dacă vor fi existând vreodată: „El a prins să laude filosofia, precum şi libertatea cea născută din filosofie, luând în râs ceea ce mulţimile socotesc că este un bine: bogăţia, faima, regalitatea, onorurile, şi de asemenea, aurul, purpura şi lucrurile la care gloatele privesc cu uimire şi în faţa cărora chiar şi eu stăteam până atunci minunându-mă”.

Sub influenţa maestrului sufletul elevului începuse să vadă bine de tot, până atunci nu-şi dăduse seama că plimbase cu el un orb. Lucian se simţea cuprins de entuziasm ca şi când ar fi căzut pradă delirului

bachic după ce-au consumat o băutură tare.

Nigrinos laudă Hellada şi oamenii din Atena: „El susţinea să aceştia, fiind crescuţi în sărăcie şi adăpaţi la izvoarele filosofiei, nu s-ar bucura câtuşi de puţin dacă vreun concetăţean de-al lor sau vreun străin i-ar îndemna să îmbrăţişeze şi ei o viaţă de desfătări şi de tânjeală. Iar dacă intră la ei în cetate cineva dornic de a le aduce acest fel de viaţă atunci pe nesimţite îl îndreaptă pe acela, educându-l şi făcându-l să-şi însuşească felul lor curat de viaţă”.

Interesantă este parabola bogătaşului din Atena pus să trăiască după placul său într-o cetate liberă. Cu timpul a început să se schimbe, se desăvârşea”, după ce a primit, pe nesimţite, o educaţie de la locuitorii cetăţii, omul nostru a ajuns cu mult mai înţelept”.

Nigrinos laudă de trai al Atenienilor: „Înălţând în slăvi libertatea lor, viaţa cea minunată de acolo, liniştea şi răgazul de care ai parte din plin la Atena. El îmi arăta cât de bine se potriveşte viaţa pe care o duc locuitorii acestei cetăţi cu învăţăturile filosofiei şi cât de bine izbutesc ei să păstreze obiceiurile cele curate. Îmi mai arăta Nigrinos că omul cuminte, deprins să nu ia seamă bogăţia şi hotărât să-şi ducă viaţa după bunele legi ale firii, găseşte că traiul de la Atena se potriveşte de minune cu el”.

E greu să cred, în această imagine idealizată a Atenei, devenită după descrierea lui Nigrinos un fel de cetate ideală, locul Utopiei lucianeze. Laudele continuă şi pot să aibă un dram de realitate dacă socotim toate servituţile suferite de oraşul lui Pericle până a ajuns, cel puţin în parte, la înţelepciunea virtuţii filosofice. Altfel se prezintă Roma: „Iar cel ce îndrăgeşte bogăţia şi se lasă vrăjit de strălucirea aurului, cel ce-şi măsoară norocul după purpura pe care o stăpâneşte şi după puterea pe care o are, cel ce n-a prins gustul libertăţii şi nu ştie ce înseamnă sineritatea, cel cui nu i-a fost dat să vadă nicicând adevărul, ci, dimpotrivă, a crescut în mijlocul linguşirilor şi al slugărniciei, înjosindu-şi sufletul în desfătări şi socotind că-i bine să nu se dăruiască decât plăcerii, cel ce este prieten al ospeţelor prea îmbelşugate, al băuturilor şi al Afroditei, dovedindu-se a fi un neîntrecut pehlivan, un înşelător şi un mincinos, cel se iubeşte

concertele, ariile fredonate şi cântecele deşănţate, un asemenea om va găsi că la Roma se trăieşte cum trebuie”.

Roma este înfăţişată faţă de Atena într-o paralelă plutarhiană plină de contrast: „Pentru oamenii de acest soi, toate străzile şi pieţele sunt pline de tot ce-i încântă. La tot pasul ei au prilej de desfătări şi acestea le intră prin ochi, prin urechi, prin nări, prin gâtleji şi prin părţile de care mi-e ruşine să vorbesc. Desfătările cugând fără întrerupere şi amestecându-se cu noroi, lărgesc uliţele. Desfătările acestea sunt întovărăşite de adultere, de sete de arginţi, de jurăminte strâmbe şi de toate slăbiciunile omeneşti. Din sufletul biruit cu totul de valurile patimilor ele alungă sfiala, destoinicia şi dreptatea. Aceste bune însuşiri nici nu mai lasă vreo urmă acolo unde fuseseră mai înainte iar sufletul îşi potoleşte mereu setea de plăcere, făcând să răsară în el multe flori care nu sunt altceva decât patimile cele sălbatice. Cam aşa îmi descrisese Nigrinos cetatea, înfăţişându-mi-o ca pe o învăţătoare a atâtor bune interprinderi.

Când m-am întors pentru prima dată din Hellada, oprindu-mă în apropierea Romei, îmi povestea el, mi-am pus întrebarea: Ce caut eu în acest oraş? Şi mi-am repetat versul lui Homer: – Şi de ce, nefericitule, părăsind lumina soarelui (adică Hellada, norocul şi viaţa slobodă de care am avut parte acolo), ai venit să vezi neorânduiala de aci, sicofanţii, salutările trufaşe, ospeţele, linguşirile, omorurile care atrag blesteme, prieteniile prefăcute şi nerăbdarea cu care oamenii aşteaptă să li se lase testamente? Ce te-ai gândit să face, întrucât nu e cu putinţă nici să pleci de la Roma, nici să urmezi deprinderile de aci?”

După ce gândise toate astea s-a dat la o parte din bătaia săgeţilor, cum Zeus l-a smuls din măcel pe Hector ţi-a rămas mai mult acasă. Acolo însuşindu-şi un trai vrednic de o femeie „stau de vorbă cu filosofia, cu Platon şi cu adevărul. Mă aşez, aş zice, ca la teatru când se adună puzderie de oameni şi privesc de sus de la mare înălţime, cele ce sepetrec acolo jos: întâmplări făcute să prilejuiască multă desfătare şi să stârnească râsul. Aşa în împrejurări ca acestea, se vădeşte dacă un bărbat merită sau nu să fie socotit ca un om statornic, neschimbăcios”.

Astfel că evitând viaţa ei „Roma ne mai dă putinţa să fim cuprinşi de un mare respect în faţa filosofiei, văzând în jurul nostru

prostia cea fără de margini”.

Izbucneşte acelaşi dispreţş pentru bogătaşi: „Nu-i aşa că e cât pe-aci să te pufnească râsul când ţi-e dat să-i priveşti pe bogătaşii care se fălesc arătându-şi veşmintele fe purpură şi inelele din degete: Prin aceasta ei dau dovadă de o grozavă lipsă de bun-simţ... Sunt oameni care, încă şi mai îngâmfaţi aşteaptă să li te ploconeşti, dar nu de la depărtare, precum obişnuiesc perşii; îţi cer să te apropii de dânşii, să te încovoi, să-ţi înjoseşti sufletul, văzând în înfăţişarea smerită a trupului însăşi plecăciunea sufletului tău. Trebuie să le săruţi pieptul sau mâna dreaptă, lucru râvnit şi privit cu multă uimire de oamenii cărora nu le e îngăduit un asemenea lucru. Omul de vază se ţine drept şi rabdă să fie multă vreme tras pe sfoară. Dar mojicia lui când nu îngăduie să-l sărutăm pe gură, i-o înţeleg”.

Mai vătămători sunt linguşitorii priviţi de bogătaşi cu mult dispreţ deşi ei de multe ori iubesc nu atât bogăţia cât „mai ales faima de a fi oameni fericiţi datorită bogăţiei.

Şi dintre toţi osânda se îndreaptă nu atât contra celor nepricepuţi cât dacă cineva participă la ospeţe şi se dă drept filosof coborându-se la fapte josnice prin ele stârnind râsul: „Ţi-am arătat care anume fapte i se păreau lui Nigrinos vrednice de-a fi luate în râs. El pomenea ăndeosebi pe filosofii care, pentru o simbrie îşi propovăduiesc învăţăturile şi pun la mezat virtutea de parcă ar fi în piaţă”.

Contrar tuturor pseudofilozofilor se înalţă portretul, adevăratului filosof Nigrinos: Nigrinos însă făcea necontenit acest lucru. Nu numai că învăţa fără să le ia un ban pe cei care îl rugau să-i înveţe, dar mai ţi sărea să-i dea ajutoreului pe care-l ştia în lipsuri, şi nici prin gând nu-i trecea să agonisească şi el ceva... Ucenicilor săi le dădea îndemnuri să nu pregete când e vorba să facă vreun bine şi să nu facă şi ei cum cei mai mulţi, care pentru atare lucruri, statornicesc anume zile: sărbători sau adunări măreţe, ca să înceapă doar de atunci încolo a nu mai minţi ori a-şi face datoria. Nigrinos (scoliatul: se pare că propovăduia morala creştină fără să o ştie) cerea să se pornească fără zăbavă pe drumul virtuţii”.

Iar este amintită măsura cea mai potrivită, firea şi natura umană, ea se cerea în cele dintâi respectată: „Nigrinos era încredinţat că mai degrabă s-ar cuveni ca sufletele să fie întărite şi să fie desprinse să rămână întregi, chiar şi suferinţă; iar educatorul care doreşte să dea oamenilor cela mai bune învăţături e dator să gândească la sufletul, la trupul, la vârsta şi la educaţia pe care un om a primit-o până atunci. În chipul acesta, va reuşi că nu porunceşte învăţăceilor săi lucruri mai presus de puterile lor".

Nigrinos este pedagog de talia marilor educatori ai secolului al XIX-lea!!!

După ce-i lasă pe filosofi Nigrinos se ocupă de alte neorânduieli ale Romei, „despre învălmăşeala locuitorilor ei. Mi-a vorbit de teatre, de hipodrom, de statuile de vizitii de numele cailor, de discuţiile care au loc pe străzi cu privire la alergări. Într-adevăr s-ar putea spune că patima pentru curse e foarte răspândită la Roma şi mulţi chiar, cunoscuţi ca oameni cu judecată au fost cuprinşi de ea".

Romanii gustau întrecerile hipice la fel ca amatorii curselor din tablourile engleze ale pictorului Géricault.

Nigrinos mai zugrăvi pe oamenii cărora le plăcea până la nebunie să asiste la evocarea morţilor, precum şi cei ce vânează testamente: Mi-a mai dat o lămurire, şi anume că fiii Romei numai o singură dată în viaţa lor spun adevărul: când scriu testamentul".

Îşi mai mai bătea joc de cel care se îngrijeşte de pregătirea ospeţelor, având îndreptată atenţia către varietatea sosurilor şi felul neobişnuit al projiturilor.

Nu-i scapă nici lucrurile întâmplate pe la băi: „Mi-a pomenit bunăoară de mulţimea însoţitorilor, de silniciile ce se petrec acolo, de oameni pe care slujitorii lor îi duc la baie aproape tot aşa cum sunt duşi morţii la groapă. Mi s-a părut că ura îndeosebi faptul, deseori întâlnit la Roma şi foarte obişnuit pe la băi, că anumiţi robi sunt nevoiţi să meargă înaintea stăpânilor, strigându-le şi făcându-i atenţi să se uite

bine unde pun piciorul, dacă nu cumva de trecut peste vreo ieşitură a pardoselei sau au de ocolit vreo adâncitură".

Cuvintele lui Negrinos au avut un efect puternic asupra lui Lucian „Ca fermecat, am stat îndelung cu ochii ţintă la el. Apoi m-a cuprins o tulburare grozavă. Capu-mi vâjâja. Sudoarea îmi curgea şiroaie. Voiam să-i vorbesc şi mă poticneam. Mi se înţepenea vorbă-n gât. Glasul mi se stinsese, iar limba nu mai nimerea cuvântul. În sfârşit foarte încurcat am început să plâng. Căci spusele lui Nigrinos nu-mi atinseseră fiinţa numai aşa, pe deasupra şi la nimereală. Lovitura lui mă pătrunsese adânc şi tocmai tunde trebuia. Cuvântarea lui Nigrinos, atât de meşteşugită, parcă-mi sfâşiase sufletul. Şi dacă mi-a îngăduit să rostesc şi eu acum lucruri vrednice de un iubitor al înţelepciunii, iată ce cred despre cele ce ţi-am spus".

Urmează discuţia asupra sufletului unor oameni asemănător cu o ţintă moale la cei dăruiţi de natură pe când al alţii săgeata nu-i ating sau îi lovesc numai la suprafaţă. Concluzia este de reşinut: „Şi după cum nu pe toţi cei care ascultă flautul frigian îi cuprinde delirul, ci numai cei stăpâniţi de Rhea sunt cuprinşi de înflăcărarea pe care, prin răscolirea amintirilor, le-o stârneşte melodia flautului, tot aşa nu oricine care-i ascultă pe filosofi ajunge să fie entuziasmat şi să plece rănit, ci doar omul cărui fire este închinată spre filosofie".

Prietenul mişcat îl consideră săturat cu ambrozie şi cu lotus: „Iar în vreme ce tu vorbeai, o puternică tulburare mi-a zguduit sufletul. Sunt mâhnit că nu mai vorbeşti, şi ca să folosesc un cuvânt de-al tău, să nu te mire că m-ai rănit. Ştii, fără îndoială, că oamenii muşcaţi de un câine turbat sunt cuprinşi de furie; dar nu numai ei, ci, când şi ei muşcă pe alţii, sunt şi aceştia cuprinţi de aceeaşi turbare şi îşi ies din minţi. Căci, prin muşcătură, boala se lăţeşte, ajunge răspândită, şi nebunia merge din om în om, cuprinzându-i pe mulţi".

Ca să se vindece Lucian crede că vor trebui să urmeze pilda lui Telefos adică: „Va trebui să ne ducem la omul care ne-a rânit spre a-i cere stăruitor să ne lecuiască".

În dialogul de faţă Lucian îşi dezvăluie încă odată concepţia ce-o

are despre filosofie, spre surprinderea celor neavizaţi, Nigrinos corespunde în bună parte unui platonician stoic.

Cu această ocazie ne mărturiseşte de ce a părăsit Roma ca să se stabilească la Atena, descrierile sale sunt nu atât satirice cât realiste demne de un Balzac al antichităţii.

Critică dar în acelaşi timp construieşte privind către viitor, nu ajunge la otrava satirică practicată în general de un Rabelais sau Swift, nu gustă savoarea causticităţii pentru aspectul ei incendiar, deci nu dă niciun loc dezagregării voltainene.

Din această cauză satira lui Lucian, ca la Eminescu, este pe cât de revoltătoare pe atât de dureroasă, nu cade niciodată în gratuitatea pampfletului ca să-şi admire mai apoi îngroşările groteşti cum o face în Filele sale de papagal, Tudor Arghezi ca să dau un exemplu din literatura noastră.

Pe lângă veneratul Nigrinos va şti să dea contururi stabile şi altor tipuri de data aceasta negative, scoase din epoca sa dar cu valabilitate generală, alături de permanenţele veşnic noi ale literaturii universale.

În acest context ar fi de dezbătut dialogul.

8. Alexandru sau profetul mincinos

La cererea lui Celsu (filosof epicurian, duşman al creştinismului) Lucian va încerca să povestească viaţă lui Alexandru, înşelătorul sân Abonoteichos (oraş grecesc din Paflagonia, situat pe Marea Neagră la est de Sinope = din comorile scoliastului), pe cât isprăvile lui Alexandru fiul lui Filip se arată pline de virtuţi pe atât ale celuilalt sunt pline de vicii: „Am să încerc să curăţ acest grajd al lui Augias, dacă nu pe de-a-ntregul măcar pe măsura puterilor mele. Voi scoate de aci destule coşuri cu murdărie, aşa că ai să-ţi poţi da seama cât de uriaşă a fost grămada de bălegar pe care, vreme de mai mulţi ani, au făcut-o cei trei mii de boi.

Mă ruşinez, însă şi pentru tine şi pentru mine. Îmi ceri să-l pomenesc în scrisul meu şi să-l fac astfel cunoscut lumii pe un om de trei ori vrednic de a fi blestemat. Iar eu îmidau silinţa să povestesc viaţă şi faptele acestui om, despre care nici nu se cuvine să citească oamenii de bună creştere; ci s-ar cădea să fie înfăţişat într-un teatru foarte încăpător şi plin de privitori, unde să-l sfâşie maimuţele şi vulpile”.

Într-o situaţie asemănătoare s-a aflat şi Arrisn, ucenicul lui Epictet, unul din cei mai de vază oameni de cultură al Romanilor când nu s-a ruşinat să scrie viaţa unui tâlhar ca Tilloboros: „Cât despre mine, am să înfăţişez cititorilor pe un tâlhar cu mult mai fioros, întrucât acesta nu trăieşte în păduri şi prin munţi, ci se dedă tâlhăriilor în oraşe; el nu jefuieşte doar Mysia, nu cutreieră numai Ida, ori vreunul din cele mai singuratice meleaguri ale Asiei; ca şi Alexandru, ca să zic aşa, s-a năpustit cu prădăciunile lui asupra întregii împărăţii a romanilor”.

Înfăţişându-i viaţa, începe cu portretul său fizic: „era un om înalt şi frumos la înfăţişare, o frumuseţe într-adevăr zeiască. Avea o piele albă, o barbă nu prea bogată, şi purta pe lângă părul lui natural şi un păr fals, care era într-atât de asemănător cu propriul său păr, încât puţini au putut să-şi dea seama de înşelătorie. Ochii lui Alexandru străluceau de te băgau în sperieţi, şi aveau în ei ceva zeiesc. Glasul îi era cât se poate de plăcut şi limpede. Pe scurt, în privinţa trupului nu i se putea găsi nicio meteahnă”.

În ce priveşte sufletul său Alexandru îi întrecea pe semenii săi prin inteligenţă, vioiciune şi pătrundere, numai că le folosea pe toate ca să fie rău: „Cu însuşirile acestea atât de alese, care i-ar fi putut fi de folos, Alexandru ajunse foarte curând un ticălos fără pereche, mai mare decât criminalii cei mai vestiţi, întrecându-i pe Kecrops, Eurybatos, Frynondas, Aristodemos sau Sostratos… Într-un cuvânt închipuie-ţi un suflet alcătuit din îmbinarea celor mai felurite lucruri, suflet în care sunt amestecate minciuna, vicleşugurile, jurămintele strâmbe, planurile nelegiuite”.

Lucian reuşeşte să ne descrie o căzătură socială ca de teapa lui

Pirgu din Craii de Curte Veche ai lui Matei Caragiale, deşi el nu se dădea înapoi să se compare cu Pitagora în persoană.

În tinereţe fiind frumos nu se ruşina să se prostituize şi întreţinea legături cu oricine îl plătea bine. Un şarlatan din Tyana, locul său de baştină, a început să-i facă educaţie dar nu peste mult murind Alexandru începe să cutreiere lumea cu un bizantin autor de coruri „din tagma acelor compozitori care se înfăţişează el însuşi la concursuri, un om cu firea mult mai ticăloşită decât profesorul care murise", amândoi porniră să facă înşelătorii şi vrăjii „cu scopul de a-i tunde pe oamenii graşi, căci în vorbirea străveche a magilor aşa li se spune oamenilor bogaţi".

Au dat de o bogătată macedoneancă răscoaptă, doritoare de iubire: Au trăit pe spinarea ei şi i-au fost însoţitori din Bytinia în Macedonia. Această femeie era din Pella, oraş odinioară înfloritor, pe timpul regilor Macedoniei, dar astăzi un biet târguşor, cu locuitori puţini şi nevoiaşi". (Scoliastul: aşa se explică de ce astăzi din vechea Pella abia se mai păstrează câteva mozaicuri. Oraşul a pierit în istorie ca urmele fizice ale lui Alexandro Machidon dar au rămas în spirit, lumina constelaţilor aprinsă pe cerul nemuririi. Pella capitala împăratului Alexandru cel Mare!!!).

Pe acele locuri Alexandru şi tovarăţul său descoperiră nişte şerpi, neînchipuit de mari dar blânzi şi buni, nu se mişcau dacă cineva îi strivea şi se alăptau la sân asemenea pruncilor: „Iată pentru ce, s-a răspândit basmul cu privire la Olimpiada, şi anume că, pe când a rămas grea cu Alexandru (e vorba de Alexandru Machidon) s-ar fi culcat cu un astfel de şarpe. Şarlatanii despre care-ţi scriu au cumpărat doar câţiva oboli şarpele cel mai frumos de-acolo".

De aici le-a venit ideea să prezică viitorul „fiind doi ticăloşi neobrăzaţi, gata de cele mai mari îndrăzneli şi care se apropiaseră unul de altul ahtiaţi să făptuiască fărădelegi, şi-au dat seama că viaţa oamenilor este stăpânită în chip tiranic de două lucruri cumplite: nădejdea şi teama; iar cine ştie să se folosească la timp de vreuna din ele se îmbogăţeşte cât ai clipi".

Pertractarea spiritului religios ar primi adeziunea şi a celui mai materialist sociolog al secolelor mai moderne: „Ei au înţeles că atât cel ce se teme cât şi cel ce nădăjduieşte, se văd deopotrivă de subjugaţi şi, ca atare, dornici să cunoască cele ce se vor întâmpla în viitor; căci doar bizuindu-ne pe acest fapt s-au îmbogăţit odinioară şi au ajuns vestite Delfi, Delos, Claros, oracolul branchizilor; tiranii mai sus amintiţi – nădejdea şi teama – îi imboldesc pe oameni să cerceteze mereu templele şi să râvnească a şti mai dinainte cel ce se vor întâmpla, jertfind în acest scop hecatombe şi aducând prinos zeului cărămizi de aur”.

Bazaţi pe cunoaşterea empirică a celor mai sus prezentate teoretic Alexandru şi companionul său „au pus la cale înălţarea unui sanctuar profetic şi orânduirea unui oracol. Trăgeau nădejdi că izbutindu-le planul, vor ajunge în curând bogaţi şi lipsiţi de orice grijă. Au avut însă parte de un noroc care a întrecut din capul locului toate aşteptările iar înfăptuirile li se înfăţişară mai frumoase decât nădejdile”.

Când să hotărască unde să acţioneze, Coconaş, aşa-l chema pe însoţitor, era de părere să înceapă la Chalkedon deoarece era un oră a negustoresc vecin cu Tracia şi Bithynia, nu departe nici de Asia Mică, nici de Galatia nici de atâtea neamuri din jur. Alexandru considera că cel mai nimerit ar fi la el unde locuiesc oameni neciopliţi şi gogomani, aşa îi categorisea pe locuitorii Paflagoniei, vecini cu zidul lui Abonos. „Cei mai mulţi dintre ei fiind superstiţioşi şi bogaţi, şi unde doar să apară un cântăreţ din flaut, din tamburină sau din chimval care să însoţească vreun ghicitor din cei ce (cum se spune) prorocesc cu o sită viitorul şi toată lumea vine de se uită la el cu gura căscată, crezându-l coborât din cer, nu alta”.

Astfel Alexandru intră în patria sa potrivit echipat: „Acum purta părul lung în bucle; drept îmbrăcăminte avea o tunică de purpură cu dungi albe, peste care îşi arunca o mantie albă. Ţinea în mână o sabie încovoiată, ca a lui Perseu, şi spunea că, după mamă, e coborâtor din acesta. Iar nenorociţii aceia de paflagoni, în ciuda faptului că-i ştiau pe amândoi părinţii lui Alexandru, ca pe nişte oameni de rând ţi umili, se încrezură totuşi în oracol, care grăia precum urmează: „Cel pe care-l

vedeţi este urmaş al lui Perseu şi fiinţă îndrăgită de Phoebus: divinul Alexandru căruia soarta i-a hărăzit să se nască din sângele Podaleinos”.

Alexandru posedă toată pompa unui actor de tragedie şi arta sa, când se prefăcea că se lasă pradă delirului, după modelul marilor inspiraţi de talia Pitiei, cea curăţată în apa Castealiei de la picioarele Parnasului, dar şi poeţilor copleşiţi de moria descrisă de Platon: „Uneori gura i se umplea de spumă. I-a fost uşor să facă treaba asta, mestecând rădăcină de săunel, iarbă care slujeşte în boiangerie. Dar şi această spumă era, în ochii privitorilor, ceva zeiesc şi înspăimântători”.

Apoi începe întreaga scamatorie, de fapt Alexandru prezintă paflagonilor un interesant număr de circ, favorizat şi prin faptul că lucra în semiobscuriate. A aşezat un ou de gâscă în noroiul format de ploaia adunată în jurul templului, apoi s-a folosit de un cap de şarpe fabricat din hârtie la care a combinat la momentul oportun scoţând din mantaua sa gigantul şarpe din Pella, astfel că nu i-a fost greu să convingă oamenii de lucruri de tot supranaturale: „Apoi primind o cupă pentru libaţiuni, fără să stea mult pe gânduri, o scufundă în apă şi o scoase, plină cu apă şi noroi, înăuntrul ei fiind oul în care-l închisese pe zeu; lipise cu ceară albă şi cu ceruză deschizătura oului. A luat în mâini şi a arătat că-l are pe Asclepios. Iar privitorii se uitau cu ochii ţintă la el, ca să vadă ce se va întâmpla, după ce, mai înainte, se minunaseră foarte că oul se găseşte în apă. Alexandru l-a spart şi ţinând în palmă puiul vestitului şarpe, cei de faţă putură să-l vadă cum se mişcă şi se încolăceşte în jurul degetelor. Ei fericiră cetatea, şi fiecare prinse a se ruga de nu se mai putea opri, cerând zeului comori, bogăţii, sănătate, şi alte binefaceri. Pehlivanul se înapoie acasă în fuga mare, ducându-l cu el pe Asclepios nou născut, care se ivise pentru a doua oară în lumea noastră, în vreme ce muritorii de rând nu se nasc decât o dată. Şi nu vreo Coronis sau vrea cioară, ci tocmai o gâscă îl adusese printre oameni. Într-acestea tot poporul îl însoţea, căci fuseseră cuprinşi de o înflăcărare zeiască, înnebuniţi de câte nădejdi aveau”.

Alexandru este un excelent prestidigitator, iute de mână şi degete ca argintul viu, peste capacitatea celorlalţi de a-l urmări cu privirile. Cu acelaşi dar de scamator îl creşte peste noapte pe născutul

zeu: „Alexandru se aşeză pe un pat într-o cămăruţă, îşi puse veşminte vrednice de un zeu şi-l luă la sân pe sus pomenitul Asclepion din Pella, despre care ţi-am spus că era cât se poate de mare şi de frumos. Apoi şi-a încolăcit, şarpele în jurul gâtului, lăsându-i afară din manta doar coada. Şarpele era atât de lung, încât încolăciturile îi ajungeau până la sân, iar o parte din corp se târa pe pământ. Alexandru i-a vârât capul sub braţ, căci şarpele răbda orice. Pehlivanul a scos din tunică, cam în dreptul bărbiei, capul de pânză, ca şi cum – de bună seamă – ar fi fost capul şarpelui, căruia i se vedea coada”.

Înnebuniţi de cele de cele văzute credincioşii îl asaltau iar el îi mai punea în uimire cu şarpele încolăcit în jurul trupului. Lucian este îngăduitor cu paflagonienii, locuitorii amintiţi ai Pontului „oameni greoiu şi fără învăţătură, pentru că s-au lăsat înşelaţi când au atins şarpele – căci Alexandru nu refuza aceasta nici unuia din cei mânaţi de curiozitatea să-l atingă. Desigur în lumina aceea foarte slabă ei nu vedeau decât un cap de şarpe care – şi deschidea şi-şi închidea necontenit gura. Fără îndoială că pentru a descoperi înşelătoria ar fi fost nevoie de mintea unui Democrit sau chiar a unui Epicur, a unui Metrodor oai a vreunui alt înţelept, care să înfrunte cu trăinicia oţelului demonstraţii de soiul ăsta şi neîncrezător fiind, să priceapă lesne cum stau lucrurile. Iar dacă înţeleptul la care mă gândesc n-ar fi fost în stare să descopere vicleşugul, ar fi fost cel puţin convins, încă mai dinainte, că deşi mijloacele şarlatanului îi scapă, n-are totuşi de-a face decât cu minciuni, nefiind nimic adevărat din tot ce i se înfăţişează ochilor”.

Lucian luminatul, humanistul epocii elenisto-romane, ne descrie modul cum intră în mitologie un zeu creat ad-hoc: „Încetul cu încetul s-au strâns în jurul lui Alexandru nenumăraţi bithyni, galaţi, traci. După ce pleca, fiecare privitor ducea vestea, cum e şi firesc, că l-a văzut pe zeu, născându-se. Că mai apoi l-a pipăit, întrucât ajunsese în scurtă vreme uriaş, că faţa lui semăna cu a omului. S-au făcut mai târziu picturi, icoane şi statui ale acestui zeu, reprezentările fiind din aramă sau din argint şi purtând ca inscripţie numele zeităţii. A fost numit Glykon, după o poruncă zeiască printr-un vers al oracolului. Căci Alexandru proclamase: „Sunt Glykon, nepotul lui Zeus, lumină pentru muritori”.

Luându-se după Amfiloh din Cilicia, Alexandru le propuse celor din jur să le prezică viitorul, rediincioşii trimiţându-i răvaşe la care el va răspunde fără să le deschidă, lucru ce-l făcea pe ascuns cu o deosebită ingeniozitate explicată în amănunt de scriitorul nostru: Pentru un bărbatca tine, şi, fără să mă laud pentru unul ca mine, vicleşugul ar fi fost vădit şi lesne de dibăcit. Dar pentru nepricepuţii aceia, cu nasul înfundat (scoliastul: în antichitate semn de mare prostie) de guturaiul care-i îndobitocea, şarlatania lui Alexandru a însemnat o minune, un lucru pe care mintea nu-l poate câtuşi de puţin înţelege. El născoci felurite mijloace de-a desface peceţile. Citea toate întrebările şi răspundea ceea ce socotea mai potrivit. Apoi închidea răvaşele şi pecetluindu-le, le dădea înapoi, spre marea uimire a celor care le primeau. Aceştia se întrebau adeseori: „Cum oare o fi putut affa ce era în scrisorile pe care i le-am înmânat? Că doar au fost pecetluite cu peceţi ce nu-i stăteau în putere să le imite. Fără îndoială, numai un zeu a fost în stare să cunoască totul!”

Faţă de toate manipulărole miraculoase ale lui Alexandru, Lucian opune o explicaţie cât se poate de ştiinţifică: „Dar ce mijloace născocise Alexandru? Ai putea să mă întrebi. Ţi le voi arăta, ca să poţi să-i dai de gol pe şarlatanii de soiul ăsta. Iată care ar fi cel dintâi mijloc, preaiubitul mei Celsus. Cu ajutorul unui ac înroşit în foc, Alexandru topea acea parte de ceară aflată sub pecete, pe care apoi o desprindea de pe scrisoare; apoi după ce citea scrisoarea, încălzea ceara cu acelaşi ac şi o lipea foarte uşor la loc”.

Râvna lui este lăudabilă mai aminteşte şi un al doilea procedeu, insistând şi asupra modului de proocire: „Alexandru, cu o mare agerime a minţii prorocea şi răspundea în numele zeului, îmbinând presupunerile cu născocirile. La întrebările puse de unii, răspundea în cuvinte încâlcite şi cu două înţelesuri cu totul de nepătruns. Socotea că acest fel de a răspunde se potriveşte cu stilul oracolelor. Unora le dădea sfaturi să nu facă anumite lucruri; pa alţii însă îi îndruma pe o anume cale, cum i se părea lui mai bine, după ce cumpănea împrejurările”.

Bineînţeles că fusese hotărât un preţ pentru fiecare oracol: „o

drahmă şi doi oboli”. Să nu crezi, prietene, că era un venit mic şi neînsemnat, căci Alexandru strângea în fiecare an şaptezeci sau optzeci de mii de drahme. Dornici să-şi cunoască viitorul, oamenii plăteau dintr-odată câte zece – cinsprezece oracole. Banii încasaţi nu-i folosea singur şi nu-i punea deoparte ca să se îmbogăţească. Îşi adunase în juru-i mulţi slujitori, multe ajutoare, iscoade, făuritori şi păstrători de oracole, scribi, pecetluitori, tălmăcitori. Pe toţi îi plătea potrivit meritelor”.

Împotriva lui Alexandru şi-au dat mâna ucenicii lui Epicur de-aceea respectivul cerea oamenilor dă depărteze pe duşmanii săi, ateii şi creştinii, mulţi prin Pontul de-atuncea. Cei din urmă sunt pentru prima oară amintiţi de Lucian, nu mai insistă asupra lor, în continuare îi aduce laude lui Epicur şi elevilor săi, în postura unui fel de Auguste Comte al elintăţii: „Ca să nu lungesc vorba, Alexandru ducea un război înverşunat, fără de cruţare, împotriva lui Epicur. Era foarte îndreptăţit s-o facă, deoarece un şarlatan şi un iubitor de scamatorii magice, vrăjmaş al adevărului, nu s-ar fi putut mai cu temei război cu altcineva decât cu Epicur, cu bărbatul care a pătruns natura lucrurilor, singurul care a priceput adevărul cuprins în ele. Alexandru era, însă, prieten cu discipolii lui Platon, ai lui Chrysipp şi ai lui Pitagora, cu care trăia într-o desăvârșită înţelegere. Pe câtă neînduplecatul Epicur, cum îi spunea şarlatanul, era cel mai mare duşman al lui, şi, pe drept cuvânt, deoarece socotea scamatoriile de soiul acelora pe care le făcea omul nostru ca fiind vrednice de luat în râs, ca nişte jocuri copilăreşti. Pentru acelaşi motiv, dintre cetăţile Pontului, Alexandru ura cel mai mult oraşul Amastris, ştiind că acolo trăiau Lepidus şi mulţi alţii, care aveau acelaşi crez ca şi Epicur. Nicicând Alexandru n-a făcut vreo prorocire unui locuitor din Amastris. Când într-o zi, a cutezat, în numele zeului, să dea răspuns fratelui unui senator, s-a făcut de râs, neizbutind să plăsmuiască un răspuns îndemânatec şi nici să găsească pe cineva în stare a i-l născoci în timpul potrivit. Căci omului aceluia, venit la el să se plângă că are dureri de stomac, Alexandru a binevoit să-i ceară să mănânce un picior de porc gătit cu nalbă „spunându-i: „Presară nalbă cu o copaie sfinţită de carne de porc”.

Alexandru era un maestrul al tuturor trucurilor scamatoreşti,

repertoriul său se arăta a fi inepuizabil: „Dornic să uimească mulţimea într-o şi mai mare măsură, a făgăduit că-l va pune pe zeu să cuvinteze, că zeul însuşi fără tălmac ci, îşi va rosti oracolele. Apoi nu i-a fost greu să lege laolaltă nişte beregate de cocori şi să le treacă prin capul acela născocit pentru a imita un chip omenesc. Alexandru răspundea întrebărilor prin glasul unui om care, de-afară, ţipa în aceste ţevi în aşa fel încât vocea lui să străbată prin acel Asclepios de pânză. Asemenea oracole se numeau „autofone" şi nu le puteau primi decât dregătorii cei mari, care purtau toga pretextă, cei bogaţi şi cei care aduceau daruri de mare preţ, şi încă şi aceştia cu mare greutate".

Această colaborare ocultă face acţiunea mai mult decât suspectă deşi când întrebările apăreau extrem de dificile, pe mulţi îi trimitea ca la un consult superior la oracolele cunoscute: „Ştiind că preoţii din Claros, Dydima şi Mallos au şi ei mare faimă de oameni iscusiţi în ale prorocirilor, şi i-a făcut prieteni şi le-a trimis pe mulţi dintre aceia care veneau la dânsul". I-a spus unuia: „Îndreaptă-te acum către Claros, ca să asculţi glasul tatălui meu. Altuia. Apropie-te de templul branchizilor şi ascultă-le oracolele". Unui al treilea: „Mergi la Mallos, unde oracolul lui Amphiloch are să-ţi vestească viitorul".

Alăturrea poate fi interpretata mai mult decât compromiţătoare deşi Lucian nu caută să se ocupe de situaţia oracolelor oficiale, iar nu-i incendiatorul bisericii ca Voltaire ci biciuitorul de moravuri, asemenea lui Rabelais sau Swift.

Curând faima oracolului lui Alexandru a depăţit fruntariile Ioniei, Ciliciei, Paflagoniei şi Galatiei şi s-a lăţit până în Italia de unde s-au grăbit să vină oameni de cea mai mare trecere din Roma: „Dintre ei, primul şi cel care stătea înm fruntea tuturor a fost Rurilianus, bărbat foarte destoinic în toate privinţele şi care trecuse prin multe dregătorii ale romanilor, car neînchiuit de superstiţios şi încrezător până la absurd în religie. Numai să fi văzut o piatră stropită cu ulei sau presărată cu flori, că şi cădea îndată la pământ, închinându-se".

Acest Rutilianus povesti la toţi despre cele auzite de Alexandru, a stârnit atâta tulburare la Curte încât mulţi s-au grăbit să cerceteze oracolul. La întoarcere în proslăveau pe zeu" plăsmuind minunăţii cu

privire la oracol şi la Alexandru”.

Alexandru descoperise şi metoda de şantaj atât de proprie lui Pietro Aretino, vorbele fiind potrivite pentru amândoi: „Aşa fiind, pehlivanul primea daruri multe de la oamenii care pricepeau că au fost prinşi în laţ”.

Răspunzând satisfăcător la unele întrebări puse de Rutilianus, acesta îl duce în Italia, unde Alexandru îşi pusese un număr însemnat de iscoade ca să cunoască felul de-a fi al oamenilor şi mai ales să fie informat asupra întrebările ce i le vor pune.

Mai organiză un fel de mistere, rânduite cu purtători de făclii şi proclamări ale hierofantului. În timpul serbării ca la Atena cerea ca ateii, creştinii sau epicureii veniţi să-i iscodească tainele să fie daţi afară să fie alungaţi, numai cei ce credeau în zeu să-l prăznuiască într-un ceas bun: „Urmau durerile facerii care o încercau pe Leto naşterea lui Apolo, împreună cu Coronis care devenea mama lui Asclepios. A doua zi iniţiaţii priveau arătarea lui Glykon şi naşterea acestui zeu”.

Merită să insistăm asupra acestor mistere inventate de Alexandru sau de imaginaţia înflăcărată a lui Lucian: „A treia zi era închinată lui Posaleinos şi căsătoriei sale cu mama lui Alexandru. Era ziua numită a Făcliilor, în care se aprindeau torţe. Misterul lua sfârşit şi prin reprezentarea iubirii Selenei şi a lui Alexandru şi a naşterii nevestei lui Rutilianus – Endymion – Alexandru purta o făclie şi era hierofantul. Stătea culcat, chipurile dormind în mijlocul templului. Din tavan, ca din înaltul cerului, cobora spre el, în locul Selenei, o oarecare Rutilia, femeie foarte frumoasă, căsătorită cu un intendent al împăratului. Rutilia îl iubea cu adevărat pe Alexandru, şi el răspundea simţămintelor ei. Sub privirile nefericitului soţ, aceştia se sărutau şi se îmbrăţişau. Dacă n-ar fi fost acele făclii, deci atâta lui nă, poate că s-ar fi petrecut acolo cele ce de obicei sunt săvârşite pe ascuns. După un scurt răstimp intra din nou Alexandru, înveşmântat în straie de hierofant. În jurul lui se făcea o mare tăcere. Apoi se apuca să strige de huia văzduhul: „Je, Glykon!” Îi răspundeau culompizii şi kerxcii care venaau în urma lui, paflagonieni încălţaţi ca la ţară în cărăbăntine şi

care când râgâiau, miroseau a mujdei. Ei strigau: Ie, Alexandros!”

Ce au ajuns marile mistere eleusine pentru secretele cărora Eschil era cât pe aici să-şi preardă viaţa. Parodia lui Lucian are ceva amar în ea ca orice tablou înfăţişând decadenţa speciei umane: „Adeseori, în timpul serbării, care avea loc la lumina făcliilor, pe când se desfăşurau dansurile misterelor, Alexandru îşi descriperea coapse de aur, înadins, ca s-o vadă lumea. Îşi acoperise, pare-se coapsa cu o piele aurită, care strălucea la lumina făcliilor. Iată ce i-a făcut odată pe doi nebuni, pretinşi filosofi să-l iscodească pe Alexandru, ca să afle dacă are sufletul lui Pitagora, aşa cum are coapsa de aur, ori dacă i-a fost hărăzit vreun alt suflet asemănător cu al aceluia. Se sfătuiseră între ei şi aduseră sfada lor chiar înaintea lui Alexandru; iar regele Glykon limpezi nedumerirea prin următorul oracol: „Sufletul lui Pitagora uneori se istoveşte pentru va alteori să sporească. Sufletul profetului e o emanaţie a sufletului lui Zeus. Tatăl său l-a trimis ca să vină într-ajutorul oamenilor de treabă. Sufletul se va reîntoarce la Zeus, lovit de trăsnetul lui Zeus”.

Sub protecţia lui Glykon, noul Asclepion, Alexandru sădea oracole false şi-şi ducea viaţa desfrânată, ademenind nevestele cetăţenilor şi trăind cu copiilor: „Alexandru le punea tuturor în vedere să se ferească de legăturile cu băieţii, ca fiind un lucru nelegiuit. Dar pentru el născocise următoarele: poruncise oraşelor don Pont şi Paflagonia să-i trimită, pentru trei ani preoţi care să peramărească prin cântece pe zeu, alături de dânsul… Alexandru îi închidea la el şi se folosea de ei ca de nişte sclavi cumpăraţi cu arginţi. Dormea împreună cu ei şi se purta cu ei nebuneşte, ca un om beat. Îşi făcuse o lege din a nu-i saluta şi din a nu-i îmbrăţişa sărutându-i decât pe băieţii sub optsprezece ani. În timp ce altora le întindea mâna să i-o sărute, el îi săruta doar pe băieţii frumoşi, care erau numiţi „copiii sărutărilor”.

Avea frică nespusă de Epicur astfel când îi găsi odată cartea Principiile cel le mai de seamă a ars-o în piaţa publică pe un braţ de lemne de smochin: „A azvârlit cenuşa în mare şi, pe lângă asta, a mai rostit oracolui: „Poruncesc să fie arse Principiile bătrânului cel orb”. Nu ştia blestematul, ce multe binefaceri aduce această carte cititorilor săi, câtă libertate le prilejuieşte! Căci ea îi mântuieşte de temeri, de

năluciri şi minuni, de nădejdi neîntemeiate şi de dorinţe zadarnice. Ea le dă în schimb cuminţenie şi adevăr, purificându-le, în adevăratul înţeles al cuvântului, cugetele, nu prin făclii, prin cepi de mare şi prin alte fleacuri de felul acesta ci prin dreaptă judecată, prin adevăr, prin neprefăcătorie”.

Alexandros începuse să dea oracole privind diferitele lupte din Germania sau chiar ca să uimească pe neghiobi neîntrebat. „Vrei în mare taină să afli cine o îmbrăţişează pe Caligeneea, nevasta ta, în chiar patul tău, în casa ta?” Robul Protogenes, în care ai toată încrederea! Tu faci dragoste cu acesta, iar el la rândul lui o îmbrăţilează pe femeia ta”.

Adeseori le prorocea şi barbarilor şi fiindcă nu le cunoştea limba, de pildă un scit căpăta un atare oracol: „Morpheu bargulos ischnianchnechi psidaos de”.

Lucian se întâlneşte cu Alexandru în Capadocchia şi fiindcă l-a sfătuit pe Rutilianus să nu se încreadă pe şarlatan şi l-a făcut duşman de moarte, i-a întins chiar o capcană periculoasă: „Îl uram pentru ticăloşia firii sale. Mă apucai să fac jalbă împotriva lui sprijinit de numeroşi oameni, îndeosebi de ucenici de-ai filosofului Timocrate din Herecleea”.

În acest timp Alexandru îndrăznise să ceară împăratului de-a schimba numele oraşului său natal din Abonoteichos în Ionopolis şi să-i dea dreptul să bată medalie având pe o parte chipul lui Glykon iar pe cealaltă chipul său, încununat cu panglicuţele străbunului său Asclepios şi în mână să ţină vestita sabia încovoiată a bunicului său după mamă Perseu.

Printr-un oracol vestise că va muri la o sută cinzeci de ani lovit de trăsnet. Dar nici la şaptezeci de ani şi-a dat suhul putrezindu-i piciorul până-n vintre mişunând de viermi. „Atunci s-a văzut că şarlatanul era chel, căci durerea îl silise să-şi dea capul pe mâna vrecilor, ca să-l stropească cu leacuri împotriva durerii. Ori asta nu s-ar fi putut face dacă Alexandru n-ar fi scos peruca de pe cap”.

După el urmaşii săi s-au bătut cine să-i miştenească oracolul dar arbitrul ales Rutilianus i-a trimis pe toţi acasă fără cunună păstrând pentru socrul său dreptul de a proroci „chiar şi după ce el se va fi sfârşit din viaţă”.

Printre candidaţii se înscrise şi un oarecare Paitos, vreci cu părul cărunt făptaş al unor lucruri nevrednice de-un vraci şi de un bărbat cu părul alb.

Finalul caracterizeazââ gândirea luminată a învăţalului Lucian cel ce-a preţuit darul Educaţiei spiritului înainte de orice, frate bun cu cărturarul din Renaştere, umanistul Leonardo Bruni reprezentat pe mormântul său din Santa Ceoce a Florenţei cu o carte în mână: „Am crezut de cuviinţă, iubite prieten, să-ţi întocmesc o istorisire a câtorva isprăvi de-ale lui Alexandru, din multe câte au fost, ca să-ţi fie pilduitoare şi ca să-ţi fac plăcere, tovarăşul meu drag, căci pe tine te admir cel mai mult dintre toţi prietenii pentru înţelepciunea ta, pentru iubirea ta de adevăr, pentru blândeţea firii tale, pentru simţul măsurii, pentru felul tău liniştit de viaţă şi pentru atitudinea ta îndatoritoare faţă de toţi cei care trăiesc în tovărăşia ta. Am voit ceva mai mult – ceea ce-ţi va face o plăcere şi mai mare – să-l răzbun pe Epicur, bărbat într-adevăr divin, cu o fire cerească, singurul cunoscător ce nu dă greş în judecărea lucrurilor frumoase, cel care-şi trece ştiinţa sa ucenicilor lui şi care face din ei oameni slobozi. Sunt încredinţat că şi cei care vor citi această scriere au s-o găsească folositoare; ea înlătură unele greşeli şi întăreşte în minţile oamenilor cumpăniţi unele adevăruri”.

După o atmosferi încărcată cu fumul încercăcios al scamatorililor şi şarlataniilor, Lucian introduce deodată, ca pe o lumină mare, echilibrul ţi seninătatea virtuţii cărturăreşti.

Fiindcă îi face o adevărată apologie lui Epicur – asemănătoare cu cea a lui Platon dedicată lui Socrate – voi zăbovi câteva momente asupra acestui filosof, cu atât imaginea lui deformată în zilele noastre greu ar accepta caracterizările superlative ale lui Lucian privindu-l ce „divinul” Epicur.

Se naşte în 341 a. Chr, pe insula Samos. La 19 ani merge la Atena

ca să se instruiască în studiul filosofiei. De la Socrate, Platon, Aristotel învaţă înţelepciunea, de la Pyrrhon ataraxia dar adevăraţii lui maeştrii au fost Democrit din Abdera şi Aristipp din Cirene. Unul dintre dascălii săi la Atena a fost Theodoros din Cirene propagatorul unui ateism amoral, lecţie pe care Epicur nu o va uita niciodată. Se întoarce în Asia mică şi predă filosofia în Colofoniu, Mitilene şi Lampsacos. Locuitorii din ultima cetate îl preţuiră aşa de mult încât considerând că se pierde în colţul lor pierdut de lume, (oraşul lor se găsea în Asia Mică) astfel că strânseră 80 de mine cu care îi cumpărară la marginea Atenei o casă cu grădină unde în 306 î.Hr. Se mută, propagând o filosofie mult depărtată de înţelesul ce-l dăm noi azi noţiunii de epicurian.

El propagă libertatea anului inclusiv a femeii şi nu face nicio deosebire între clase sau neamuri. Unul din elevii săi preferaţi a fost Mys propriul sclav iar pe hetaira Leontion a avut-o eleva şi metresă în ecelaşi timp, i-a născut un copil şi-a scris mai multe cărţi toate influenţate de maestrul şi iubitul îi, frumuseţea stilului zic cunoscătorii nu intra în conflict cu morale ei.

Epicur trăia ca un înţelept stoic şi recomanda viaţa în singurătate, mulţumindu-se cu o mâncare fragilă ce consta din apă, pâine ceva cât şi puţin vin. Elevii îl consultaz, scrie mai târziu Seneca, aşa ca pe un zeu iar după moartea sa răspândeau dictonul: „Trăieşte ca şi când te-ar vedea maestrul”.

Din cele trei sute de cărţi scrise cea tratând despre Natură a fost descoperită în cenuşa Herculaneumului.

Conform învăţăturii lui Epicur scopul filosofiei este să-l facă pe om fericit, pentru asta el trebuie să se elibereze de frica faţă de zei, superstiţii şi magie. Nu neagă existenţa divinităţilor dar le consideră sediul prea depărtat ca să se mai poată ocupa de oameni, lumea nu este creată de ei şi nici ei o conduc. În ce priveşte pe demoni şi arătările rele acestea nu există decât în visele şi coşmarurile noastre.

Drept urmare Epicur va respinge metafizica şi va condiţirea, cum o vor face Locke, Leibnitz sau Feuerbach, că raţiunea se bazează pe datele percepţiei organelor de simţ, ele formează în ultimă analiză

piatra de încercare a adevărului. Elev al lui Democrit îşi însuşeşte credinţa lui că între corp şi spaţiu nu există nimica, toate lucrurile sunt formate în ultimă instanţă de partea nedivizibilă şi neschimbabilă numită atom.

În mijlocul universului epicurian stă omul (epoca întreagă elenistică aplică ideea lui Protagoras „Omul este măsura tuturor lucrurilor”) un produs al Naturii. Sufletul este la fel o emenaţie a materiei, el moare odată cu trupul.

Deşi sistemul lui Epicur se arată a fi cât se poate de materialist, el nu-şi pierde din spiritualitate fiindcă el consideră că omul are voinţă liberă de a-şi conduce viaţa după liberul sau arbitru. Fericirea constă într-un trai lipsit de griji, strădiunţa majoră urmăreşte plăcerea, în acest sens virtutea nu-i un scop ca la stoici ci doar un mijloc de atingere a fericirii.

În legătură cu postulatul epicurian că plăcerea e bună pe când durerea şi suferinţa rele, este necesar să precizez înţelesul noţiunilor pentru buna cunoaştere a celor ce vor să intre cu adevărat în Geadina Ideilor lui Epicur.

După cum o arată Plutarhul sau Vasariul filosofilor antici, Diogene Laertes, Epicur a fost cu totul greşit interpretat. Respectivul filosof o scrie de altfel textual că plăcerea cea mai mare este să fi eliberat de durere şi să câştigi pe această cale liniştea sufletului. Vluptăţile, patimile cărnii tulbură sufletul din om, autentica fericire şi înţelepciune este pacea interioară, eliberarea de frica morţii şi de forţele malefice ale demonilor. Doar printr-un trai simplu al trupului se poate atinge plăcerea superioară a sufletului. Observăm că Epicur urmărea ca indienii şi Eminescu realizarea unei Nirvană a fericirii, regăsirea pe pământ a raiului pierdut, loc de purificare a spiritului, plăcerea supremă rezidă în extazul de a învinge suferinţele şi durerile.

Mare preţuitor al prieteniei, mai mult partizan al monarhiei decât al democraţiei, în anul 220, filosoful Epicur moare între elevii săi, adunaţi în Grădina sa, suportând durerile finale cu o seninătate deloc inferioară celei lui Socrate sau Seneca. Numai că ultimele sale cuvinte

testamentare dădea sfatul urmaşilor săi ca în practica filosofiei să nu renunţe la nimic ce le oferă viaţă, se înţelege ca plăcere de orice fel, de unde s-ar putea presupune că pe patul de moarte Epictet asemenea lui Voltaire a suferit o palinodie visa vis de întreaga sa învăţătură spirituală de până atunci, mai apropiată de traiul unui monah decât de al unui Luculus, personaj al ospăţului descris de elegentul scriitor roman, Petronius.

Oricum în epoca sa Epicur a fost preţuit ca şef de şcoală, întemeietorul învăţăturii epicureice, filosofie etică la fel ca stoicismul. Sceptismul sau cinismul curente contemporane lui.

Materialismul său nemetafizic va fi preluat de Lucreţiu în de Rerum Netura şi cu totală vehemenţă de către pozitiviştii secolului postkantian, al XIX-lea.

Elenismul caracterizat prin preocupările sale humaniste, nu reţinea dintr-un sistem de gândire decât pe om şi principiile sale de conduită etică de aceea nu întâmplător ultimul neoplatonician, Plotin va fi de fapt un păgân creştin.

Lucian din Samosata fiul elenismului din epoca romană a preţuit pe Epicur prin orientările sale să-i zicem luministe (îi dăm dreptate lui Liviu Rusu că termenul iluminism este de-a dreptul confuz) „sroicismul” învăţăturii sale, concepţia despre virtute şi simplicitatea îndreptată contra viciilor bogătaşilor şi cum am văzut şi o să mai vedem, îl atrăgea mai ales perspectiva ce-o dădea omul eliberat nu atât de religie cât de activităţile parareligioase, magice şi obscure.

Tată motive ce l-au determinat să-l considere pe Epicur drept „divinul”, cum numai Michelangelo a mai fost numit de superbii săi contemporani. Lucian filosoful nu este un epicurian propriu-zis, admiră la maestrul să mai mult însuşirile sale de cinis sau stioc dar contribuie neapărat la reabilitarea memoriei postume a lui Epicur atât de barbar mistificată.

La această acţiune au contribuit mai ales unii dintre urmaşii săi ca celebrul Metrodoros din Lampsacos, cel ce-a rezumat întreg

epicureismul într-o formulă de gastrologie pseudofilozofică: „Tot ce e bun stă în legătură cu burta”.

De un astfel de ideal Lucian din Samosata se arată a fi tare departe, prin prisma acestor idei el nu este un epicureist. De altfel e locul să o scriem că şcientismul secolului al XIX-lea revine nu atât la Epicur cât la Democrit din Abdera socotit mai mare decât Platon şi Aristoteles, exact cum îl considera şi Epicur ce vremea când venise la Atena să înveţe filosofia şi nu avem niciun motiv să cdeme că şi-ar fi schimbat vreodată părerea. Astăzi în Grecia modernă, supusă şi ea numai intereselor economice şi Materiale printre care Spiritul nu joacă nici rolul unui nou-născut, chipul lui Democrit elevul lui Leucipp, este bătut pe drahmele contemporane, secolul în general este rob al atomului democritian, dezintegrat ca de un ucenic vrăjitor al maestrului de la Weimar, Goethe.

Prin urmare filosofii spiritualişti ai secolului al XX-lea, printre ei şi Nae Ionescu au arătat limitele materialismului pozitivist devenit temniţa lui Marx şi Lenin şi au susţinut pe drept necesitatea metafizicei în viaţa omului ca setea şi foamea instincte atributive trupului.

În acest context rămâne fiinţa umană văzută de Epicur, reluată cu mult aplomb de Lucian, liberă în destinul ei să-şi stabilească drumul, eliberată de superstiţii, iar frica lui Dumnezeu este înlocuită prin iubirea cristianică, pacea umilitei condiţii umane.

Consider că nu chiar întâmplător Apusul a intrat în rolul robului „angoasei” kierkergardiene şi kafkiene, nutrit desigur prin izvorul cistenţialismului său ateu. În aceleaşi marginalii se orânduie şi recrudescenţa magică a spiritului faustic european atât de criticat de Nae Ionescu căruia a încercat să-i opună trăirea în autenticul misticism, ceea ce defineşte criza contemporaneităţii noastre nu altfel cum era şi imperiul roman pe timpul scriitorului Lucian din Samosata.

Iată de ce lectura operei sale este numai plăcută dar şi necesară, ea ne căleşte şi ne instruieşte sufletele, ne vindecă de boala secolului, în fond al spiritului ajuns să-şi pună el însuşi cătuşele robiei

materialiste.

Deci am putea vorbi fără nicio exagerare de marea actualitate a lui Lucian din Samosata.

Continuând cu figurile negative din panorama satirei lui Lucian vom analiza dialogul.

9. Moartea lui Peregrinos

Din introducere aflăm că Pereginos sau Proteus ţine să o sfârşească ars pe rug: „Nefericitul Peregrinis sau Proteus, cum îi plăcea să-şi spună, a făcut tocmai ceea ce obişnuia să facă Proteus din Homer. După ce, pentru glorie, luase tot felul de înfăţişări, se prefăcu în cele din urmă în foc, atât de mult era însetat de faimă. Şi acum acest uimitor înţelept s-a transformat în cărbuni ca şi Empedocle. Deosebirea e însă, că Empedocle se îngrijise ca nimeni să nu-l vadă când s-a aruncat în hăurile Etnei, pe câtă vreme nobilul cinic şi-a ales adunarea cea mai numeroasă din Hellada şi, construind acolo rugul cel mai inelt cu putinţă, s-a aruncat pe el, de faţă fiind o mulţime de martori, după ce, cu vreo câteva zile înainte de înfăptuirea cea cutezătoare, ţinuse mai multe cuvântări”.

Unii au râs în hohote, alţii admirau scrânteala bătrânului, dar s-au găsit şi indivizi, dintre ei făcea parte şi Lucian, să-şi bată joc de el. Cinicii au fost gata să-l sfâşie cum fusese Acreon de câinii Dianei sau vărul său Pantheus de către bacantele-menade.

Dar să-l lăsăm şi ne înfăţişeze desfăşurarea dramei. Pe când autorul ajunse în Elis trece printr-un gimnaziu unde un cinic cu o voce aspră şi puternică aduce laude lui Proteus. De data aceasta Lucian adeptul lui Mneipp şi al lui Cyniscus denunţă vorbăria gălăgioasă a cinicilor, o numeşte Turuială de trivialităţi.

Prezentarea de către Theogenes – acesta era numele zurbagiuului – a lui Proteus-Peregrinos începe cu o invocaţie a naturii, figurile de stil sunt însuşite din repertoriul cunoscutei sofistici a doua: „Pământule, soare-spunea el – voi, fluvii tu, mare, şi tu strămoş al

nostru, Heracle, cuteza-vă careva să-l numească pe Proteus, iubitor de slavă deşartă când a îndurat lanţurile în Siria, când a dăruit cinci mii de talanţi patriei sale, când a fost alungat din Roma, el, Proteus, a cărui strălucire biruie strălucirea soarelui şi se poate lua la întrecere cu Zeus Olimpianul? Dar pentru că s-a hotărât să-şi sfârşească zilele prin foc, unii pun această hotărâre pe seama pretinsei sale înfumurări. Heracle n-a făcut acelaşi lucru? Asclepios şi Dyonisos n-au fost loviţi de trăsnet? Şi, în sfârşit Empedocle nu s-a aruncat oare în hăurile Etnei”?

Deci: Proteus are să se dea pradă flăcărilor la Jocurile Olimice, prilejul este ales ca să aibă cât mai mulţi spectatori. La creştinii cei aleşi ca sfântul Francisc în faţa sultanului înving flăcările printr-o probă zisă a focului, pe când păgânii după modelul lui Proteus-Peregrinos se dau pradă lui.

Theogenes nu-l găseşte demn pe filosoful Diogene din Sinope să-l compare cu coul său, se află situat chiar şi deasupra lui Socrate, numai Zeus poate să-i servească de rival: „Într-adevăr, omeinirea cunoaşte două capodopere nemaipomenite, pe Zeus din Olimpia şi pe Proteus. Plăsmuitorul celui dintâi a fost artistul Fidias, pe câtă vreme autorul celuilalt nu e altul decât natura. Acum această podoabă a lumii are să ne părăsească, plecând dintre noi şi lăsându-ne orfani, ca să sălăşluiască între zei”.

Şarja lui Lucian s-o – ecunoaştem atinge culmi înalte de tot, metoda sa este a unui unic maestru al cuvântului acidulat dar înmuiat în podoabe bine mirositoare ca să nu şocheze de-a dreptul.

Iată cum ni-l „poceşte” pe Theogonis la terminarea celebrului discurs, de parcă ar fi întrebuinţat cărbunele lui Daumier: „Cuvintele rostite făccut de era tot o apă; a vărsat lacrimi care au stârnit hazul şi smulgându-şi părul, de altfel cu luare-aminte, ca să nu tragă de el prea mult, a fost luat în cele din urmă de acolo de către nişte cinici care-l mângâiau, în timp ce se îneca în sughiţuri”.

Prin natură se caută postularea superiorităţii lucrului reprezentat de la Anaxagoras până la Goethe şi adepţii săi în egală măsură, aici dacă putem face o astfel de referire atunci cuvântul este

luat cel puţin în deşert.

Cuprins de un râs al lui Democrit (noi zicem că este unul homeric) la tribună se ridică cineva din mulţime grăbindu-se ca înainte ca cetăţenii să se împrăştie să arate cine este acest Peregrinos-Proteus: „Această capodoperă, pe care a întruchipat-o natura, acest canon al lui Polykleitos abia începuse a fi numărat în rândul bărbaţilor şi a şi fost prins săvârşind un adulter în Armenia, drept care a mâncat o mană de bătaie, s-o pomenească! Sărind de pe acoperiş, a izbutit să scape cu un nap înfipt în şezut – L-a corupt apoi pe un băiat frumos şi a trebuit să plătească trei mii de drahme părinţilor copilului, oameni nevoiaşi, ca să nu fie adus în faţa guvernatorului Asiei”.

Ironia continuă pe aceleaşi arpegii forte, sacasmul are ascuţimea unei săbii de Toledo pregătită pentru duel: „Dar socot c-ar fi nepotrivit să stărui cu astfel de desluşiri. Fără îndoială că omul nostru nu era încă decât o argilă nemodelată, iar nu minunata capodoperă a unui mare artist”.

Şi ca să puie vârf la toate continuă: „Trebuie totuşi să mai pomenesc aci, nici nu se poate altfel, cele săvârşite de el împotriva propriului său tată. Voi toţi aveţi cunoştinţă, căci doar aţi auzit vorbindu-se despre asta, cum că l-a sugrumat pe bătrân, fără să mai rabde a-l vedea trecând de şaizeci de ani. Apoi întrucât vestea nelegiuirii săvârşite se răspândise, s-a osândit el însuşi la surghiun, rătăcind din ţară în ţară”.

Pe drumurile sale ajunge să ia contact cu secta creştinilor a căror descriere din multe motive este mai mult decât interesantă: „Cam în acea vreme s-a iniţiat omul nostru în minunata înţelepciune a creştinilor, ajungând ucenicul preoţilor şi cărturarilor lor de pe meleagurile Palestinei. Dar ce să mai spun? În această scurtă vreme a dovedit că în comparaţie cu el aceştia sunt doar copii. El era profet, căpetenie de thiasos (o întovărăşire având drept scop cultivarea unui zeu), mai-mare al adunării, îndeplinind toate funcţiile singur. Tălmăcea şi lămurea unele din cărţile lor, alcătuind el însuşi multe scrieri. În priveau ca pe un Zeu, îl socoteau drept dătător de legi şi îl numeau ocrotitorul lor. Creştinii se mai închină şi acum acelui mare om, care a

fost răstignit în Palestina fiindcă a introdus în lume un nou cult”.

Întemniţat pentru că era creştin, „mai marii sectei, mituindu-i pe temniceri, își petreceau până şi noaptea înăuntru, laolaltă cu el. I se aduceau apoi omului nostru felurite soiuri de bucate, se citeau înăuntru cărţile sfinte ale creştinilor şi oamenii lor cei mai de vază îl numeau pe preabunul Peregrinos, care mai purta încă acest nume, un nou Socrate”.

Autorul nostru nu scapă ocazia să-şi dea cu părerea sa despre noua sectă a creştinilor. Să nu uităm că pe vremea lui Lucian creştinismul nu era mai mult decât o sectă: „Nefericiţii ăştia de creştini sunt încredinţaţi că vor trăi în veşnicie. Iată pentru ce dispreţuiesc moartea, iar cei mai mulţi se şi bucură când au prilejul s-o înfrunte. Ba, mai mult încă, primul lor dătător de legi i-a făcut să creadă că sunt toţi fraţi între ei, de îndată ce, schimbându-şi legea şi tăgăduindu-i pe zeii elenilor, încep să se închine vestitutului sofist care fusese răstignit şi să trăiască după legile date de el. Din acea clipă ei dispreţuiesc, de asemenea. Orice fel de bun, socotind că averile le stăpânesc în devălmăşie”.

Scăpat din închisoare ca să nu mai fie urmării” pentru uciderea tatălui său, renunţă la averea părintelui în favoarea statului. Când auzi această veste, poporul „îl proclamă fără şovăire singurul filosof, singurul iubitor al ţării sale, singurul înflăcărat adept al lui Diogene şi al lui Crates. În felul aceste li se astupă gura duşmanilor lui Peregrinos, aţa că, dacă mai încerca cineva să pomenească de omor, era pe dată lovit cu pietre”.

Aşa pot să fie cumpărate aprecierile vulgului ahtiat după bani, reprezentantul spiritului maselor cum îl numeşte gândotorul spaniol Ortega Y Gasset.

Alungat din rândurile creştinilor fiindcă le-a călcat anumite porunci, Peregrinos ajunge în Egipt lângă cinicul din Rodos Agathobulos. Acolo şi-a îndeletnicit meşteşugul cunoscut până în prezent: „Şi-a ras jumătate din cap, şi-a mânjit faţa cu noroi şi, de faţă cu o mare mulţime de oameni a început să masturbeze, spunând că

lucrul ar fi chipurile, lipsit de însemnătate. Apoi şi-a dat lovituri şi i-a pus şi pe alţii să-l lovească cu o nuia în spate, faptă la care a adăugat multe altele şi mai ruşinoase”.

Trece şi în Italia de unde este alungat fiindcă a început să-i ocărască pe toţi oamenii pe care-i vedea. A cărui blândeţe şi bunătate îi erau foarte cunoscute; de aceea cuteza să facă asemenea lucruri fără nicio frică… Şi lucrurile au mers aşa, până când guvernatrul Romei, un bărbat înţelept, văzând că omul nostru a întrecut orice măsură, l-a alungat din cetate, spunând că Roma n-are nevoie de un asemenea filosof. Dar faptul să fusese alungat din cetate i-a adus şi mai mare faimă lui Proteus. Toată lumea vorbea numai de el, susţinând că fusese alungat din pricina felului său neprefăcut de-a vorbi şi a purtărilor lui de om slobod. A fost chiar asemuit cu Musonius, cu Dion, cu Epictet şi cu alţi înţelepţi de felul lor”.

Iar se poate constata câtă valoare aprecierea massei dornică de senzaţii şi picanterii de culise, procedeu este practicat cu predilecţie în contemporaneitatea noastră numită atât de potrivit de Marin Preda în cel mai iubit dintre pământeni. Era ticăloşilor.

Peregrinos se întoarce astfel în Hellada unde îi acoperea de ocări pe eleni ba încerca să-i răscoale contra romenilor ba să-l vorbească de rău pe un bărbat cu totul deosebit în ştiinţa sam aducând printre altele apă în regiunea Olimpiei astfel i-a ferit de moarte prin sete pe mulţi dintre spectatori. Pergrinos ar fi preferat ca oamenii să îndure setea chiar să moară de sete numai ca vorbele sale să fie urmate, dar de băut băuse din aceeaşi apă ca toată lumea. Mulţimea s-a năpustit asupra sa, puţin a lipsit să nu fie ucis cu pietre dacă el nu s-ar fi refugiat în templul lui Zeus.

La Olimpiada viitoare a ţinut un discurs în care elogia pe conductorul apeductului şi s-a justificat că de ce a fugit înainte cu patru ani. De-acuma nimeni nu l-a mai privit cu respect, toate şiretlicurile sale erau răsuflate, nu mai reuşea să câştige admiraţia şi privirile ascultătorilor săi: „Dar tocmai stârnirea admiraţiei era lucrul dorit de el cu cea mai mare râvnă. Atunci s-a gândit să înfăptuiască isprava lui cea plină de cutezanţă ţi anume să moară pe rug! De aceea,

îndată după ultimele Jocuri olimpice, Peregrinos a răspândit printre toţi elenii zvonul să ia Olimpiada următoare are să se mistuiască în flăcări”.

Dorinţa sa după slavă era pe măsura lui Erostratos când a dat foc templului din Efes numai din dorinţa ca numele său să fie cunoscut peste tot. Fapta lui se asemăna cu cea a lui Asclepius şi Hercules amândoi pieriţi prin foc. Un astfel de obicei îl aveau şi brahmanii: „Pe Zeus, pentru că vrea să ne arate cât e de neînfricat, aşa cum fac brahmanii! Şi Theagenes socoteşte că a fi asemenea lor e bine, ca şi cum în India sau altundeva nu s-ar putea afla nebuni şi iubitori de slavă deşertă! Dar fie şi aşa! Să încerce a-i urma şi pe brahmani! Numai că brahmanii nu sar în foc. Ne povesteşte Onesicritos, cârmaciul lui Alexandru cel care l-a văzut pe Calanos mistuindu-se în flăcări cum că brahmanii după ce şi-au înălţat rugul, stau lângă el nemişcaţu şi rabdă să fie pârjoliţi încetul cu încetul. Apoi, fără a arăta nicio tulburare, ura că pe rug şi se lasă mistuiţi de flăcări, după ce s-au întins şi au încetat orice mişcare. Dar Peregrinos ce mare lucru face dacă în azvârlindu-se în vâlvătaie, o să moară de îndată ce l-ar îneca flăcările?”

Peregrinos îşi poate schimba numele în Phoinix „fiindcă după câte se spune fenixul, pasărea aceea indiană, se urcă pe un rug când ajunge la adânci bătrâneţi”.

Fapta lui a fost proorcită de Subylla, Theagenea a recitat următoarele cuvinte: „Când Proteus cel mai de seamă dintre toţi cinicii, îşi va aprinde focul în incinta templului lui Zeus, cel cu tunetul atât de zgomotos ţi va sări în flăcări înălţându-se către marele Olimp, poruncesc, fără deosebire tuturor celor ce se hrănesc cu roadele pământului a-l cinsti aşa cum se cuvine a fi cinstit un erou atât de mare, care rătăceşte în mijlocul nopţii ţi al cărui jilţ se află alături de Hefaistos şi de stăpânul Heracle”.

Neîndoios Peregrinos dorea să i se înalţe altare şi chiar o statuie de aur.

Sosise sfârşitul Jocurilor Olimpice şi Peregrinos hotărâse în sfârşit noaptea când urma să moară pe rug., la Harpine o localitate cam

la douăzeci de stadii de Olimpia, aşezată la răsărit dacă mergeai dinspre hipodrom. Acolo se afla rugul făcut dintr-o groapă a cărei adâncime era ca de vreun stânjen: „Şi la răsăritul lunii, care trebuia să privească şi ea această minunată ispravă şi-a făcut şi Proteus apariţia. Îmbrăcat ca de obicei şi însoţit de oamenii cei mai de vază ai sectei cinice. Printre aceştia se afla, fără doar şi poate şi vestitul cetăţean al oraşului Patrai, cu o torţă în mână. El inedeplinea cu destulă îndemânare cel de-al doilea rol. Şi Proteus purta o torţă. Înaintând şi aşezându-se fiecare de o parte şi de cealaltă a rugului, au aprins, cum era şi firesc, un foc uriaş, deoarece rugul era alcătuit din lemne răşinoase şi din vreascuri. Acum, prietene, ia aminte cât poţi! Peregrinos şi-a lăsat jos desaga, şi-a pus joc măciuca lui Heracle şi s-a dezbrăcat de manta, înfăţişându-se ochilor noştri într-o camătă groaznic de murdară. A cerut apoi tămâie ca s-o arunce în foc şi întorcându-se către miazăzi, căci şi gestul avesta îşi avea rolul lui în tragedie a rostit: „Demoni ai nemaimale şi ai tatălui meu, primiţi-mă în chip binevoitor!” Şi glăsuind aşa, a sărit în foc şi n-a mai fost văzut, căci îl învăluiseră flăcările, care se înălţau în vâlvătăi”.

Întunericul, semiobscuritatea este mediul de lucru potrivit al scamatorului şi al iluzionistului, am văzut-o şi la mincinosul Alexandru. Astfel mulţimea venise mai târziu fiindcă se zvinise că Peregrinos se va arunca în flăcări doar după ce va saluta răsăritul soarelui.

Lămuririle aduse de autor constituie de bună seama giuveruri ale prozei lui Lucian repetate mai târziu de Erasmus în celebrul său Elogiu al nebuniei de fapt se înţelege prostia umană. De ea îşi râde şi cel născut pe malul Eufratului, între barbari, la Samosata: „Pe cei mai mulţi i-am întors din drum, lămurindu-i că totul se isprăvise. Dar mai erau şi unii grozav de dornici să vadă măcar unde Peregrinos îşi săvârşise isprava, vrând să ia de acolo câteva rămăşiţe ale rugului. Atunci scumpul meu prieten, mi-a fost destul de greu să-i lămuresc pe acei oameni, care îmi puneau tot felul de întrebări şi-mi cereau o mulţime de amănunte. Dacă aveam de-a face cu vreunul mai răsărit îi înfăţişam, ca şi ţie, adevărul curat, faptele aşa cum se petrecuseră: dar prostănacilor, care mă ascultau cu gura căscată, le înfloream lucrurile, adăugând de la mine amănunte vrednice de o tragedie. Le-am istorisit, bunăoară, că după ce rugul a fost aprins, iar Proteus s-a aruncat în

mijlocul flăcărilor, s-a stârnit mai întâi un cutremur mare, însoţit de urlete grozave. Apoi, un vultur s-a înălţat din mijlocul flăcărilor şi a pornit-o drept spre cer, rostind cu un detunător glas omenesc: „Am părăsit pământul şi mă îndrept către Olimp”. Oamenii, uluiţi şi stăpâniţi de spaimă, începeau să adore divinitatea şi mă întrebau dacă vulturul pornise spre răsărit ori spre apus. Iar eu le răspundeam tot ce-mi trecea prin minte”.

Iată cum se face divinizarea şi înălţarea la cer a unui om, modelul îl vom descoperi şi în misterul păgân al lui Lucian Blaga, Zamolxis.

Lucian continuă: ca să putem urmări lucind întreg procesul: „Acest om vorbea despre Proteus şi susţinea să la foarte scurtă vreme după arderea sa pe rug, l-a şi văzut, înveşmântat într-o haină albă, plimbându-se vesel în acel portic ce are darul să întoarcă de şapte ori sunetul (exista o astfel de clădire chiar în Altisul Olimpiei) şi că tocmai s-a despărţit de el. Proteus era împodobit cu o cunună de măslin sălbatic. La toate cele spuse, a mai adăugat şi povestea cu vulturul, jurând că a văzut co ochii lui cum şi-a luat zborul din mijlocul rugului. De fapt însă, cu puţin înainte, chiar eu îl pornisem să zboare, ca să-mi bat joc de nepriceperea şi de neghiobia acelor oameni”.

De aici nu-i departe venerarea lui colectivă: „La eleni le-a trimis scrisori, nu mă îndoiesc că de îndată i se vor înălţa mai multe statui. Am auzit că aproape tuturor cetăţilor mai vestite, omul nostru le-a scris nişte scrisori, un fel de testament al său, în care împărţea sfaturi şi dăsea în demnuri. Ca să ducă aceste scrisori, Peregrinos şi-a ales din rândul tovarăşilor săi, nişte soli, pe care i-a numit „vestitori ai morţii” şi „curieri ai infernului”.

Dar Lucian nu lasă loc la niciun fel de iluzie, aruncă în aer orice încercare de mitizare, îngroşând concluziile sale: „Iată, deci care a fost sfârşitul nefericitului Proteus, bărbatul care – pentru a vorbi despre el pe scurt – n-a luat niciodată în seamă adevărul, n-a vorbit şi n-a lucrat niciodată decât în vederea faimei şi a laudelor pe care le aştepta de la cei mulţi. Ca să le dobândească, s-a aruncat şi-n foc şi asta tocmai atunci când nu mai putea să se bucure de aceste lăude, fiindcă moartea

îi lua orice simţire”.

Ca să nu ne lase nicio îndoială despre dreptatea cauzei ce-o apără, autorul descrie felul cum l-a cunoscut pe Peregrinos, într-o călătorie de la Troada pe când se întorcea din Siria: „Îţi aminteşti de desfrâul şa care ţi-am spus că se deda în timpul călătoriei şi de băieţaşul acela frumos, pe care-l atrăsese în secta cinicilor ca să aibă şi el un Alcibiade”.

Cu puţin înaintea morţii sale, mâncând pare-se mai mult decât trebuie, Peregrinos începu să vomite să în cursul nopţii fi cuprins de o mare fierbinţeală: „Lucrul mi l-a povestit medicul Alexandros, care fusese chemat să-l viziteze. Acesta l-a gâcit tăvălindu-se pe jos. Nefiind în stare să rabde căldurile cele straşnice care-l chinuiau, Peregrinos cerea apă rece cu patima unui îndrăgostit. Medicul n-a vrut să-i dea, spunându-i, după câte mi-a povestit, că dacă ţine cu tot dinadinsul să moară, vine ea moartea şi de la sine să-i bată la uşă, dându-i astfel prilejul să-şi sfârşească viaţa fără a mai avea nevoie de rug. La care Proteus i-a răspuns: „Numai că această moarte de care poate avea parte orice muritor, nu va fi înconjurată de aceeaşi slavă”.

Tot înainte de a muri îşi unde ochii cu un leac usturător care făcea să curgă lacrimi „Ştii de ce făcea asta? Fiindcă Eac nu-i primeşte pe oamenii cu vederea slabă. Împrejurarea se aseamănă cu situaţia unui condamnat la moarte prin răstignire, gata să urce pe cruce, care şi-ar îngriji o rană la deget...”

Democrit, marele filosof admirat al lui Lucian din Samosata ar fi râs de un asemenea bărbat: „Şi cât de îndreptăţite ar fi fost hohotele sale de râs! Dar tot n-ar fi putut să râdă cât trebuie de nebunia lui Peregrinos. Scumpul meu prieten, te sfătuiesc să râzi şi tu, şi mai ales atunci când îi vei auzi pe alţii că vorbesc plini de admiraţie despre Peregrinos”.

Iată deci nebunia llui Peregrinos: Lucian satirizează fapta celui ce prin moartea sa caută să dea un nimb monumental vieţii sale. Nu pentru prima oară autorul nostru se dezvăluie ca un demitizant antieroic, aproape ca Aristofan, vrea să dea anumite virtuţi valorice

desfiinţând pe altele.

Dacă ne referim la fapta lui Erostratos îi dăm dreptate, dar dacă luăm şi exemplul altora a căror moarte a însemnat singura lor faptă demnă de luat în deamă, atunci Nebunia lui Peregrinos ca cea a lui Hamlet durează pe mai departe, cel puţin ca obiect de discuţie.

Aşa cum îl prezintă ca ins, Peregrinos nu poate să fie decât subiectul batjocurii noastre dar când dorim să-l ridicăm la rangul de tip atunci complexul său cere o analiză mult mai atentă asta ca nu cumva să cădem şi noi în eroarea sofiştilor la modă.

Peregrinos poate să fi fost un laş în faţa micilor mizerii ale viaţă, nu altfel era şi pesimistul filosof Schopenhauer, dar totuşi numai o puternică tărie de caracter îi dă puterea şi curajul să se poată arde de viu pe rug, suferind acţiunea flăcărilor ca Ioana d-Arc, fecioara din Orléans, sau ereticul Huss.

Lucian deschide poarta mistificării când sugerează fin'că Peregrinos s-ar fi putut sustrage morţii dar nu insistă asupra acestui aspect din contră afirmă sus şi tare că s-a ars pe rug numai în prima eventualitate a şarjei şi a înşelăciunii ar fi putut fi alăturat de profetul mincinos, Alexandru.

Se pare că de data aceasta Lucian din Samosata se vrea iconoclast ca Voltaire când acesta pune pe doi beţivi să joace zaruri pe sânii bine dezvoltaţi ai Fecioarei din Orléans, tocmai din această cauză nici Lucian nu reuşeşte să ne convingă pe deplin.

Dacă Peregrinos şi-a înscenat doar sfârşitul, evitându-l după cum întunericul permite predigistatorului să-şi împlinească toate scamatoriile, atunci sigur el ar figura ca un antierou, exeros şi mişel, potrivit de a fi ţinta săgeţilor muiate în răutatea satirei lui Lucian.

Dacă a preferat moartea arderii pe rug uneia săvârşite în pat cu toată dezonoarea adusă de un confront căldicel, atunci credinţa lui nu mai poate fi anulată chiar cu atâta dezinvoltură. Strabon în Geografia lui vorbind despre profeţii indieni şi obiceiul lor de a se arde pe rug se

referă şi la cei din lulea greco-romană şi îi tratează cu toată admiraţia lui de mare savant şi genial scriitor al antichităţii, deci cum s-ar spune suntem într-o companie cât se poate de bună, are cine să ne apere.

Peregrinos, o scrie Lucian „susţine că numai pentru binele omenirii face al treaba asta şi anume spre a-i învăţa pe muritori să dispreţuiască moartea şi să îndure plini de curaj marile suferinţe”.

În fond sunt exprimate aici principiile cele mai fundamentale ale învăţăturii stoice nu tocmai dispreţuită de Lucian în persoană. Mai departe, Lucian în zelul său de a diminua fapta adversarului său recurge la o judecată greu de pătruns cu bunul simţ cel de fiecare zi: „L-aş întreba însă bucuros, sau mai degrabă pe voi v-aş întreba, dacă ţineţi chiar atât de mult a-i vedea pe răufăcători că ajung ucenicii acestuia şi că se desprind a-i imita tăria sufletească, înfruntând şi ei dispreţuitori moartea, flăcările rugului şi toate acele chinuri care ne înfioară numai că ne gândim la ele. Sunt încredinţat că n-aţi dori câtuşi de puţin să se întâmple una ca asta”.

Greu îl putem urmări, ne dă impresia că Lucian cade în plasa predestinării după care bunii şi răii sunt violent despărţiţi de parcă nu ar avea posibilitatea să schimbe locurile între ei, mai ales nişte răi ajunşi la concluzia celei mai mari jertfe posibile.

Că este aşa o întăresc cuvintele ce urmează: „Ei bine, cum are să-i poată deosebi Proteus pe cei buni de cei răi, ca să le fie de folos numai celor buni, iar pe ticăloşi să nu-i facă mai cutezători în faţa suferinţelor şi mai iubitori de primejdii?”

Întrebarea este dacă cei din urmă merită să mai fie consideraţi drept răi, în afară de cazul când ei își poartă defectul firii ca pe o pecete a Destinului, imposibil de a se elibera de sub tutela ei.

Nu-i dificil de ghicit că învăţătura lui Proteus prezintă o marcantă influenţă creştină, ea se bazează pe credinţa lumii viitoare deci doar cei ce nu cred în ea pot să-şi însuşească viziunea materialstă a lui Democrit.

Dar Lucian cu tot iluminismul său elenistic asemenea celuilalt cărturar al luminilor Erasmus nu poate să ducă tăgada până la capătul ei extrem, tocmai din această cauză când o face ca în cazul lui Peregrinos devine neconvongător, ambigui.

Numai după ce ne-am arătat respectivele rezerve o să-l orânduim şi pe Peregrinos între figurile negative ale satiricului. Ca să fie asemănat cu Erostratos săvârşind crima ca să fie pomenit în veci în analele istoriei la fel ca ucigaşul unei regine cu totul inofensive, ar fi să-l diminuăm pe Peregrinos sub valoarea gestului executat. Deci cazul lui Peregrinos constituie un adevărat perpetuu mobile, pe tema lui se poate discuta indefinit, oponenţii lui Lucian, avocaţii lui Peregrinos creştinii şi brahmanii sunt tari ca să ne permită să-l etichetăm pe filosoful cinic ca pe un simplu vânător de glorie şi pentru aceasta săvârşeşte o crimă contra propriei persoane.

Greu de admis această ipoteză. Ca şi când toţi cei ce-şi dau foc împotriva tiranilor şi tiranilor contemporane ar putea fi degradaţi de călăii lor prin păcatele lor, micşorându-le astfel fapta. Sacrificându-şi viaţa Peregrinos dă o bază solidă principiilor ţi învăţăturii sale, astfel că Lucian este pentru prima oară învins, doborât chiar de propriile sale arme îndreptate împotriva lui ca pumnalul lui Dorian Gray.

Rămânem cu impresia că Lucian nu a depăşit lucrurile în adâncime, se plimbă la suprafaţa lor, moartea lui Peregrinos durează mai departe ca o enigmă.

Ca întotdeauna tendinţa de a demitiza cu orice preţ micşorează pe cel ce-o aplică de dragul de a o face şi nu altfel se întâmplă cu Lucian odată ca de nenumărate ori de urmaşii săi Voltaire sau anatole France dar mai ales la primul.

Încă odată ca individ Peregrinosul lui Lucian are o vie consistenţă literară, dar nu ca tip deci nu reprezintă ce se cheamă o permanenţă arhetipală, nu trece peste pragul accidentalului fortuit.

Deşi în dialogul respectiv ne confruntăm cu cele mai alese procedee ake artei lui Lucian ele nu se împlinesc ca un eon, persistă

doar în cadrul lor formal, mult mai strâmt în fondul ideilor de unde lipsa de încadrare în nobila stare a eternităţiei umane. Dacă a existat cu adevărat atunci Peregrinos constituie o excepţie şi nu o regulă, iată slăbiciunea apriorică a dialogului de faţă.

Într-o scurtă povestire, uitatul azi Ernest Renan zice că un idealist al vieţii ca să-şi atingă ţelul suprem nu pregetă să recurgă la sacrificiul suprem, singurul mijloc de a atinge marea linişte.

În aceleş sens se poate interpreta şi marea jertfă cosmică, pe Kogaionon, munte dac, al păstorului din Mioriţa.

Aşadar în toate privinţele Peregrinos al lui Lucian nu poate fi considerat, dacă nu suntem totuşi tentaţi să credem totuşi în eroismul şi idealismul actului său final, decât, încă odată o subliniem, o mare excepţie. Numai astfel am putea în sfârşit salva dialogul lui Lucian de la o totală ratare.

S-ar putea ca noi cei trecuţi prin experienţa cristianică a botezului lui Christos şi a Noului Testament, prin euharistia supremului sacfrificiu a Mântuitorului nu mai putem întrebuinţa acelaşi limbaj, oricât ne-am forţa, cu păgânul Lucian. Şi să nu se uite că cel ce scrie aceste rânduri este un mare admirator al lui, gigant al culturii universale, dar considerăm că doar semnalizându-i scăderile putem să ne dăm seama de adevăratele sale proporţii, titan şi demiurg cum este Lucian din Samosata.

10. Despre pâră, căreia nu trebuie să-i dăm lesne crezare

Lucian din Samosata aparţine epocii elenismului în care idealul clasicismului, kalokagaţia sinteza dintre frumos şi bine mai primea şi corectivul adevărului, nu rar pus pe primul plan cum se cuvine unei epoci ştiinţifice în cele dintâi. Conform acestor principii autorul nostru socoate că toate relele îşi au originea în neştiinţă: „Neştiinţa e un lucru îngrozitor. Este izvorul multor nenorociri omeneşti. Ea aşterne peste faptele noastre un fel de ceaţă, întunecă adevărul şi în umbra ei ascunde viaţa fiecărui muritor. Noi toţi părem, desigur, nişte orbi, care fără a ne da seama, ne izbim de lucruri şi mergem mai departe decât ar

trebuie; nu vedem ceea ce e în apropierea noastră, la picioarele noastre, dar ne temem de ceea e dăparte, la foarte mare depărtare, ca şi cum acel lucru ne-ar putea fi o piedecă”.

Din neştiinţă se naşte pâra, de fapt mai potrivit tradus calomnia şi calomniatorul.

Ni se redă întâmplarea lui Apelles din Efes, pârât lui Ptolemeu că ar fi luat parte alături de Theodotas la conspiraţia din Tyr. Deşi Apells nu fusese niciodată la Tyr şi nu-l cunoscuse pe Theodotas, Antifil, îmbolnăvit de invidie pe talentul lui Apelles, l-a turnat regelui că l-ar fi văzut pe pictor în Fenicia unde stând la masă i-ar fi vorbit la ureche lui Theodotas astfel că răzvrătirea din Tyr s-a produs ca urmare a sfaturilor sale. Ptolemeu ca unul crescut în mijlocul linguşitorilor s-a lăsat pradă mâniei, astfel că i-ar fi tăiat capul lui Apelles dacă nu ar fi intervenit chiar unul dintre conjuraţii să arate că pictorul nu a participat la complotul lor. Ptolemeu cuprins de mare ruşine dându-şi seama de nevinovăţia artistului îi redă libertatea şi o sută de talanţi pe când pe Antifil îl făcu robul acestuia.

Atunci Apelles s-a răzbunat pe Calomnie şi-a pictat un tablou dispărut azi. Pomenit însă de Leon Battista Alberti în tratatul de Pictura şi realizat de artistul renascentist, florentin, Botticelli exact după descrierea lui Lucian: „La dreapta şade un om grozav de urecheat, cu nişte urechi uriaşe, aproape cât ale lui Midas. El întinde mâna către Pâră care înaintează spre el, dar se află încă departe. Alături de acest om stau două femei. Mi se pare că sunt Neştiinţa şi Bănuiala. De cealaltă parte, Pâra înaintează, având chipul unei femei nespus de frumoase. Pare oarecum aprinsă de mânie, cum sunt oamenii care şi-au cam ieşit din fire: îşi arată tulburarea şi înciudarea. În mâna stângă ţine o torţă aprinsă, iar cu cealaltă târăşte de păr pe un tânăr, care-şi ridică mâinile către cer şi-l cheamă ca martori pe zei. Călăuzitorul este un om gălbejit la faţă, respingător la înfăţişare. Te fulgeră cu privirea. Omul acesta pare foarte slăbit din pricina unei boli îndelungate. Oricine îşi poate închipui că n-are pe altul în faţa ochilor decât pe Invidios. Două femei însoţesc Pâra, îmboldindu-o, potrivindu-i veşmintele şi împodobind-o. De la cel ce-mi slujea de călăuză şi-mi desluşea tabloul am aflat că aceste femei, sunt una

Capcana iar cealaltă înşelăciunea. În spatele lor vine o femeie, care, după îmbrăcăminte pare copleşită de o mare durere, căci veşmintele ăi sunt negre şi zdrenţuite: Căinţa, după câte mi-aduc aminte că mi s-a spus de către cel ce-mi da lămuriri. Această femeie se întoarce mereu şi priveşte îndărăt plângând, în vreme ce, nespus de ruşinată, îşi aruncă pe furiş privirile spre o altă femeie. Adevărul care înaintează şi ea. Astfel înfăţişase Apelles, în zugrăveala lui primejdia prin care trecuse".

În continuare ni se prezintă însuşirile alomniei, dându-i-se definiţia: „Pâra este o învinuire făcută fără martori, fără ca învinuitil să ştie ceva; i se dă crezare deşi vorbeşte doar o singură parte, neîmpotrivindu-i-se nimeni".

Să ascultăm şi pe cel învinuit: „Am putea spune că însăşi zeii se înciudează când îngăduim acuzatorului ca, fiind în adăpost de orice primejdie să rostească tot ce vrea şi, în schimb să ne astupăm urechile la glasul celui învinuit, osândindu-l fără să-l lăsăm să scoată o vorbă şi aceasta numai fiindcă am fost robiţi de cuvântarea celui dintâi. Se poate deci afirma că pârile stau de-a curmezişul dreptăţii legilor şi jurământul pe care l-au făcut judecătorii".

Pe tablele legilor ar trebui săpat versul poetului: „Să nu judeci înainte de a-i fi ascultat pe amândoi împricinaţii". Într-adevăr, el ştia socot că printre nenumăratele nedreptăţi care se săvârşesc în lume, nimeni n-ar putea să afle vreuna mai rea sau mai nedreaptă decât osândirea unor oameni care n-au fost judecaţi şi cărora nu li s-a îngăduit să vorbească. Iată tocmai ceea defăimătorul încearcă din toate puterile să facă: pe cel învinuit şi în neputinţă de a se apăra îl aruncă pradă mâniei celui care-l ascultă; aducându-i învinuiri fără ca acela să le ştie, ăi răpeşte învinuitului dreptul de a se dezvinovăţi".

La curtea regilor sunt mulţi dintre cei ce caută să făptuiască răul, situaţia este descrisă cu pană de maestru, unul dintre aceşti curteni poate să fie şi Iago din Othello al lui Shakespeare: „Acolo oamenii se privesc câinos unii pe alţii şi asemenea gladiatorilor caută să găsească la cei cu care luptă un locşor descoperit al trupului lor. Fiindcă acolo tot omul vrea să fie el cel dintâi, îl înlătură pe vecin împingându-l cu

cotul, ba chiar, dacă se poate, îl mai şi trânteşte jos, punându-i piedecă. Fără îndoială, omul de ispravă e de la început răsturnat, scos din rând şi în cele din urmă alungat cu ocări. În schimb cel care se pricepe îndeajuns de bine să linguşească şi care fiind mai convingător izbuteşte în ticăloşiile lui, acela se bucură de trecere. Pe scurt, el dă primele lovituri şi, în felul acesta, ajunge la biruinţă. Iar cei din jurul oamenilor de seamă înţeleg prea bine adevărul cugetării lui Homer: „Enyalios e nepărtinitor şi ucide chiar şi pe cei care s-ar gândi să ucidă”. Ei bine, cum lupta se dă în vederea unor mari răsplăţi, oamenii născocesc mijloace de tot soiul, unii împotriva celorlalţi. Calea cea mai grabnică şi cea mai primejdioasă e pâra. Ea Izvorăşte din piz, uite şi ură şi e aţâţată de nădejdile omului, dar urmările ei sunt groaznice, aducând multe lacrimi şi nenorociri”.

Lucian face analiza atentă a obiectului său de studiat: „Pâra nu e cum s-ar putea crede, un lucru lesne de săvârşit şi care n-ar prilejui nicio încurcătură. Dimpotrivă, ea cere multă iscusinţă, o mare vioiciune a minţii şi nespus de mare luare-aminte. Ea n-ar putea face atâta rău dacă, prin felul ei de-a fi, n-ar izbuti să capete atâta crezare. Pâra n-ar birui adevărul, care trece peste toate piedicile, dacă n-ar avea la îndemână un dar cu totul deosebit de a te fermeca şi o mare putere de a te face să crezi că ai de-a face cu adevărul, precum şi nenumărate alte mijloace pe care le foloseşte faţă de oamenii ce stau şi o ascultă”.

În aceste pasagii Lucian din Samosata dă dovadă de o unică luciditate de gândire de-aceea reuşeşte să scrie pagini nemuriroare, demiurgice, păstrate pentru vecie în cartea omenirii: „De cele mai multe ori pâra îl loveşte omul preţuit care, tocmai din pricina asta, e pizmuit de cei pe care i-a întrecut. Împotriva lui aşi aruncă săgeţile toţi linguşitorii, socotind că le stă în cale şi le împiedică mersul lor spre mai sus. Fiecare dintre dânşii îşi închipuie că el are să fie primul, dacă va izbuti în asaltul ce-l dă împotriva acestui corifeu, lipsindu-l de prietenia mai-marelui pe lângă care s-a aciuat.

Este bine figurat şi portretul autorilor pârii după cum urmează: „Calomniatorii ca să dobândească încrederea, nu plăsmuiesc lucrurile la întâmplare, ci îşi dau toată ostemneala ca născocirea lor să fie

crezută, temându-se să vorbească fără noimă ţi cum nu se optriveşte. Însuşirile omului pe care-l bârfesc le întorc de obicei împotriva aceluia făcându-le cusururi, iar învinuirile ajung vrednice de crezare”.

În micul tratat asupra calomniei Lucian nu uită să aducă şi exemplele lui Stratonike şi Filoxenos, sau al supusului pârât stăpânului că ar fi ateu: „iar omul căruia i se aduce pâra fireşte că îndată se aprinde, de parcă l-ar fi înţepat un tăun în ureche, şi se îndepărtează cu dezgust de prietenul său, fără a mai aştepta să vadă dacă învinuirea are vreo temeinicie.

Scriitorul nostru se arată ca un bun cunoscător al sufletului omenesc practică explorarea psihologică mult înainte de a se fi descoperit această ştiinţă şi mai exact ca mulţi dintre savanţii moderni, el se lasă condus de intuiţia geniului, atent la cele mai adânci profunzimi psihice: „Ca să nu mai lungesc vorba, pârâtorii născocesc şi spun lucruri care, ştiu ei foarte bine, vor stârni mânia celui ce le ascultă; şi ca să-şi arunce săgeţile ori suliţele aleg partea slabă a fiecăruia a fi încredinţaţi că-l vor răni”.

Pâra ce-şi atinge scopul cu cea mai mare uşurinţă este aceea care nu corespunde dorinţelor celui ce ascultă bucuros calomnia: „Astfel la curtea lui Ptolemeu supranumit Dionysos a trăit cândva un om care l-a învinuit pe filosoful platonician Demetrios că bea numai apă şi că-i singurul care, la serbările date în cinstea zeului Dionysos nu se înveşmântează în haine femeieşti. Iar dacă Demetrios chemat în zorii zilei, n-ar fi băut vin sub privirile tuturor celor de la curte, nu s-ar fi îmbrăcat într-un veşmânt din tarent, n-ar fi cântat din chimval şi n-ar fi dănţuit, şi-ar fi pierdut viaţa sub învinuirea că nu încuviinţează felul de trai al regelui şi să se împotriveşte înclinărilor lui Ptolemeu către plăceri”.

Una din cele mai mari învinuiri în ochii lui Alexandru era să nu-i fi dat slava cuvenită lui Hefastion şi să nu te închini lui. Marele împărat a ajuns la convingerea nu numai că este zeu dar că poate să zeifice şi pe alţii. Mulţi din împărăţie au fost surghiunuiţi fiindcă nu i-au arătat atenţia cuvenită lui Hefaistion, protejatul după moarte al lui Alexandru. Agatocles din Samos comandantul unei armate a lui Alexandru era cât

pe aici să fie închis în cuşca unui leu fiindcă a plâns când a trecut pe lângă mormântul lui Hefaistion. L-a scăpat cu greu Perdicas spunând că însuşi zeul Hefaistion i s-a arătat şi i-a poruncit să-l roage pe Alexandru că nu-l pedepsească pe Agatocle fiindcă el a plâns aducându-şi aminte de vechea lor prietenie şi deci nu din necucernicie.

Pâra pătrundea cu uşurinţă în sufletul lui Alexandru deoarece se potriveau cu marile sale slăbiciuni.

Iată şi maşinăriile de război întrebuinţate de calomniatori: „Înşelătoria, minciuna, jurământul strâmb, stăruinţa, neruşinarea şi nenumărate alte mijloace necinstite. Dar cea mai însemnată dintre toate este linguşirea-rudă sau mai bine zis, soră bună a calomniei. Nu există om care să aibă un suflet atât de nobil şi să fie apărat printr-un zid atât de puternic, încât să înfrunte atacurike linguşirii, care izbândeşte mai ales atunci când zidul e măcinat la temelie de către pâră”.

Mai joacă un rol important şi setea de noutăţi „pe care firea a hărăzit-o oamenilor, ceea ce-i face ca repede să se dezguste şi să aibă lehamite de lucrurile pe care abia le-au atins”.

Mulţi se desfată cu secretele ce i se spun pe şoptite, la ureche şi de istorisirile ce lasă îndoiala să intre în suflet: „Cunosc oameni ale căror urechi sunt atât de plăcut gâdilate de calomnie, de parc-ar fi mângâiate cu nişte pene”.

Cu astfel de metode duşmanul reuşeşte în cele din urmă să cucerească şi să biruie cetatea.

E jalnic încă că pârâtul vine voios habar nu are de cele ce se urzesc în spatele lui, „conştiin au-i cu nimic încărcată”. Se întâmplă ca celălalt să se mânie şi să-l lase să se apere astfel că până la urmă înţelege că s-a înfuriar degeaba.

Dar când are firea josnică şi de rând, îşi primeşte prietenul zâmbind, ascunzându-şi mânia ce-i clocoteşte în inimă: „Sunt de părere că nu e nimic mai nedrept decât ca, muşcându-ţi să ţii mânia să laşi

să-ţi colcăie în suflet ura sporindu-şi-o, să tăinuieşti în cuget ceva, dar să spui altceva şi cu o mască de veselie să joci o tragedie plină de suferinţe şi de suspine”.

De cele mai deseori pârâtul calomniază pe un vechi prieten atribuindu-i fărădelegi comise chiar de el: „Pârâtorii îi atacă pe oamenii care trec drept cei mai buni prieteni ai lor. Celor care-i ascultă vor să-i arate cât de prieteni îi sunt, întrucât pentru binele lui, nu pregetă să-l învinuiască chiar şi pe cei ce le sunt atât de aproape”.

Viaţa omenească este plină de nenorociri şi fiindcă sunt crezute spusele pârâtorilor fără a mai fi verificate: „Antea a spus odată bărbatului său”. „Aş dori să mori tu, Proitoe, dacă nu-l ucizi pe Bellerefon, care fără înviorea mea a vrut să aibă cu mine legături de dragoste”. Dar de fapt îi ceruse ea lui Bellerofon acest lucru; el însă nici nu s-a uitat la ea şi totuşi tânărul era cât pe-aci să piară în lupta lui cu Chimaira şi să-şi primească astfel pedeapsa numai pentru faptul de a fi fost cinstit şi de a se fi purtat cuviincios faţă de gazdă; şi asta din pricina uneltirilor puse la cale de o femeie neruşinată. Iar Fedra l-a învinuit în acelaşi chip pe fiul ei vitreg, făcând ca Hippolyt să fie blestemat de tatăl său, când – vai zeilor! – el nu călcalcase câtuşi de puţin legea divină”.

E drept că uneori denunţătorul merită crezare sub cuvânt că până atunci nu a săvârşit nicio ticăloşie. „Oare fost-a vreun om mai drept dăcât Aristide? Şi totuşi omul acesta drept a uneltit împotriva lui Temistocle, aţâţând şi el poporul împotriva protivnicului său”.

Sigur că şi Aristide a fost om deci putea să greşească „putea deci să se înfurie, să iubească şi să urască”.

Palamedes unul din cei mai inteligenţi şi destoinici ahei, a uneltit se zice din invidie contra unei rude şi prieten sau „ce să mai spunem despre Socrate care a fost învinuit pe nedrept în faţa atenienilor” sau despre „Temistocle şi Miltiade care după câştigarea unor izbânzi atât de mari au fost bănuiţi că trădează Hellada?! Exemple de acest fel sunt fără de număr şi îndeobşte bine cunoscute”.

Concluziile ce trebuie trase sunt destul de clare şi anume, e doar firesc va oamenii să cadă în greşeală dacă se lasă duşi de patimi „deci ce trebuie să facă un om cuminte când se îndoieşte de virtutea sau sinceritatea altuiua”.

Este de nevoie să re recurgă la o dreaptă judecată „să cumpănească tot ceea ce ni se povesteşte, primind şi luând în seamă ceea ce merită, îndepărtând şi alungând ceea ve e spus cu răutate. Căci ar fi caraghios să aşezăm paznici la uşa casei, dar să lăsăm deschise la orice urechile şi să dăm oricărui lucru crezare”.

Sfaturile lui Lucian sunt cântărite pe balanţa raţiunii optime: „Ei bine, când cineva se apropie de noi cu vreo pâră, trebuie cu spusele lui să le cercetăm întemeindu-ne pe fapte neluând în seamă nici vârsta celui care ne vorbeşte, nici felul său de viaţă, nici inteligenţa de care dă dovadă în felul lui de a povesti. Într-adevăr cu cât un om se arată mai convingător, cu atât mai mult e nevoie să cercetăm cu grijă spusele lui. Căci nu se cuvine să ne încredem în judecata altuia sau, mai degrabă în pornirile de ură ale celui care învinovăţeşte ci trebuie să cercetăm noi işine adevărul cu multă luare-aminte. Să-l lăsăm deci pe acuzator să fie pizmaş. N-are decât. Dar cercetarea noastră să scoată la lumină şi să dovedească gândurile celor doi oameni. Atunci vom urî şi noi sau vom iubi, după cum vom fi ajuns la unele dovezi sau la altele. Dar – pe Heracle – să nu rostim nicio hotărâre luându-ne doar după ce ne va fi îndemnat inima când auzim pentru prima oară o pâră. Căci asta n-ar fi îngăduit decât copiilor, ar fi o josnicie şi o nedreptate din cele mai mari”.

Şi ca împlinind ovalul în toată circonferinţa sa, autorul nostru revine la punctul de unde a pornit, închide astfel un discurs perfect în componentele şi alcăturile sale, vrednică sinteză de gândire: „Pricina tuturor acestor rele, aşa cum am mai spus-o la început, este neştiinţa, precum şi faptul să deasupra firii noastre pluteşte întunericul. Dacă vreun zeu ne-ar destăinui care ne sunt înclinările, atunci pâra ne mai găsind nicăieri crezare şi nemaiavând dreptul de a zăbovi printre noi, s-ar arunca îndată în Barathon (n. scoliastului: Barathon = prăpastie la Athena în care erau aruncaţi condamnaţii la moarte) căci adevărul ne-ar lumina faptele”.

Încă odată se poate constata constructivismul etic al lui Lucian la bază cu adevărul socotit ştiinţific cum se cuvine unui reprezentant al elenismului lui Arhimede şi Euclid chiar şi sub romani în formă neschimbată.

Din istoriile lui Ammianus Marcellinus, cronicarul unei epoci mai târzii, de după cea a lui Constantin cel mare, aflăm despre clica adunată la curte în jurul împăratului aplecat să asculte pârile ce i se aduceau la cunoştinţă.

În astfel de denunţuri, calomnii de primă calitate erau meşteri mari, eunucii, de-aceea autorul îl laudă pe Domiţian, altfel un împărat rău, c-a introduus legea interzicerii castrării copiilor.

Aşa dar Lucian din Samosata îşi strângea materialul pe viu, ca rezultat al spiritului său de observaţie cât se poate de realist, cum am mai spus-o era un fel de Balzac al antichităţii.

11. Cărturarii în slujba oamenilor sus-puşi

Obiectul satirei priveşte pe „cei care pentru bani se gudură pe lângă alţii şi ca atare, sunt socotiţi ca prietenii unor oameni sus-puşi, dacă-i mai putem spune „prietenie” unei asemenea robii”.

Ascultătorului său, frumosului Timocle, va încerca să-i descrie „deschis ceea ce ei ascund. Şi-am să înfăţişez toată câte, judecând după istorirea lor, îmi par că se potrivesc acelor oameni ce se ţin de pulpana celor avuţi şi puternici”.

Din cele următoare aflăm de ce Lucian a părăsit Roma, fresca ce-o dă oraşului înfloritor în clienţii săi paraziţi ne aminteşte în multe părţi de Satiriconul lui Petronius, arbiter eleganţiae.

Aflăm că el se adresează nu numai filosofilor „ci sunt rostite de-o-potrivă şi pentru gramatici, retori, muzicanţi şi, îndeobşte, pentru toţi cei caree socot de bine să intre în slujba cuiva, căruia, în schimbul unei simbrii să-i dea învăţătură. Deoarece nenorocirile ce-i pândesc pe

toţi sunt aceleaşi fără îndoială că umilinţele filosofilor nu se deosebi de ale celorlalţi. Totuşi, măcar că sunt aceleaşi, ele aruncă asupra acestora mai multă ruşine. Căci filosofii sunt socotiţi pe aceleaşi treaptă cu oamenii de care-şi vorbii”. Nu trebuie să fie crezuţi că suferă injurii ordinare din cauza sărăciei sau „aruncă vina tot pe viaţa necăjită ce-o duceau, vrând în felul acesta să găsească o îndreptăţire faptei lor şi socotind aşa le-am de dreptate”.

Alţii susţin că nu sărăcia îi înspăimântă „şi că n-ar avea nicio teamă, dacă ar putea şi ei la fel cu toată lumea, să-şi facă rost prin muncă de-ale gurii”.

La fel sunt şi „cei ce se vând, pretinzând că o fac doar pentru a-şi păstra sănătatea, nu spun de loc adevărul”.

Lucrul cel mai adevărat din toate este că „spre casele puternicilor zilei toţi aceştia se avântă mânaţi de setea după plăceri şi de nădejdile lor fără număr. Acolo ei sunt uluiţi cât de mult aur şi argint văd şi se lasă ademeniţi de gândul că fericirea o pot afla doar în ospeţe şi în desfătările unei vieţi – e trândăvie, trăgând astfel nădejdile să înghită cât mai mult aur, încredinţaţi că nimeni nu le va închide gura. Iată momeala care-i aminteşte şi care-i face să schimbe libertatea cu robia! Nu faptul că au nevoie de cele neapărat trebuincioasa cum spun ei, e ceea ce-i momeşte, ci setea după lucrurile de prisos, după o viaţă îmbelşugată, care cere bani şi cheltuieli”.

Încă odată se constată cât de dură este faţa adevărului după ce-i înlăturată de pe ea masca minciunii. Dar lucrul mizerabil stă ascuns cum se obişnuieşte după aparenţe: „Ar putea fi iertat, chipurile, omul pe care desfătările îl vrăjesc şi care se dă trup şi suflet plăcerii, cu gândul că doar – doar o putea avea parte de ea. Dar să ajungi a te vinde pentru plăceri e un lucru cât se poate de ruşinos, pe care numai la un suflet de rob îl poţi găsi. Plăcerea pe care-o are omul liber e fără îndoială mult mai desfătătoare”.

Preţuind libertatea omului mai presus de orice Lucian din Samosata devine un uriaş în epoca noastră a tuturor compromisurilor şi vânzărilor, când robia spiritului uman se prezintă ca o adevărată a

doua fire a omului, condiţie umană călcată în picioare de fiii Satanei.

Caută să fie mai îngăduitori cu cei ce-şi găsesc desfătarea dorită dar nu lasă biciul satirei din mână când se gândeşte la cărturarii împinşi către bogătaşi” pentru ca bogătaşii să-i folosească după voie”.

Nu-i iartă nici pe cei stăpâniţi de setea de slavă, pentru asta „doresc să trăiască în preajma eupatrizilor şi a bărbaţilor înveşmântaţi în togă pretextă”.

Cu această ocazie ne vine în minte Trimalchion eroul lui Petroniu cu pretenţia de-a fi fost o strălucită Mecena pentru o serie de filosofi şi poeţi adunaţi ca muştele în jurul său, el însuşi debitează prostii cum se cuvine oricărui semidoct pedant. Gustătorii de lotus ai lui Ulise din Odiseea lui Homer ci taţi de Lucian, gustând fericirea clipei exprimă ceva din învăţătura existenţialiştilor moderni, hedonişti, materialişti şi atei.

Insul se transformă într-un număr în alaiul personajului sus-pus şi când e ameninţat să-şi piardă protecţia răspunde ca un muritor turmentat din teatrul absurd al lui Beckett: „Adeseori întrebat cine era regele aheilor, răspunzii că aheii aveau o mie de corăbii. Oamenii cumsecade spun că din sfială ai răspuns aşa, îndrăzneţii spun că din laşitate iar răutăcioşii că din incultură”.

Cu ştiinţa abilului psiholog, Lucian ştie să intre până în tinda sufletească a celor analizaţi, se observă că a trăit printre ei, că el însuşi a trecut prin atare întâmplări. Pe alocuri descrierea autorului nostru este autoscopică, disecă sufletele în stil dostoivscien adică şi în cele mai ascunse cute ale sale. Desigur nu naşte niciun moment teroarea interioară a scriitorului rus preluată mai târziu e de Kafka întinzând-o pâna la extrem, caracterul său clasic nu-i permite să depăşească un anumit stafiu de serenitate, chiar dacă la acest hotar ea este amestecată cu mult venin amar. Astfel se distanţează, priveşte lucrurile de la o anumită înălţare, după măsura altui clasic, comediantul Molière.

Stăpânirea, echilibrul, pacea lui Lucian este o însuşire ce-o vor

moşteni popoarele romanice, orizontalitatea lor definită de Lucian Blaga filosoful, contrară exagerărilor torsionate, expresioniste ale sufletului german sau cele asemănătoare cu lupta lui Iacoc cu îngerul, în acest caz unul din protagonişti este chiar eul propriu, din această ciocnire ca dintr-un izvor se naşte mesianismul lui, târât până la violenţă deci aplicat la practica materialismului îl deosebeşti de idealismul donchişotesc, al spiritului slav astfel că nu chiar întâmplător îl vedem căzut în josnicele mlaştine ale comunismului, sol al erei orveliene sau al ticăloşilor numită de Marin Preda.

Cu aceeaşi atentă analiză Lucian continuă: „Omului sus-pus îi plaxe să-şi piardă vremea ascultându-te, căci te aude lăudându-l şi arătându-i că-i fericit. Dar tu o faci abia ţinându-ţi sufletul. În acele clipe ţi se pare că toată viaţa ţi-e în joc. Îţi dai seama, şi pe bună dreptate, că dacă primul om sus-pus te-a respins, fiindcă te-a socotit nevrednic, nimeni altul nu te va mai primi. Nu mă îndoiesc că eşti chinuit în fel şi chip: cei ce te vrăjmăşesc fac asta fiindcă-ţi poartă pică; şi printre aceştia trebuie să-i socoteşti şi pe cei care râvnesc să aibă şi ei, alături de tine, o stare ca a ta. Ţi se pare că n-a fost de ajuns tot ce ai spus, căci te cuprinsese spaima, o spaimă amestecată cu nădejdi; privirile ţi le aţinteşti spre ochii stăpânului casei. Când, auzindu-ţi cuvintele, te privea cu dispreţ, erai mai mult mort decât viu. Dar când ascultându-te, zâmbea, te înveseleai şi-ţi venea inima la loc.

Biată condiţie umană!!!

În sfârşit poate să ajungă şi învingător în toată mascarada aceasta: „Eşti un om fericit. Ai fost încununat ca la Jocurile olimpice sau, mai degrabă ai cucerit Babylonul, ai pus mâna pe cetăţuia lui Sardes, stăpâneşti cornul Amaltheei şi mulgi laptele găinilor”.

Cununa i se pune pe frunte şi i se va da o leafă plătită fără o greutata „şi aşa cum ţi-ai dorit, să poţi dormi cu picioarele întinse, neavând altă ceva de făcut decât aceea ce din capul locului ţi s-a cerut să faci şi pentru care eşti plătit”.

Multe neajunsuri vor urma abia de atunci greu de suportat pentru un om liber şi acestea încep chiar cu primul ospăţ la cere este

invitat de un rob al patronului. Acestuia după ce se lasă rugat va trebui să-i strecoare în mână cinci drahme, asta „dacă nu vrei să treci drept necioplit”.

De unde se vede că bacşişul era o modă şi pe vremea romană chiar dacă originea cuvântului este turcă obiceiul este mult mai vechi, prezent şi le strămoşii noştri.

La întâlnire va face sa de înfăţişeze taman când trebuie şi va fi aşezat nu departe de omul sus-pus alături de câţiva prieteni mai vechi de-ai lui.

El parcă ar fi intrat în palatul lui Zeus se arată mirat de tot ce vede acolo. Robii vor râde de stângăcia lui şi de şervetul cel nou adus: „Şi încă mult lucruri ţi-or da de furcă şi ţi-or pune sufletul la grea încercare. Tot ceea ce se petrece sub ochii tăi te uluieşte. Acum fericeşti pe cel bogat pentru aurul, fildeşul şi multele lui desfătări”.

La închinatul paharelor, stăpânul bea în sănătatea lui, dascălul, cum altfel să-l numească şi fiindcă nu ştie să răspundă îl vor socoti un bădăran.

Apoi încep injuriile îndreptate împotriva grecului intrat în favorurile gazdei: Numai pentru grecii ăştia s-a deschis cetatea romanilor! Pentru ce oare sunt mai preţinuţi decât noi?... Altul afaogă: N-ai băgat de seamă câtă băutură a dat pe gât şi cum a înghiţit mâncărurile puse în faţa lui? Omul ăsta habar n-are ce înseamnă bunul simţ. E un flămând care nici în somn n-a înfulecat pâine albă, necum găină de Numidia, sau fazan! Abia dacă ne-a lăsat şi nouă oasele”.

Fiind seara pregătită în cinstea lui i se dau multe dovezi de preţuire dar concluzia este cât se poate de amară, dezolantă: „Decât un ospăţ ca acesta, sunt mai bucuros de cimbrul şi sarea albă, pe care le mănânc, când şi cât vreau. Nici nu mai vorbesc de crampele la stomac pe care ţi le pricinuiesc aceste ospăţuri şi nici de vărsăturile care te apucă noaptea”.

La revărsatul zorilor urmează să se fixize simbria şi atunci

patronul își arată micimea de suflet. În loc de averile și bogățiile visate, primește un salariu modest, nu prea împovărător pentru stăpânul său. Un bătrân obișnuit cu lingușirea încă din copilărie îi dă următoarele lămuriri: „Dragul meu, nu poți tăgădui – nici vorbă de asta! – că ești omul cel mai fericit din întreaga Cetate. Mai întâi ai avut un noroc pe care greu ar putea să-l întâlnească mulțimea celor ce râvnesc atât; vreau să spun că ai fost socotit vrednic să împărtășești prietenia și căminul stăpânului casei – cea dintâi în împărăția romană – unde ai izbutit să intri. Dacă ești cu adevărat înțelept, trebuie să socoți acest fapt mai presus de talanții lui Crasus și de bogăția lui Midas. Cunosc mulți oameni cu faimă care, la nevoie, ar fi bucuroși să și plătească doar să aibă cinstea de a-și petrece viața în preajma acestui om și de-a fi văzuți însoțindu-l pentru ca lumea să-i creadă tovarăși și prieteni cu el”.

Este de remarcat situația grecului ajuns rob la stăpânul roman și deziluzia provocată de această sclavie plătită de unde protestul satiricului Lucian, cel vândut devine o țintă a săgeților sale muiate în veninul disperării: „Ei bine prealesul meu prieten, ascultă cele ce-am să-ți spun și cumpănește bine dacă n-avem cumva de-a face nu numai cu o meserie trudnică. Ci și cu una rușinoasă, înjositoare și josnică. Ia aminte, în primul rând, să nu te mai crezi de aci încolo om liber și de neam bun, căci, de cum ai pus piciorul în această casă, ai pierdut totul: și neam, și libertate, și strămoși deoarece te-ai vândut să slujești ca rob. Într-adevăr, când pășești pragul pentru lucruri atât de înjositoare și de nedemne, libertatea nu va voi să intre odată cu tine. Și de nevoie vei fi rob nu la un singur om ci la mai mulți”.

Se vede cât de mult ținea grecul antic la libertatea sa, fără îndoială o prețuia ca pe cel mai valoros bun al vieții sale, lucru de subliniat într-o epocă cum este a noastră, în care condiția umană este călcată în picioare de bestii cu chip de om.

Dojana continuă mai vehement: „Pe câtă vreme, pentru un fleac de simbrie, la o vârstă când, și rob de te-ar fi plămădit firea, tot ar fi mai firesc lucru să privești spre libertate, tu ai dat buzna să te vinzi cu destoinicia și cu iscusința ta”.

Parcă se adresează semenilor noştri cu capul plecat în faţa Leviatanului. Oricât ar fi de fioros, însclăvirea este prea josnică. Iată şi un memento mori mai ales pentru slujitorii spiritului: „Nu te-au făcut să roşeşti nici cuvintele cele multe scrise de Platon, de Chrysipp şi de Aristotel, care aduc laude libertăţii şi ocărăsc robia? Nu te sfieşti să fii pus la rând cu nişte linguşitori, cu nişte mojici şi caraghioşi, să te afli singurul, în mijlocul unei atât de mari mulţimi de romani, purtând o mantie străină şi stâlcind ca vai de lume graiul latinesc, să te ospătezi la mese zgomotoase, cu oaspeţi numeroşi, de cele mai multe ori o adevărată adunătură de haimanale?”

Şi atacul împrumută aspectul caricatural al lui Daumier potrivit pentru participanţii banchetului lui Trimalchon: „... însă ceea ce ai arătat e că râvneţi nu apă sau nipralǎ, ci zaharicale, mâncăruri alese şi un vin cu mireasmă plăcută. Eşti aidoma unui lup de mare, al cărui gâtlej a fost străpuns de undiţă; şi pe bună dreptate, fiindcă prea mult râvnea să înşface momeala. Ai acum răsplata lăcomiei tale. Ca şi maimuţele cu o zgardă la gât, stârneşti râsul altora, iar tu îţi închipui că ai parte de desfătare, numai pentru că, hulpav cum eşti, înfuleci lacom smochine uscate. Ţi s-a dus libertatea; nu se mai vede care ţi-e obârşia; s-a dus odată cu oamenii din tribul şi fratria ta. Totul s-a dus şi n-a mai rămas nici urmă din toate acestea”.

Satira lui Lucian atinge vârfuri nemaipomenite, egalează tot ce s-a scris mai târziu de la Swift, Voltaire până la proza absurdă. Iată de pildă şi o remarcă tipic hurmuziană: „Patronul nici nu gândeşte la învăţăturile pe care pretindea că le-ar dori atâta şi pentru care te chemase lângă el. Vorba ceea: ce legătură poate fi între liră şi măgar?”

Nu mai fiindcă are o barbă stufoasă, o înfăţişare vrednică de cinste şi poară haine greceşti fiindcă lumea îl ţine drept gramatic, retor sau filosof patronul îl ţine lângă el ca să aibă şi unul de soiul ăsta: „Într-adevăr lumea trebuie să te vadă nelipsit de lângă el. Ţi se cere să te scoli dis-de-dimineaţă şi să te arăţi printre servitorii stăpânului, fără să-ţi părăseşti vreodată locul. Iar el punându-ţi uneori mâna pe umăr, pălăvrăgeşte verzi şi uscate, ca să arate celor ce-şi întâlnesc că nici atunci când merge pe stradă nu uită muzele, că şi atunci când are răgaz de plimbare mintea lui e frământată de lucruri frumoase”.

Cu timpul va începe decadenţa, uitarea: „Ca un câine ai să rozi oasele, dacă din astea o să-ţi mai rămână sau frunza cea ţeapănă de nalbă în care sunt înfăşuraţi cârnaţii: şi asta numai dacă cei ce s-au aşezat înainteata la masă nici nu s-au uitat la ea şi ţi-au lăsat-o ţie, ca să te bucuri de-a o mânca pe pâine. Aşa că te chinuie foamea. Dar nu lipsesc nici celelalte batjocuri. De pildă, ţie nu ţi se serveşte niciun ou".

Autorul profită de ocazie ca să ne dea menuul ospăţului zilei: „Nu ţi sea duce o găină la fel cu a celorlalţi. Vecinului i se pune în faţă o pasăre cărnoasă şi grasă, pe câtă vreme tu va trebui să mănânci o jumătate de pui sau vreun porumbel uscat, ceea ce-i de-a dreptul o batjocură şi-o umilinţă... Iar când, în sala unde mâncaţi, se taie o burtă de purcea sau un cerb, e neapărat nevoie să te-ai bine cu cel care taie, că de nu, n-ai să primeşti decât partea lui Prometeu: oase învelite în grăsime. Care om slobod ar îndura să vadă cum cel ce a fost mai presu de tine ia lângă el farfuria, îndopându-se până nu mai poate, pe câtă vreme ţie-ţi fuge atât de repede mâncarea de sub nas? O jignire de felul acesta n-ai putea să înduri, om liber, fiind, chiar de-ai avea o fiere cât un cerb Dar mai e ceva, de care încă nu ţi-am vorbit. Pe când ceilalţi beau univin minunat şi foarte vechi, singur tu ai parte de o poşircă groasă. Te îngrijeşti să bei în cupe de argint sau de aur, pentru a nu te da gol culoarea vinului că eşti un musafir puţin preţuit... chiar dacă ai putea să bei pe săturate, adesea, când îi ceri să-ţi mai toarne, băiatul „parcă habar n-ar avea de ce-i spui".

Va trebui să dea precădere vreunui desfrânat, profesor de dans „vreunui om de nimic din Alexandria care declamă nişte poeme ionice".

Din insul de mai înainte se transformă într-o mască oarecare aliniată în rândurile unui cor de saltimbanci caraghioşi: „... trebuie să strigi cum orecăie briasca pe uscat, ca să te arăţi şi tu printre cei care-i aduc laude, îndeplinind slujba de corifeu".

Imaginea realizată este tragico-comică, Ianus cu un ochi plânge cu celălalt râde: „Într-adevăr pe Zeus, pare destul de caraghios co omul pe care-l munceşte foamea şi-l arde setea să se ungă cu mir şi să-şi

aşeze cunună pe cap. Când ajungi în halul ăsta, te asemeni unei coloane de mormânt, ridicată pentru cineva mort de curând, căruia i se aduc darurile de cuviinţă pentru ispăţire. Oamenii varsă peste acela mir şi pun pe coloană o cunună, dat băutura o beau ei, şi tot ei benchetuiesc cu mâncărurile pregătite”.

Astfel va începe să-şi dea seama tot mai mult de gravitatea situaţiei sale, se va privi tot mai des în oglinda realităţii oribile: „Da' când ai să te trezeşti la cântatul cocoşului ai să spui: Jalnică viaţă mai duc!… Pentru ce toate acestea? Ce înseamnă simbria mea strălucită? N-ar fi fost cu putinţă să fac rost într-alt chip de bani ceva mai mulţi, păstrându-mi libertatea şi stăpânirea asupra mea?… În faţa stăpânului casei trec drept ursuz; iar eu s-o spun cinstit, nu mă pot deprinde cu firea lui. Dacă am grijă să-mi păstrez o înfăţişare mai gravă, mă va privi ca pe un om nesuferit şi mai-mai că-i va veni să fugă de mine. În schimb, dacă mă arăt zâmbitor şi încerc să fiu mai atrăgător, stăpânul casei se uită la mine cu dispreţ şi cu scârbă. Mă asemăn cu un actor care-şi pune o mască de tragedie ca să joace comedie. Vai, câtă deşertăciune! Ce viaţă aş mai putea duce pentru mine, după ce am trăit atâta pentru altul?”

Oare ceva mai dureros ar putea exista decât aceea de a-ţi vinde libertatea? Lucian pare să ne convingă, că nu.

Toate vicisitudinile traiului „cu veghile, cu sudorile şi cu ostenelile ei” are să-i macine sănătatea, îl va duce încetul cu încetul la ofticǎ. Boala lui va fi socotită prefăcătorie deşi el arată ca un om ce trage să moară: „Iată viaţa pe care o duci în Cetate. Iar dacă va fi să porneşti la drum, îţi amintesc doar câteva dintre neplăceri: adesea plouă şi ajungi cel din urmă, căci aşa-i norocul tău; stai şi aştepţi răbdător trăsura şi, în cele din urmă, când vine, nu mai e niciun loc pentru tine; te înghesui cu bucătarul şi cu coaforul stăpânei pe un amărât de loc”.

Nu-i exclus să o pataşca şi el ca Filosoful stoic Thesmopolis angajat la o femeie „bogată şi iubitoare de plăceri”: „coşcogea filosof, a trebuit să-l şase să ia loc lângă el pe un desfrânat fără pereche, care nici păr pe picioare n-avea, fiindcă şi-l smulsese şi ai cărui obraji erau

rași ca-n palmă”.

Aspectul tânărului Chelidonion este jalnic amintește pe al travestiților contemporane cu noi: „... să-l vezi șezând pe ticălosul, cu obrajii sulemeniți, cu vopsea pe sub gene și căruia îi jucau ochii în cap. Gâtul îi era adus, ceea ce-l făcea să semene nu cu o rândunică ci, pe Zeus cu un vultur jumulit de pene la gât”.

Dar stăpână mai făcu un lucru regretabil când știind că filosoful îi îndeplinește orice dorință l-a rugat să-i păzească pe Myrrhina, cățelușa care era și grea aproape să nască.

Evenmimentul îi dă prilej lui Lucian să glumească, după cum îi este obiceiul, cu mult amar și ascunsă durere: „Împrejurarea te-ar fi făcut să râzi în hohote: o cățelușă care, de sub manta își înălța puțin capul spre barba filosofului; de câteva ori l-a și udat, deși Thesmopolis nu mi-a destăinuit și acest amănunt. Cățelușa avea un lătrat pițigăiat, ca toți câinii din insula Melita; lingea barba filosofului și – cine știe? – poate chiar sosul ce i se prelinsese din ajun pe barbă. Iar ticălosul care sta lângă el, luându-i într-o zi în zeflemea, și nu fără oarecare haz, pe oaspeții stăpânei poftiți la petrecere, i-a adresat și lui Thesmopolis următoarele vorbe batjocoritoare: „În ce-l privește pe Thesmopolis, am de spus doar atât, că din filosof stoic s-a făcut cinic”. „Am mai putut afla că nepricopsita aia de javră a și născut în mantaua lui Thesmopolis”.

Portretul lui Thesmopolis este magistral se aseamănă mult cu vreun antierou cehovian degradat de viață.

Iată deci bătaia de joc la care sunt puși cărturarii intrați în jug la patronul roman: „Cunosc pe un retor, foarte temut căruia i s-a poruncit să declame în timpul unui ospăț. Pe Zeus, și-a îndeplinit datoria cu multă pricpere, având un glas pătrunzător și stilul deosebit de concis. Retorul a fost foarte lăudat, deoarece, pe când oaspeții goleau paharele, își măsurase timpul cuvântării nu după apa clepsidrei, ci după vinul amforelor. Mi s-a spus că omul nostru a cutezat un asemenea lucru în schimbul sumei de două sute de drahme”.

Deci ca întotdeauna banul umilește chiar înrobește pe om.

Unde mai pui că sunt şi dintre acei stăpâni care fac poezii sau scriu proză şi dacă la un ospăţ începe să-şi declame aiurelile şi tu nu-l lauzi apoi vei ajunge mai rău ca în carierele de piatră ale lui Dyonisos, aluzie la păţania intransigentului Philoxenos: Mai sunt unii ce năzuiesc spre înţelepciune şi oratorie. Iar dacă vorbesc în solecisme, se cuvine să le preţuieşti cuvântările, ca fiind pline de miresmele Atticii şi ale Hymettului. De aci înainte, chipul în care aceştia se rostesc va fi legea vorbirii frumoase. Ba unii ţin să fie admiraţi şi pentru înfăţişarea lor fermecătoare; şi pretind să li se spună Adonis şi Hyacinth, în ciuda faptului că uneori au nasul lung de-un cot".

Dar mai supărătoare sunt aceste josnicii când le pricinuieşte o femeie care-i paace să fie înconjurată de oameni învăţaţi şi îi place să aibă faima unei femei aducate, şi-şi închipuie ca ea ca autoare de cântece nu-i mai prejos decât vestita Sappho: „De aceea plătesc retori, gramatici şi filosofi, ca să se ţină după ele, şi să le asculte cuvântările. Dar când asta? Iată, desigur, un nou motiv de râs! Când se gătesc, când îşi piaptănă părul sau când mănâncă, fiinfcă în alte împrejurări n-au răgaz. Adeseori, în timp ce filosoful îşi desfăşoară vreun raţionament, slujnica preferată vine lângă stăpână şi-i întinde un răvaş din partea ibovnicului. Iar cuvintele despre cumpătare i se opresc în gâtlej, aşteptând ca mai întâi femeia noastră să răspundă iubitului şi abia după aceea să revie pentru a asculta lecţia profesorului".

Tot aşa de rău e la sărbătoarea lui Cronos sau a Panatheneelor când îl caută toţi slujitorii stăpânului cu pretenţia ca pentru solia dusă să-i răsplătească bogat dar oricât le-ar da tot nemulţumiţi rămân că nu au primit mai mult.

În ce priveşte simbria ca să o primească se cere să-l linguşească pe stăpân şi să se puie bine cu economul „iar acesta din urmă trebuie într-alt fel penar".

Şi astfel pândit de pizmele şi bârfele clevetitorilor cărora patronul cu plăcere îşi apleacă urechea îşi dă seama „că tot slujindu-l abia mai poţi merge, şchiopătând, că nu mai pridideşti de loc. Apoi – îşi dă seama stăpânul – te pândeşte podagra. Ca să fiu scuer, după ce ţi-a

cules florile cele mai frumoase şi roadele cele mai plăcute ale tinereţii după ce ţi-a stors vlaga trupului şi te-a prefăcut într-o cârpă. Zdrenţuită pe-alocuri, se uită atent în jurul lui: în ce grădină de bălegar să te arunce, ca apoi să-ţi aducă pe altcineva mai zdravăn pentru muncile care cer atâta trudă".

Şi ca să scape de el îi va aduce învinuiri mincinoase că a batjocorit o fecioară anume slujnica cea mai dragă a nevestei stăpânului sau o altfel se atare nelegiuire: „Te va lua de piept şi te va arunca afară în timpul nopţii. Cu faţa acoperită, vei porni pe stradă, fără o lectaie, neştiind cum să ieşi din încărcătură şi purtându-ţi, împreună cu bătrâneţea şi drăguţa de podagră cu care te-ai procopsit.

Sfârşitul e groaznic, şi descris cu o acribie aproape sadică: „Dar între timp ai uitat tot ce ştiai odinioară, iar stomacul ţi s-a lungit de foame, ajungând mai dihai ca un sac. El te chinuieşte fiindcă n-ai cu ce să-l saturi. Gâtlejul îţi cere să-i dai tot ce s-a obişnuit să înghită şi e foarte mânios că se vede silit a se dezvăţa de năravul cu care l-ai desprins".

Mai facem haz de necaz căci „nimeni nu te va primi, o dată ce ai atins o anumită vârstă şi ai ajuns să semeni cu caii bătrâni cărora nici pielea, ce le putea fi de vreun folos altă dată, nu le mai e acum bună de nimic".

Cu îndepărtarea din casă clevetirile se înmulţesc, respectivul e înfăţişat „drept un stricat, un otrăvitor, sau altă ceva de soiul ăsta". Vor primi ei dreptate odată ce învinuitil nu-i decât un grec „care din fire te încovoi şi eşti gata la orice fără de lege".

Lucian grecul din Samosata, mica reşedinţă de pe Eufrat caută să explice de ce care neamul său un renume aşa de prost. Să-i dăm cuvântul deci: „Cred că am descoperit din ce cauză ne bucurăm de o asemenea faimă. Mulţi din cei care intră în casele sus-puşilor, şi nu ştiu să facă nimic folositor, spun că se pricep la farmec şi la vrăjitorie, făgăduind că prin asemenea mijloace să-i facă iubiţi pe cei ce sunt dornici de acest lucru, mai punându-le la îndemână şi descântece împotriva duşmanilor. Pe deasupra mai fac şi pe învăţaţii, îmbracă

mantale şi poartă bărbi ce nu pot fi uşor dispreţuite. Aşadar pe bună dreptate suntem bănuiţi că ne asemănăm cu aceşti vântură-lume, de vreme ce oamenii ce treceau drept înzestraţi cu multe însuşiri se dovedesc a fi doar aşa cum îţi spusei. Mai cu seamă când la petreceri şi la alte întovărăşiri iese la iveală cât sunt de linguşitori şi de câte josnicii sunt în stare, dacă e vorba de câştiguri".

De-acum se arată adevărata fire a oamenilor sus-puşi „care-i alungă pe cărturari îi şi urăsc se înţelege!"

Iată o ultimă caracterizare redată în apa tare a satirei dureroase, aproape o „qualite maitresse" a lui Lucian: „Toţi oamenii sus-puşi se aseamănă de minune, cu acele preafrumoase cărţi a căror încheietoare e de aur, iar învelişul de piele purpurie, dar din cuprincul cărora nu poţi afla decât cum şi-a mâncat Thyeste copii, cum a trăit Oedip cu mama lui şi cum Tereu a luat deodată în căsătorie două surori: Aşa cânz oamenii sus-puşi: strălucesc şi atrag privirile celorlalţi, dar înăuntru, sub purpură, ţin ascuns întreaga tragedie. Dacă le vei desfăşura întreaga cartea vieţii, vei afla o mare dramă de Euripide sau de Sofocle, pe câtă vreme pe afară strălucesc purpura şi aurul încheietorii. Toate cele ce-ţi spusei, ei le cunosc de minune, şi de aceea îl urăsc şi-l prigonesc pe cel care-l părăseşte; căci el le-a cunoscut foarte bine felul de viaţă şi va da în vileag toate tragicele lor taine, făcându-le cunoscute multora".

Cam de aceste proporţii a fost şi Procopiu din Cezarea Palestinei când pe lângă Istoriile scrise pentru contemporani a redactat şi o Istorie secretă mai mult pentru viitorime ca să-i cunoască cu adevărat pe oamenii sus-puşi. În acest caz dacă ne gândim că sunt micşoraţi Belizarie, generalul între generali sosia sa Antonina alături de împăratul Iustinian şi Teodora împărăteasa, am aminti că în astfel de poveşti şi aventuri de budoar nu lipseşte şi sarea din bucate a defăimării, tendinţa de a reduce eroicul la burlescul hilariant de fiecare zi de parcă omul nu ar avea de trăit decât pentru necesităţile dale subombilicale.

Lucian evită respectiva şarjă el nu poate fi înscris ca Procopiu printre iconoclaştii caracterului nobil al omului aşa cum vor fi mai

târziu un Voltaire sau Zola, autorul nostru păstrează proporţiile cuvenite ale bunului simţ dictate în cele dintâi ca la orice observator al vieţii de realitate.

Şi în cele dintâi Lucian din Samosata este un poet de prima mână misiune ce şi-o recunoaşte el în primul rând, astfel că o va încheia cu un tablou ce-l poate realiza numai un artist, Apelles sau Fidias al cuvântului, născut însă într-o epocă mult mai măruntă: „Ei bine mai vreau asemenea vestitului Cebes (nota scoliastului = Cebes era un elev al lui Socrate autorul unei picturi în care zugrăvea viaţa omenească) să desfăşor în faţa ochilor tăi imaginea vieţii pe care o duce un cărturar în slujba oamenilor sus-puşi: Când o vei cunoaşte bine, ai să-ţi dai seama dacă trebuie sau nu să opşeşti către o atare viaţă. Aş cere bucuros vreunui Apelles, Parrhasios, Action sau Eufranor s-o zugrăvească dar în vremea noastră anevoie mai poţi găsi un artist atât de înzestrat şi de iscusit. De aceea, mă voi mulţumi să ţi-o schiţez eu, atât cât mă pricep s-o fac. Imaginează-ţi un portic înalt şi aurit, ridicat nu pe un teren jos, ci sus pe un deal. Poţi ajunge acolo urcând o coasti, de obicei foarte povârnită şi lunecoasă. Deseori, chiar şi atunci când omul crede că a ajuns pe culme, greşind pasul, se prăbuşeşte şi-şi rupe gâtul. Înăuntru îl găseşti se însuşi Plutos, pe care închipuie-ţi-l şezând. E, perese în întregime din aur şi de-o nespusă frumuseţe, ceea ce îl face să atragă foarte uşor inimile. Cel care s-a îndrăgostit de el, după ce cu trudă a putut ajunge sus şi s-a apropiat de poartă, e uimit aruncându-şi privirile spre aurul acela. Speranţa care şi ea e tare frumoasă la faţă şi înveşmântată într-o haină cu fel de fel de culori, îl ia pe om de mână şi-l duce buimăcit la intrare. Apoi Nădejdea şi Robia, care la rândul lor, îl dau pe mâna Trudei. Aceasta după ce-l munceşte pe bietul nostru om în nenumărate chipuri, îl dă, în cele din urmă pe mâna Bătrâneţii după ce sănătatea i-a dus şi culoarea feţei i s-aschimbat. Cea din urmă se iveşte Silnicia, care-l apucă şi-l târaşte spre Deznădejde. În clipa aceea, Nădejdea zboară şi se face nevăzută. Omul e alungat, nu prin poarta de aur, pe unde a pătruns înăuntru ci printr-o uţa dosnică şi tainică. A rămas gol, cu pântecele umflat, galben la faţă, îmbătrânit. Cu o mână îşi ascunde goliciunea iar cu cealaltă se strânge singur de gât. Când iese, îl întâmpină Căinţa, care plângând fără niciun rost îi dă acelui nefericit ultima lovitură”.

Observând influenţa tabloului lui Apelles, Calomnia, mai descoperim în rândurile satiricului nostru o statuie a Bătrâneţii cum numai Rodin mult mai târziu s-a gândit să i-o dea astfel desluşim cu claritate darul lui Lucian vizual, plestic cu înclinaţie către sinteza concretă, picturală şi sculpturală, când nu mai există artişti de talia marilor clasici se grăbeşte el să-i înlocuiască luând drept material de culoare şi marmoră cuvântul.

Ca întotdeauna munca lui Lucian nu este pusă însă exclusiv în slujba artisticului gratuit, el urmăreşte să redea adevărul deci să înveţe, opera lui posedă şi un caracter profund didactic şi etic. Aceasta reese şi din concluzia adresată lui Timocle: „Acesta este tabloul meu. Acum, scumpe Timocle, cercetează amănunţit toate câte şi le-am spus şi gândeşte-te dacă merită să intri în acea viaţă al cărei tablou ţi l-am zugrăvit; gândeşte-te dacă merită să intri pe poarta de aur pentru a ieşi apoi, ruşinos alungat, pe uşa din dos. Dar oricum vei hotărî, adu-ţi aminte de vorba înţeleptului: „Nu zeul e de vină ci vinovat e cel ce alege”.

Ultimul citat este din Rin Republica lui Platon.

Lucian dă sfaturi bune unui tânăr, Timocle, ca Polonius lui Lartes sau Neagoe-Vodă fiului său Teodosie.

Prin toate aceste însuşiri se integrează în epoca elenistică din împărăţia romană, epocă ştieţifizantă, slujind adevărul în primul rând întocmai cum Polybios căuta să scrie pe vremea ultimului Scipio numit minor, istoria lui universală şi pragmatică.

Supus materialului ce urma să fie demonstrat, sistemele metafizice sau de cunoaştere nu mai prezentau niciun interes, studiul lumii înconjurătoare aparţine geometrului şi astronomului pe când filosofului limitat la viaţa practică a omului îi rămânea doar preocuparea etică, de unde tratatele lor de morală subscrise de stoicism, epicureism, scepticism şi între ele, mai mult ca o religie diurnă, cinismul.

Încă odată se poate constata cât de filosof al timpulio său se

arata a fi Lucian, grecul din depărtata Samosata de pe Eufrat, capitala cândva a regiunii Comagene. De altfel sub stăpânirea romană spiritul elenistic continua să se dezvolte, nu a fost cu nimic stingherit de noua împărţire a lumii. Pe când stăpâna acesteia a devenit Roma, a celeilalte, de care ţinea strâns şi Lucian, se găsea la Atena din această cauză va părăsi Roma văzută în parte ca în dialogul de mai sus. Şi va rămâne la oraşul de la poalele strălucitei Acropole până la moarte am zice că nu a părăsit-o în duh nici astăzi deci am crede că niciodată nu se va mai dezlipi de marmora ei tăiată în munţii soarelui celest.

Iată marea semnificaţie a plecării lui Lucian din Roma şi a întoarcerii sale la Atena, centrul nemuririi helene. Satiricul şi filosoful nostru deschide procesiunea către ea, aproape de zilele noastre cântată în Rugăciunea pe Acropole a lui Renan sau de homeridul român, George Murnu.

Lângă aceştia am voit să mă înscriu şi eu, cu modesta mea exegeză pe drumul nemuritor pornit către Acropole, urcând treptele gigantelor Propilee. Ca pe unele construite în piatra de cer a inimii mele, în tactul major al simfoniilor lui Beethoven.

Suiş unic pe scările spiritului pur, întru desăvârşirea şi purificarea sufletului, în armoniile sferelor cereşti atât de cântate de poetul Eminescu, adevărate leitmotive ale sfintei sale parte.

Tot mai sus până pe culmea de unde îl putem vedea pe Dumnezeu!!!

Muritorule închină-te, în fruntea acestui cortegiu, al abuliţiei şi desăvârşirii, printre cei ce cuvântă se află şi străinul din Samosata elenistică, Lucian.

Admirator al lui am cioplit pe-o lespede albă a nevăzutei firi dinlăuntru câteva versuri, în forma eonului perfect numit sonet, un autentic perpetuum mobil al spiritului, născut cu hulubii luminilor aşezaţi pe altarul nehotarnic al iubirii celeste inspirată de Afrodita Urania.

Din această lithurgie a veşniciei izvorăsc eternităţile condiţiei umane pentru a cărei înălţare s-a trudit şi el cu multă jertfă de sine.

În ce priveşte pe Cărturarii în slujba oamenilor sus-puşi constituie o lucrare perfectă, cizelată cu măiestria dălţii lui Praxiteles deci de bună seama este una dintre „micile" capodiodopere ăla autorului nostru.

Fiind în descrierea caracterelor un moralist ca Teofrast, La Bruyère sau chiar La Rochefoucauld, Lucian se înţelege că nu va putea evita prezentarea şi a unor figuri pozitive, asemenea unei monezi sau chipului lui Ianus, răului îi corespunde pe cealaltă faţă binele, precept etic mai tare ca bronzul oricăruia alt postulat.

Urmărind acest fir al Ariadnei să ne oprim la dialogul.

12. Toxaris sau prietenia

Toxaris este scit. Credinţa lui îi spune că morţii ne vor binele de-aceea socoteşte că trebuie să-i ţinem minte pe oamenii de seamă şi după moarte, să-i cinstim cum se cuvine.

Menipp partnerul său de dialog îl întreabă de ce admiră sciţii îndeosebi pe Oreste şi Pylade când aceştia au descins pe pământul lor. L-au omorât pe rege, au luat-o preoteasă şi odată cu ea şi chipuş Artemisei, bătându-şi joc astfel de întreaga obşte scită.

Tocaris îl lămureşte şi îi serveşte totodată o lecţie: „Prietene, mă uimeşti Ascultă-mă şi ia aminte în ce chip, mai înţelepţeşte decât voi, rostim noi judecăţi despre oamenii virtuoşi. Căci, în Argos sau în Mikenai, nu se poate nicăieri vedea un mormânt vestit al lui Oreste sau al lui Pylade, pe câtă vreme la noi, fiindcă au fost prieteni, s-a înălţat un singur templu întru cinstirea lor, unde li se aduc jertfe şi li se dă toată slava. Împrejurarea că sunt străini şi nu sciţi nu ne opreşte câtuşi de puţin a-i socoti ca pe nişte oameni de nădejde. Când e vorba de oameni deosebiţi, nu cercetăm de unde se trag şi nu-i pizmuim dacă, fiindu-ne duşmani au înfăptuit lucruri minunate. Ci, după faptele săvârşite îi lăudăm şi-i numim „ai noştri". Ceea ce ne-a mişcat mai adânc la Oreste

şi la Pylade, ceea ce admirăm mai mult la ei, e faptul că i-am putut socoti prieteni desăvârşiţi şi dătători de legi, care ne învaţă că cu prietenii, se cuvine să împărtăşim aceeaşi soartă, oricare ar fi ea, ceea ce îi face a fi vrednici de cinstirea sciţilor celor mai de ispravă”.

Faptele lor au fost scrise de strămoţii sciţilor pe o coloană de bronz aşezată în templul Oresteionului „vestindu-se apoi prin lege că această coloană va fi cel dintâi dascăl şi educatorul cel mai de seamă pentru copii lor, care vor trebui să înveţe insenăţia pe de rost”.

Obiceiul de a scrie legile pe table de piatră expuse înaintea unui templu sau în agoră se păstrase şi la grecii de pe vremea lui Solon sau ai lui Licurg mari legiuitori, cel din urmă le-ar fi învăţat de la Minos fiul lui Zeus deci ar fi vorba de originea lor divină întocmai ca la sciţi sau la poporul român alacel obicei al pământului transmis din generaţie în generaţie prin graiul viu al tradiţiei.

Cu totul interesantă este descrierea în continuare: „Dar şi pe zidurile templului sunt zugrăvite toate câte ni le povesteşte inscripţia acelei stele. Iată ce ne arată zugrăvelile făcute de strămoşii noştri: cum pluteşte pe mare Oreste, dimpreună cu prietenul său, cum i se zdrobeşte corabia de nişte stânci primejdioase, cum e prins. Apoi, după ce a fost pregătit pentru jertfire, Ifigenia începe ceremoniile. În faţă pe zidul celălalt se află zugrăvit Oreste eliberat din lanţuri şi înfăţişat în clipa când îl ucide pe Thoas, dimpreună cu mulţi alţi sciţi. În cele din urmă, cei doi prieteni pornesc în larg, luând cu ei pe Ifigenia şi pe zeiţă. Zadarnic încearcă sciţii să pună stăpânire pe corabia lor care străbate marea; unii se agaţă de cârmă şi încearcă să pătrundă în corabie; apoi, neizbutind – parte fiind răniţi, parte de teama vreunei lovituri – se reîntorc înot la ţărm. Aci mai cu seamă putem vedea câtă iubire i-a unit pe cei doi prieteni în lupta lor cu sciţii. Pictorul i-a înfăţişat pe amândoi, dar niciunul dintr-înşii nu iau seama la duşmanul care-l ameninţa pe el ci se lupta doar ca să-l apere pe celălalt de vrăjmaşii năpăstiţi asupră-i, căutând să ţi nă piept săgeţilor şi nepăsându-i de propria moarte; totul era doar mântuirea prietenului şi fiecare atrăgea asupră-şi lovitura îndreptată împotriva celuilalt”.

Astfel sciţii socotesc că nimic nu poate fi mai presus de prietenia

elogiată la rândul său şi de vestitul Cicero: „Marea lor iubire, legătura cea strânsă care-i unea în primejdii, credinţa, prietenia şi neprefăcătoria lor, statornicia lor în dragostea unuia pentru celălalt erau atât de mari încât nu am crezut că oamenii pot avea atare simţăminte în felul acesta poate simţi doar o făptură care s-a înălţat mai presus de firea celor mai mulţi muritori… Dar mai trebuia să ştii un lucru: sciţii socot că nu poate fi ceva mai frumos şi mai presus decât prietenia… Iată pentru ce îi cinstim pe aceşti oameni cu totul deosebiţi, care sunt Oreste şi Pylade. Prietenia e o virtute a sciţilor şi ei se deosebesc mult de restul lumii, prin felul cum ştiu să fie prieteni; în faţa acestei însuşiri a lor ne minunăm mai mult decât în faţa oricărei alte însuşiri. Iată pentru ce-i numim pe Oreste şi Pylade korakoi, cuvânt care în limba noastră vrea să spună „genii ce ocrotesc prietenia”.

Aceste rânduri ne amintesc de felul cum au moştenit urmaşii sciţilor respectul pentru prietenie şi anume ne-am referi la prietenia dintre Rogojin negustorul şi prinţul Miuşchin din Idiotul de Dostoievski. Aceştia după ce încheie o prietenia de cruce schimbându-şi tot după ritul vechi sângele degetului zgâriat, se urmăresc în întuneric ca să se omoare pentru o femeie. Mai precis Rogojin l-ar fi înjunghiat pe prinţ dacă acesta din cauza şocului şi al scârbei nu ar fi făcut o criză epileptică. Iată cum se pervertesc asevăratele sentimente în era minunată a marilor civilizaţii.

Menipp îşi arată mirarea că sciţii ştiu nu numai să tragă să arcul şi să facă război dar sunt iscusiţi şi convingători la vorbă cât despre Toxaris îi laudă talentul de pictor, mai precis darul său vizul de a descrie frescele de pe zidurile templului dedicat lui Oreste. În treacăt regretăm că Pausanias nu a arătat acelaşi talent de „pictor” să descrie toate monumentele pe lângă care a trecut uneori cu simplul talent al statisticinului arătându-se orb la descrierea atâtor frumuseţi care astfel au rămas necunoscute nouă în detaliul lor ştim din pomelnicul istoric, mult prea detailat al lui Pausanias, doar că a existat.

Menipp are părerea despre sciţi ca a oricărui grec faţă de barbari: „dar nu mi-aş fi putut închipui vreodată ca sciţii să aibă până într-atât cultul prieteniei. Îi credeam neprimitori de oaspeţi şi sălbatici,

stăpâniţi întotdeauna de ură şi de porniri mânioase, nearătându-se prieteni nici măcar faţă de rudele lor cele mai apropiate. Şi mai întemeiasem în judecata mea pe câte ni se povestesc despre ei, mai cu seamă în legătură cu obiceiul scitului de a-şi mânca tatăl, după moartea acestuia".

Prin Toxaris, Lucian îşi mustră propria-i străinătate şi profită de ocazie ca să-i mustre pe prea îngâmfaţii „plinii de ei, eleni: „Nu m-aş sfădi cu tine acum ca să-ţi arăt că şi în alte privinţe, şi îndeosebi în privinţa părinţilor, noi, sciţii, suntem mai drepţi şi mai temători de zei decât elenii. Dar mi-e mai uşor şi-ţi dovedesc că în prietenie sciţii întrec nespus de mult pe eleni în felul cum ştiu să fie credincioşi prietenilor şi că prietenia se bucură de-o mai mare bucurie la noi decât la voi".

Şi-acuma atacul direct: „Despre prietenie voi ştiţi, pare-se, să vorbiţi cu mult mai frumos decât ceilalţi oameni, dar faptele voastre nu sunt pe măsura cuvintelor. Vă mulţumiţi doar să lăudaţi această virtute, arătând ce mare bine înseamnă. Când, însă, e să treceţi la faptă, atunci vă trădaţi cuvântările şi o luaţi. Nu ştiu cum, la sănătoasa, tocmai când e mai mare nevoie de voi. Dacă poeţii tragici, aduc pe scenă şi înfăţişează privitorilor pildele unor mari prietenii, le înălţaţi laude şi aplaudaţi puternic. Văzându-i pe cei care se află în primejdii unul pentru altul, pe cei mai mulţi dintre voi vă podidesc lacrimile. Totuşi, nimic care să merite laude nu faceţi pentru un prieten. Când vreun prieten vine să vă roage să-l ajutaţi, toate acele subiecte de tragedie îşi iau zborul departe, ca un simplu vis, lăsându-vă ca pe nişte măşti goale şi mute, care, măcar că-s foarte căscate, nu scot nicio şoaptă. În vreme ce noi, pe cât suntem de stângaci şi mai prejos ca voi în cuvântările despre prietenie, pe atât vă întrecem când e vorba să o dovedim prin fapte".

În consecinţă Toxaris propune să lase la o parte mărturiile frumoase ale poeţilor asupra legăturilor dintre Ahile şi Patrocle, Tezeu şi Pirithous ci să recurgă la exemple de fiecare zi din vremea lor, el să le povestească pe ale sciţilor Menipp pe este elenilor „iar cine dintre noi doi va fi mai iscusit, înfăţişând prietenii mai de preţ, acela să fie învingătorul, vestind prin glasul crainicului biruinţa neamului său

într-o bătălie plină de toată strălucirea şi vrednică de cea mai mare cinste. Eu unul învins în această luptă de gladiatori, bucuros aşi lăsa să mi se taie mâna dreaptă – pedeapsa sciţilor – şi mai degrabă aş face acest lucru decât să fiu socotit mai prejos decât altul cât priveşte prietenia, îndeosebi dacă mă compar – eu, scit – cu un hellen”.

Mnesipp nu se lasă mai prejos cu răspunsul său, cum se cere unui grec mândru de el şi de neamul său: „Nu-i o nimica toată să te războieşti cu un bărbat priceput ca tine în ale luptei şi înarmat cu argumentele cele mai iscusite şi mai pătrunzătoare. Dar nu mă voi înjosi într-atât, încât să trădez într-o clipă întreaga Helladă, retregându-mă în faţa ta. Căci ar fi cât se poate de îngrozitor ca vitejii aceia, doi la număr, să fi putut învinge atâţia sciţi câţi ne spune povestea că au fost şi câţi ni-i arată şi acele străvechi picturi ale voastre, pe care adineauri mi le înfăţişai întocmai ca într-o tragedie, iar toţi elenii, atâtea neamuri şi atâtea cetăţi. Să nu fie-n stare de nicio apărare şi să se vadă biruiţi de tine. Dacă s-ar întâmpla una ca asta, nu mâna dreaptă cum faceţi voi, ci limba s-ar cuveni să mi se taie. Spune: să hotărâm ce număr de isprăvi ale prieteniei avem de înfăţişat sau să-l socotim biruitor pe cel ce va fi în stare să ne dea cât mai numeroase pilde de prietenie?”

Lupta pornită cum se vede ca o adevărată ciocnire între două naţiuni este hotărâtă în legile ei tot de mai cumpătatul Toxaris, de parcă el ar poseda vestitul echilibru grecesc şi nu contrahentul său: „Să hotărâm cine va birui nu după mulţimea exemplelor ci după puterea de a pătrunde în adâncul sufletului, pe care o vor avea povesterile noastre, nu atâtea la număr ale tale cât şi ale mele. Negreşit că numai aşa vor prilejul ele răni mai ucigătoare; şi atunci mai uşor mă voi putea prăbuşi sub loviturile tale”.

Toxaris sigur de victorie îşi permite să fie şi sarcastic înainte de toate. Totuşi Mnesipp fixează numărul de povestiri la cinci de fiecare, emulaţia ne aminteşte de Decameronul lui Bocaccio, perlă artistică a Renaşterii şi apoi a literaturii universale.

Toxaris îi dă cuvântul lui Mnesipp nu înainte de a-i cere să-i jure că va rodti numai adevărul: „Altminteri, n-ar fi pentru tine mare lucru

să plăsmuieşti tot felul de povestiri. Şi atunci eu cum aş putea să te dau de gol? Dar odată ce ai să-ţi întăreşti cuvintele prin jurământ, ar fi să mă împotrivesc legii divine dacă nu te-aş crede”.

Pretenţia lui Toxaris este bine întemeiată dacă ne vom gândi la nenumăratele neregului de la jocurile olimpice semnalate destul de generos de Pausanias, în incinta Altisului cei prinşi cu înşelăciunea erau siliţi să-şi lase obolul şi astfel rămâneau însemnaţi pe vecie la fel ca cei victorioşi pe de altă parte.

Mnesipp începe cu prietenia dintre Agatocles şi Deinias, foarte vestită în lumea ionienilor.

Agatoclae din Samos se înălţa deasupra tuturor prin sentimentul prieteniei care-l lega încă din copilărie de Deinias odraslă a lui Lyson din Efes. Cel din urmă fiind tare bogat avea în jurul său lume multă „gata să bea împreună cu dânsul şi să ia parte la desfătările sale. Dar aceste fiinţe erau cât se poate de departe de ceea ce se cheamă prietenie”.

Până la urmă Agatocle ajunsese să nu mai suporte viaţa dusă în jurul prietenului său astfel că-i aminti de „strămoşii săi şi de truda cu care tatăl său agonisise averea ce i-a lăsat-o”. Iată de ce Deinias nici nu-l mai poftea la ospeţe şi petrecea numai cu linguşitorii săi, căutând să se ferească de Agatocle”.

Linguşitorii l-au făcut pe Deinias să creaţii că-l iubeşte o oarecare Charicleea, nevasta lui Demonax, „om de seamă şi primul dintre mai-marii Efesului”.

Charicleea îi trimitea câte-un răvaş, cununi în parte uscate, mere „mere uscate şi alte lucruri câte femeile desfrânate obişnuiesc să născocească ca să-i atragă pe tineri”.

Portretul efesienei este magistral: „Charicleea era o femeiuşcă frumoasă, desfrânată din cale-afară şi gata totdeauna să facă pe placul primului-venit, chiar şi dacă acela ar fi plătit-o c-o nimica toată. Să-i fi azvârlit cineva o privire numai, şi îndată Charicleea făcea semn că se

învoieşte. Nimeni nu se putea teme că va fi respins. De altminteri, ca orice curtezană, se pricepea de minune să-şi ademenească iubitul şi să-i supăună, dacă acela mai stătea pe gânduri. După ce-l prindea în laţ, ştia să-i biciuiască patima, să – înflăcăreze, uneori prefăcându-se că-i mânioasă, alteori mângâindu-l, iar îndată după aceea aruncându-i priviri dispreţuitoare, îl lăsa să creadă că-i place un altul. Într-un cuvânt, era în toate privinţele o femeie „destoinică", pregătită pentru nenumărate vicleşuguri împotriva celos ce se îndrăgosteau de ea".

Iată pe ce mâini căzuze bietul Deinias, şi când ajunse într-o stare jalnică femeia pe motiv c-a rămas grea cu el şi că o păzeşte sosul nu a mai vrut să vină la întâlnire cu el. În acest timp Dainias „striga într-una numele Charicleii îmbrăţişându-i statuia de marmoră albă, pe care i-o înălţase. Urla de durere şi se trântea la pământ zvârcolindu-se: patima lui devenise o adevărată turbare".

În curând Deinias lipsit de ultima leţcaie este părăsit de Charicleea şi bineînţeles şi de linguşitorii săi. Atunci îşi aminteşte de Agatocle căruia îi povesteşte despre dragostea lui şi îi cere ajutorul. Agatocle vinde casa părintească din Samos şi ăi dă lui Deinias care câştigă iar pe femeie fiind „încă o capră bună de muls" şi în jurul lui se înmulţesc din nou linguşitorii.

Sărprins de Demonax, Deinias dându-şi seama de năpasta ce-a căzut peste el îi omoară pe amândoi fapt pentru care este surghiunuit în insula Gyaros, una din Ciclade cu poruncă din partea împăratului să rămână acolo până la sfârşitul vieţii.

Agatocles l-a urmat pe Deinias în exil şi fiindcă nu aveau din ce trăi a intrat în slujba unor pescuitori de purpură „şi se cufunda în mare împreună cu ei, pentru ca din câştigul ce-l avea să-l poată hrăni pe Deinias".

Îmbolnăvindu-se de un beteşug ce avea să-l chinuie vreme îndelungată, Agatocles l-a îngrijit tot timpul. Iar după ce Deinias a murit prietenul său nu s-a mai reîntors în patria sa „ci a rămas acolo, pe insulă, căci c-a ruşinat la gândul să-şi părăsească prietenul mort".

Astfel că Mnesipp se crede în stare să exclame biruitor: „Iată faptele săvârşite de un prieten helen. Şi lucrurile despre care-şi vorbesc nu s-au petrecut de mult. Nici nu ştiu dacă s-au scurs cinci ani de la moartea lui Agatocle pe insula Gyaros”. (Nota scoliastului: Gyaros era una din cele mai mici insule ale Mării Egee, slujea Romanilor ca loc de deportare).

Toxaris se simte obligat să dea crezare lui Mnesipp deşi întâmplarea lui Agatocle seamnănă cu cea a unui prieten scit şi speră că următoarea va privipe un altul şi unul asemănător lui Agatocle.

A doua povestire a lui Mnesipp priveşte întâmplare lui Euthydicos din Chalkis, aflată de şa Simylos armatorul din Megara „care mi s-a legat cu jurământ că a văzut ochii lui cele petrecute”.

Deci plutea odată cam pe când apun Pleiadele. Pe mare, din Italia spre Atena în corabie găsindu-se şi Euthydicos împreună cu prietenul său Damon din Chalkis. Tinerii erau de aceeaşi vârstă dar pe când primul era vânjos şi puternic, „Damon era atât de firav şi de sfrijit la înfăţişare, încât părea sculat după o boală îndelungată”.

Ajunşi în Marea Ionică în dreptul insulei Zakyntos s-a abătut asupra lor o furtună cumplită: „Navigau cu pânzele strânse şi ca să zdrobească loviturile valurilor târau în urma lor nişte odgoane”. În acest timp Damon aplecându-se pe marginea navei ca să vomite un val mai mare în izbeşte şi-l aruncă cu capul jos în apă: „Nenorocitul era îmbrăcat şi din această cauză nu prea putea să înoate. Valurile îi înăbuşeau strigătele, căci îndată a început să strige, şi anevoie se mai autea ţine deasupra mării frământate”.

În faţa situaţiei disperate Euthydicos aflat dezbrăcat în mare sare în mare ca să-şi salveze prietenul gata să-şi dea duhul. Ca să accentuieze fapta prietenului Mnesipp insistă asupra împrejurărilor date, dându-i încă odată posibilitate autorului său, Lucian să-şi dezvolte geniul de povestitor, aici descriptiv cu efect de-a impresiona puternic: „În numele Zeilor, gândeşte-te acum dacă faţă de-un prieten căzut în miez de noapte într-o mare înfuriată poate dovedi cineva o dragoste mai statornică decât aceea ce-l mâna pe Euthydicos să

împartăţească cu el o astfel de morate. Închipuieşte-ţi iureşul valurilor când se zdrobesc, spuma care fierbe în jurul înotătorilor, bezna nopţii, deznădejdea; vezi-l pe cel căzut, cum nu mai poate să răsufle, cum îşi ridică anevoie capul deasupra apei, cum îşi întinde mâinile spre prieten iar pe celălalt sărind fără să stea pe gânduri în apă, ajutându-l să înoate şi temându-se doar ca nu cumva prietenul să moară înaintea lui. În chipul acesta ai putea să înţelegi de câtă măreţie a dat dovadă Euthydicios, cel de care ţi-am vorbit".

Cei doi prieteni trăiau la Athena şi se îndeletniceau cu filosofia. Euthidicos i-a povestit cum au scăpat din volburile mării în noapte: „Mai întâi au pus mâna pe plute, s-au suit pe ele şi au înotat, opintindu-se din greu. Apoi către ivirea zorilor, văzând scara, s-au străduit s-o ajungă, şi urcaţi pe ea, au plutit fără nicio greutate până la Zakyntos".

Am uitat să amintesc că bucăţile de plută au fost aruncate în apă de ceilelţi călători de pe bord, şi totodată şi „scare cea nemăsurat de mare a corăbiei".

Fapta a treia priveşte pe Eudamias din Corint prieten cu Aretaios din Corint şi cu Charixeinos din Sikyon. Cei doi din urmă erau foarte bogaţi pe când primul nespus de sărac.

Murind Eudamidas a lăsat un testament prietenilor săi: „Las moştenire lui Areiatos pe mama mea, ca s-o hrănească şi să aibă grijă de bătrâneţile ei, iar lui Cherixeinos pe fiica mea, spre a o mărita, dându-i cea mai mare zestre ce-i stă lui în putinţă".

Amicii se grăbiră să-i împlinească dorinţele dar s-a întâmplat ca după cinci zile să moară şi Charixeinos astfel că Aretaios a primit şi partea lui Charixeinos. A luat deci în grija lui pe mama lui Eudamidas, cu cinci talanţi a înzestrat-o pe fiica lui şi culţi doi pe fata prietenului său şi a hotărât să le facă nunta în aceeaşi zi.

Toxaris este de acord că purtarea lui Aretaios a fost foarte frumoasă dar îl miră mai mult încrederea arătată de Eudamidas în prietenii săi. Asta îl determină să creadă că respectivul ar fi făcut

acelaşi lucru pentru prietenii săi chiar dacă nu i-ar fi cerut-o prin testament ar fi pretins să aibă o atare moştenire.

A patra întâmplare este a lui Zenothemis, fiul lui Charmoleos din Massalia.

Mnesipp călătorind prin Italia unde ducea o solie patriei sale, întâlneşte un bărbat frumos, înalt şi bogat, Zenothemis însoţit de o pocitanie de femeie: „jum atâtea dreaptă a trupului ei era uscată, iar pe deasupra îi mai lipsea şi un ochi. Aveam în faţă o momâie înfiorătoare, de care-ţi venea să fugi, nu altă ceva”.

De la o a treia persoană află, tot din Massalia (viitoarea Marsilia) află că Zenothemis era prieten cu tatăl pocitaniei Menecratea, om cu vază şi preţuit dar care îşi pierduse toată avrea din cauza unei condamnări suferite deoarece ar fi propus o lege potrivnică binelui obştesc.

Ajuns la sapă de lemn, Menecrates avea mai ales grija fetei lui ajunsă la vârsta de optsprezece ani, bună de măritat, dar şi cu avere îşi dădea seama că ar fi avut greutăţi odată ce „fata avea o înfăţişare tare vitregă. Mai umbla vorba că ar fi şi bolnavă de boala copiilor care, odată cu creşterea lunii o doboară la pământ”.

Plângându-se prietenului său, acesta îl luă pe Menecrates la el acasă, împărţi cu el averea câtă o avea şi-i promise s-o ia de nevastă pe fiica lui Kydimache. Cât despre zestrea de douăzeci şi cinci de talanţi o primise încă de mult. Menecrates se opune: „Nici prin gând să nu-ţi treacă una ca asta, Zenothemis! Cum aş putea să fiu atât de nebun încât să privesc nepăsător cum un bărbat frumos şi tânăr se căsătoreşte cu o slută, cu o pocitanie?”

Dar Zenothemis o duse în camera nupţială şi nu ieşise din ea până nu-i răpise fetei fecioria. Şi soţul nu numai că nu se ruşina de căsătoria lui dar peste tot spunea că „frumuseţea trupului sunt pentru el vrednice de dispreţ, că urâţenia, bogăţia şi faima îl lasă rece, că nu se uită decât la prietenie şi la dragul său Menecrates”.

Soarta l-a despăgubit mai târziu pe Zenothemis „pocitania i-a dăruit un copil nespus de frumos. Ducându-şi copilul în Senat acesta mişcat de vederea lui l-a iertat de osândă pe Menecrates şi l-au repus în toate drepturile sale.

Evident scopul lui Lucian era să releve frumuseţea sufletului în dauna celei a trupului în acest context cade şi concluzia lui Mnesipp: „Cam acestea, după câte povesteşte massaliotul, sunt faptele pe care, de dragul prietenului său, le-a săvârşit Zenothemis. Vezi bine că nu sunt lucruri de nimic şi nu mulţi sciţi pot să facă asemenea lucruri; căci despre ei nu se spune decât că obişnuiesc să-şi aleagă, cu multă grijă cele mai frumoase ibovnice”.

Ultima naraţiune a cincea este despre Demetrios din Sunion, plecat spre ţara Egiptului cu Antifilos din Alopeke, prieten din copilărie. Au trăit împreună, Demetrios studia filosofia cinică sub îndrumările unui vestit filosof din Rhodos pe când Antifilos se ocupa cu studiul medicinii. În Egipt după ce văzuse piramidele şi colosul lui Memnon, despre primele auzise că nu aruncau umbră iar despre al doilea că la răsăritul soarelui face să se audă sunete puternice, se hotărî s-o ia către izvoarele Nilului. Antifilos din cauza căldurii rămasa acasă.

În această vreme căzuse pe capul lui Antifilos o grea năpastă şi anume robul său Syros, sirian de origine cu alţi hoţi jefuiseră templul lui Anubis: „L-au jefuit pe zeu, luându-i două cupe de aur, un caduceu, de asemenea de aur, nişte maimuţe de argint cu cap de câine, precum şi alte asemenea lucruri”.

Descoperiţi Syros fu arestat împreună cu stăpânul său în casa căruia ascunsese obiectele furate.

Întemniţat pe nedrept, chinuit de paznici, pus în cătuşe, părăsit de toate cunoştinţele lui, Antifilos ajunsese într-o stare de plâns.

Reîntors din călătoria sa Demetrios îşi caută prietenul în închisoare şi nu-l mai părăseşte. Lucra toată ziua şi cu banii câştigaţi îl ajuta pe Antifilos şi îi îmbuna şi pe paznici.

Când un tâlhar în închisoare muri otrăvit paza închisorii deveni atât de aspră că Demetrios nu mai putu s-o vadă prietenul. Fiindcă n-a mai găsit o altă posibilitate se prezentă guvernatorului spunându-i că şi el a participat la furtul din templul lui Anubis, astfel că ajunse lângă Antifilos în aceleaşi lanţuri.

Într-o zi are loc evadare puşcăriaşilor dar Demetrios şi Antifilos rămân pe loc şi-l conving şi pe Syros să nu fugă. Impresionat de gestul lor cârmuitorul Egiptului impuse revederea procedului lor după care se constată că sunt cu totul nevinovaţi aşa că Mnesipp poate să-şi încheie mândru povestirea: „Antifilos se mai află şi acum în Egipt. Iar Demetrios, lăsându-i prietenului său cele douăzeci de mii de drahme, a plecat în India, la brahmani, după ce i-a spus prietenului să-l ierte fiindcă-l părăseşte acum, că el – atâta vreme cât are să rămână acelaşi om, care se mulţumeşte cu puţin – nu va duce lipsă de parale şi că, în sfârşit, lui Antifilos nu-i mai e trebuincioasă prietenia lui, deoarece întâmplările vieţii sale au luat o întorsătură bună. Ai, văzut Toxaris, cum sunt prietenii eleni?”

Mnesipp ăi dă cuvântul lui Toxaris amintindu-i că va fi necesar să aducă exemple din lumea sciţilor şi pentru a-şi salva mâna dreaptă.

Toxaris nu se arată prea impresionat de poveştile auzite: „Asemenea întâmplări se întâlnesc pe toate cărările, căci n-au nicio măreţie şi nu dovedesc câtuşi de puţin simţăminte bărbăteşti. Eu am să-ţo istorisesc numeroase omoruri, războaie, înfruntări ale morţii pentru prieteni ca să-ţi dai seama că dovezile voastre de prietenie sunt fleacuri dacă le asemuim cu fapteşe sciţilor”.

Felul prietenilor la greci se explică şi prin traiul lor paşnic pe când la sciţi fiindcă războaiele nu mai contenesc se simte şi mai imperios nevoia prieteniilor de nădejde: „Iată de ve legăm prietenii cât se poate de trainice, căci o prietenie de neclintit socotim că e singura armă pe care nimeni n-o poate birui într-un război”.

Nu-i vorbă Toxaris ştie cum să înceapă şi să ne convingă să fim de partea sa. Apoi el descrie felul cum scitul caută pe cel ce-l crede prieten adevărat, se leagă cu el prin cel mai stranic jurământ să

trăiască unul pentru altul la nevoie să şi moară unul pentru celălalt: „Apoi mai facem următorul lucru: ne crestăm degetele şi lăsăm să picure sângele într-o cupă. După asta muind amândoi în acelaşi timp vârful săbiilor noastre în acea cupă, ducem săbiile la gură şi bem sângele. După aceea nimic pe lume nu ne mai poate despărţi. Se îngăduie de trei cel mult să fie închegat un atare legământ. Căci pentru noi cel care are mai mult de trei prieteni seamănă cu femeile publice sau adultere. Credem că prieteniile care se împart între cele mai multe iubiri nu pot fi atât de puternice”.

Am văzut mai sus, prin descrierea lui Dostoievsci cum au degradat jurământul prieteniei urmaşii sciţilor, locuitorii aceluiaşi pământ, viclenii de ruşi.

Înainte de a-şi începe povestirea Toxaris jură pe Vânt şi Paloş că nu va spune lucruri neadevărate despre prieteniilor sciţilor. Fiindcă Mnesipp consideră bine că nu i-a invocat pe zei, scitul îi răspunde mirat: „Ce spui? Nu socoţi oare că Vântul şi Paloşul sunt zei? Atât de puţin ştii să oamenilor, nimic nu le e mai de preţ decât viaţa şi moartea? Noi, când jurăm pe Vânt şi Paloş, luăm martor Vântul ca fiind zămislitor al vieţii, iar Paloşul fiindcă-i dătător de moarte”.

Iată şi întâmplarea. Sauromaţii pătrund în ţara scită, a patra zi de când Dandamis legase prietenie cu Amizokes, bând fiecare din sângele celuilalt. Găsindu-i nepregătiţi „duşmanii îi strânseră şaoşaştă pe prizonieri, ne jefuiră corturile, puseră stăpânire pe care, îi prinseră pe oamenii aflaţi înăuntru şi ne batjocoriră sub ochii noştri ibovnicele şi nevestele. Toate cele întâmplate ne-au copleşit”.

Trebuie să cerem iertare memoriei sciţilor doar se vede că Ruşii se trag din rasa barbară odată ce nu altfel s-au purtat cu poporul român când după 23 August un rege inconştient le-a deschis porţile ţării.

Sarmaţii îl luară prizonier şi pe Amizokes. Acesta suferea cumplit în lanţuri şi-şi chema în ajutor prietenul. Dandamis trece la sarmaţi şi ajuns la căpetenia barbarilor îi cere preţul răscumpărării prietenul său „Mi-aţi prădat, îi răspunse Dandamis, toate avuţiile: dar

dacă, aşa sărăcit cum sunt, pot să-ţi plătesc ceva, sunt gata să făgăduiesc. Cere-mi ceea ce vei găsi de cuviinţă".

Căpetenia sarmaţilor îi cere să-şi lase din trup ochii „de care Dandamis fără să stea pe gânduri, s-a şi lipsit".

Întors cu Amizokes în tabăra scită, fapta lui Dandamis le dă puteri noi astfel că-i atacă pe duşmani care au luat-o la fugă. Aşa dar duşmanii nu putuseră să ia „cel mai de preţ bun al nostru: cugetul cinstit şi credinţa faţă de prieteni".

Deoarece Amizokes nu a putut să-l vadă numai pe prietenul său orb, s-a or, bit şi el: „Amândoi au rămas astfel fără nicio îndeletnicire, fiind hrăniţi pe socoteala obştii sciţilor şi bucurându-se de toată cinstea".

De cici şi sfătoşenia lui Toxaris: „Ce faptă pe măsura acesteia, Dragă Mnesipp, aţi putea să-mi arătaţi voi, elenii şi asta chiar dacă ţi s-ar îngădui să mai adaugi zece la cinci exemple şi chiar dacă, nefiind legat prin jurământ ar fi să-mi înşirui cu duiumul la minciuni! Eu, însă ţi-am povestit întâmplarea fără meşteşugire. Dacă tu ai fi avut să-mi istoriseşti vreun lucru ca ăsta, câte şi mai câte împodobiri – prea bine ţiu! – ai fi amestecat în povestirea ta, spunându-mi cum s-a rugat Dandamis, cum a fost orbit, ce cuvinte a rostit, cum i-a fost reîntoarcerea şi cum l-au primit sciţii cu strigăte de proslăvire. Câte nu vă pricepeţi voi să născociţi întru desfătarea urechilor".

A doua întâmplare este a lui Belittas, vărul lui Amizokes de altfel ţi al prietenului său Bathes. Acesta din urmă la vânătoare a fost doborât de pe cal de un leu şi cât pe aci să fie sfâşiat când Belittas îi sare în ajutor şi caută să-l scape pe jumătate mort din ghiarele animalului turbat: „Belittas îi vâră (leului) degetele între dinţi şi pe cât îi fu cu putinţă, încercă să-şi scape prietenul".

Până la urmă toţi trei mor împreună, ca-ntr-o adevărată melodramă scitică, astfel că sunt îngropaţi toţi trei împreună, adică au ridicat două mobile alăturate, una pentru cei doi prieteni, cealaltă pentru leu.

Se vede încă odată că în vechime erau preţuiţi aproape ce prietenii şi inamicii, învingătorii nu aveau obiceiul să-i judece pe învinşi ci să-i cinstească iar postmortem să le ridice câte un cenotaf sau monument. Am citit că aşa au fost onoraţi şi galateenii, celţi stabiliţi în Asia Mică de către duşmanii lor din cetatea Pergamului.

A treia naraţiune a lui Toxaris detailează prietenia dintre Lonchates şi Arsacomas. Ultimul se îndrăgostise de Mazaia, fiica lui Leucanor, regele Bosforului, pe când acesta fusese trimis după tributul neplătit la timp de bosforani.

Terminându-se cu bine treburile privitoare la tribut, regele îl invită pe Arsacomas la ospăţ unde musafirii la rând puteau cere mâna fiicei sale: „La sfârşitul ospăţului, tânărul cerea o cupă şi făcea libaţie pe masă, peţind fata şi lăudându-se tare mult pe sine, cum că se trage dintr-un neam mare, sau că se trage dintr-un neam mare, sau că este foarte bogat, sau, în sfârşit, că se bucură de multă trecere".

Între ei cere şi Arsacomas o cupă face libaţie şi cere mâna fiicei regelui Mazaia. Foarte mirat Leucanor îl întreabă pe Arsacomas ce avere are doar îl ştia sărac şi el îi răspunde că nu are nici care nici turme dar doi prieteni de nădejde „cum nu mai sunt alţii la sciţi".

Arsacomas este îndepărtat în batjocurile oaspeţilor, iar a doua zi Adrymachos o luă pe tânăra soţie la Maiotis, la machlyeni.

Întors ac să arsacomas se plânge prietenilor săi de afrontul suferit şi că Leucanor şi-a dat fata după Adrymachos, machlyanul „despre care se spune că are zece cupe de aur, optzeci de care cu patru paturi, multe turme de oi şi boi nenumăraţi. Prin urmare mai mult decât ce oamenii cumsecade, el a preţuit turmele numeroase, cupele lucrate cu migală şi carele cele grele".

Copleşit de iubire, umilinţa lui Arsacomas este împărtăşită şi de amicii săi Lonchates şi Makentes doar „de când trăim ca şi legat prietenia ca şi când am fi un singur om şi că ne supără şi ne desfată aceleaşi lucruri".

Astfel se hotărăsc ca Lonchates să-i aducă lui Arsacomas capul regelui Leucanor or când Makentes îi va aduce mireasa în timp ce Arsacomas, acasă va aduna armată şi cai pregătiţi pentru luptă.

Şi fiindcă Toxaris pomenise de obiceiul cu pielea de bou, ţine să aducă lămuririle necesare: „Când un om a fost nedreptăţit de cineva şi voieşte să se răzbune, dar îşi dă seama că singur nu se poate lupta cu duşmanul său, sacrifică un bou, îi taie carnea în bucăţi şi o găteşte. Apoi întinde pielea pe pământ şi se aşază de-a supra ei, ţinându-şi mâinile la spate, cum fac aceia cu braţele legate. Iată care e la noi rugăciunea cea mai mişcătoare. Omul aşază bucăţile de carne lângă dânsul, iar rudele lui şi orice străin, după cu, le e voia, se apropie de el şi luând fiecare o parte din acea carne, pun piciorul drept pe piele şi făgăduiesc, care cum poate, să facă rost – fără a pretinde nici mâncare, nici soldă – unul de cinci călăreţi, altul de zece, altul de mai mulţi, sau de atâţia hopliţi pedestraşi, câţi e-n stare să aducă, iar cel mai sărac făgădiuieşte că are să vină doar ei. Uneori se adună pe pielea de bou o mare mulţime de oameni. Oştirea ce se alcătuieşte în acest chip ţine cu multă statornicie piept duşmanului şi întrucât e legată prin jurământ, n poate fi biruită. Căci a pune piciorul pe piele înseamnă o juruire”.

Lonchates ajunge la Bosfor şi se înfăţişează regelui aducându-i veşti din partea sciţilor. Îi cere ca păstorii lui să nu mai pătrundă în câmpiile scite, iar cât priveşte tâlharii aceştia nu acţionează la poruncă obştească ci din proprie iniţiativă. Încă îi mai spune că este gata să-l ajute contra lui Arsacmas, fiul lui Mariantas, ridicat cu o oaste contra sa, fiindu-i duşman dar să-i dea în schimb pe cealaltă fiică a sa, Barketis.

Regele este de acord şi se retrag în templu pentru discuţii. Acolo după ce soldaţii regelui s-au îndepărtat, „scitul şi-a scos spada şi astupând cu cealaltă mână gura regelui, ca să nu strige, i-a străpuns inima. I-a retezat apoi capul, l-a acoperit cu mantaua şi a plecat, prefăcându-se că mai vorbeşte cu regele”.

Astfel a dus Loncathes făgăduiala dată prietenului său, Arsacomas. În acest timp Makentes anunţă moartea lui Leucanor

ginerelui său Adyrmachos şi-l îndeamnă să ia conducerea ţării. Îi dă sfatul s-o ducă cu el şi pe fiica regelui cu care se îndrudeşte prin mamă-sa Masteira din neam alan. Scoliatul ne lămureşte că alanii erau o ramură a sauromaţilor, trăiau între Bug şi Caucaz. Aflăm unele lucruri întresante chiar din pana autorului nostru: „Aceste cuvinte le rostea Makentes, purtând aceeaşi îmbrăcăminte pe care o au alanii şi vorbind aceeaşi limbă ca şi ei, întrucât portul şi vorbirea sunt aceleaşi la alani ca şi la sciţi, numai că alanii n-au plete atât de lungi ca sciţii. Makentes a căutat însă să pară alan şu în acest scop şi-a tăiat părul, scurtându-l atât cât trebuia ca să le deosebească de sciţi. Toţi l-au crezut astfel rudă a Masteirei şi a Mazaiei”.

Istoricii noştri citaţi de Al. Gonţa, amintesc de neamul cuman al alanilor întemeietori ai oraşului Iaşi, deci probabili să fi fost aceiaşi cu alanii prezentaţi aici de Lucian din Samosata.

Bineînţeles că Makentes nu ia drumul Maiotisului ci împreună cu Mazaia, încredinţată lui, călăreşte de la machlyeni la sciţi, având la dreapta Munţii Mitreilor: „Iar calul, după ce a sfârşit de gonit, doar puţină vreme s-a mai putut ţine pe picioare şi apoi şi-a dat sufletul”.

Makentes o aduce pe Mazaia lui Arsacomas şi când acesta doreşte să-i mulţumească acesta ţine o interesantă dizertaţie asupra prieteniei scite: „Încetează să mai faci vreo deosebire între tine şi mine! A-mi recunoscător pentru cele ce-am săvârşit e ca şi cum mâna mea stângă ar mulţumi celei drepte pentru că, fiind rănită, cealaltă i-a purtat de grijă. Tot atât de caraghios ar fi şi ca amândoi fiind uniţi şi contopiţi într-o singură fiinţă, să mai credem să-i mare lucru ca o parte a trupului nostru să folosească întregului trup. Căci această parte îşi face sieşi bine făcând un bine totului”.

Bineînţeles Adyrmachos îşi adună oaste numeroasă şi năvăleşte în Sciţia, „prin ţinutul cel muntos”. Bătălia nu decurge prea favorabil sciţilor, Lonchates rănit la coapsă iar Makentes lovit în cap de o secure şi mă umăr de o suliţă zvârlită de un iname, stăteau înconjuraţi de soldaţii lui Adurmachos. Arsacomas nu se putea retrage în altfel de condiţii şi după ce cauzi de situaţia prietenilor săi „Dădu aşadar, pinteni calului şi, urlând cât îl ţineau puterile, se năpusti asupra

duşmanilor, cu spada gata să lovească”. Îşi eliberează prietenii şi împreună cu ostaşii adunaşi reuşeşte să-şi pună pe fugă adversarii, chiar căpetenia lor îşi găseşte sfârşitul: „năvăli spre Adyrmachos, pe care lovindu-l cu sabia în grumaz, îl spintecă până la brâu. Adrymachos căzu şi pricinui astfel împrăştierea şi fuga întregii armate a amachlyenilor, iar curând după aceea fuga alanilor şi apoi a elenilor”.

În cele din urmă se încheie pacea, datorită numai faptelor realizate de sciţi în favoarea prietenilor. Să recunoaştem că povestirea este cam trasă de păr mai mult un basm din o mie una şi nopţi decât realitate de acea subscriem comentariul cam sceptic al lui Mnesipp: „Povestirea ta, dragă Toyaris, pare o născocire. Să mă ierte Paloşul şi vântul, în numele cărora ţi-ai rostit juruirea, dar nu cred că un om care s-ar îndoi de spusele tale ar putea fi chiar vrednic de dojană”.

Toxaris se apără cam oblic, interpretativ şi nu ne câştigă votul „Ia seama nobulu meu prieten, ca neîncrederea de care daţi dovadă, tu şi ai tăi, să nu fie altceva decât rodul pizmuirii”.

Mnesipp îs mai roagă să nu se întindă prea mult la vorbă: „Căci, purtându-mă prea mult în sus şi-n jos prin Sciţia şi prin ţara machlyenilor, plecând apoi în Bosporos şi întorcându-te, ai pus prea mult la încercare răbdarea mea”.

Drept are şi aici face referinţă la unele calităţi ale discursuli elen, concis şi clar, pe calapodul euritmiei cele mai alese. Deci, fin, se fac observaţii juste „barbarului” neintrodus şi neobişnuit cu normele neprihănitei ştiinţe elenistice, apreciată şi de străinul Lucian, de mult ieşit din rolul barbarului necioplit.

Următoarea relatare, priveşte păţania chiar a lui Toyaris cu prietenul său scitul Sisines. Povestitorul plecase din patria lui spre Atena ca să-şi însuşească educaţia elenică, când debarcă şa Amastris, însoţit de amicul său Sisinnes. Şi-au găsit un han şi în timp ce se plimbau prin piaţă, hoţii le-au spart camera şi le-au furat tot ce aveau acolo. Nu le mai rămăsese nici măcar atâta cât să mai trăiască în aceea zi, dar nu au găsit de cuviinţă să-i dea în judecată pe vecini sau pe gazdă „ne temeam, să nu ne socotească cei mai mulţi drept sicofanţi,

când vom spune că ni se furase patru sute de danci, îmbrăcăminte din belşug, câteva covoare şi toate celelalte lucruri pe care le mai aveam”.

Sisinnes ca să facă rost de cele trebuincioase „s-a apucat atunci să care lemne în port, întorcându-se cu de-ale gurii, cumpărate cu banii ce-i primise”.

Într-o zi s-a hotărât să lupte cu gladiatorii din arenă pentru bani. Iată deci descrise obiceiuri romane adoptate de grecii supuşi de ei: „Când sosi vremea spectacolului ne-am dus şi noi să privim. Sisinnes mă luă la teatru, ca să văd una din desfătătoarele şi neobişnuitele reprezentaţii ale elenilor”. După ce ne-am aşezat, am privit mai întâi cum sunt doborâte cu suliţele fiarele sălbatice, cum le urmăresc câinii, cum sunt lăsaţi pradă fiarelor nişte oameni înlănţuiţi, care, după câte bănuiam, erau răufăcători. Iar când au intrat gladiatorii, crainicul, aducându-l pe un tânăr foarte înalt, a grăit: „Cine vrea să lupte cu acest gladiator, să vină în mijlocul arenei şi va căpăta, drept răsplată pentru luptă zece mii de drahme”.

Sisinnes se ridică, dă fuga în arenă şi face legământul provocării. Cu banii câştigaţi îşi vor putea continua drumul sau dacă va muri Toxaris va trebui să se întoarcă acasă. Iată şi lupta scrisă iar de un spectator atent la fiecare amănunt sau tresărire de muşchi: „Acum Sisinnes îşi îmbrăcă armura primită, fără însă a-şi pune coiful; se înfăţişă, astfel, la luptă cu capul descoperit. La început, protivnicul îl răni cu cpada în dosul genunchiului. Această rană îl făcu pe Sisinnes să piardă mult sânge; iar eu de spaimă era cât pe-aci să mor înaintea lui. Pândindu-l însă pe adversar, care se năpustea asupra lui cu şi mai multă îndrăzneală, Sisinnes îl lovi în piept; străpungându-l, izbuti îndată să-l doboare la pământ, la picioarele lui”.

Învingător Sisinnes va fi îngrijit de Toxaris care poate de data asta exclama satisfăcut: „Mai trăieşte şi astăzi, (e vorba de Sisinnes n.n.) în mijlocul Sciţiei, unde, deşi şchiop din pricina rănii s-a căsătorit cu sora mea”. Şi nu-şi ascunde scopul urmărit de-aproape: „Iar, scumpe Mnesipp, un fapt care s-a petrecut nu la machyleni şi nici în ţara alanilor, ca să te mai îndoieşti de el şi să nu-l iei în seamă, ci printre amastriani, dintre care mulţi trăiesc în mijlocul nostru şi îşi aduc

aminte de lupta lui Sisinnes”.

Ultima povestire priveşte isprava lui Abauchas venit în ţara borystheniţilor (Boristhene, vechiul nume al Niprului), împreună cu soţia şi cei doi copilaţi, îi însoţea şi prietenul său Gyndanes suferind de o rană la picior pricinuită de nişte hoţi ce-i atacaseră. În timpul nopţii aflându-se la catul de sus izbucni un foc mare, ale cărui flăcări învăluiseră casa din toate părţile. Trezit din somn Abauchas şi părăseşte copiii şi nevasta ca să-l salveze în primul rând pe Gyndames şi nu mai apoi s-a ocupat de ai lui scoşi din pârjol chiar înainte de a se prăpădi. Mustrat pentru fapta sa Abauchas căspunse: „Copii uşor mai pot să fac şi de-aci înainte; şi apoi, nici nu ştiu dacă odraslele mele vor ieşi bune. Trebuie însă să treacă multă vreme până să mai găsesc un prieten bun cum e Gyndames, care mi-a dovedit de atâtea ori că mă iubeşte”.

Termindu-ţi cele cinci exemple de prietenie Toxaris îi atrage atenţia lui Mnesipp că a venit vremea să se hotărască „căruia dintre noi trebuie să i se taie limba sau mâna dreaptă?”

Când se gândesc să caute un judecător Mnesipp este de altă părere, pedepsirea fie a sa sau a celuilalt îi apare xa o sălbăticie: „Căci şi tu te-ai arăta tat un mare preţuitor al prietenilor, şi eu, care găsesc că pentru oamenie nu poate fi ceva mai scump şi mai frumos decât prietenia”.

Deci urmarea logică e propunerea nobilă: „De ce nu ne-am lega şi noi să fim de-aci înainte şi pentru totdeauna prieteni... mai mult încă: vom avea laolaltă patru ochi şi patru picioare; într-un cuvânt pe toate de două ori”.

Desigur că scitul Toxaris este de acord cu Mnesipp când acesta aduce un ales elogiu prieteniei: „Dar, iubitul meu Toxaris, între noi nu va fi nevoie nici de sânge, nici de spadă pentru a întări prietenia. Tot ce-am vorbit până acum, precum şi năzuinţele noastre care sunt aceleaşi, reprezintă chezăşii cu mult mai mari decât acea cupă pe care-o sorbiţi voi. Căci prietenia, după câte socot ei, nu se bizuie pe constrângere, ci pe dreapta judecată”.

Elenul se dezvăluie cât se poate de raţional, înlocuieşte legământul cabalic, deci plin de simboluri şi hieroglife, cu „dreapta judecată” socratică, echilibru şi armonie, sinteza cea din urmă a spiritului grec.

Asigurarea sa e luminoasă asemenea unui tron zeiesc, nu posedă nicio aşchie de umbră în materia ei filigrană. Aşadar speră că va ajunge şi la casa scitului Toxaris: „Fii încredinţat, că n-am să şovăi a cerceta şi meleaguri mai îndepărtate, dacă în viaţă îmi va fi dat să întâlnesc prieteni aşa cum, scumpe Toxaris, te-ai arătat a fi tu prin cele ce mi-ai povestit”.

Prietenia încheiată între un grec şi un barbar de scit are şi alte semnificaţii adânci în ea, perspectivă mult mai lărgită, decât era chiar pe vremea divinului Pericle, asupra străinilor şi metecilor. În orice caz lumea lor se situează cel puţin la acelaşi nivel ca a grecilor, Mnesipp a recunoscut-o deschis refuzând judecata celui de al treilea.

13. Cum trebuie scrisă istoria

Dialogul dintre autor şi Filon se face doar într-o singură direcţie, este deci mai mult un discurs, pledoarie înjghebată după cele mai perene legi ale artei.

Cum se cuvine începe cu o comparaţie şi anume se referă la boala abdenţilor cuprinşi de friguri, până unora îi năpădeşte sângele pe nas, ori altora le curge sudoarea şiroaie. Frigurile atunci îi lasă dar „fierbinţelile aduse minţile abdenţilor într-o stare cum nu se poate mai caraghioasă. Cu toţii stăpâniţi de furii, se porniră să declame ca la teatru, recitând iambi şi strigând cât îi ţinea. Recitau, mai ales cu modulări versurile Andromedei de Euripide. Şi fiecare om – la rându său – declama tirada lui Perseu. Uetatea întreagă era pe atunci plină de oameni gălbejiţi şi slăbănogi, care de o săptămână strigau în gura mare: „Eros, o, o tiran al zeilor şi al oamenilor”.

Toată pricina rătăcirii minţii abdenţilor era Arhelau „actorul tragic care se bucura pe vremea aceea de faimă şi care în mijlocul verii,

când era arşiţa mai mare interpretase Andromeda în faţa abdenţilor. Iată de ce, chiar şa ieşirea din teatru, pe cei mai mulţi i-au cuprins frigurile. Apoi după însănătoşire, abdenţii căzură în patima recitărilor tragice; iar Andromeda stărui multă vreme în minţile lor: Perseu cu Meduza le frământau mereu închipuirea”.

Toată această comparaţie tipic lucianescă, muiată în veninul sarcasmului şi umorului sec, a fost folosită pentru a releva o altă grupă de oameni, cuprinşi de boala abdenţilor numai că ei nu declamă tragedii”. Nebunia lor ar fi fost mai mică şi s-ar fi mărginit doar la recitarea unor iambi bine alcătuiţi, făcuţi de altul. De când însă să ivit de curând, tulburările ştiute – războiul împotriva barbarilor, nenorocirea noastră din Armenia şi apoi izbânzile ce se ţin lanţ – toată lumea cumpune lucrări de istorie! mai mult chiar: orice om cât de învăţat e un Tucidide, un Herodot sau un Xenophon; astfel pare a se adeveri zicaka care spune că „războiul e părintele tuturor lucrurilor”, căci a făcut că iasă ca din pământ o puzderie de istorici”.

În mijlocul acestora, când i-a văzut şi ascultat „povestitorului îi vine în minte bine cunoscuta ispravă a lui Diogene din Sinope. Se anunţase apropiata vizită a regelui Filip în fruntea oştilor sale. Vestea îi puse în vie mişcare le corintieni, fiecare se silea să facă ceva folositor: „Diogene uitându-se la toate acestea şi neavând ce face – nimeni nu-l folosea la nimic – îşi strânse mantaua în cingătoare şi se porni cu înverşunare să rostogolească în sus şi-n jos, pe Craneion (scoliastul = loc al Corintului rezervat exerciţiilor fizice) butoiul unde îşi avea adăpostul. Când unul din cunoscuţii lui i-a pus întrebarea”. Ce vrei să faci, Diogene?” el a răspuns: „Îmi rostogolesc şi eu butoiul pentru ca în mijlocul atâtor oameni harnici să nu par a fi singurul leneş”.

După exemplul filosofului din Sinope, între atâţia „ce-i tot dau cu gură”, că nu para drept un simplu figurant, soldat figurant prin comedii, un gură cască, socoteşte de bine să-şi rostogolească şi el butonul, fără să scrie istorie sau să povestească întâmplări, va căuta să dea istoricilor un mic îndemn şi câteva sfaturi „ca să pot lua şi eu parte alături de ei, la munca de clădire, dar fârî să pretind ca numele meu să figureze pe inscripţia vreunei clădiri, fiindcă eu, unul n-am atins argila decât cu vârful degetului”.

De fapt își va dezvolta părerile în legătură cu modul cum trebuie să fie scrisă istoria, o întreprindere nu tocmai ușoară cum se va constata din propria-i descriere”. Poate ți-ai dat și tu seama, prietene, că îndeletnicirea despre care vorbim nu prea stă la îndemâna oricui și cere multă trudă. Mai cu seamă aci, și mai mult decât oriunde în meșteșugul scrisului, e nevoie de chibzuială temeinică, dacă vrei să întocmești – așa cum spune Tucidide – un lucru trainic, de veșnic folos”.

Așa dar pentru Lucian istoria reprezenta un fel de știință a științelor, de-aceea misiunea sa este cât se poate de dificilă, dar tratată cu evlavia preotului în altar: „Ca povățuitor, am o îndoită îndatorire: să arăt prin sfaturile mele care întâmplări trebuie alese și care ocolite. Voi arăta mai întâi de ce anume trebuie să se ferească un istoric, ce fapte n-ar trebui cu niciun preț povestite. Apoi voi arăta ce are el de făcut ca să urmeze calea cea dreaptă și care-l duce la țintă, cum se cuvine să înceapă, ce rânduială ar fi mai potrivită cu povestirea faptelor, măsura de folosit în toate, ce anume ar fi bine să treacă sub tăcere, unde s-ar cere stăruit, unde să nu insiste, în ce cuvinte vor fi îmbrăcate ideile și cum se vor înlănțui ele”.

Cum se cere din partea unui satiric, Lucian de bună seama va începe cu greșelile pe care un istoric nu e cazul să se facă după ce bineînțeles nu se va opri asupra celor comune tuturor lucrărilor de literatură: „greșeli ținând și de felul în care sunt rostite ideile – de potrivirea cuvintelor – și de înseși aceste idei, și de tot ce-ar putea stânjeni scrisul. Stângăciile exprimării și nepotrivita îmbinare a cuvintelor sunt negreșit scăderi pentru orice scriere literară”.

Inclusiv istorică adaugăm noi, este vorba de forma prețuită în mod deosebit de stilistul Lucian, maestrul cuvântului scris.

Ca erori propriu-zise istorice ar fi de amintit întâi „cât de mare e greșeala acelora care nu se sinchisesc de istorisirea întâmplărilor ci își irosesc tot aducând laude cârmuitorilor și căpeteniilor de oști”.

Istoria de laudă constituie un zid gros, astfel că recurgând la o

comparaţie din domeniul muzici scrie: „Aş spune că între Istorie şi Elogiu se află un interval de două octave. Cel care înalţă laude nu se îngrijeşte decât de un lucru: să laude desfătându-l pe cel lăudat, chiar dacă numai cu preţul unei minciuni îşi atinge scopul. Desigur că lui puţin îi pasă se asta!”

Ideea este cea a lui Polibuis, istoricul grec la Roma: „Istoria însă nu poate niciun neadevăr, fie el cât de mic, tot aşa precum – după spusa medicilor – artera trahee nu poate primi nicio picătură”.

Cu toată introducerea făcută, sau parcă tocmai de aceea ca să nu fie rău interpretat se grăbeşte să arate deosebirea dintre compoziţia poetică şi cea a istoriei: „Acolo nimic nu stânjeneşte libertatea şi doar o singură lege-i stăpână: bunul-plac al poetului. El este stăpânit de zei, fiind pradă inspiraţiei muzelor. Dacă vrea să înhame nişte cai înaripaţi la vreun car sau dacă pune alţi cai să alerge pe luciul apelor sau peste vârfurile spicelor, prin aceasta nu supără pe nimeni”.

Din această cauză se săvârşeşte o nespusă greșeală dacă nu se pune „hotar între istorie şi poezie” „împodobindu-se istoria cu podoabele poeziei – vreau să spun cu legendele, cu laudele şi cu exagerările, care acesteia îi sunt fireşti!”

Lucian ţinteşte în defectele de totdeauna ale istoriei şi fiindcă pare că înfierează întrebuinţarea laudei nu se sfieşte să-i acesteia un oarecare drept: „Nu cer ca întotdeauna istoricul să ocolească lauda. Dar lauda trebuie să fie şi ea făcută la vreme potrivită şi cu măsură, ca să nu ajungă a stingheri judecata vremilor viitoare. Ca să fiu scurt regula care se cuvine rânduită va trebui satina seama de posteritate, aşa cum am să arăt puţin mai încolo. Uni cred că în istorie sunt îndreptăţiţi să deosebească două părţi; ceea ce place şi ceea foloseşte, introducând prin urmare ţi lauda operele istorice, sub cuvânt că astfel ele desfată şi-l învelesc pe cititori. Gândeşte-te, însă, cât de mult se abat de la adevăr istoricii de soiul ăsta. Mai întâi, ei fac o deosebire înşelătoare. Căci scrisul istoricului are ca ţintă „utilul”, „folositorul”, ceea ce doar porindu-se de la adevăr s-ar putea atinge”.

Deci adevărul înainte de toate. Deci nu desdătare şi nu intenţia

să atragă „dând la iveală adevărul, prea puţin va trebui să-i pese de frumuseţe”.

Istoricul să nu ţină seama de pleava societăţii ci „numai de cei care te ascultă ca nişte judecători, ba chiar pe Zeus! – ca nişte acuzatori”.

Cei ce nu vor ţine cont de respectivele sfaturi şi vor presăra istorica cu laude, poveşti şi linguşiri dulcege vor preface disciplina lor în ceva artificial asemănător cu un Heracle eroul, îmbrăcat într-o rochie purpurie, torcea lâna iar Omfale îl lovea cu sandala: „Ce poate fi mai caraghios decât să vezi o îmbrăcăminte nepotrivită cu trupul şi cate te supără la vedere, iar bărbăţia de semizeu a lui Heracle s-o vezi atât de înjosită sub înfăţişarea unei femei?!

După Lucian eroismul istoricianului se apropie de divinitatea semizeilor cum a fost şi bravul fiu al lui Zeus şi al Alcmenei.

Poate că mulţimea va admira felul de a scrie condamnat în cele de mai sus „dar puţinii oameni pricepuţi pricepuţi, pe care tu îi dispreţuieşti, au să se tăvălească de râs văzând absurditatea, nepotrivirea şi lipsa de armonie a unei asemenea opere”.

Cei lăudaţi fe multe ori vor şti să-şi dea seama de măsura laudelor aduse: „Astfel Aristobul, care a descris lupta ce avusese loc doar între Alexandru şi Porus, îi citea lui Alexandru mai ales aceste rânduri ale scrierii. Nădăjduia că-i va prilejui regelui o plăcere nespuşi. Născocise ca atare tot felul de vitejii, umflând peste măsură realitatea. În timp ce navigau pe fluviul Hydaspes, Alexandru apucându-i cartea, i-o aruncă în apă şi-i spuse lui Aristobul: „Tot aşa ar fi trebuit să te azvârl şi pe tine, fiindcă m-ai înfăţişat dând lupte atât de năzdrăvane şi ucigând elefenţi dintr-o singură aruncătură de suliţă”. La fel trebuie să se fi mâniat Alexandru şi atunci când n-a mai putut răbda îndrăzneala arhitectului care îi făgăduise să-i facă statuie din întreg munte Athos, astfel încât muntele să ia chipul regelui. Şi-a dat sea, a îndată că se află în faţa unui linguşitor şi n-a n-au vrut să-l folosească la alte lucrări, ca până atunci”.

Numai femeilor şi proştilor le place să fie lăudaţi: „Femeile acestea îşi închipuie că vor avea chipul mai plăcut dacă pictorul, zugrăvindu-li-l, le pune mai multă rimeneală pe obraji şi amestecă mult alb în vopdea”.

Mulţi istorici înfăţişeată în chip exagerat prezentul în speranţa că astfel vor trage foloase şi câştiguri de pe urma scrisului lor.

Astfel unii istorici din ţara Ioniei şi Ahaia înainte de a începe să-şi redacteze lucrarea istorică invocă inspiraţia muzelor, şi-şi aseamănă pe împărat cu Ahile iar pe regele perşilor cu Tersit. Mai departe îşi aduce laude şi fiindcă îşi înalţă în slăvi Miletul patria natală, se crede superior lui Homer care nu şi-a pomenit nici unde patria.

Altul se apucă să-l imite pe Tucidide, nu rar îl copiază: „Într-adevăr în zilele noastre uşor poţi întâlni istorici care-şi închipuie că scriu într-un chip vrednic de Tucidide dacă îi iau frazele şi le mai schimbi pe ici, pe colo; ca şi cum expresiile istoricului atenian – dacă mi-e îngăduit să spun aţar fi nişte petice pe care le coşi unul de altul!”

Nu sunt cruţaţi nici plagiatorii romani: „Poţi să te gândeşti câtă măreţie mai poate avea istoria şi cât de mult se potriveşte ea cu Tucidide, dacă împăezi o rostire attică cu vorbe italice, închipuindu-ţi că ar fi un tiv de purpură care împodobeşte o togă, armonizându-se pe deplin cu ea!”

Nu sunt demni nici filosofii de a scrie istorie fiindcă ei cu silogisme aparent înţelepte împodobesc laude pe cât de grosolane pe atât de caraghioase.

Alţi istorici se pierd în descriei „mai reci decât zăpada caspică şi decât gheaţa celtică”.

La fel se pierd în amănunte descriind regiuni şi peşteri sau răni cu totul de necrezut: „Povesteşte bunăoară, că un luptător a fost rănit la degetul cel mare de la picior, fapt care i-a adus pe loc moartea; de asemenea că, numai prin strigătele lui, generalul Priscus a ucis douăzeci şi şapte de duşmani”.

Critica adusă celor ce descriu mediul geografic nu este chiar întemeiată, de pildă ea constituie o mare deficienţă a cărţii lui Xenophon Anabasis, restrâns aproape total la descrierea evenimentelor.

Se mai găsesc istorici care voind să fie cu totul atici, folosesc o limbă atâta de curată încât schimbă numele romanilor în greceşte, şi totodată născocesc şi alte bazaconii. Astfel când scrie că Severianus s-a lăsat să moară de foame după ce nu a mâncat trei zile uită că omul poate răbda şi şapte uite de foame.

Se mai întrebuinţează expresii poetice cu totul nepotrivite, alături de multe cuvinte vulgare „încât istoricul nostru s-ar asemăna cu un actor de tragedie care la un picior şi-ar pune înaltul cotrun, iar la celălalt o sandală”.

Se pot vedea autori compunând introduceri strălucitoare la un cinţinut slab astfel că cititorii îşi zic conform vechii zicale: Un munte a născut un şoarece”.

E momentul să se ştie şi cum ar trebui istoria: „Dimpotrivă, trebuie ca toate părţile să se potrivească unele cu altele, să aibă cam acelaşi colorit, iar capul să se armonizeze cu restul corpului. Coiful nu se cade să fie din aur în vreme ce restul armurii stârneşte râsul platoşa fiind alcătuită din zdrenţe culese de peste tot sau din bucăţi de piele puterile cusute, laolaltă, scutul din trestie iar pulparele din şoric de porc”.

Acum Lucian din Samosata dă viaţă canonunul clasic elen, al armoniei şi al euritmiei, eon perfect realizat, asemenea unei statui de Fidias sau Praxiteles.

Nu uită nici erorile aparţinând de încurcarea localităţilor, sau de lucruri vrednice de a fi povestite doar la bărbiei, unde Samosata patria lui Lucian este mutată în Mesopotamia, făcându-l part sau locuitor al Mesopotamiei.

Un scriitor vorbim de moartea lui Severianus susţine că şi-a tăiat beregata cu cioburile unei cupe de sticlă ca şi când nu ar fi putut găsi un pumnal sau „o prăpădită de lance” pentru ca moartea să-i fie vrednică de a unui erou.

În ce priveşte panegiricul pus la întrecere cu Tucidide, va stoarce lacrimi „cu nemiluita, dar lacrimi de râs”.

Deşi promisese să dea sfaturi cum trebuie să se scrie istoria, Lucian îşi continua criticele. Astfel mulţi spun şi deslușesc asupra a ceea ce ar trebui trecut sub tăcere: Pe aceştia am putea să-i asemănăm cu cel care, în loc să privească statuia lui Zeus din Olimpia în întregul ei, în toată nobila şi marea ei frumuseţe, în loc s-o laude şi s-o descrie celor ce n-ar cunoaşte-o, s-ar minuna de linia dreaptă şi de suprafaţa netedă a piedestalului, de armonia soclului şi despre aceste lucruri ar fa lămuriri cu foarte multă grijă”.

Nu rar se pot auzi istorici cum după ce isprăvesc o luptă ca cea de la Europos se irosesc relatând despre nimicurile ce i s-au întâmplat unor ţărani sirieni: „În continuare istoricul nostru povesteşte că unul dintre acei ţărani plecase întâmplător şi el într-o călătorie prin tata maurilor, unde un frate a său era oştean. Urmează o lungă sporovăială şi nu ştiu câte deslușiri, cum că ţăranul acesta vânase în Mauritania şi văzuse mulţi elefanţi, care păşteau toţi laolaltă, iar un leu era cât pe-aci să-i mănânce. Mai aflăm ce peşti frumoşi a cumpărat el la Caesarea”.

Conclusia satiricului nostru e cât se poate de bine fundamentată: „Pe drept cuvânt am putea spune despre această tagmă de scriitori că nu privesc floarea trandafirului, ci cercetează cu de-amănuntul spinii de pe tulpină”.

Dar mai de râs se arată scriitorii care nu au ieşit din Corint nici până la portul său Kenkhrai şi totuşi se apucă să scrie negru pe alb: „Urechile merită mai puţină crezare decât ochii; scriu cele ce am putut vedea nu lucrurile auzite”.

Şi atunci începe să relateze despre balaurii parţilor, sau despre nişte şerpi vii groaznic de mari din Persia puţin mai sus de Iberia

(ultima este situaţia la sudul Caucazului deci evident la nordul Persiei). „Parţii-pretinde elâi ţin în timp ridicaţi, sus de tot, pe nişte prăjini foarte lungi, de care şerpii sunt legaţi. Iar când dau atacul, îi înspăimântă de departe pe duşmani cu şerpii aceştia".

Iată de ce au pierit mulţi soldaţi romani îngeiţiţi de balauri fapt văzut de scriitor în persoană „căci a privit bătălia de pe un copac înalt, unde se urcase fiind în afara oricărei primejdii".

În faţa unei astfel de gogomănii demne de baronul Münchhausen de mai târziu astfel că maliţiozitatea autorului nostru este chiar blândă, face caz de năcaz, dezvăluindu-şi ironia fină swiftiană: „Bine a făcut că nu s-a apropiat de monştri. Altminteri nu l-am mai avea astăzi pe acest uimitor scriitor, care cu mâna lui a săvârşit în războiul acesta mari şi strălucite fapte!"

Altul scrie în mai puţin de cinci sute de rânduri, toate cele petrecute de la început până la sfârşit în Armenia, în Siria, în Mesopotamia, lângă Tigru şi în Media şi fiindcă pretinde că a compus o scriere istorică nu se sfieşte că-i dea în titlu aproape „mai lung decât toată cartea: Povestirea lui Antiochianus, învingător la sfintele jocuri ale lui Apollon – cred că biruise printre copii la cursa stadiului cel lung – privitoare la isprăvile de acum ale romanilor, în Armenia, Mesopotamia şi Media".

A mai existat un altul carentocmise o carte de istorie privind faptele istorice încă neîntâmplate, făgădiund să mai scrie una despre India în introducerea căreia să vadă pe romani trecând fluviul Indus.

Referinţele lui Lucian privitor la astfel de elucubraţii aparţin de gândirea savantului elenist, de altfel rămase valabile până în zilele noastre: „Lipsa de cultură îi face pe scriitorii pomeniţi să dea la iveală numeroase nerozii. Ei nu văd cele ce sunt vrednice a fi văzute şi chiar dacă le-ar vedea n-ar fi în stare să le înfăţişeze cum se cuvine. Recurgând la imaginaţie, ei plăsmuiesc tot ceea ce-cum zice un proverb – îţi vine pe limbă în chip nepotrivit se laudă cu marele număr de cărţi alcătuite, dar mai ales cu titlurile lor. Căci aceste titluri sunt fără pereche de caraghioase: Atâtea cărţi despre victoriile partice ale

unui autor oarecare... Spun acestea nu atât pentru a lua în râs şi a batjocori aceste nespus de frumoase scriei istorice, ci pentru a fi folositor: căci astfel oricare va şti că se ferească de asemenea stângăcii sau de altele asemănătoare, va ajunge să stăpânească destul de bine arta de a scrie într-un chip cuviincios istorie sau – mai bine zis – va avea nevoie numai de puţină silinţă pentru o stăpânire desăvârşită a meşteşugului acestuia”.

În sfârşit ajungem să auzim şi despre însuşirile unui bun istoric, două îi vor fi neapărat trebuincioase: „Înţelegerea politică şi puterea de a lămuri”.

Fiindcă amândouă însuşirile nu pot fi dăruite de nicio artă se pune întrebarea la ce mai folosesc arta şi sfaturile ei. Desigur nu pentru a da naştere unor însuşiri inexistente, ceea ce înzestrează omul se când vede el lumina zilei deci sunt sau nu înnăscute. Deci: „Ar fi deci neîntemeiată vine ce ni s-ar aduce în legătură cu susţinerea noastră că am descoperit meşteşugul acestor lucruri atât de mari şi de anevoioase. Nu făgădium că vom scoate din oricine un istoric, dar afirmăm că vom arăta celui înzestrat cu minte multă şi bine desprins în ale scrisului căile cele drepte – de vor fi socotite astfel – pe care urmându-le, să poată ajunge la ţintă cât mai grabnic”.

În aceste pasagii Lucian din Samosata se ridică la înălţimi rar atinse de o minte umană în ce priveşte claritatea şi luciditatea judecăţii. Totodată conferă istoricului însuşiri înnăscute, ca poatului, harul divin misiunea atât de discutată de romantici iar la noi exemplificată prin personalitatea de profet a lui Haşdeu sau cea de apostol al neamului de către Nicolae Iorga, la noi.

După dascălul genial, fiindcă în banca lui stă Omenirea, Lucian omul cât de deştept şi înzestrat are nevoie ca să-şi însuşască un meşteşug sau învăţătură, de educaţia.

Acuma cere să i se dea şi lui un elev „înzestrat cu inteligenţă şi deosebit prin felul expreimării sale, privind pătrunzător, în stare să ducă la îndeplinire treburile obştii” şi din el va face un adevărat istoric.

De acum urmează realizarea portretului statuar al istoricului autentic după cum îl vede autorul nostru: „Vreau mai cu seamă să-şi rostească liber părerile, să nu-l înfricoşeze nimeni, să nu fie amăgit de nicio speranţă... Istoricul trebuie să zugrăvească lucrurile aşa cum s-au petrecut. Pe el nu se cuvine să-l înfricoşeze nici Cleon, măcar că-i atât de puternic în Adunarea Poporului şi că se bucură de mare autoritate la tribună... Singura îndatorire a istoricului este aceea de a ne înfăţişa evenimentele. Dar acest lucru nu l-ar putea înfăptui câtă vreme, fiind medicul lui Artaxerses s-ar teme de el sau ar trage nădejde că regele are să-i dăruiască un veşmânt de purpură, o salbă de aur şi un cal din Nisaion, ca răsplată pentru laudele prin care, cu scrisul său, îl va fi ridicat în slăvi. N-ar fi săvârşit o asemenea faptă nici Xenofon, istoricul cel nepărtinitor, nici Tucidide. Chiar dacă nutreşte vreo vrăjmăşie, istricul nostru crede că întâietatea se cuvine binelui obştesc, astfel că nu dă curs urii personale, ci înfăţişează în primul rând adevărul”.

Dintr-un condei iată după Lucian cum trebuie să fie un istoric: „curajos, incoruptibil, independent, iubitor al vorbirii neprefăcute şi al adevărului”.

Ca şi Polybuis, Lucian Crede că istoricul trebuie să slujească înainte de toate adevărul şi numai adevărul. Fidel al acestui sacru principiu se mai adaugă şi alte caracterizări: „După cum am arătat cugetarea istoricului trebuia să-şi aibă drept ţintă sinceritatea şi adevărul. Tot astfel primul şi singurul scop al limbii folosite de el trebuie să fie acela de-a lămuri în chip potrivit evenimentele şi de-a aşterne cât mai multă lumină asupra faptelor. Nu se cuvine ca să folosească vorbe de neînţeles, fără circulaţie sau rostite în pieţe ori prin cârciumi, ci e bine să rostească doar acele cuvinte care, fiind înţelese de mulţime, să se bucure deopotrivă de încuviinţarea oamenilor învăţaţi. Poate să-şi împodobească stilul cu figuri, însă neîmpovărătoare şi necăutate. Căci altminteri ceea ce scrie s-ar asemăna cu un terci prost gătit”.

Iar revine la raportul dintre istorie şi arta poetică, desigur „cugetarea istoricului se cuvine să-şi însuşească şi din arta poeziei ceva luând şi din calităţile poeţilor întrucât şi istoricul grăieşte cu măreţie şi cu avânt” deci să aibă ce se numeşte stil, calitate complet neglijată spre

marele detriment al operei sale de acelaşi Polybius care din acest punct de vedere a scris o istorie pragmatică şi anticalofilă.

Desigur când istoricul descrie o luptă pe uscat sau mare îşi va lăsa pânzele umflate de suflul poetic dar „cu toate acestea un istoric, când vorbeşte, trebuie să fie cu picioarele pe pământ. El se poate ridica, desigur, până la frumuseţea şi măreţia celor ce se cer povestite, căutând să-şi însuşească cât mai mult şi calităţile poeziei şi ale istoriei, fără însă va lăsându-se peste măsură pradă entuziasmului, să-şi piardă însuşirea proprie. De bună seamă că s-ar găsi atunci în primejdia de a-şi întuneca mintea şi de-a fi stăpânit de furia poetică a koribanţilor”.

Şi iată remarca directă: „Ar fi de dorit ca stilul – pedestraş – să ţină grăbit pasul cugetării – care merge călare – şi să-i apuce şi şaua, ca să nu fie lăsat în urmă de alergarea calului”.

Îşi permite să recomande o metodă din repertoriul, îl credem propriu: „După ce-a adunat întreg materialul sau cea mai mare parte a lui, e bine să înjghebeze simple notări, alcătuind un trup care poate să nu aibă încă frumuseţe şi să fie nearticulat. Apoi, după ve-şi va fi rânduit datele culese, poate să adauge şi frumuseţea, să-şi coloreze vorbirea, să presare figuri de stil în scrierea sa şi totodată să dea un ritm textului”.

Recurge şi la o frumoasă comparaţie, puternică în efect: „Ca să fiu scurt el trebuie să se asemene cu Zeus din Homer, care proveşte când spre pământul tracilor cei desprinşi să călărească, când spre ţinutul mysienilor. Tot aşa trebuie să facă şi istoricul. Să-şi arunce privirile şi către concetăţenii săi arătându-ni-i cum îi apar lui când îi vede de la înălţime şi apoi să privească şi către perşi, sau – dacă se află într-o încăierare – şi către unii şi către unii şi către alţii, în acelaşi timp”.

Istoricul trebuie să pună măsură în toate, „pentru a nu fi nici plictisitor sau lipsit de gust, nici na răbdător ca un tânăr”.

Conform stilului lucianesc se pregăteşte apoteoza celui vizat cu o măiestrie rar construită atât de perfect: „Îi cer mai ales o inteligenţă

limpede ca o oglindă lucitoare, cu centrul bine fixat. Aşa cum primeşte lucrurile aşa să le şi înfăţişeze, aşa să le răsfrângă dezvăluindu-le, fără să-şi schimbe nici culoarea, nici forma”.

Şi apoi cununa de lauri împletită din razele aurite ale lui Phoebus: „Rezumând, se cuvine să-l considerăm pe istoric asemenea lui Fidias, Praxiteles şi Alcamenes sau oricărui alt artist vestit, Mici aceia nu produceau ei înşişi aurul, argintul, fildeşul sau celelalte materiale cu care lucrau, ci le aflau gata pregătite spre a le folosi, fiind puse la îndemâna lor de către eleni, atenieni sau argieni. Ei nu făceau decât să dea formă acestor materiale, tăind fildeşul cz ferestrăul, lustruindu-l, lipindu-l, proporţionându-l şi punând peste el aur. Meşteşugul lor era să lucreze materialilul în chipul cel mai potrivit. Aşa stau lucrurile şi cu îndeletnicirile istoricului. Se cuvine ca el să ne înfăţişeze întâmplările cu o cât mai mare limpezime. Iar când ascultătorului i se pare că vede în faţa ochilor cele ce i se povestesc şi îşi dă apoi încinviinşarea prin aplauze, atunci putem socoti că lucrarea este izbutită şi vrednică să culeagă kaudele ce se cuvin unui Fifias al istoriei”.

Câteva îndrumări şi la felul cum este de nevoie să se redactaze o lucrare deci insistă asupra Metodei de lucru. Istoricul poate să renunţe la prefaţă iar dacă adaptă un exordiu să nu pomenească mai mult de două lucruri, şi nu trei cum fac retorii. Introduceri bune au făcut Herodot sau Tucidide de care scria mai înainte că scria o lucrare ca să înfrunte veşnicia deci terimite la cultul marilor valori ale trecutului, cuminţia lui cum o nimeşte poetul Eminescu.

Naraţiuena va fi expusă cu limprezimea cristalului: „Istoricul trebuie să realizeze o expunere închegată şi întreagă”. Dintre toate concizia este cea mai folositoare deci multe trebuie lăsate la o parte: „Când îţi chemi bunăoară, prietenii la masă şi ai pregătit de toate, între prăjituri, păsări, mistreţi, iepuri, ugere de purcea şi nenumărate mâncări alese n-ai să te apuci s-aşezi şi scrumbie sărată sau fierturi de zarzavat numai pentru că le ai şi pe acelea la îndemână. Le vei lăsa deoparte pe cele de mai puţin preţ”.

Şi când e vorba de conciziune cine îi poate servi mai bine ca

modele decât Homer, „mărinimosul” şi Tucidide „pe el, deşi merge în pas alergător, îl ţine-n loc mulţimea întâmplărilor”.

Nu este contra redării discursurilor, cum ar fi fost când de pildă cuvântarea lui Pericle a rămas nemuritoare prin pana lui Tucidide dar şi aici dă câteva sfaturi bune: „Dacă e nevoie să înfăţişeti un vorbitor în primul rând dă în aşa fel ca vorbele rostite de el să se potrivească cu acel personaj şi să convingă împrejurării. Dă-le apoi o cât mai mare lumpezime: ţi-e îngăduit de data aceasta să foloseşti stilul oratoric şi să-ţi arăţi meşteşugul în arta cuvântării”.

Lauda şi dojana la fel să o folosească cu măsură: „Dacă vei proceda în alt chip, vei fi dojenit ca şi Theopompos căruia i se aduce învinuirea că vorbeşte cu multă răutate despre cei mai mulţi oameni amintiţi în istoria sa, parcă s-ar îndeletnici anume cu asta; ceea ce face ca lucrarea lui să pară mai curând un rechizitoriu decât o scriere istorică”.

Să nu urmărească folosul momentului ci să privească timpul în întreaga sa durată să scrie istoria mai mult pentru cei ce vor veni. Ca să-şi pătrundă şi mai bine rostul le dă pilda arhitectului din Cnidos: „Clădind turnul din Faros construcţia cea mai măreaţă şi mai frumoasă ce s-a zidit vreodată pentru a da lumină corăbierilor ce plutesc departe de ea; lumină menită a-i împiedica să nimerească în Paraitonia, un loc zice-se foarte periculos – arhitectul şi-a săpat numele în piatră şi pe deasupra, pentru a tăinui inscripţia, a pus un strat de tencuială, pe care a scris numele regelui din acea vreme. Căci ştiaceea ce s-a şi întâmplat! – că după un foarte scurt răstimp, literele arătând numele refugelui vor cădea odată cu tencuiala şi vor scoate la iveală următoareşe cuvinte: „Sostratos, fiul lui Dexifanes din Cnidos, în cinstea zeilor care mântuiesc pe corăbieri”. Nici artistul aceste nu se uita la vremea lui sau la răstimpul, atât de scurt, al vieţii sale, ci-şi aţintea privirile spre ceea ce e acum şi va rămâne de-a pururi, câtă vreme va dăinui turnul şi va dura meşteşugul său”.

Descoperim un Lucian de proporţii de-a dreptul magnifice, demn de a fi cinstit cu iubirea noastră cerească adică a Afroditei Urania, în eternitate.

Finalul este înălţător, simfoie executată de orgile văzduhului: „Aşa trebuie scrisă istoria: întemeind-o numai pe adevăr şi cu nădejdea doar în viitorime, fără a-i linguşi pe cei de azi şi fără a-i măgului prin laude. Iată modelul şi norma compunerii unei lucrări istorice care să se învrednicească de numele aceste. Dacă unii istorici se vor lua după rânduielile amintite, scrierea noastră îşi va fi atins scopul. Iar de nu, ne vom fi rostogolit şi noi butoiul pe Craneion”.

Putem să respectăm şi mai mult dialogul lui Lucian din Samosata. Cum trebuie să se scrie istoria, în timpurile noastre când adevărul este strident călcat în picioare şi istoria serveşte minciuna la masă, cum zicea Vlahuţă, cu regele adică marii conducători ai popoarelor de fapt nişte penibili homuncului dacă nu sunt bestii roşii.

De unde se poate vedea că odată cu progresele tehnicii şi ale civilizaţiei raportat la evul lui Lucian spiritul uman a suferit un grav regres, întemniţarea lui nu a fost ca astăzi niciodată mai crâncenă.

Omul a ajuns să zboare în lună dar pe pământ e mai rob ca oricând.

Mesajul lui Lucian pledează şi pentru libertatea spiritului uman în general nu numai al istericului, de aici măreţia concepţiei sale despre om şi cosmosul său, avariat grav în contemporaneitatea noastră. Ară a ticăloşilor bine o defineşte, scriitorul Marin Preda.

14. Despre dans

Dialogul are loc între Lykinos şi Craton. Primul se plânge că prietenul său Craton învinuind dansul şi arta de a dansa, face o mare greşeală, se abate de la calea dreaptă împotriva celui mai de preţ al vieţii.

Craton îi reproşează faptul de a fi uitat pe scriitorii din vechime pentru ca în schimb „azi în trândăvie. Să asculţi cântecul flautului sau să iei seama la câte un bărbat moleşit ce se împăunează cu un veşmânt

uşor şi nu roşeşte de cântările-i desfrânate?”

Bărbatul respectiv le imită pe femeile cele mai neruşinate de odinioară ca Fedra, Partenope, Rodope, „şi săvârşeşte, în isonul instrumentelor, cu îngânări din gură şi cu bătăi din picior, toate cele ce-ţi spusei”.

Deci îi reproşează că-şi pierde vremea cu astfel de reprezentaţii şi că e foarte mâhnit când constată „că-i dai uitării pe Platon, pe Chrysipp şi pe Aristotel şi că trândăveşti şi tu, cum fac cei ce-şi gâdilă ureche cu un fulg”.

Dacă nu doreşte să fie cu totul îndepărtat din rândurile oamenilor de irspravă atunci vă trebuie să alcătuiască o apărare solidă înaintea celorlalţi cărturari: „Iar pe viitor bagă de seamă să nu ajungi pe nesimţite, din bărbat cum erai înainte, vreo lidianp sau vreo bacantă”.

Poate o vină o au şi cei din jurul său că l-au lăsat ademenit de sirenele din teatru când Homer ca să-şi apere amenii din ghiarele sirenelor le-a pus ceară în urechi: Tu însă, îmi pari robit în întregime; până şi ochii îţi sunt robiţi”.

Răspunsul lui Lykinos vine senin de tot, ca unul ce ştie că dreptatea este de parte să: „Vai, Craton! Ce dinţi ascuţiţi are câinele pe care-l asmuţi asupra mea! Şi totuşi, pilda ce mi-ai dat mai adineauri-asemuirea cu lotofagii şi sirenele – îmi pare nepotrivită pentru starea mea de acum, întrucât cei ce se înfruntă din lotus şi aud glasul sirenelor primesc moartea drept pedeapsă, pentru vina de-a fi mâncat şi de a-şi fi plecat urechea. Pe câtă vreme eu, în afară de plăcerea pe care o simt, cu mult mai mare decât a celor despre care îmi vorbeşti, am parte de un sfârşit bun. Eu nu sunt ameninţat de primejdia de a-mi uita căminul ori de a-mi nesocoti îndatoririle. Dacă e să vorbesc fără ocolişuri, eu de la teatru mă reîntorc cu mult mai înţelept aşa încât privesc cu o pătrundere mai mare lucrurile vieţii. Mi se pare potrivit a-ţi aminti însuşi versul lui Homer, care ne spune că privitorul s-a întors desfătat şi cu ştiinţă sporită”.

Şi ca să vadă dacă cumva Craton critică ceva ca ruşinos şi vrednic de dispreţuit cunoscut de el îl întreabă dacă a asistat la reprezentaţii de dans ca astfel să poată sta de vorbă de la egal la egal. Ce afirmă Craton este caracteristic nu numai pentru el: „Asta îmi mai trebuie acum, când am o barbă atât de mare şi părul încărunţit, să mă aşez printre femeiuşti şi printre privitorii aceia nebuni, să bat din palme şi să încuviinţez prin strigăte fără rost deşertele schimonoseli ale unui ticălos”.

Likinos doreşte să-l lămurească pe partnerul său de discuţie astfel ca până la urmă să se grăbească să ocupe un loc bun de unde să asculte şi să privească totul cu de-amănuntul. Fiindcă prietenul protestează, Lykinos îi cere să-i îngăduie să-i vorbească puţin despre dând şi începe într-o adevărată definiţie apologetică: „Să-ţi arăt frumuseţile lui şi să-ţi spun că e nu numai desfătător, ci şi folositor pentru noi cei ce-l privesc? Câtă ne învaţă el, desăvârşindu-ne! Cum mlădiază sufletele spectatorilor! Căci el îi deprinde cu privelişti minunate şi le încântă şi desfată auzul, arătându-le un fel de frumuseţe din care şi sufletul, şi trupul se împărtăşesc. Când săvârşeşti toate acestea cu ajutorul muzicii şi al ritmului, nu dojană ci laudă ţi se cuvine!”

Puritatea sufletească a lui Lykinos ne-ajută să pătrundem în marea lumină din inima lui Lucian, interiorul său ridicat în marmora cerului pur şi curat ca apa cristalului la izvoare. Asemenea oricărui autentic artist satiric, batjocura şi biciuirea constituie o mască sub care ascunde un mare sentimental senzitiv până la extrem, în iubirea lui după absolut, idealistă dar deloc utopică.

Poet şi estet, Lucian din Samosata scrie un tratat asupra dansului demn de orânduit printre cele mai valoroase în materie: „Cei vâre vorbesc despre obârşia dansului şi înfăţişează adevărul adevărat ar putea să-şi spună că dansul a început odată cu lumea şi că s-a născut odată cu bătrânul Eros. Mersul astrelor, legăturile ce există între planete şi stelele cele nemişcătoare, însoţirea lor armonioasă şi potrivirea lor cu atâta rânduială au fost pilde pentru dansul cel dintâi. Încetul cu încetul dansul s-a dezvoltat şi, tot propăşind, pare-se că a ajuns la desăvârşire şi a devenit o artă de seamă, alcătuită în chipuri

felurite, care reuneşte toate genurile de armonie şi talentele mai multor muze”.

Lucian se referă la teogonia lui Hesiod, Geneza antichităţii elene, în ea aflăm că din haos cei dintâi s-au născut Gaia şi Eros, iubirea. Aceasta din urmă constituie atracţia dintre stele deci cam ce Pitagoras socoteşte a fi muzica stelelor. Dante îşi încheie Paradisul deci monumentala trilogie cu un vers-imnic adresat aceleaşi forţe mişcătoare a universului, Iubirea.

Eminescu şi mai pe urmă Paul Valéry citează des în cântecele lor tainica melodie cosmică bazată pe atracţia iubirii. Aşa dar dansul copiază armonia legăturilor dintre planete şi stelele cele mişcătoare după definiţia prezentată a lui Lucian din Samosata.

În continuare purcede la un original istoric alcătuit propriu-zis din tablouri mitologice, cel dintâi aminteşte pe Rhea (mama lui Zeus şi soţia lui Cronos tatăl ce-şi devora copiii) fermecată de arta dansului „i-a pus pe coribanţi să danseze în Frigia iar pe cureţi în Creta şi că a dobândit mari foloase de pe urma arteei acestora. Căci dănţuind în jurul lui, l-au scăpat pe fiul acesteia Zeus… Fiindcă datorită dansului lor a scăpat el (n.n. Zeus) de dinţii părintelui său. Ei dănţuiau înarmaţi şi, în timp ce-şi urmau dansul, izbeau în scuturi, sărind ca scoşi din minţi de o pornire războinică”.

Prin această minunată tradiţie „cretanii cei mai viteji s-au dedat cu râvnă mare acestei îndeletniciri şi au ajuns dănâuitori minunaţi – şi nu numai oamenii de rând, dar şi cei de neam regesc, care socoteau că lor li se cuvine primele locuri”.

Să nu trecem chiar fără să ne oprim lângă „teatrele” palatelor minoice din Cnossos şi Festos, pe scena lor înconjurată de trepţi şi propilee gigante se executau din timpuri memorabine dansurile şi cântecele rituale. Astfel că însăşi Homer nu se sfieşte când îl laudă pe Meriones să-l numească dănţuitor. Acesta „datorită meşteşugului, se făcu atât de vestit, încât de iscusinţa lui aflară nu numai grecii, ci înşişi troienii, împotriva cărora lupta. Ei au văzut desigur în timpul luptelor sprinteneala acestuia şi mlădierea lui armonioasă, dobândită prin dans.

Cam aşa se exprimă poetul: „Cât de dănţutor îi fi, dar suliţa-mi, Meriones, te-ar fi doborât”. Şi totuşi nu l-a doborât, fiindcă desprins în acel dansului, bănuiesc că se ferea lesne din calea suliţelor zvârlite împotriva lui”.

Astfel se adresează troianul Aeneas lui Meriones în Iliada cântul XVI între versurile 580 – 605, Homer povesteşte cum Merione după ce-a omorât pe-alesul oştean Laogonos, al lui Onetor fecior, acesta din urmă slăvit în Troia ca un preot al lui Zeus pe muntele Ida, este atacat de Eneas cu o suliţă”. Dar Merione zărindu-l în faţă-i se pleacă-nainte / Şi se fereşte uşor, iar suliţa dincolo-i cade / Şi se-nfige-n pământ”.

În traducerea lui Murnu vorbele lui Eneas mânios că nu şi-a atins ţinta sună cam aşa: „Hei, Merione, la joc eşti îndemânatec dar dacă / Te nimeream, eu jocului tău puneam capăt / Numaidecât /.

Dintre alţi eroi distinşi în arta dansului nu poate rămâne neamintit Neoptolemos feciorul lui Ahile: „Artei acesteia el i-a mai adăugat un nou gen măreţ, căruia i s-a spus – după numele lui Pyrrhus – pyrrhicul”. Îmi închipui că Ahile aflând despre această destionicie a fiului său a simţit mai multă bucurie decât atunci când se gândea la frumuseţea trupească şi tăria feciorului său. Într-adevăr, iscusinţa la dans a lui Pyrrhos birui în cele din urmă Troia care până atunci nu putuse fi cucerită; şi-o nimici până în temelie”.

La fel Lacedemonienii, cei mai viteji dintre greci, au învăţat de la Castor şi Pollux să danseze caryaticul, un dans originar din Caryai în Laconia. „Tot ceea ce ei Săvârşesc o fac în tovărăşia muzelor, şi asta într-atâta încât locuitorii Lacedemonei chiar şi luptele le poartă în sunetul flautului, în mişcări ritmice şi cu pas cadenţat”.

Semnaul luptei este dat prin flaut iar după ce-au încheiat-o o termină tot printr-un dans „în mijlocul lor se aşază un flautist care le cântă bătând măsura cu picioarul”.

De reţinut este descrierea vestitului dans lademonian, mai mult ritual decât artă în înţelesul său de astăzi: „Tinerii se înşiruie unul în urma altuia şi merg executând tot felul de figuri, cu respectarea

măsurii. Câteodată mişcările lor gimnastice sunt războinice, pentru ca puţin după aceea, ele să se prefacă în acele figuri de dans îndrăgite de Dyonisos şi de Afrodita”.

Să se observe că la Lucian dansul corespunde în mare măsură pantomimei atât de îndrăgită de romani, încă odată ne atrage atenţia să prin el ne găsim în plină epocă romană a elenismului.

Dintre acestea îmbiind prin cântec pe zei să petreacă şi să danseze să remarcă Lanţul: „Îl danzează laolaltă flăcăii şi fecioarele, înşiruindu-se unul după altul, de parcă ar fi cu adevărat un lanţ. Conducătorul este un efeb, care face sărituri vitejeşti, cum va face mai târziu în război. Vine apoi o fecioară, care, mai potolit le învaţă pe tovarăţele ei cum să dănţuiască. În felul acesta lanţul ajunge să fie o împletire de sfială şi bărbăţie. Gimnopediile sunt un dans lacedemonian asemănător”.

În operele lui Homer, Hefaistos reprezintă pe scutul lui Ahile dansul compus de Dedalos în cinstea Ariadnei iar în Odiseea Ulise ajungând la fericitul popor al faiacilor „făpturi delicate ce-şi duceaz traiul în cea mai mare fericire” a admirat la ei, nespus de mult, „dansul priveliştea oferită picioarelor lor, care se mişcau uluitor de repede”.

În Tesalia locuitorii se desprinseră într-atâta cu dansul încât îşi numeau conducătorii şi strategii drept căpetenii ai dansului: „Vorbesc despre aceasta inscripţiile statuilor ridicate de ei unor oameni de mare vază. Se spune: „Cetatea l-a ales pe cutare căpetenie a danţului”. Sau: „Poporul înalţă această statuie lui Eilation pentru că a dănţuit bine în luptă”.

Astfel ajungem şi la sacralitatea dansului, descrisă în primul rol cu rol iniţiatic: „Trec cu vederea faptul că în vechime, nu exista nicio iniţiere fără dans. Şi nu ne putem îndoi cum că Orfeu şi musaios, cei mai buni dănţuitori de odinioară, când au împăntenit tainele, au statornicit, ca pe un lucru minunat legea după care iniţierile trebuie să fie însoţite de ritm şi dans. Şi chiar aşa se petrec lucrurile dar despre taine nu trebuie să vorbească nimic ca să nu le afle profanii. Ştie, însă toată lumea că despre cei care dau pe faţă tainele se spune că

dănţuiesc în afara templului”.

Nu poate lipsi nici sanctuaral luminos al Delosului, închinat lui Apolo pe locul unde mama lui Latona l-a născut pe el şi sora sa Artemisa cu jertfele ce se duceau în el: „În slujba care se făcea cu prilejul jertfirilor, dansul şi muzica îşi aveau întotdeauna partea lor. Se adunau laolaltă copiii în coruri, la sunetul flautului şi al ceterei, unii danţând, iar alţii-cei mai deosebiţi, aleşu printre ei – însoţind dansul cu o pantomimă. Cântecele, alcătuite pentru coririle despre care îţi vorbesc, purtau numele de hyporcheme. Poezia lirică e plină de atare compoziţii”.

De la eleni trece alte popoare: „Indienii când se trezesc din somn, odată cu ivirea zorilor, se închină soarelui, dar nu aşa cum facem noi, care. Dacă sărutăm mâna zeului ne socotim ruga desăvârşită. Ci ei întorcându-şi privirea spre răsărit, salută soarele prin dansuri, cu mişcări executate în tăcere. Ei imită astfel dansul zeului. Iată ce-nseamnă la indieni rugăciunea dănţuire şi sacrificiu. În chipul acesta îl imunează ei pe zeu, închinuindu-i-se de două ori pe zi: când răsare şi când apune soarele”.

Apoi etiopienii: „de câte ori fac războaie, le fac cu ajutorul dansului. Acolo la ei, niciun bărbat n-ar azvârli o săgeată, mai înainte de-a fi executat un dans în care însă fiecare ia o înfăţişare ameninţătoare, aşa ca prin dansul lui mai întâi să-l înfricoşeze pe vrăjmaş”.

Iată la egipteni înţelesul străvechei legende a lui Proteus rege egiptean: „Acesta era un dănţuitor, om priceput în arta imitaţiei, iscusit în a executa tot felul de figuri şi în stare de a se preface în orice. Astfel, datorită iuţelii mişcărilor sale, Proteu putea să imite apa care curge, izbucnirea năprasnică a focului, sălbăticia leului, mânia panterei, clătinarea unui copac, într-un cuvânt orice dorea”.

Proteus se arată a fi un adevărat personaj blagian „mitologia preface în mistere tot ceea ce adună „astfel Proteus” face să se preschimbe în orice lucru pe care-l imita”.

Dansatorii contemporani lui Lucian în nemaipomenita lor repeziciune îl imită pe Proteu, iar Empusa „după cum arată mitologia se preschimba în fel şi chip, a fost o femeie cam tot de soiul ăsta”.

La Romani exista un dans plin de nobleţe, jucat în cinstea celui mai războinic dintre zei, Ares. Îl executau sacerdoţii salieni (un ordin de preoţi ai lui Ares încă de pe vremea lui Numa Pompiliu se zicea că ar fi păzit un scut căzut din cer) fiind vorba „de un dans plin de nobleţe şi de cucernicie”.

Bithynii au o legendă asemănătoare şi anume zeul lor războinic Thriambos se îndeletnicea cu meseria de a-i învăţa pe alţii cum se mânuiesc armele dar nu mai după ce întâi scotea din ei perfecţi dansatori.

Revenind la Dionysiile şi serbările lui Bacchus, acestea se desfăşurau toate prin dans, mai ales sunt de amintit trei forme: kordax, sikinnis şi emmelia: „Mulţumită acestei arte îi supuse Dionysos pe tyrrhenieni, pe indieni şi pe lidieni. Înfrângerea unor neamuri atât de războinice o pricinuiră cetele lui de dansatori”.

După aşa o prezentare legendară, adevărat Legende des siècles lucianez, autorul nostru îi poate reproşa prietenului ca pe-o nelegiuire vina de a nu pricepe meşteşugul zeiesc şi tainic al dansului, „îndrăgit de atâţia zei şi care se desfăşoară în cinstea lor”.

Şi ca să-i împlinească lauda apoteotică se întoarce iar la poeţi şi începe cu cel mai vechi şi mare dintre ei Homercând glăsuieşte astfel în versurile lui: „Unuia zeul îi hărăţi iscusinţa războinică pe câtă vreme altuia îi dădu dănţuitul şi cântecul cel fermecător” căci fără îndoială, fermecător lucru este acel cântec ce se însoţeşte cu dansul. Un dar mai presus nu pot face zeii cuiva! Homer pare-se, crede că două sunt îndeletnicirile omeneşti: războiul şi pacea. Războiului el îi opunea numai aceste două arte: cântecul şi dansul, ca fiind cele mai frumoase”.

Hesiod scrie nu pe spusele altuia ci pe ce văzuse cu ochii săi „cum că muzele dănţuiesc odată cu ivirea zorulor. El socoate că le aduce lauda cea mai mare când spune: „Muzele dănţuiesc cu picioarele

lor gingaşe în jurul izvorului cel cu ape viorii, încingând hora împrejurul altarului tatălui lor. Tu încă, nobilul meu prieten, te războieşti, ca să zic aşa, cu zeii când acoperi de ocări dansul”.

Din acest nobil Simposion nu putea lipsi înţeleptul Socrate, aşa numit de zaul pitic: „El nu s-a mărginit doar să laude dansul ci socotea de cuviinţă să-l şi înveţe... Dădea cea mai mare însemnătate cadenţei, farmecului izvorât din muzică, măsurii eleganţei în mişcări... Merse într-adevăr să înveţe lucruri cu mult mai mărunte. Merse, la şcolile cântăreţelor din flaut, socotind că nu e lucru de dispreţuit să ia câteva lecţii serioase de la Aspasia. Dar dansului pe care o vedea el se afla pe atunci abia la începutul dezvoltării ei şi n-avea încă marea frumuseţe la care-a ajuns astăzi. Dacă i-ar fi fost dat lui Socrate să vadă pe aceia care, în zilele noastre, au înălţat dansul pe culmi, sunt încredinţat că ar fi părăsit toate celelalte îndeletniciri ale sale şi şi-ar fi închinat întreaga activitate contemplării dansului, iar pe copii i-ar fi pus să înveţe dansul înaintea tuturor celorlalte lucruri”.

Fiindcă prietenul lăudase tragedia şi comedia îi aminteşte că în fiecare din ale există un anumit fel de dans... Există chiar subiecte comune tragediei şi dansului, „tragedia nu se deosebeşte cu nimic de dans, afară doar că temele tratate de dansatori au mai multă varietate şi o mai mare bogăţie de întâmplări admiţând nenumărate schimbări”.

Dacă dansul nu e îngăduit la jocurile publice asta se datorează faptului că agonoteţii îl consideră prea vrednic de cinste ca să mai fir supus vreunei judecăţi: „Nu mai pomenesc că o cetate din Italia, cea mai însemnată dintre cele de obârşie chalcidiană, l-a rânduit printre jocurile sale publice, spre a le fi podoabă celorlalte”.

Dar el nu doreşte să urmeze pe mulţi istorici ai dansului care” au acordat o foarte mare atenţie, în scrierile lor, înşiruirii tuturor felurilor de dans, făcând o listă a numelor lor, desluşind firea dansurilor şi pomenindu-i pe cei ce l-au născocit, deoarece socoteau că în felul acesta vor dovedi cunoştinţele lor adânci”.

Lucian nu doreşte să fie pedantul enciclopedist atât de la modă în elenism ci pur simplu să laude dansul, cum a ajuns el la desăvârşire

pe vremea lui August: „S-ar putea spune despre primele dansuri că eu fost rădăcina şi temelia acestei arte. Dar floarea şi rodul ei cel mai desăvârşit s-au format pe deplin abia în vremea noastră. Şi tocmai despre ele am să-ţi vorbesc acum. Las deoparte dansul thermaystris, cocorul sau celelalte genuri, care n-au nicio legătură cu dansul de azi. Şi forma frigiană-bună pentru chefuri, ospeţe şi pentru oameni chercheliţi, dans jucat adesea de bădărani, la ţară. Cu sărituri foarte obositoare şi însoţit de cântecul unei flautiste-şi această formă de dans o las deoparte dar nu din pricină că n-aş cunoaşte-o ci pentru că nu există nicio legătură între ea şi dansurile de astăzi. Şi Platon în Legile sale laudă unele aspecte ale dansului, iar pe altele le veştejeşte cu străşnicie. El împarte formele dansului după desfătarea prilejuită şi folosul adus, respingându-le pe cele necuviincioase, dar preţuindu-le şi admirându-le pe celelalte”.

Nu va mai continua să lungească vorba cu dansul în cine ci se va ocupa cu calităţile dansatorului „în ce fel se cuvine să se exerseze, ce trebuie să înveţe şi cum poate să ajungă stăpân pe meşteşugul său”.

Arta dansului presupune „multe şi felurite cunoştinţe: nu numai muzica, dar şi ritmul şi metrica şi, îndeosebi ceea ce te încântă pe tine, filosofia, atât cea fizică, cât şi cea morală...”

Mai mult dansul nu se fereşte de retorică, nu-i străin de pictură sau sculptură: „Se ştie că dansul imită în special armonia liniilor, cu atâta măiestrie încât în privinţa asta nici Fidias, nici Apelles nu par să-i fie mai presus”.

Dansatorului i se cere să câştige bunăvoinţa Mnemosynei şi fiicei sale Polymnia şi să nu-i rămână nimic neştiut, memoria trebuie să-i pună la îndemână toate cunoştinţele: „Lucrurile cele mai de seamă în meşteşugul dansatorului sunt ştiinţa imitaţiei, puterea de-a exprima tot ceea ce doreşte să arate, iscusinţa fe a-şi înfăţişa desluşit gândurile, de-a lămuri lucrurile lipsite de limpezime. Unui dansator nu i s-ar putea aduce o mai mare laudă decât aceea ce se desprinde din spusele lui Tucidide, când acesta face elogiul lui Pericle: „Cunoştea cele ce trebuiau săvârşite şi era în stare să le arate desluşit. Prin termenul „desluşire” înţeleg limpezimea gesturilor”.

Izvorul cel mai de seamă a inspiraţiei şi-l trage din istorie veche: „E nevoie s-o cunoască în întregime, începând cu haosul şi cu prima clipă în care s-a ivit lumea, până la cele ce s-au întâmplat cu regina Egiptului, Cleopatra. Întinsa cultură a dansatorului va îmbrăţişa întreg intervalul acesta de timp. Vom cere de la el să ştie tot ce s-a întâmplat între aceste două momente-bunăoară castrarea lui Uranos, naşterea Afroditei, lupta titanilor, naşterea lui Zeus, înşelăciunea Rheei, vicleşugul cu piatra, înlănţuirea lui Cronos, împărţirea moştenirii între cei trei fraţi”.

Şi pe mai departe Lucian crede că dansatorul trebuie să aibă cunoştinţe temeinice despre întâmplări ca: „Răscoala giganţilor, furtul focului, zămislirea omului, osânda pe care-a primit-o Prometeu, forţa celor doi Eros, rătăcirile insulei Delos, durerile de naştere ale lui Leto, omorârea lui Python, cursele întinse de Tithyos şi descoperirea centrului pământesc datorită zborului vulturilor”.

Nu poate fi ignorat Deucalion şi naufragiul cel mare, rătăcirile Demetrei, „găsirea Corei, ospitalitatea lui Keleos, descoperirea agriculturii de către Triprolem, cultivarea viţei de vie începută de Icarios, nefericirea Erigonei, cele întâmplate cu Boreas, Oreithyia, Tezeu şi Aigeu”.

Şi lista nu se termină: „Apoi felul cum a fost primită Medeea urmată de fuga la perşi; fiicele lui Erechteu şi ale lui Pandion; suferinţele şi isprăvile lor în Tracia; apoi Acamas şi Phyllis, prima răpire a Elenei şi expediţia dioscurilor împotriva cetăţii, drama lui Hippolyt, reîntoarcerea heraclizilor”.

Toate aceste privind Atica vin la rând Megara, Nisosm Skylla, Kithaironul cu nefericirea tebanilor şi ale labdacizilor, sosirea lui Cadmos, îngenuncherea boului, dinţii balaurului, creşterea sparţilor. Apoi transformarea lui Cadmos în balaur... peripeţiile lui Pentheu, Acteon, Oedip, Heracle cu isprăvile pe care le-a săvârşit şi cu măcelăria fiilor săi”.

Corintul cu legendele lui Glauke, Creon şi înainte ale lui

Belleferon, Steneboia, apoi fuga copiilor Nefelei purtaţi în văzduh pe spatele berbecului şi altele.

Păţaniile pelopizilor din Mikenai, Atreu şi Thyeste, uciderea lui Agamamnon, pedepsirea Clitemnestrei, expediţia celor şapte căpitani.

Nu poate să-i scape dansatorului ceea ce s-a întâmplat cu Hapsile şi Archemoros, cât şi toate ce s-au petrecut înainte, „felul cum a fost păzită fecioria Danaei, naşterea lui Perseu, lupta lui împotriva gorgonelor, întâmplare legată de isprăvile lui Perseu în Etiopia, Cassiopeia, Andromeda şi Kefeus, pe care oamenii mai târziu, în credinţa lor, aveau să-i numere printre stele… Dandatorul va trebui să cunoască şi legendele străvechi cu Aigyptos şi Danaos şi, de asemeni, capcana întinsă în odaia de nuntă”.

Lacedemona are şi ea un număr însemnat de legende ca cea a lui Hyacinth şi Zefyros, moartea tânărului ucis de disc, floarea răsărită din sângele lui, învierea lui Tyndareos şi mânia lui Zeus contra lui Aesculap şi mai apoi ospeţia lui Paris şi cum a răpit-o după judecata mărului.

La fel ca pe povestirile spartane dansatorul trebuie să le aibe în minte pe cele troiene începând cu răpirea Elenei până la rătăcirile lui Eneas şi iubirea nefericită a Didoneu. Şi la fel va fi necesar să cunoască toate rătăcirile lui Odiseu. Pedeapsa peţitorilor „iar mai înainte capcana întinsă lui Palamedes, mânia lui Nauplos, sminteala unuia dintre cei doi Aias şi moartea celuilalt printre stâncile mării”.

Destule subiecte are şi Elida, plină de întâmplări se arată a fi şi mitologia arcadiană „unde aflam de figa Dianei, prefacerea lui Callisto în fiară sălbatică, nelegiuirile centaurilor, pe care le pricinuieşte vinul, naşterea lui Pan, iubirea lui Alfeios şi călătoria sa în adâncurile mării”.

Multe lucruri va putea culege arta dansului din Creta apo trecând în Etolia va găsi nenumărate teme ca naşterea sirenelor, apoi Nessos „şi gelozia Dianeirei din care s-a aprons rugul lui Heracle pe muntele Oiţă”.

Ne interesează subiectele Traciei: „Orfeu, felul cum a fost sfâşiat, capul a cestuia, care vorbeşte necontenit plutind pe lira-i, Haimos, Rhodope şi pedepsirea lui Licurg”. (Licurg regele Traciei a orbit fiindcă s-a opus misterelor bachice).

Thesalia pune la îndemâna dansatoriul întâmplările li Peliass, Iason, Alcestid, expediţia ceşor conzeci de tineri, Argo şi carnea grăitoare.

De la istoria Lemnosului trece în Asia, la Samos unde se găseşte păţania lui Polykrate, apoi istorii mai vechi ca flecăreala lui Tantal, ospăţul oferit zeilor cu Pelops şi umărul său de fildeş.

În Italia se vede Eridanul, Faeton şi plopii suririle sale care-l plâng cu lacrimi de chihlimbar.

Mai trebuie să cunoască hesperidele şi balaurul păzitor al fructelor de aur. Cât şi toate metamorfozele legendare „toate câte se află, prefacerile în copaci, în fiare sau păsări, preschimbarea femeilor în bărbaţi; mă gândesc la Kaineas, Tiresias şi la alţii ca ei”.

Dansatorului se cere să cunoască misterele egiptenilor, faptele fenicienilor şi asirienilor, „întreaga tragedie din Infern, pedepsele şi cauzele pentru care pătimesc osândiţii, prietenia dintre Pirithous şi Thescu, care i-a dus până la lăcaşul morţilor”.

Într-un cuvânt spus dansatorului să nu-i scape nimic din versurile lui Homer şi Hesiod
„Cel ce dansează trebuie să le aibă pe toate în minte, pregătite şi păstrate pentru momentul prielnic”.

Că se referă la dans ca artă a pantomimei reese desluşit din rândurile de mai jos: „Întrucât omul despre care vorbim e un imitator care făgăduieşte să arate prin gesturile sale însuşi înţelesul cântecelor, e nevoie – ceea ce se cere şi oratorilor – să cultive claritatea, aşa fel încât toate gesturile sale să glăsuiască singure, fără a mai fi nevoie da cineva să se lămurească. Cine priveşte un dans trebuie – aşa cum spune oracolul pythic – să înţeleagă şi pe un mut şi să-şi dea seama ce

vrea să arate dansatorul, fără ca acesta să scoată un cuvânt”.

Şi Demetrios cinicul pe vremea lui Nero se pronunţase împotriva dansului dar după ce i se dezvălui întreaga artă a pantomimei strigă în gura mare: „Dragul meu. Acum înţeleg şi eu îndeletnicirea ta; când mă uit la tine, nu numai că te văd, dar parcă te şi aud cum vorbeşti cu mâinile”.

Şi fiindcă se aflau pe vremea lui Nero mai relatează o întâmplare prin care aduce cea mai mare laudă posibilă dansului. Un principe din ţinutul Pontului vizitase pe Nero ţi la plecare îi ceruse în dar pe dansator. Întrebat că ce folos îi poate aduce principele răspunde: „Vecinii mei sunt nişte barbari, care nu vorbesc aceeaşi limbă cu mine şi numai cu greu pot găsi tălmaci ca să mă înţeleg cu dânţii. Când va trebui să le spun ceva, dansatorul, prin gesturi, va tălmăci gândul meu”. Iată cât de mult a izbutit să-l mişte pantomima omului nostru şi asta numai datorită limpezimii sale neîntrecute”.

Deci arta dansului ca mijloc de înţelegere între oameni!!!

Parafrazând definiţia lui Aristotel asupra artei, Lucian zice că imitaţia este îndeletnicirea cea mai de seamă a unui dansator. Prin dansul pantomimă artistul „se cuvine să rămână lipit de realitate şi să se identifice cu ceea ce interpretează”.

Pe când celelalte arte înfăţişează doar un singur lucru, danseanul „îmbrăţişează şi uneşte totul. Ar fi deci în concepţia lui Lucian prima dintre arte, Platon considera pe acest loc muzica, Hegel, poezia.

În dans „acţiunea sufletului se împleteşte cu aceea a trupului” şi mai departe: „Dacă sunt adevărate părerile lui Platon privitoare la suflet, dansatorul dezvoltă minunat în noi cele trei părţi: pornirea spre mânie, când ne înfăţişează un om înfuriat, înclinaţia de a dori, când dansul imită pe îndrăgostit şi facultatea de a judeca, atunci când vedem cum sunt înfrânate toate patimile. Raţiunea răzbate în orice parte a dansului, după cum pipăitul se află în toate simţurile. Iar ţinta dansatorului fiind frumosul şi graţia în mişcări, oare aceasta nu

confirmă gândul lui Aristotel care laudă frumosul şi-l sociale drept une din cele trei laturi ale Binelui? Am auzit chiar pe cineva susţinând plin de îndrăzneală că obiceiul dansatorilor de a tăcea este o urmare a învăţăturii lui Pitagora”.

Constatăm că la masa tăcerii a Spiritului sunt adunaţi mai toţi filosofii, luând marea ţinută a sacerdotului profet.

Spre deosebire de celelalte unele slujind plăcerea, altele folosul: „arta dansului le pferă pe amândouă”. „Aş îndrăzni să susţin că dansul este cel mai frumos şi cel mai armonios exerciţiu fizic, pentru că mulţumită lui, trupul dobândeşte mlădieril, elasticitate, sprinteneală, poate ajunge totodată foarte mlădios şi foarte puternic”.

Dansul ar fi o îmbinare a tuturor artelor, „el care face ca sufletul să fie mai ager, care mlădie corpul, care vrăjeşte ochii, care ne învaţă multe fapte din trecut în sunetul flautului şi ale chimvalului, prin cântecele armonioase, fermecând privirile şi încântând auzul”.

Şi fiindcă cere ca de la sine i se pune cununa de laur pe frunte, conform idealului antic, arta se arată a fi un drum de desăvârşire spre câştigarea virtuţii cele fără prihană: „Dansul îţi va oferi şi în această privinţă destulă mulţumire. Nu mai spun că îţi desăvârşeşti virtutea când te se prinzi cu privelişte de felul acesta, când vezi pe scenă ura pe care o stârnesc nelegiuirile, şi lacrimile pe care le storc nedreptăţile. Pe scurt, e vorba de trezirea simţului moral în spectator”.

Dansatoril îşi va spori deopotrivă puterea şi mlădierea mădularelor, ar vădi în aceeaşi fiinţă „tăria lui Heracle şi gingăşia Afroditei”.

Va fi nevoie să aibă o bună memorie, inteligenţă, agerime de minte şi îndemânarea de a „face lucrurile la momentul potrivit”. Trupul său „va avea să înfăţişeze ochilor un trup corespunzător canonului lui Polycleitos”. Se va adapta rolului astfel ca să nu ajungă un pitic să joace rolul lui Hector, sau unul cu statură să joace rolul lui Capaneus. Aşadar dansatorul să fie plin de agilitate, să îmbine gesticulaţia cadenţată (cheironomia) cu atitudinile din timpul luptelor

atletice ale lui Hermes, Pollux, Heracle: „Herodot era de părere că merită mai multă crezare ceea ce văd ochii decât ceea ce aud urechile. Ei bine, dansul îmbină percepţiile urechilor, cu acelea ale ochilor”.

Arta dansului te ţine sub vraja ei tocmai fiindcă reprezintă sentimente fireşti, spectatorii se recunosc în gestul făcut pe scenă, se înseninează sau plâng după cum e cazul.

Unii dansatori din lipsă de cultură fac greşeli în timpul interpretării, astfel unul voind să o interpreteze pe Semele o imită mai mult pe Glauke născută mai târziu, „dar fiindcă există şi dansatori de aceştia, nu cred că trebuie să osândim arta dansului şi să respingem înfăptuirile ei. Pe oamenii amintiţi îi vom socoti ceea ce sunt: nişte nepricepuţi. Îi vom lăuda în schimb pe cei ce respectă cum se cuvine legile şi principiile artei”.

Măsura şi bunul simţ caracterizează judecata lui Lucian!!! Spiritul elen cel nemuritor grăieşte prin pana locuitorului din Samosata, cetate pe îndepărtatul Eufrat: „Dansatorul va realiza o împletire a celor cele mai frumoase lucruri. Va fi iute la minte, va avea o întinsă cultură şi nu va născoci decât lucruri, cu totul potrivite cu natura omenească”.

De aici până la antropomorfismul artei antice nu mai es nicio distanţă, nici până la raţionalismus socratic de origine delfică: „Când oamenii recunosc în cei care joacă pe scenă propriul suflet ţi îşi dau seama că pe scenă sunt chiar ei, atunci nu se mai pot stăpâni şi izbucnesc în aplauze. Văzând cele de pe scenă, oamenii îndeplinesc atunci, fără îndoială, porunca oracolui de la Delfi: Cunoaşte-te pe tine însuţi! După ce pleacă de la teatru, ei ştiu ce trebuie să aleagă şi de ce trebuie să se ferească. Şi învaţă astfel lucruri de care până atunci nici ideea n-aveau”.

Va evita afectarea şi exagerările astfel că nu va întrece marginile imitaţiei ca de pildă dansatorul în rolul lui Aias ajuns să se smintească de-a binelea: „Dar întreg teatrul înnebunise odată cu Aias... Oamenii strigau, îşi aruncau în aer hainele. Lumea de rând, nepricepută, fiindcă nu-şi dădea seama ce se cuvine şi ce nu, nefăcând deosebire între ce e

rău şi ce e bine, şi-a închipuit că interpretarea acestui actor e o imitaţie desăvârşită a nebuniei lui Aias”.

Oare nu recunoaştem în descrierea lui Lucian vacarmul unei săli de manej cu turbaţii histerizaţi ai concertului de rock-roll modern?

După ce şi-a revenit în fire actorului i-a părut de ce-a făcut, s-a îmbolnăvit de supărare fiindcă şi-a dat seama că lumea l-a socotiţi chiar nebun. Rolul i l-a dat altuia şi tare l-a necăjit când a văzut că potrivnicul său „a redat nebunia cu atâta bun simţ şi aşa de cumpătat, încât a fost copleţit cu laude. Într-adevăr, el s-a manţinut în limitele dansului şi n-a făcut de ocară arta actoricească printr-o purtare de smintit”.

Ajungând aproape de sfârşit autorul îl invită pe prietenul său Craton la spectacole care-l vor cuceri şi-i vor întări pasiunea pentru dans: Atunci nu va mai fi nevoie să-ţi amintesc cuvintele lui Circe: „Sunt uimită că, după ce-ai băut această licoare, n-ai fost vrăjit”. Căci vraja te va cuprinde, fără să te alegi însă, pe Zeus, cu un cap de măgar sau cu o inimă de porc. Dimpotrivă mintea ta va deveni mai viguroasă şi plăcerea te va îndemna să împărtăţ şeşti şi altuia o bună parte din băutură. Când Homer vorbeşte despre varga de aur a lui Hermes, spune că, prin es zeul: „Farmecă ochii cui pofteşte şi deşteaptă din somn pe cine vrea”. Iată tocmai ceea ce săvârşeşte dansul. Şi el farmecă privirile, te ţine treaz şi dă imbold minţii şi ia aminte la toate câte se petrec pe scenă”.

După expunerea acestui mic tratat apologetic asupra dansului, Lucian s-a arătat înzestrat cu un har deosebit astfel că a reuşit să-l convingă nu numai pe Craton dar lui îi dă cuvântul în numele tuturor a: „Ei bine, Lykinos, acum m-am lămurit. Mi s-au deschis şi mie urechile şi ochii. Rogu-te, aminteşte-ţi, scumpul meu, când te vei duce la teatru, să opreşti şi pentru mine un loc alături de al tău. Vreau ca nu numai tu să te întorci de la teatru cu mai multă înţelepciune”.

Victoria celui ce apăra frumuseţea şi nobleţea şi dansului este înălţătoare. O pledoarie făcută de la tribuna spiritului nemuritor, interpretata de Lucian din Samosata, la mare tensiune interioară.

Trecerea lui în revistă ne aminteşte de Pausanias şi el robul mitologiei devenită mai mult artă decât religie. Cel puţin la Lucian ea nu-i mai mult decât legendă, motiv de inspiraţie pentru autorii de pantomimă, teatrul de fapt al romanilor, felul lor de a exprima şi tragicul şi comicul, modalitate de fiinţare practică a unui popor inginer şi ctitor de imperii.

Das Lucian nu-i menicheist nu se înscrie în limitele binelui şi al răului, el se ocupă şi cu figurile să le zicem intermediare, cum se întâmplă mai frecvent în viaţă, au în ele şi din una şi din cealaltă, aşa cum în general se arată a fi omul, trestia lui Pascal cu rădăcini în mocirla bălţii, plină de slăbiciuni dar gânditoare.

Un astfel de tip este desigur şi cel descris în dialogul.

15. Timon şi mizantropul

Timon este vestitul mizantrop din secolul al cincilea, pomenit printre alţii de Aristofan, deschide scena dialogul cu o invocaţie adresată lui Zeus, nemulţumit de împrejurările vieţii, îi contestă aproape realitatea: „O! Zeus, tu, ocrotitor al prietenilor, al oaspeţilor, al celor ce se întovărăşesc, tu care azvârli fulgerul, tu, care păzeşti jurămintele, aduni norii, dezlănţui tunetele şi care te mai numeşti în fel şi chip, după cum te vor fi botezat trăsniţii aceia de poeţi, mai ales când ritmul versurilor i-o fi pus în încurcătură – căci te poreclesc cum nici cu gândul nu gândeşti, numai ca să-şi proptească vreun vers ce nu se ţine pe picioare sau ca să-şi împlinească vreun ritm ce izbucneşte cu vuiet, tunetul tău cu bubuitu-i surd, trăsnetu-ţi arzător, strălucitor şi înfiorător? Se vede cât de colo – nici vorbă – că toate astea n-au fost decât flecăreli şi decât fumuri de-ale poeţilor”.

Din cauza slăbiciunii stăpânului Zeilor, răul domneşte peste tot: „Tu dormi, de parc-ai fi înghiţit un amestec de mătrăgună. Pe cei ce-şi alcă jurămintele nu-i mai auzi şi nici pe cei ce săvârşesc nelegiuiri nu-i mai vezi, de parcă ţi-ar fi ochii urduroşi şi auzul slăbit de bătrâneţe, ca la moşnegii care nu mai prind vorbele ce se rostesc”.

Opus acestui tors apropiat de amurgul său în tinereţe Zeus ştia să pedepsească cu străşnicie pe cei nedrepţi „astfel pe vremea când

trăia Deucalion, s-a pornit cât ai bătea din palme un potop atât de năvalnic încât toată lumea a fost înghiţită de ape şi abia a putut să scape o singură luntre care s-a oprit pe creasta lykoreană. Şi astfel s-a păstrat într-însa o scânteie de viaţă omenească, mulţumită căreia avea mai apoi să sporească ticăloşia”.

(Deucalion fiul lui Prometeu, adevărat Noe al mitologiei antice, când Zeus a pornit potopul, tatăl său i-a dat sfatul şi încarce toate cele de trebuinţă plus soţia într-o barcă, astfel că după ce-a înfruntat nouă zile şi nouă nopţi potopul barca i s-a oprit în Focida pe-o creastă a muntelui Parnas.)

Din cauza nepăsării Zeus a primit de la oameni cuvenita răsplată, nu-i mai duc nici prinoase, nici cununi decât rar câte un muritor cu prilejul Jicurilor Olimpice: „Şi nici măcar ei nu socotesc treaba asta ca o datorie ci doar ca o simplă împlinire de datini străvechi”.

De nenumărate ori i-au jefuit templul şi el s-a sfiit să-i prindă pe ticăloşi: „Astfel că viteazul care i-a ucis pe giganţi şi i-a biruit pe titani a stat să fie tuns de nişta tâlhari, măcar că-n mâna dreaptă ţine un trăsnet lund de zece coţi. Mă uimeşti, Zeus! Până când ai să stai şi-ai să te tot uiţi nepăsător la nelegiuirile oamenilor? Când oare ai să pedepseşti atâta nedreptate? câţi Faetoni sau Deucalioni ar trebui pentru a pune odată capăt hâdelor isprăvi ale acestei lumi?”

După atâta blasfemir Timon revine la păsul său, doar şi-a irosit toată averea ca să-şi ajute prietenii de-aceea a ajuns sărac lipit pământului: „Când mă întâlneşte cineva pe stradă, nu mă mai cunoaşte; prietenii nici nu se mai uită la mine. Şi altă dată oamenii aceştia, când mă vedeau, tremurau în faţa mea, mi se ploconeau până la pământ. Acum, trec pe lângă mine ca prin faţa stelei funerare a unuia care a murit de mult, şi nici măcar nu se opresc să-i citească numele săpat în lespedea pe care vremea a culcat-o la pământ. Alţii, când mă zăresc de departe o iau pe un alt drum, ca şi cum ar fi văzut ceva înfiorător, de care trebuie să se ferească. Şi când te gândeşti că până mai deunăzi eu le-am fost salvatorul şi binefăcătorul!”

Iată de ce s-a retras pe un câmp depărtat, unde îmbrăcat într-o

haină de piele munceşte pământul pentru o simbrie de patru oboli: „Fac filosofie cu singurătatea şi cu hârleţul. Cel puţin în chipul acesta mă socot ca om câştigat, fiindcă nu mai dau cu ochii de mulţimea oamenilor cărora pe nedrept le merge bine”.

În ruga lui adresată iar lui Zeus îl imploră să gonească somnul în care s-a adâncit şi să ţâşnească flacăra mare a mâniei lui Zeus „când era tânăr şi plin de viaţă”. Iar de nu va face astfel cretenilor o să li se dea dreptate când suşin despre el ce susţin despre mormântul său clădit de oamenii de prin partea locului. (Mulţi ziceau că mormântul lui Zeus din Creta a fost al lui Minos de pe inscripţi s-a şters un nume şi astfel de atunci se crede că aparţine lui Zeus).

Sesizat, marele zeilor răspunde pe tonul unui moşneag şugubăţ cu articulaţiile roase de toate reumatismele, şi-l întreabă pe Hermes: „Hermes cine-o mai fi oare şi omul acela din Atica, de la poalele munţilor Hymettos, care frigă într-una? E murdar şi prăfuit din cap până-n picioare. Poartă pe el o haină făcută din piei. Stă aplecat asupra pământului şi, peremi-se, scormoneşte întruna. Un guraliv îndrăzneţ şi desigur filosof! Altfel cum ar putea spune despre noi lucruri atât de duşmănoase şi de necucernice?”

Hermes îl lămureşte că e vorba de Timon odrasla lui Echekratide din Kolyttos cel ce îmbogăţit de scurtă vreme le-a dăruit hecatombe peste hecatombe, chiar şi sărbătorile Diasiilor (dedicată lui Zeus) le-a prăznuit cu multă strălucire.

Acuma Zeus pare să-l recunoască: „Vai! Cât arată de schimbat! Omul acela chipeş, bogat şi înconjurat de atâţia prieteni. Cum o fi ajuns în halul ăsta? Ce necazuri o fi avut? Uită-te la el: e numai piele şi oase! L-au năpădit nenorocirile, şi acum pare-mi-se, sapă pământul ca simplu simbriaş cu săpăliga aceea peste măsură de grea”.

De la celplat zeu aflăm detalii asupra păţaniei lui Timon: „L-au dus de râpă – după cât se spune – inima lui cea bună, iubirea lui de oameni şi mila faţă de toţi năpăstuiţii. Dacă stăm însă şi ne gândim bine, ceea ce cu adevărat l-a pierdut a fost neghiobia lui, a fost uşurinţe lui, nechibzuinţa cu care îşi alegea prietenii… Sărmanul, îşi închipuia că

vulturii aceia mulţi care-i rodeau ficatul îi erau prieteni şi tovarăşi şi că se topeau de dragoste când îl sfârteacu! Iar aceştia după ce i-au luat şi pielea de pe oase cât au putut mai bine, după ce i le-au ros şi i-au supt şi ultima bucăţică de măduvă, s-au dus şi l-au lăsat uscat ca un ţâr. Din rădăcini l-au retezat. Apoi s-au făcut că nici nu-l cunosc; nici nu s-au mai uitat la el, nu i-au întins o mână de ajutor şi i-au uitat toate binefacerile. Iată pentru ce Timon, doar cu săpăliga şi cu haina aceea de piele, cum îl vezi, şi-a părăsit cetatea căci îi era ruşine să mai stea acolo, şi s-a dus să muncească ogorul ca un simbriaş oarecare. De atâtea nenorociri câte i-au căzut pe cap, nici nu mai ştie de amărât ce-i, mai cu seamă când ia aminte că oamenii pe care i-a înstărit trec pe lângă el dispreţuitori şi au uitat până şi cum îl cheamă".

Zeus îi dă dreptate lui Timon şi crede că nu trebuie dispreţuit şi dat uitării. Recunoaşte că l-a cam neglijat pe credinciosul său de când are grijă să nu fie prădate templele şi de când nu-şi mai aruncă privirile înspre Atica: „Şi aceasta mai ales de când pe acolo s-au aciuiat filosofii şi cârcotaşii aceia de sofişti. Cum atenienii se iau la harţă între ei şi strigă merei, de nici nu mai poţi auzi vreo rugă, mă văd silit sau să-mi astup urechile şi să stau cu oraşele încrucişate, sau să mă las dat gata de cuvântările care, cu glas ţipător, se rostesc despre un ştiu care virtute sau despre fiinţele fără trup. Iată împrejurările care m-au făcut să-l las în părăsire pe acest Timon care merită să fie mult mai luat în seamă".

Îl trimite pe Hermes împreună cu Pluto ca să-i refacă vistieria avariată lui Timon, iar în ce priveşte pe linguşitorii lui o să chibzuiască mai târziu asupra sorţii lor după ce o să-şi dreagă fulgerul. Defectat într-o situaţie plină de dedesubturile ei: „Căci deunăzi, când l-am repezit cu prea multă putere împotriva sofidtului Anaxagoras, care se străduia să-şi convingă ucenicii că noi, zeii, nu existăm, i-am frânt ţi i-am tocit tocmai cele două suliţe mai bune ale lui. Nu l-am putut lovi pe Anaxagoras fiindcă Pericle, ca să-l ocrotească, şi-a întins mâna d-a supra lui, astfel că trăsnetul s-a abătut din drum, nimerind drept în templul dioscurilor, pe care l-a şi cârjolit. Puţin a lipsit ca trăsnetul să se sfarme el însuşi de stâncă. Deocamdată, însă va fi pentru ei o grea pedeapsă numai faptul de a-l vedea pe Timon îmbogăţit din cale-afară".

Hermes se bucură că Zeus şi-a aplecat urechea la ruga robului său Timon dar Pluto se împotriveşte să pornească la acţiune: „Pentru că, pe Zeus, tare batjocoritor s-a purtat cu mine: m-a dat afară din casă, m-a făcut – ca să zic aşa – fărâme şi fărâmiţe, fără să şi măcar seama că eram prietenul tatălui său”.

Deci dorinţa lui e cât se poate de logică: „Trimite-mă Zeus, la oameni care au să ştie ce înseamnă un asemenea dar, care se vor îngriji de mine ca de un oase cu trecere şi care ar fi dornici să mă primească. Iar prostănacii de soiul ăstuia n-au decât să rămână cu sărăcia lor, căci o preţuiesc mai mult decât pe noi! Sărăcia să le dea lor haină de piele şi hârleţ şi să se mulţumească a rămâne nişte prăpădiţi, nişte simbriaşi, plătiţi doar cu patru oboli, după ce şi-au irosit orbeşte daruri care făceau zece talanţi”.

Zeus îl asigură că Timon nu o să se mai poarte astfel cu el, dar se miră că a uitat cum îi blestema pe negătaşi că l-au băgat în temniţă şi l-au zăvorât acolo, de se plângea că se înăbuşe în temniţă: „De aceea arătai atât de gălbejit la faţă şi atât de doborât de griji. Degetele ţi se chirciseră, într-atât le deprinseseşi să tot numere la bani. Mereu ameninţai că, de îndată ce vei avea prilej, ai să fugi de la oamenii bogaţi. Într-un cuvânt ţi se părea cât groaznic lucru să rămâi fecioară ca Danae izvorât într-un turn de aramă sau fier şi să te crească nişte dascăli migăloşi şi tare răutăcioşi: Dobânda şi Socoteala”.

De aceea se miră Zeus că Plutos îl ocărăşte pe Timon şi uită că odinioară rădea pe socoteala oamenilor bogaţi.

Plutos îşi cântăreşte vorbele într-un splendid rechizitoriu. Nu-i acceptă pe cei ce l-au ferecat şi nu-l scot la lumină căci oare „ce nedreptate le-am făcut eu, ca să se socotească în drept a mă pune în lanţuri lăsându-mă să putrezesc aşa? Niciuna! Nu-şi dau seama că vor pleca în curând lăsându-mă vreunui moştenitor. Dar asta nu înseamnă să fie îngăduitor cu cei ce sunt peste măsură de ridipitori cu el ca Timon: „Pe Zeus, cercetează şi tu, o, Zeus, următoare întâmplare. Unul şi-a luat o soţie legiuită, tânăra şi frumoasă. Dar n-o păzeşte şi nu-i câtuşi de puţin ros de gelozie. Ba, dimpotrivă, o lasă să hoinărească

toată noaptea pe unde vrea şi să aibă legături cu cine vrea. Mai mult încă, el însuşi o împinge spre curvie, ăi deschide porţile desfrâului, chemând la ea pe fitecine. Îţi închipui c-o iubeşte? Tu, Zeus, care te-ai îndrăgostit de atâtea, n-ai putea să spui aşa ceva!”

Dar pledoaria lui Plutos continuă cu aceeaşi anvergură de mare avocat atenian: „Să presupunem acum că s-a căsătorit în toată legea cu o femeie liberă, ca să-i facă prunci legiuiţi, dar nici nu se atinge de fecioara pe care a luat-o, care e chipeşă ţi înfloritoare, şi nici nu îngăduie cuiva s-o vadă ci o ţine închisă în casă, lăsând-o să rămână fecioară şi să nu ştie ce e bucuria de a avea copii. Şi acesta în ciuda purtării lui, susţine c-o iubeşte (şi poţi citi pe faţa lui văzând doar cum se uită la ea – topit cu ochii intraţi în fundul capului – că nu minte). Pe un atare om n-ai să-l socoteşti smintit? Când ar trebui să aibă copii şi să guste din plăcerile căsătoriei, el îşi lasă nevasta – care-i atât de ademenitoare la vedere şi parcă născută să fie iubită – să se ofilească şi să rămână cât va trăi ca să zic aşa, preoteasă a zeiţei Demeter. Iată de ce mă înfurii eu: unii mă calcă cu neruşinare în picioare, mă înghit şi mă istovesc, pe câtă vreme alţii mă aruncă în lanţuri ca pe un sclav fugit şi însemnat cu fierul roşu”.

Răspunsul lui Zeus este un model de înţelepciune: „De ce să te superi pe ei? Şi unii şi alţii, din cele două soiuri de oameni, îşi ispăşesc foarte bine vina. Unii sunt aidoma lui Tantal: nu beau, nu mănâncă şi stau cu gura căscată în faţa aurului. Ceilalţi sunt aidoma lui Fineu: harpiile le şterpelesc hrana din gâtlej. Dar acum ia-o din loc! Pleacă! Ai să-l găseşti pe Timon cu mult mai înţelept decât a fost”.

Plutos este sceptic asupra lui Timon îi e teamă să nu toate apă în butoiul Danaidelor, să nici să apuce să toarne toată apa că ea se va fi şi scursc prin deschizătura butoiului fără fund.

Zeus îl asigură că Timon va fi cel ce-o să-şi plătească prostia dar: „Acum, însă duceţi-vă şi îmbogăţiţi-l! Tu, Hermes, ţine minte să-i aduci la întoarcere pe ciclopii Etnei ca să ascută şi să dreagă trăsnetul, căci în scurtă vreme vom avea nevoie de un trăsnet ascuţit”.

„Urieşescul”, gigantul, cosmicul vom mai vedea că constituie una

din permanenţele viziunilor cu precădere onirice ale autorului nostru.

La o astfel de poruncă Plutos nu se poate opune şi o porneşte alături de Hermes cam şchiopătând şi orb aşa cum ni l-a fost descris şi comediantul Aristofan. Cauza mersului său nu este o meteahnă a trupului obiceiul său de a se urni greu din loc: „Şi de aceea ajung anevoie ajung unde trebuie. Iar până să ajung acolo, se întâmplă uneori ca omul care mă aşteaptă să îmbătrânească. Dimpotrivă, când trebuie să părăsesc pe cineva, zbor parcă mai iute decât visele. Abia se ridică bariera, şi toată lumea a vestit de-acu biruinţa mea. Dintr-o săritură am străbătut câmpul de alergări, aşa de iute, că uneori spectatorii nici nu prind de veste”.

Hermes nu-i dă dreptate deoarece mulţi oamenii „care până mai ieri n-aveau cu ce să-şi cumpere un ştreang” s-au îmbogăţit peste noapte şi ies la plimbare în purpură „mâinile le sunt pline de aur şi nici lor nu le vine a crede că ceea ce se petrece cu ei nu e vis.

Pluto zice că aici e vorba de altă ceva, nu Zeus îl trimite la oameni ci Pluton adică bogătaşul adică moştenirea lui: „Odată pecetea ruptă şi firul tăiat testamentul se deschide. În el este arătat noul meu stăpân, vâre poate fi vreo rudă, vreun linguşitor sau cine ştie cine ştie ce sclav desfrânat, pe care stăpânul îl preţuia pentru că-i va fi prilejuit niscai plăceri neruşinate”.

Pe aceste ton sunt descrişi îmbogăţiţi prin moştenire procedeu foarte practicat în antichitate, astfel că noul Cresus poate să ajungă la fel de sărăcit tot peste noapte: „Şi iată-l nenorocit risipindu-şi cât ai bate din palme averea, pe care cu greu şi prin jurăminte strâmbe, prin furturi şi prin fel şi chip de alte nelegiuiri şi-o agonisise!”

Cât despre orbirea lui el nu nimereşte drumul am văzut-o şi în ultima piesă a lui Aristofan Plutos, deci se înşală când îl trimite să-i îmbogăţească pe cei vrednici: „Da, şi e drept să fie aşa, bunul meu prieten căci Zeus deşi ştie că a orb, mă trimite să caut un lucru atât de greu de găsit… însuşi Linkeus ar trebui să se trudească nespus de mult spre a-l găsi atât e de mic şi de neobservat. Dar cum în cetăţi oamenii de ispravă sunt puţini, iar ticăloşii are au toate dregătoriile, grozav de

mulţi, se întâmplă că, atunci când cutreier prin lume, mai lesne dau de ei şi deci, în iţele lor cad".

Satira vizează pe cei interesaţi fără cruţare, iar Hermes parcă intră iar în legătură cu Plutosul lui Aristofan, de la el cere anumite lămuriri: „Dar rogu-te, mai spune-mi ceva: trebuie să-ţi dai seama, nici vorbă că eşti orb, ba încă şi sfrijit la faţă: picioarele abia ţi le urneşti. Cu toate acestea de ce te îndrăgesc atâţia oameni, toată lumea îşi îndreapţi privirile spre tine… Într-adevăr cunosc mulţi care s-au îndrăgostit de tine cu atâta patimă, încât s-au aruncat în mare, în adâncimile care trăiesc monştri, şi încă repezindu-se din vârful stâncilor prăpăstioase.

Plutos îi arată că oamenii nu-l văd orb şi şchiop, nici cu atâtea alte beteşuguri: „Nobile prieten, văzul li-i bun, dar neştiinţa şi rătăcirea care stăpânesc astăzi întreaga lume le-au întunecat şi lor privirea. Apoi eu ca să nu par atât de slut îmi pun o mască împodobită cu aur şi cu pietre scumpe, care înfrumuseţează nespus de mult şi mă îmbrac în haine împestriţate. Şi aşa mă înfăţişez iar ei cred că ceea ce văd e într-adevăr frumuseţea mea şi se îndrăgostesc de mine".

Urmează cuvenita biciuire a bogătaşilor şi a viciilor lor: „Când un om mă întâlneşte pentru prima oară şi-mi deschide uşa primindu-mă la el, odată cu mine pătrund – fără ca el să bage de seamă – trufia, sminteala, îngâmfarea, molicuinea, silnicia, rătăcirea şi nenumărate alte năravuri. Cu sufletul plin de toate acestea, omul nostru se minunează de ceea ce ar trebui să ocolească. Rămâne cu gura căscată în faţa mea – a mea, părintele tuturor scăderilor de care-ţi pomenii, scăderi care în timp ce pun stăpânire pe sufletl lui, mie-mi slujesc drept strajă-şi ar îndura mai degrabă orice decât să cuteze a mă izgoni".

Hermes se face că nu înţelege constată ce greu de ţinut e Pluto dimpotrivă sărăcia e lesne de prins şi lipicioasă. Şi când observă că nu au dus cu ei Vistieria, Plutos îl linişteşte că o are ascunsă sub pământ astfel că nu le rămâne decât să intre în Attica iar Plutos să se ţie de hlamida lui Hermes până vor ajunge în pustietatea lui Timon.

Când se apropie de Timon Sărăcia caută să-i oprească „Tocmai acum vii cu Plutos la Timon, când acesta, vlăguit de Moliciune mi-a fost dat mie? L-am încredinţat înţelepciunii şi Trudei-uită-te colo! – şi am scos din el un om destoinic, care preţuieşte mult. Şi acum credeţi că eu, Sărăcia, pot fi până într-atât de nesocotită şi cu atâta uşurinţă nedreptăţită, încât să-mi luaţi singurul bun, pe omul acesta pe care l-am mlădiat cu atâta iscusinţă pentru a fi un slujitor al Virtuţii?"

Dar fiindcă astfel porunceşte Zeus, Sărăcia şi cu Truda se depărtează, în timp ce Timon se apără de ei lovindu-i cu pietre şi bulgări: „Nu ne lovi, Timon, căci nu suntem oameni! Eu sunt Hermes iar el e Plutos. Ne-a trimis Zeus care ţi-a ascultat ruga. Drept aceea primeşte bogăţia pe care o vezi! Să-ţi poarte noroc şi nu uita necazurile!"

Timon refuză darul zeiesc: „N-am nevoie de ajutorul vostru! Daţi-mi pace! Mie mi-e de ajuns belşugul pe care mi-l dă săpăliga. De fapt sunt omul cel mai fericit când nu se apropie nimeni de mine".

Declarat pe faţă mizantrop, singuratecul ce urăşte oamenii, Timon îşi justifică noul trai şi nu doreşte să aibă un altul: „Fiind aşa dar călit prin muncă, lucrez cu tragere de inimă ogorul pe care-l vedeţi. În felul acesta sunt scutit de-a mai da ochi cu oricare din năravurile vieţii de oraş, iar cu săpăliga îmi agonisesc făina trebuincioasă. Aşa stând lucrurile te rog Hermes, să faci cale-ntoarsă şi să-l duci pe Plutos înapoi la Zeus. În ce mă priveşte nu mi-aş dori decât un lucru: să-i fac se toţi oamenii, fără nicio deosebire, să verse lacrimi".

Plutos îi arată că dacă a suferit din partea linguşitorilor nu-i vina lui, ci faptele lui Timon îndreptate contra lui.

După atâta dizertaţii Timon se vede obligat să se supuie voinţei zeilor şi să accepte grămada de aur în schimbul vieţii fericite duse până atunci.

Şi totuşi iată-l în faţa comorii descoperite de săpăliga lui, parcă cuprins de amnezia discuţiei cu zeii, întobează o tiradă imnică, începută cu un vers din tragedia lui Euripide, Bellerofon: „Tu, aur, pe

care oamenii sunt atât de încântaţi să te aibă, „tu aur ce trăluceşti ca flacăra focului şi noaptea, şi în lumina răsăritului de soare! Vino, scumpul şi mult doritul meu! Cred acum că Zeus s-a prefăcut odinioară în aur. Care fecioară nu şi-ar dezvălui sânul şi nu te-ar primi pe tine, un ibovnic atât de fermecitor, când ai coborî spre ea prin acoperiş”.

Şi astfel se continuă parcă Timon s-ar fi transformat în personajul shakespearian al Neguţătorului din Veneţia, Shilpk: „O, Midas, o, Cresus şi voi, prinoase aduse templului din Delfi, cât de puţină însemnătate aveţi voi pe lângă Timon şi bogăţia lui! Nici regele perşilor nu s-ar putea măsura cu mine! O! tu, săpăliga mea, şi tu, veşmântul meu cel drag făcut din piei, cade-se să vă închin zeului Pan, de aici de alături. Iar eu am să-mi cumpăr acum tot acest pământ de la hotar”.

Şi pe încetul i se transformă şi caracterul metamorfoză de-o deosebită malformaţie spirituală: „De acum înainte, prieten, oaspe, tovarăş sau altar al Milei, nu mai sunt pentru mine decât nişte vorbe goale. Să-mi mai fie milă de cel care plânge, să mai ajut pe acel nevoiaş e un lucru pe care-l voi socoti drept o încălcare a legii, drept o răsturnare a bunelor moravuri. Mi-oi duce viaţa ca un pustnic, oi trăi cu lupii, iar singurul prieten îmi va fi Timon”.

Se conturează tot mai precis caracterul nou al Mizantropului: „Pe toţi ceilalţi oameni am să mi-i socotesc vrăjmaşi, am să-i privesc ca pe nişte vicleni care-mi întind curse… Voi trăi singuratic, găsindu-mi desfătarea în mine însumi, scutit fiind de linguşitor şi de laudele dezgustătoare. Voi aduce prinoase zeilor, vor benchetui de unul singur, avându-mă doar pe mine însumi ca vecin, smulgându-mă din orice legătură cu ceilalţi. Când îmi va bate sorocul morţii, însumi îmi voi da o singură strângere de mână şi eu însumi îmi voi pune pe cap cununa”.

Caracterul lui Lucian din Samosata se profilează pe cerul nemuririi, printre marile figuri ale culturii universale, tot aşa de reuşit ca venus din Milo sau Victoria din Samotrace: „Îmi iau numele de Misanthropos, nume care mă încântă cel mai mult. Vreau ca trăsăturile firii mele, după care să mă poată recunoaşte cineva, să-mi fie acestea; purtarea de om posac, înfăţişarea hirsută, grosolănia, pornirea spre

mânie, lipsa de omenie. De voi zări vreodată vreun om cuprins de flăcări, care-mi va cere să le sting, le voi stinge cu untdelemn şi cu smomală. De voie vedea cum valurile unui rău, umflate de vijelie, au târât vreun om cu ele, iar el cu mâinile spre mine m-o ruga să-l scap de la înec, am să-i dau un brânci ce l-o da la fund, de unde să nu-şi mai poată scoate capul".

Eroul nu ne este deloc simpatic dar să nu uităm că este produsul răutăţii oamenilor, rodul unei adânci răzbunări: „Iată cum vreau să mă răzbun, Timon, fiul lui Echekratide din Kolyttos, a spus Eklesiei această lege, şi mulţumită Ekklesiei, a dobândit încuviinţarea legii. Aşa, lucrurile sunt acum hotărâte. Să ne ţinem bărbăteşte de îndatoririle faţă de lege".

Îndată ce oamenii au adulmecat că Timon e iarăşi putred de bogat încep să alerge către el „plini de praf şi gâfâind de osteniţi ce sunt".

În fruntea lor e Gnathonide linguşitorul: „Îi cerusem nu demult să-mi asigure un prânz modest şi el mi-a întins o funie ca să mă spânzur. Tocmai el care mânca şi bea la mine până vărsa butoaie întregi!"

Gnathonide îl salută ca „pe cel mai frumos şi plăcut dintre oameni" şi se întreabă cu neruşinare unde ar putea sta la masă că i-a adus un cântec nou, „pe care l-am auzit nu demult la nişte reprezentaţii unde se cântau dithyrambi".

Timon o să-l asigure că în curând o să cânte cântace de îngropăciune „cărora le va ţine isonul săpoiul ăsta cu loviturile pe care ai să le simţi acuşi-acuşi!"

Culmea slugărniciei, Gnathonide îl ameninţă că pentru rănile provocate are că-l cheme în faţa Areopagului, numai dacă nu se grăbeşte să-i vindece rănile presărând deasupra lor puţin aur.

Al doilea vine Filiaţie a cărui cauză i-o prezintă Timon cu o ţinere de minte demnă de invidiat: „A primit în dar de la mine o ţarină

întreagă, iar fiică-sii i-am dăruit drept zestre doi talanţi. Aceasta a fost răsplata pe care i-am dat-o fiindcă mă măgulise cu laudele lui. Cântasem odată şi nimeni nu-mi spusese nimic; el singur m-a copleşit cu laude, jurându-mi că ştiu să cânt cu mai multă măiestrie decât lebădele. Iar când, deunăzi, bolnav, m-am dus la el şi i-am cerur ajutor, omul acesta cumsecade m-a luat la bătaie”.

Discursul său este o mostră de periere nemaipomenită cu o făţărnicie pe lângă care şi Tartuffe ar trebui să ia lecţii de măiestrie: „Bucură-te, stăpne şi păzeşte-te de aceşti linguşitori ticăloşi, care ţi se arată prielnici numai când se ospătează la masa ta, dar în restul vremii sunt aidoma unor corbi! Nu mai trebuie să te încrezi acum în nimeni, căci toată lumea e nerecunoscătoare şi ticăloasă. Îţi aduceam tocmai un talant, ca să poţi face faţă nevoilor mai grabnice. Pe drum, însă, pe când mă apropiam, aflat-am că te-ai îmbogăţit în chip uimitor. De aceea am venit să-ţi dau unele poveţe în legătură cu cele ce-ţi spusei mai adineauri. Înţelept cum eşti, n-ai avea nevoie de cele ce-ţi voi spune; poţi să-l îndemni pe Nestor însuşi cum trebuie să-şi îndeplinească îndatoririle”.

Bineînţeles să şi pe acesta Timon îl cotonogeşte cu-a lui săpăligă.

Se apropie retorul Demeas pe care Timon l-a scos din temniţă împrumutându-i şaisprezece talanţi cât datora cetăţii, când însă a ajuns să-i ceară partea cuvenită Demeas nu a mai vrut să-l recunoască drept cetăţean.

Lauda lui apare ca studiată în oglindă. Îl declară pe Timon nu numai omul cel mai de omenie şi înţelept din toată Hellada dar şi ca pe un binefăcător al cetăţii „într-o singură zi cu prilejul Jocurilor olimpice, a ieşit biruitor şi în lupta cu pumnii şi la trânte şi la alergări dar a mai ieşit cel dintâi cu carul lui, la care înhămase nişte cai zdraveni, şi apoi a biruit cu o pereche de mânji…”

Toate nepotrivirea este că Timon nu a fost nici măcar ca spectotor la vreo Olimpiadă. În acelaşi ton ditirambic continuă elogiul marelui Timon căruia cetăţenii adunaţi în triburi şi demuri s-au

hotărât cât ridice lui Timon, pe Acropole lângă zeiţa Athena o statuie de aur, înfăţişându-l în mâna dreaptă cu un trăsnet şi purtând şapte raze. Bineînţeles că decretul a fost propus de oratorul Demeas, „rudă apropiată şi învăţăcel al lui Timon; căci Timon e un orator desăvârşit şi izbuteşte de minune în tot ce întreprinde”.

„Acesta-i descertul pe care l-am întocmit pentru tine. Aş dori să-mi cunoşti fiul, căruia – pentru ca să-mi aduc mereu aminte de numele tat – i-am dat numele de Timon. Timon: Cum aşa, Demaeas? După câte ştiu, nici măcar însurat nu eşti”.

Dialogul decurge după legile întortocheate ale teatrului absurd al lui Beckett sau E. Ionescu.

Când începe să-l croiască, Timon inteligent nevoie mare, îl tratează cu propriile-i arme: „n-o să-i vin de hac unei lepădături ca tine? Ar fi să mă fac de râsul lumii. De ce-am ieşit atunci biruitor la Jocurile olimpice, în lupta cu pumnii şi la trânte? Ar însemna să-mi fie biruinţa în zadar!”

Nu poate lipsi nici filosoful Thrasykle: „Da, el e! Hainele îi sunt tare îngrijite, mersu-i cumpătat iar mantaua şi-o poartă ca un înţelept. Omul acesta care nu ştie cum să-i judeca mai aspru pe cei dedaţi plăcerilor şi care ne îndeamnă să ne mulţumim cu puţin, el care, cum iese din baie, se şi aşază la masă, şi-n timp ce robul cel tânăr îi întinde o cupă mare – cu cât vinul e mai curat, cu atât îl înveseleşte mai tare – bea de parc-ar fi sorbit tot fluviul Lethe şi se poartă cu totul pe dos de cum îi erau vorbele de dimineaţă. Într-adevăr va un uliu înşfacă cel dintâi mâncarea, îmbrâncindu-şi vecinul cu coatele; barba şi-o mânjeşte înfulecând cu lăcomie şi se îndoapă ca un porc, încovoindu-se deasupra talerului de oarc-ar vrea că găsească în fundul lui virtutea, şi apoi, cu degetul arătător de la mâna stângă, îl şterge cu mare băgare de seamă, ca nu cumva să rămână un pic din vânatul cel gustos”.

Tabloul este ca al unui ţăran din Chermesa flamandă a lui Jordaens sau Rubens: „Dar tot ce cuvintează acest filosof când s-a îmbătat de cade din picioare e o bolboroseală cum nu se poate mai caraghioasă. Când a sfârşit de vorbit începe să verse. În cele din urmă e

luat pe sus şi scos din sala ospăţului în vreme ce se prinde cu amândouă mâinile de flautistă. De altfel, chiar şi când e treaz nu – întrece nimeni în minciuni, în obrăznicii şi în sete de arginţi”.

Sfaturile sale sunt de toată mirarea, au ceva din cogitaţiile lui sir Falstaff, râzând că-şi cutremură trupul încărcat de osânză: „află de la mine că cel mai bun lucru pe care-l poţi face e să-ţi azvârli în mare avuţiile, care unor bărbaţi destoinici ca tine şi în stare să înţeleagă ce multe bogăţii cuprinde în ea filosofia nu le sunt câtuşi de puţin trebuincioase. Dar, dragul meu, banii aruncă-ţi în mare, nu la prea mare adâncime, ci numai atât cât ai intra în apă până la brâu, în apropierea ţărmului, şi vezi ca atunci să fiu şi eu de faţă!”

Interesul devine de totului străveziu, interlocutorul nici nu se oboseşte că-l ascundă: „Iar dacă se iveşte vreun filosof, dă-i de vreo două chiar de trei ori mai mult. În ce mă priveşte, tot ce-mi vei da nu va fi pentru mine, ci ca să împart tovarăşilor mei nevoiaşi. Îmi va fi de ajuns dacă ai să-mi umpli această desagă, în care nu încap nici două medimne din Egina. Cel ce iubeşte înţelepciunea trebuie să se mulţumească cu puţin, să fie cumpătat şi să nu râvnească la mai mult decât îi poate încăpea în desagă”.

Timon devenit între timp mai înţelept ştie să-i dea replica potrivită: „Primeşte laudele mele, Thrasykle! Dar până să-ţi umpli tu desaga, ia fii bun şi vino cu capul mai încoa, să-ţi car vreo câţiva pumni şi să te mai pocnesc şi cu săpăliga, aşa cum am făcut cu ceilalţi”.

Thrasykle protestează în mod tipic cetăţeanului prins cu ocaua în traistă. Lipsa lui de argumente este izbitoare: „Vai! Unde e democraţia? Unde sunt legile? Într-o cetate liberă mă bate un nemernic!”

Se strânge o mulţime de lume, Timon recunoaşte pe Blepias, Laches, Gnifon şi toată ceata Hotărârea lui socot că poate să fie cu mândrie primită de scepticul Plutos, elevul său este un total reabilitat, nu-l mai face de ruşine: „Pentru ce n-aş urca pe stânca asta? Să-i dau pace săpăligului, să-l mai las să se odihnească, că doar a trudit destul! Să adun cât mai multe pietre şi, de sus, să le arunc ca o grindină peste

ei”.

Deşi cei vizaţi se roagă de el să nu-l lovească fiindcă pleacă, Timon este consecvent atitudinii sale până la capăt: „Da, dar nu mai înainte de-a vă fi procopsit cu câteva răni, dub care să şuruie sângele”.

Timon mizantropul zugrăvit de Lucian din Samosata reprezintă pe un înţelept, în consecinţă procedează cât mai uman posibil, mânuieşte fără indulgeţă biciul aspru al răzbunării. Satiricul în acţiunea sa reuşeşte câteva portrete admirabile, mânia lui Timon apare total justificată, procedura sa ţine de judecata omului din popor, riposta menajează bunul simţ cel de fiecare zi.

Dacă l-am compara cu alte două creaţii celebre, Mizantropul lui Molière. Al, ceste întrupează pe un idealist care urmăreşte să schimbe viaţa cocietăţii din jurul său dar se îndrăgosteşte de o femeie exact contrariul său, ea este expresia celor detestaţi de nenorocitul îndrăgostit. Morala comediantului de la curtea împăratului francez, concurentul soarelui, nu este mai puţin frivolă ca poziţiile personagiilor lui Fragonard sau Boucher surprinse în budoarele lor intime, aşa dar individului i se impune adaptarea la formele societăţii în care trăieşte asta dacă doreşte ca orice mutitor midest să guste din cupa fericirii.

Timon atenianul al lui Shakespeare este unc caracter absolut, un tip asemenea lui Hamlet, Macbeth sau Iago, atinge maximumul posibil servindu-i sursă viciile sale, chiar poate trece peste limitele verosimilului ca-n Neguţătorul din Veneţia, dar poate tocmai din aceste motive statuia lui se vede săpată în marmora veşniciei, împrăştie un suflu titanic, zeiesc, shakespearian.

Timon mizantropul lui Leuian este mai mult un decepţionat, neîncrederea lui în oameni şi felul cum înţelege să procedeze nu ne provoacă nicio urmă de remuşcare, îi dăm deplină dreptate. E tocmai ce-am dorit să demonstrăm că Timon un personaj negativ, măcinat de viciu la Shakespeare sau de patimă la Molière în concepţia lui Lucian dacă nu este chiar un personaj pozitiv în orice caz corespunde unui tip cu totul uman, îl întâlnim în calea noastră diurnă.

Ovidiu Vuia † 2002

Lumea antică pe pragul prăbuşirii
Reproducere manuscris (operă postumă)
Vol. II

Tipărit, corectura, procesarea şi computerizată aparţine www.editura Rita Vuia 2009
(scuza greşeală dactilo)

16. Despre parazit sau dacă există o meserie a paraziţilor

În dialogul respectiv, Lucian şarjează nu rara disimulează după modelul dofistului pregătiţi să conteste un lucru mai adevărat ca lumina zilei, tocmai această manevră este la urma urmelor ţinta satirei când exprimă punctul de vedere al parazitului – omul massei ar zice Ortega Y Gasset – şi ia în bătaie de joc, zeflemizează adevăratele valori pe tonul cel mai preţios posibil. Este ca şi când o pensoonară de bordel ar vorbi despre viciile fecioarei, atâta-i logosul de fals dar cât se poate de reuşit artistic. Don Bazilio cântând aria Calomniei pe melodia unei romanţe recitate sub balcoane de-un Romeo chinuit de podagră până la ramoleală fizică. Se arată opus satirei îndreptată împotriva slujitorilor celor sus-puşi şi chiar lui Timon mizantropul, dar să nu zăbovim aşa de mult cu analiza noastră.

Dialogul are loc între Tychiades şi Parazitul, ultimul numit generic al fel ca eroii teatrului expresionist.

Primul se declară nedumerit asupra meseriei celulalat: „Dar bine, Simon, cum se face că toţi oamenii liberi sau sclavi, cunosc o anumit meserie, prin care sunt folositori atât lor înşile, cât şi altora, în vreme ce tu, după câte îmi pot da seama, nu te pricepi să faci nimic care să-ţi fie de folos ţie sau aproapelui tău?”

Parazitul după ce recunoaşte că este rău, şi „chiar mai rău decât ai crede” zice că are meseria de parazit. Fiindcă Tychiades nu prea pricepe cum vine cu respectiva îndeletnicire Parazitul îi aduce laude

cuvenită: „Rostind acest cuvânt îmi vei face o plăcere mai mare decât i-au făcut lui Fidias cel ce-l numeau” făuritorul de statui”. Căci tot atâta bucurie îmi face îndeletnicirea mea cât i-a făcut lui Fidias sculptarea lui Zeus”.

În fața unei o astfel de laude bei neînțeles că Tychiades vrea să afle adevărul despre parazitism și dacă ea este un meșteșug. Pentru lămurirea noțiunilor ca orice ins antrenat în dialectica logicei formale, partea interesată va începe cu definiția necesară: „Un meșteșug după câte-mi mai amintesc spusele unui înțelept pe care l-am auzit, este o însumare de cunoștințe care se aplică în vederea unui țel folositor vieții oamenilor”.

Dacă parazitică corespunde acestei definiții atunci este într-adevăr un meșteșug, fapt ce-l va încerca Parazitul să-l și demonstreze după metoda marelui avocat, cât sofist cât retor: „Meseria despre care vorbesc, ca oricare altă meserie, trebuie să însemne o însumare de cunoștințe. Îndatorirea cea dintâi a unui parazit e să cunoască și să deosebească pe omul în stare de a-l hrăni, convins fiind că nu se va căci așezându-se la masa lui. Sau vom spune oare că omul care încearcă argintul are o meserie, întrucât poate să deosebească monedele falsificate de cele bune, pe câtă vreme parazitul nu are o atare meserie, măcar că, fără a fi învățat niciun meșteșug, îi deosebește pe oamenii înșelători de cei cumsecade, știut fiind că de la prima vedere, oamenii sunt la fel de greu de cunoscut ca și monedele? Iată tocmai temeiul pentru care s-a plâns preacumintele Euripide când glăsuia: „Firea nu așază pe trupurile oamenilor noi un semn după care să-l recunoaștem, printre ceilalți muritori, pe cel netrebnic. Înțelegi acum pentru ce meseria parazitului e mai însemnată decât altele; iscusința lui poate cunoaște și deosebi mai bine decât însăși arta ghicitului lucruri atât de neînsemnate și nelămurite”.

Privind cunoștințele sale de bucătărie îl citează pe însuși Platon „Acela care trebuie să fie de față la un ospăț, dacă nu este bun cunoscător într-ale bucătăriei, nu se va putea rosti cu hotărâre, și cuvântul lui nu va cântări greu în privința ospățului pregătit”.

Așa dar parazitul este înzestrat nu numai cu cunoștințe

teoretice dar şi cu cele practice, dar „dacă ştiinţa parazitului nu e folosită zilnic, dispare nu numai meşteşugul ci însuşi omul care-l stăpâneşte”.

Satirica e cât se poate de subţire, rafinamentul nu-i deloc mai prejos de-a lui Voltaire sau Swift, maeştrii genului.

Iată în sfârşit definirea paraziticei chiar de cel ce-o aplică pătimaş „Parazitică este meseria în care omul se îndeletniceşte cu faptul de a bea şi a mânca, precum şi cu ceea ce trebuie să spună pentru dobândirea acestor două foloase. Scopul ei este plăcerea”.

Tychiades îi atrage atenţia ca să nu ajungă în conflict cu filosofii şi ei căutători ai fericirii, dar parazitul îl aduce în apărarea sa pe marele Homer: „Am să-ţi dovedesc aceasta folosindu-mă de vorbele înţeleptului Homer, care admiră viaţa de parazit ţi găseşte că numai ea poate să fie fericită şi vrednică de-a fi râvnită. Iată cu, se rosteşte el: „Eu unul socot că nu poate fi scop mai desfătător decât să vezi întreg norodul stăpânit de bucurie, când în faţa lui stau mese încărcate cu pâine şi cărnuri, iar paharnicul scoţând din crater vinul, îl aduce şi-l varsă în pocale. „Şi, ca şi cum n-ar fi admirat îndeajuns toate astea, Homer îşi lămureşte şi mai bine gândul, spunând: „Iată ceea ce, în cugetul meu mi se pare că e lucrul cel mai frumos”. Judecând după spusele lui, nu se află pe lume viaţă mai fericită decât aceea a parazitului.

Ulise trăia cum doresc ciracii lui Epicur lângă zeiţa Calypso „stându-i la îndemână să-şi ducă viaţa în tihnă şi desfătări, îmbrăţişându-se cu fiica lui Atlas şi gustând din plăcerile cele mai dulci, nici atunci Odiseu n-a spus că atinsese ţelul cel mai desfătător, ci numai viaţa paraziţilor a numit-o astfel. În acea vreme paraziţii se chemau benchetuitori şi ce spune Odiseu? Mărită să ne reamintim versurile sale unde el cuvintează despre aceste lucruri, căci nu le putem auzi fără să le repetăm adesea: „Benchetuitori aşezaţi în şir „şi” în faţa lor stau mese încărcate cu pâine şi cărnuri”.

Epicur este decrat hoţ fiindcă „fără pic de ruşine i-a furat” paraziticii „şeful, făcând din acesta însuşi scopul fericirii”.

Plăcerea îl interesează pe parazit şi nu pe Epicur: „Eu socot că plăcerea înseamnă să nu simţi nicio durere a trupului, iar în privinţa sufletului nicio neorânduială şi nicio nelinişte”.

Parazitul se bucură de cele două avantaje pe când alevul lui Epicur de niciuna. Indirect Lucian aduce laude iubitului său maestru, îl deosebeşte de hedonismul enunţat de partizanii paraziticii: „Într-adevăr când cercetezi forma pământului, infinitul universului, mărimea soarelui, depărtările dintre astre, cele dintâi alemente şi chestiunea de a şti dacă există sau nu zei, când, erau te războieşti cu alţii şi nu poţi cădea la o înţelegere nici măcar în privinţa scopului, atunci nu numai oamenii, dar până şi universul te supără”.

Se critică filosofia în sine când în acelaşi timp se propulsează înainte abdomenul umflat ca al unui personaj de Spitzweg, al parazitului: „Parazitul, însă crede că toate lucrurile stau cum trebuie, fiind încredinţat că lumea n-ar fi mai bine întocmită dacă s-ar ivi vreo schimbare în rosturile ei. Iată pentru ce el trăieşte într-o desăvârşită siguranţă şi într-o nespusă linişte, fără să-l supere niciunul don nesjunsurile despre care am vorbit. Parazitul mănâncă şi doarme culcat pe spate, cu mâinile şi picioarele întinse, ca şi Odiseu când a plecat în corabia din Scheria spre patrie”.

Iar la urmă atacul lui Epicur sub forma unui sofism de toată minunea: „Şi nu numai pentru temeiurile arătate mai sus plăcerea este străină de Epicur ci iată pentru mai ce. Epicur ăsta oricine ar fi el, are sau n-are ce mânca. Şi dacă n-are ce mânca nu numai că nu va trăi plăcut, dar nu va trăi deloc. Dacă are ce mânca, asta se datorelte sau lui, sau altcuiva. Iar dacă îşi datoreşte hrana unei alte persoane, e un parazit şi n un filosof, cum susţine. Dacă şi-o dobândeşte cu mijloace proprii, viaţa lui nu poate fi plăcută”.

Pe această cale constatăm că dialogul de faţă se ocupă-am mai spus-o – cam cu aceleaşi tipuri cum le-am văzut în Cărturarii în slujba oamenilor sus – puşi, nu mai că trataţi într-o manieră inversă, în al doilea era acuzatorul înverşunat în primul falsul apărător, sofist de bună seama deoarece bătaia de joc se arată mult mai fină recurge la

argumente complet nepotrivite de unde încă se vede că parazitul respectiv şi-a pierdut bunul simţ şi măsura de a cântări adevărata valoare a lucrurilor şi a faptelor.

Meseria parazitului se învaţă fără trudă căci „Care dintre paraziţi s-a întors vreodată plângând, cum îi vedem pe ucenici când se întorc de la cei care îţi fac ucenicia? Fost-a oare cineva văzut ducându-se cu faţa posomorâtă la un ospăţ, aşa cum îi vezi pe cei care merg la şcoală? Ei bine, parazitul merge de bunăvoie la masa cuiva, însufleţit de o nespusă dorinţă să-şi exercite meseria. În schimb, oamenii care învaţă alte meşteşuguri le învaţă cu ură, ba uneori, fug de acasă, fiindcă nu pot suferi îndeletnicirea la care sunt supuşi".

Celelalte meserii culeg târziu după ucenicie lungă foloasele pe când „parazitică culege de la început roadele iscusinţei ei, şi chiar în timpul uceniciei abia începute îşi şi atinge scopul".

Oamenii cu celelalte meserii sunt nevoiţi să trudească tot anul „în schimb parazitul sărbătoreşte în fiece lună câte treizeci de zile sfinte, căci pentru dânsul toate zilele sânz închinate zeilor. Mai mult decât atât, dacă doreşti să izbuteşti în celelalte meserii, trebuie să mănânci şi să bei puţin, cum fac bolnavii. Căci omul care se desfată cu mâncare şi băutură multă nu mai e în stare să înveţe".

Pe când celelalte meserii pretind scule „parazitică este o îndeletnicire minunată şi foarte uşoară pentru cel ce se îndeletniceşte cu ea, fiindcă parazitul se poate sluji de această meserie fără ajutorul vreunei scule".

Parazitică se învaţă fără să plăteşti „apoi nu poţi să-ţi însuşeşti celelalte meserii decât cu ajutorul profesorilor, pe câtă vreme dascăl de parazitică nu există. Aşa cum zice Socrate despre poezie, meşteşugul parazitului se dobândeşte printr-un har zeiesc".

Pe când celelalte meserii la început nu primesc nicio preţuire aceasta este de la obârşie împărtăşită parazitului. Chiar şi prietenia atât de preamărită poate fi găsită la originea îndeletnicirii de parazit fiindcă nimănui nu invită la masă duşmani ci doar pe prieteni

credincioşi aleşi dintre aceia „care le ţin tovărăşie la mâncare şi băutură”.

După ce-a fost demonstrat că parazitică întrece toate meseriile laolaltă parazitul crede că a venit momentul să arate că e mai presus şi decât cele mai seamă. Pentru cei ce vor recunoaşte că cele mai strălucite şi însemnate meserii sunt filosofia şi retorica parazitul le spune următoarele: „Dar parazitică întrece deopotrivă şi retorica, şi filosofia, mai întâi prin însăşi esenţa ei care o face să existe cu adevărat, ceea ce lipseşte celorlalte două. Căci nu avem una şi aceeaşi părere despre retorică. Unii o socot meşteşug, alţii îi tăgăduiesc această însuşire, alţii cred despre ea că e un meşteşug vătămător sau îşi închipuie mai ştiu eu ce despre ea. Tot aşa stau lucrurile şi cu filosofia: părerile sunt împărţite. Una cred despre filosofie epicureii, alta stoicii, alta academicii şi altă ceva peripateticii. Pe scurt, fiecare om îşi are felul lui de a privi filosofia, iar până astăzi filosofii n-au putut impune un singur fel de a judeca, meşteşugul filosofilor nu se arată a fi unul singur”.

Bineînţeles că nu astfel stau lucrurile cu meseria paraziticei: „Atât la barbari, cât şi la eleni există o singură Parazitică, mereu aceeaşi, nestrămutată. Şi nu s-ar putea spune că unii paraziţi sunt într-un fel, iar alţii într-altfel. După câte socot nu există secte de-ale paraziţilor, aşa cum în filosofie sunt stoicii sau epicureii care să aibă învăţături ce se bat cap în cap. Toţi paraziţii sânz între ei de acord şi au aceeaşi părere despre ceea ce face şi despre ceea ce urmăreşte” parazitică”. Aşa stând lucrurile mie cel puţin mi se pare că, măcar în această privinţă, meseria de parazit poate fi socotită înţelepciunea însăşi”.

Tychiades apare lămurit dar încă îi cere să-i dovedească faptul să filosofia e mai prejos decât parazitică. „Argumentul e că niciun parazit nu a îndrăgit vreodată filosofia dar mulţi filosofi au fost înflăcăraţi de parazitică şi îi duc mereu dorul. Fiindcă Tychiades arde de nerăbdare să le ştie numele, Parazitul începe cu „Aischines, ucenicul lui Socrate, autorul unor lungi şi fermecătoare dialoguri. Acest Aischines luându-şi cu sine scrierile, s-a dus o dată în Sicilia, ca să vadă dacă nu cumva datorită acestor dialoguri îl va putea cunoaşte pe

tiranul Dionysos. Citindu-i dialogul Miltiade şi, după cât se pare câştigând o mare faimă, s-a stabilit în Sicilia, a ajuns parazitul lui Dionysos şi şi-a luat rămas bun de la discuţiile socratice”.

Nu-i uitat nici Aristipp din Cyrene, statornicit cam în aceeaşi vreme la Siracuza şi devenit şi el parazitul lui Dyonisos astfel că este de „părere că Aristipp constituie o fală a meseriei noastre”.

În aminteşte şi pe marele Platon căruia îi asigură salvarea însă: „După ce-a fost câteva zile parazitul tiranului, n-a mai izbutit în această meserie, fiindcă nu era dăruit cu talentul trebuincios. Platon s-a întors la Atena, şi după ce a muncit cu râvnă şi s-a pregătit pentru rolul ce avea de îndeplinit a pornit în cea de-a doua călătorie pe mare spre Sicilia. Şi după ce-a stat din nou câteva zile la masa tiranului, a fost iarăşi alungat, căci s-a dovedit un nepriceput. Această înfrângere a lui Platon în Sicilia cred că o putem asemăna cu aceea a lui Nicias”.

Ca să-şi estompeze înfrângerea se grăbeşte să-l bagatelizeze pe Platon ca pe un caz oarecare şi-apoi se grăbeşte să dea alte exemple pozitive: „Ştii, apoi desigur, să euripide a fost până la moarte parazitul lui Ardhelaos, iar Anaxarchos parazitul lui Alexandru”.

Urmează cealaltă excepţie, a lui Aristotel, redusă iar la bani mărunţi conform înzestrării marelui avocat care ştie să-şi apere cauza: „În sfârşit, Aristotel, aşa cum n-a fost în stare nici în alte meserii, nici în „parazitică „n-a izbutit să treacă mai departe de primele începuturi”.

În război înfăţişarea parazitului cere admiraţie: „Oare nu e plin la trup, culoarea lui nu-ţi face plăcere, nefiind nici prea negru, ca un sclav, nici prea alb ca o femeie? Omul aceasta nu dovedeşte oare o fire hotărâtă? N-are privirea înfricăţătoare (cum o am eu!) mândră, cruntă! Căci la război nu se cade să le arăţi cu o căutătură sfioasă şi muieratică. Oare un om de soiul ăsta nu va fi în viaţă un hoplit frumos, iar dacă va muri cu slavă, nu va fi tot frumos?”

În schimb în vreme de război filosofii şi retorii îşi părăsesc postul şi o iau la fugă: „Printre oratori Isocrate nu s-a dus niciodată la război, ba nici chiar în faţa judecăţii n-a veniz vreodată, căci se codea

din pricina glasului său înăbuşit”.

Hyperide, Demostene şi Licurg aveau renumele unor oameni n-au îndrăzneţi: „Ei făceau mare larmă în adunări şi aruncau vorbe de ocară împotriva lui Filip. Dar săvârşit-au ei oare vreodată vreo faptă vitejească, în războiul Atenei cu regele macedonean?”

Nici filosofii nu erau mai buni, „n-au fost niciodată într-o bătălia ori, dacă s-au luptat au dat bir cu fugiţii. Aristene, Diogene, Crates, Zenon, Platon, Eschine şi Aristotel, precum şi întreaga liotă a ciracilor lor, nici măcar n-au văzut vreodată o armată rânduită şi gata pentru luptă”.

Nici înţeleptul lor Socrate n-a cutezat să pornească la război şi a fugit de la Delion, „până şa palestra lui Taureas. I s-a părut mult mai desfătător să stea în tovărăşia tinerilor săi, flecărind despre dragoste şi să le tot înşire celor ce-i ieşeau în drum nişte nepricopsite de sofisme decât să înfrunte în luptă vreun spartan”.

Când însă Tychiades îl întreabă despre paraziţii eroi din război interlocutorul său îl citează direct pe tata Homer, „la el, cei mai viteji eroi sunt paraziţii”.

De pildă Nestor, „de pe limba căruia curgea cuvântul dulce ca mierea” era parazitul regelui. Şia-poi Agamemnon nu-i laudă pe niciunul mai tare decât pe acest Nestor: „El nu şi-a dosit zece Aias, nici zece Ahile; susţinea însă că de mult Troia ar fi fost cucerită dacă cu toată bătrâneţea lui Nestor, ar fi avut zece războinici ca acel parazit”.

Tot în Homer se spune că Idomeneu, fiul Zeus, a fost parazitul lui Agamemnon.

Şarja dacă am urmărit-o cu atenţie de la început observăm că urcă progresiv ca să ajungă la un apogeu răsunător, când pe acelaşi ton Parazitul caută să ne convingă, nici mai mult nici mai puţin că Patrocle nu a fost prietenul lui Ahile ci parazitul său: „Am să te fac să auzi, Tychiades, chiar vorbele lui Patrocle, din care ai să poţi pricepe că a fost un parazit”.

Şi anume precizează cu aroganţa exegetului scoliat al lui Homer cum sigur că mulţi o fi având elenismul până la noi s-au păstrat doar cei mai cunoscuţi trecuţi prin funcţiile de membrii dacă nu directori ai Museionului din Alexandria: „Acum ascultă versurile: „Ahile nu-mi aşeza oasele departe de ale tale, ci să fie puse laolaltă, căci laolaltă am fost hrăniţi în casa voastră”. Şi puţin mai încolo adaugă: „Peleu m-a primit m-a crescut cu grijă şi m-a făcut slujitorul tău”. Adică l-a socotit drept un parazit. Fără îndoială că dacă Peleu ar fi voit să spună că Patrocle a fost prietenul fiului său, nu i-ar fi dat numele de „slujitor”, căci Patrocle era un om liber. Şi pe cine numeşte Homer” slujitori „când nu se referă nici la sclavi, nici la prieteni? Pe paraziţi, desigur”.

Sofismul judecăţii parazitului aparţine unui pedant făcut să răscolească fiecare noţiune pe atâtea părţi că sfârşeşte să nu-i mai recunoască partea autentică de unde rizibilile lui concluzii, inacceptabile pentru o minte cât de cât sănătoasă.

Lista cu eroi mitici paraziţi continuă, se pare că este interminabilă: „Oare Aristogeiton, om din popor şi sărac, nu era el – după spusa lui Tucidide – parazitul lui Harmodios? Mai mult decât atât: nu-i era şi iubit? Căci precum e şi firesc, paraziţii sunt şi iubiţii celor ce-i întreţin. Dar acest parazit a redat Atenei libertatea, după ce ea îndurase jugul tiraniei. Iar acum, în chipul unei statui de aramă, e înfăţişat stând în picioare în agora, împreună cu omul pe care-l idrăgise. Oamenii despre care şi-am vorbit, oamenii aceştia cu atâtea însuşiri şi cu atâtea virtuţi, au fost nişte paraziţi”.

În sfârşit găseşte potrivit să pună punct lungii descrieri după cele mai neortodoxe criterii şi propune să se vadă cum se poartă parazitul în timp de război.

Primul erou ce-i vine în minte este tot de-al lui Homer: „Mai întâi, un om de felul ăsta nu va prânzi el oare mai înainte de-a merge la postul său după cum ne îndeamnă Odiseu? Căci acest erou susţine că omul care urmează să lupte trebuie mai întâi să mănânce, chiar dacă bătălia se dă în zorii zilei”.

Şi când cade în luptă face să-l admiri pe lângă cadavrul unui filosof „uscat murdar, bărbos un biet bolnav despre care îţi vine să crezi că şi-a dat duhul încă înainte de a începe lupta Cine n-ar dispreţui o cetate apărată de nişte oşteni atât de becisnici? Când îi vezi pe nefericiţii ăştia slăbănogi şi pletoşi care zac la pământ mai c-ai zice că cetatea, în lipsă de aliaţi. I-a scos din puşcării ca să-l înfrunte pe duşman. Iată deci, cum se înfăţişează în război paraziţii în comparaţie cu retorii şi cu filosofii”.

Pertractarea priveşte eronat doar aspectul exterior, semn de superficialitate crasp şi încă o dovadă că Lucian mânuieşte cu abilitate de mare maestru armele sofisticei majore.

Parazitul îşi petrece viaţa nu în piaţa publică sau tribunale co vine de obicei din palstre, gimnazii la ospeţe. Iar paralela este deplasată, nelalocul ei: „Căci într-o palestră, care filosof sau care retor, după ce şi-a lepădat veşmintele, ar putea să fie asemuit cu parazitul, dacă ar fi să punem alături trupurile lor?”

Comicul nu mai rezistă să stea în ţarcul său izolator „Dacă într-o pustietate o fiară s-ar năpusti asupra vreunui filosof sau vreunui retor, niciunul n-ar avea îndrăzneala s-o înfrunte. Pe câtă vreme un parazit ţine piept fiarelor şi le întâmpină fără să stea pe gânduri, căci încă de la ospeţe e desprins să le înfrunte”.

În ultimă analiză funcţia lui este a clovnului să descreţească frunţile, cum vor proceda piticii de la curţile regilor spanioli nemuriţi prin penelul lui Velásquez: „Căci cine e oare mai priceput să-i înveselească pe oaspeţi? Parazitul care cântă şi face glume, sau omul care nu râde şi care înveşmântat în mantaua lui de filosof, stă pleoştit şi priveşte în pământ, luând parte la un bun ospăţ ca la o înmormântare? Un filosof la un banchet e după mine e ca un câine într-o baie”.

Încetul cu încetul ajungem la măsura valorii parazitului, o descoperim nu mai citindu-i mărturisirile invers ca pe un scris în oglindă.

Viaţa parazitului se duce dispreţuind spre deosebire de filosof slava fiindcă şi faţă de argint „un parazit e tot atât de nepăsător cât şi un om oarecare în faţa pietricelelor de pe malul mării”.

Bineînţeles că parazitul nu va duce niciodată lipsă de mâncare „din capul locului, omul care duce lipsă de mâncare nu poate fi parazit. Căci un om viteaz dacă-i lipseşte vitejia nu mai este viteaz. Şi un om cuminte, lipsindu-i cuminţenia nu mai poate fi cumnite”.

Parazitul lui Lucian este înrudit de aproape cu înţelepţii burţii îmbulziţi la masa parvenitului bogătaş Trimalco.

Parazitul nu cunoaşte friva şi nu ar putea fi învinovăţit de adulter, silnicie sau de orice altă nelegiuire. Dacă înfăptiuieşte vreo nelegiuire atunci numele său se schimbă. Deci ar fi un fel de lipsă de personalitate nu neapărat întruparea virtuţilor neprihănite: „Parazitul care săvârşeşte vreo nedreptate îşi pierde însuşirea lui de parazit şi ia numele pe care i-l dă nedreptatea săvârşită”.

Deci societatea îl nedreptăţeşte: „Există, într-adevăr, o apologie a lui Socrate, alta a lui Eschines, o alta a lui Hyperide, apoi una a lui Demostene şi a celor m-au mulţi oratori şi filosofi. Nu există, însă, o apologie a vreunui parazit; şi nimeni n-ar putea să pomenească vreo împrejurare în care cineva să fi intentat vreodată proces unui parazit”.

Până şa urmă ajungem la moartea parazitului cea mai fericită dintre toate: „Ştim că toţi filosofii, ori vei mai mulţi dintre ei, au murit la fel de mizerabil cum au trăit. Unora judecătorii le-au dat osânda de a-şi sfârşi zilele prin otravă pentru că făptuiseră cele mai mari crime, altora întreg trupul le-a fost ars, altora moartea le-a fost pricinuită de faptul că nu puteau să urineze, iar alţii au murit în surghiun. Nimeni n-ar putea să amintească însă vreun parazit care să fi sfârşit printr-o astfel de moarte. Căci viaţa tuturor paraziţilor se încheie în chipul cel mai desfătător: ei mor în timp ce mănâncă şi beau. Şi dacă s-ar părea că vreunul a murit de moarte năprasnică să ştii că acest parazit a murit numai fiindcă n-a putut mistui bucatele”.

Nu mai avem nicio îndoială că parazitul nostru face parte dintre

oaspeţii „nobilului" Trimalco, ospătaţi pat decedează de prea multă mâncare adică din supranutriţie, ca la un banchet al disperaţiloe burţii.

Tychiades îi apreciază lupta contra filosofilor și apărarea paraziţilor dar ar dori să ştie dacă cei ce-l găzduiesc şi-l ospătează pe parazit fac un lucru bun şi folositor: „După socoteala mea bogaţii îi ospătează pe paraziţi ca să facă o binefacere şi să se arate darnici, dar fapta înjoseşte pe acela care primeşte mărinimia".

Parazitul profită de ocazie să-i blameze pe bogătaşi şi lângă ei să-l înalţe pe acelaşi parazit: „Eşti un prost, Tychiades, dacă nu poţi pricepe că omul bogat, chiar de-ar avea tot aurul lui Gyges, tot sărac arată, dacă ar fi să ia masa de unul singur; şi ar părea asemenea unui cerşetor dacă ar ieşi în oraş neînsoţit de parazit. Aşa cum dispreţuieşti pe soldatul fără arme, aşa cum îţi întorci privirile de la un veşmânt fără purpură şi de la un cal neîmpodobit, tot aşa îl socoţi a fi un biet om, care nu preţuieşte mare lucru, pe bogătaşul care nu e întovărășit de parazit. Pentru bogătaş parazitul înseamnă podoabă, în vreme ce parazitului bogatul nu-i dă niciodată străşucire".

Deci caracterul de slugă reese eclatant în evidenţă numai parazitul primeşte lustru în orice acţiune, el e un fel de omphalos al lumii, fără el bogătaşul sigur nu ar fi ce este: „Bogatul are tot interesul să-l hrănească pe parazit, fiindcă pe lângă strălucirea pe care i-o dă acest fapt, parazitul fiindu-i şi dorilor (n.n. adică purtătotul de lance sau omul foarte devotat) îi e de foarte mare foolos, căci îl apără de primejdii".

Parazitul îşi recunoaşte şi rolul gorilei de astăzi făcut să protejeze viaţa stăpânului său: „Pe un om bogat nu-l ataci fără să stau bine în cumpănă, nu te iei la luptă cu el cu una cu două când îl vezi alături pe parazit. Nimeni nu poate să moară otrăvit când are lângă el un parazit… Căci din iubire parazitul înfruntă orice primejdie (n.n. s-ar înţelege că din iubire pentru mâncare şi băutură!!!). Parazitul n-ar putea răbda ca bogatul să mănânce singur, ci mai degrabă e gata să moară nu numai să se înfrupte şi el laolaltă cu cel bogat din mâncarea acestuia".

Aşa dar parazitul posedă un eroism sui generis, acţionat mai ales la masa cu bunătăţi. Sigur că în faţa unei astfel de vitejii devorante Tychiades se crede împuternicit să mai ceară anumite lămuriri: „Ai vorbit ca şi cum ai fi urmat la şcoala celor mai mari dascăli! Aş mai dori acum să-mi lămureşti un singur lucru: dacă numele de parazit n-are cumva în el ceva ruşinos”.

După atâta sofisticărie nu mai miră replica celulalt: „Apoi încearcă să răspunzi şi tu, cum ai să te pricepi mai bine, la să te voi întreba. Să vedem ce oare voiau să spună oamenii din vechime prin cuvântul sitos? Tychiades: Mâncare. Parazitul: Iar siteisthai ce înseamnă? Nu înseamnă” a mânca”? Tychiades: Bada Parazitul: Aşa dar te învoieşti că părăsitein nu înseamnă altă ceva decât” a mânca la altul?”

Atâta incrongruenţă în judecaţi nu am mai cunoscut de la personagiile teatrului absurd, parcă Godot ar vorbi cu umbra sa din baltă.

Fiindcă lui Tychiades ca oricăriu cetăţen cu bun simţ îi pare ruşinos să mănânci la altul Parazitul îl pune la grea cumpănă: „Ce crezi că e mai bine şi, dacă ţi-ar sta în putere, ce-ai alege tu să faci din aceste două lucruri: să navighezi singur (plein), sau să navighezi întovărăşit de cineva (papaplein)?”

Deoarece Tichyades în toate ar dori să se ştie însoţit, parazitul trage cuvenita concluzie mulată pe o logică s-o recunoaştem cam scioltă: „Trebuie să recunosc că ai dreptate. De aci încinte, nu-mi rămâne decât să vin la tine ca şcolarii, dimineaţa şi după-amiaza, ca să-ţi învăţ meseria. Ar fi drept să-mi împărtăşeşti fără zgârcenie învăţăturile, pentru că voi fi primul tău elev. Şi se poate spune că mamele îi iubesc mai mult pe ceu dintâi născuţi”.

După cum vedem cele rostite aparţin prozelitului Tichyades, de fapt ecoul parazitului urcat pe podiumul învingătorului, interlocutorul său a devenit un ecoul al ideilor sale în valoare de doi bani şi jumătate adică bune de nimic.

S-o recunoaştem sofismul cultivat de Lucian crapă aproape, asemeni unui fruct copt, de atâta suculenţă. Astfel de prostii, învelite în hârtie colorată debitau şi eroii lui Rabelais, Gargantua și Pantagruel.

Arfumentaţia este atât de sprintenă, decurge în ritmul alert al unui tic-a-tac de muşchetari ai peroraţiei care mânuiesc în loc de spade vorbe, astfel că îngenuncherea lui Tychiades nu e deloc o realizare neobişnuită ci reprezintă felul cum şi cucerit omul de rând, membrul massei lui Ortega Y Gasset.

Tychiades căzut în plase unei sofisticării formidabile, în ea totul e răsturnat cu capul în jos parcă după îndemnul lui Nietzsche „Umwertung aller Werte" astfel că ajunge să se asemene cu cei cărora Erasmus din Roterdam, humanistul, le făcea alogiul nebuniei adică a prostiei naive uneori cuprinse de avânturile fantaziei poete să scoată scânteiri eroice dar văzută de aproape tot prostie rămâne, în aceeaşi proporţie şi naivitate, chiar dacă uneori disimulată după ticurile infamului soldat Sweik, cunoscute cu siguranţă încă de Lucian când lucra la bravul său parazit.

Dacă acesta din urmă este cât iconoclast cât amator de hilariante inepţii, victima sa Tychiades suferă în cele dintâi de o incurabilă prostie.

În continuare Lucian în goană să-i satirizeze pe zei sau filosofi după dictonul că el nu cunoaşte nimic sfânt, deschide vederilor sale largi perspective atinge uneori proporţii cosmice cum Homer sau Dante le mai realizau când se coborât împreună cu eroiilor în Infern sau pe câmpiile Elizee adică paradisul creştinilor. Nu mai că la Lucian îşi va construi materialul conform matricei sale creatoare şi cam cum ne-o relatează dialogurile următoare. Primul este.

17. Icaromenipp sau călătoria dincolo de nori

Dialogul este purtat între Menipp şi prietenul său. Primul filosof cinic, sclav elibarat s-a născut în Gadara Siria cam pe la sfârşitul secolului al IV-lea î.Hr. A scris pamflete şi satire cu afinităţi mari între el şi Lucian, ultimul după mulţi şi-a însuşit metoda de persiflare a

ciniciului, greu de verificat astăzi deoarece nu se mai păstrează niciuna din lucrările lui Menipp. Practicant al unei extravagante forme de cinism, Menipp a terminat-o dându-şi singur moartea modalitate acceptată de Lucian într-una din scrierile lui anterioare. Filosoful începe să-şi povestea / scă mândru călătoria spre cetatea lui Zeus: „De la pământ până la lună, unde am făcut prima etapă, am străbătut trei mii de stadii. De aici, ca să ajung în soare, am mai urcat, socot, cale de cinci sute de parasange (nota scoliastului: parasanga, măsură persană reprezenta 30 de stadii pe când un stadiu măsură de lungime la greci corespundea cam la 185 de metri); iar din soare, ca să mă ridic până la cer şi până la cetăţuia lui Zeus, să tot fi străbătut un drum lung cam cât zborul de o zi al unui vultur fără poveri”.

Când observă că nu i se dă crezare vine cu lămuririle de rigoare: „Să nu te prindă mirarea, prietene, dacă vorbele mele îţi par prea înalte, căci pomenesc lucruri din înaltul văzduhului! Socoteam – în sinea mea – cât de lungă va fi fost calea pe care am străbătut-o în călătoria mea, de curând sfârşită”.

Deci Menipp este primul zburător interplanetar, astronaut, după un model ce-l vor realiza mai târziu Leonardo da Vinci sau la noi Aurel Vlaicu. Să nu uităm că o excursie similară a făcut şi unul din eroii lui Aristofan.

Când vede că nu-i crezut, doar prietenul îi zice că doar în somn şi vis ar fi putut străbate atâtea parasange Menipp îi răspunde dreastic: „Îţi închipuie prietene, că povestesc un vis? Eu de la Zeus mă întorc!”

Şi aduce precizările marzorului ocular, totul este descris cu pupilele ochilor cele mai dilatate: „N-ai nicio îndoială, chiar din palatul mult strălucitului Zeus m-a reîntors acum. Ce lucruri minunate am văzut şi auzit! Iar dacă nici nu-ţi vine să le crezi, asta mă bucură peste firecăci înseamnă că m-am împărtăşit dintr-o fericire atât de mare încât nici nu poţi să-i dai crezare”.

Prietenul îi arată admiraţia cerută de prezenţa unui olimpian: „Ei bine, olimpianule Menipp, ce nici asemănare n-ai între oameni, cum aş putea eu, carea doar un muritor şi un pământeab, să te cred pe tine,

omul ce s-a ridicat mai sus decât norii, omul care – precum ar spune Homer – este unul dintre" cei cu sălaşul în ceruri"? Spune-mi, dacă vrei, cum ai făcut de te-ai putut înălţa în văzduh şi de unde ţi-oi fi făcut rost de o scară atât de lungă? Căci dacă ar fi să te judec după înfăţişare, nu prea semeni cu vestitul păstor din Frigia şi deci n-am putea să ne închipuim că te-a răpit vreun vultur şi că te-a dus la zei ca să le slujeşti drept paharnic".

Menipp susţine că pentru a se urca la cer nu a avut nevoie de scară nici de ajutorul vreunui vulturm a zburat cu aripile făcute de el însuşi. Asta ar fi o faptă subliniază prietenul ce l-ar ridica în ochii lui de-a supra miticului Dedal, dacă a fost în stare să se prefacă din om în şoim sau în gaiţă.

Menipp recunoaşte că Dedal i-a servit ca model fără să-i fie teamă că va lua soarta lui Icar şi că o mare s-ar numi „menippeică". Dar el ştiuse să eviste greşelile înaintaşilor săi: „Căci Icar îşi lipise aripilelcu ceară, iar ceara topindu-se din pricina soarelui, ele s-au desprins şi atunci de bună seama că s-a prăbuşit. Aripile-mi cele iuţi însă nu erau prinse cu ajutorul cerii".

Menipp descrie cu tenţia meşterului prefabricarea aripilor: „Am prins o pajură dintre cele mai mari, apoi un vultur zdravăn şi le-am tăiat aripile. Dar mai bine să-şi descriu întreaga aventură, luând-o chiar de la început".

Iată deci filmul explorării cereşti a lui Menipp. Întâi a ajuns la concluzia că toate înfăptuirile omeneşti sunt vrednice de râs iar pe bogătaşi, dregători şi cârmuitori i-a dispreţuit, sigur fiind că prin ei ar pierde din vedere ceea ce este mai important în viaţa omului. Aşa a încercat să-şi înalţe privirile să îmbrăţişeze întreg universul, numit de înţelepţi cosmos: „Cercetând apoi din ce era alcătuit universul, m-am găsit într-o încurcătură şi mai mare. Priveam astrele, le vedeam cum erau împrăştiate în văzduhuri şi râvneam să ştiu ce este şi cum este cu soarele: iar problemele în legătură cu luna mi se păreau nespus de ciudate. Într-adevăr, cum să-mi explic eu diferitele ei faze? Credeam că trebuie să fie ceva tainic care le pricinuieşte. Dar şi fulgerul, care ţâşneşte din văzduh, bubuitul tunetelor, ploaia, zăpada şi grindina.

care cad pe pământ, toate acestea mi se arătau greu de lămurit. Pe nimic sigur nu mă puteam întemeia”.

Este exprimat idealul omului de ştiinţă eliberat total de sub tutela miticului, cum se prezenta elenismul la timpul epocii romane în care trăia Lucian din Samosata. În faţa acestei neputinţe, cenzură transcendentală a numit-o Lucian Blaga, s-a gândit să caute răspunsurile la filosofi că „cel puţin ei sunt în stare să-mi spună pe de-a întregul adevărul”.

Iar se opreşte asupra filosofilor adevărat cal de bătaie al satirei sale. Zice că i-a ales pe cei mai înţelepţi, i-a luat după privirea cea posomorâtă, „după faţa lor cea palidă şi după barba stufoasă. Oamenii aceştia se dovediseră îndată că ştiu să rostească vorbe nări şi că se pricep în tainele cerului”.

Ca să le asigure învăţătura le-a numărat pe loc mari sume de bani şi s-a legat să le mai plătească restul mai târziu: „Mi-am închipuit că vor scoate din mine un minunat cuvântător despre tainele cerului şi un temeinic cunoscător al rânduielilor universului. Dar înţelepţii aceştia nu numai că n-au fost în stare să mă lecuiască de vechea nea neştiinţă ci dimpotrivă, mă adâncirp într-o nedumerire şi mai mare”.

Este critica elenistică contra speculaţiei filosofice rămasă şi astăzi în epoca tuturor pozitivismelor mai mult decât valabilă: „M-au amaţit cu „principii „” scopuri „” atomi „” vid „” matarie „idei şi cuvinte de soiul ăsta, despre care-mi vorbeau zilnic cum nu se poate mai încâlcit. Mai mult decât orice mă încurca faptul că învăţăturile unuia nu se potriveau de loc cu cele ale celorlalţi: părerile lor se împotriveau şi se băteau cap în cap. Totuşi înţelepţii despre care-ţi vorbesc socoteau de cuviinţă că trebuie să cred în spusele lor şi fiecare încerca să mă tragă de partea lui”.

Subiectivismul tuturor teoriilor de cunoaştere, imposibilitatea pătrunderii lucrului în sine explică faptul că „nu au aceleaşi idei despre aceleaşi idei despre aceleaşi realităţi”.

Cu toate acestea în loc să-şi reconuoască limitele filosofii

„asigurau pe oricine că deslușesc hotarele cerului și că măsoară soarele; se plimbau prin văzduh dincolo de lună și – ca și cum ar fi căzut din astre – înfățișau chiar formele și mărimea lor”.

Iar ne apar pe dinainte scene din comedia Norii lui Aristofan, unde savantlâcul steril este pus chiar pe spinarea lui Socrate și elevii săi. La Lucian se pare că satira pusă în gura lui Menipp exprimă și un regret de a nu se putea înălța la pragul științei lor mai ales că intră în focul criticii și geometrul de talia lui Euclid: „Ba deseori, cu toate că nu știau cu precizie câte stadii despart Megara de Atena, îndrăzneau să-mi spună ce depărtare – măsura în coți – este între lună și soare. Au măsurat înălțimea văzduhului, adâncimile mării, ocolul pământului, au desenat cercuri, triunghiuri construite peste pătrate, au făcut niște sfere vopsite în diferite culori, ca să ne înfățișeze mărimile cerului”.

Deci sub filosofi se înglobează aci și astronomii ei apar ca niște înțelepți ce „nu mai lasă și altora putința de a mai exagera și ei ceva. Ba chiar sunt gata să jure că soarele nu-i decât o grămadă de fier înroșit în foc, că luna are parte de locuitori, că stelele beau apă, întrucât soarele scoate apa din mare ca și cum ar scoate-o cu frânghia dintr-o fântână și o dă de băut tuturor astrelor, unul după altul”.

Dar răul constă în ciocnirea părerilor ce le au: „Mai întâi, asupra lumii aveau păreri felurite. Unii spuneau că lumea nu are început, cosmosul fiind nepieritorpe câtă vreme alții îndrăzneau să vorbească despre” demiurgul „lui și despre chipul în care acesta a plăsmuit cosmosul. Cel mai mult însă mă uimeau cei ce puneau alcătuirea universului pe seama unui zeu, despre care însă nu știau să spună nici de unde a venit, nici unde ședea când se străduia să înfăptuiască cele săvârșite. doar este cu neputință să ne facem o imagine despre timp și spațiu mai înainte ca universul să se fi ivit!”

Desigur Lucian ne dă o idee despre lumea elenistică ajunsă în epoca romană mult mai sceptică, mai neîncrezătoare de aceea vor apărea gnosticii și toți metafizicienii ca o ripostă a crizei scientismului din vremea lui Archimede și Euclid. Sceptismul lui Lucian îl putem citi într-o statuie a lui foarte asemănătoare ca expresie cu cea a lui Voltaire de Houdon.

Drept urmare face o revizie a noţiunilor filosofice cum numai Immanuel Kant magul din Königsberg a mai realizat-o „Dar, minunatul meu prieten, zice Menipp, cât te-ar mai fi uimit spusele lor, dacă le-ai fi ascultat, în privinţa” ideilor „” fiinţelor încorporale „sau a teoriilor despre” finit „şi” infinit”. Acest din urmă punct este dezbătut de ei foarte aprig. Unii pun hotare universului, iar alţii îl socot ca nesfârşit. Mai mult încă, sunt şi înţelepţi ce ne asigură că lumile ar fi multe, chiar nenumărate dojenindu-i pe cei ce pretind că ar exista doar una. Alt filosof, care nu prea se împacă cu pacea, îşi închipuie că războiul este părintele tuturor lucrurilor!”

Ucenicul s-a pierdut în teoriile maeştrilor, din plasa aruncată asupra eului său greu va mai putea să iasă.

Nu altfel apar zeii, pentru unii Dumnezeirea doar un număr pe când alţii jurau pe câini, gâşte ori platani: „Unii, chiar dându-i pe toţi zeii la o parte, au hotărât că numai unul singur cârmuieşte lumea, ceea ce-mi pricinui sestulă nemulţumire, aflând că ducem o atât de mare lipsă de zei”.

Păgânul Lucian nu-i un adept al monoteismului, nu ghicim la el nicio contingentă directă cu religia creştină dar nici pe cei ce înmulţesc cu nemiluita zeilor nu se împacă, el ar fi ori cât de paradoxal ne-ar părea, un om al tradiţiilor pure: „Au fost unii care cu dărnicie mă lămureau, spunându-mi că zeii sunt mulţi; împărţindu-i pe clese, ei susţineau că un anume zeu este” cel dintâi”, că alţii s-ar afla cu o treaptă mai jos, şi că, în sfârşit, ceilalţi ocupă abia rândul al treilea al divinităţii”.

Critica îşi continuă cursul minuţios de tot, nu vrea să lase afară nici cât un filigran de sectarism: „O parte socoteau că zeităţile nu au corp, nici formă, iar alţii i şi-i închipuiau cu trup. Nu toţi erau de părere că zeii se în grijesc de lucrurile omeneşti. Unii învăţaţi îi scuteau de orişice griji, aşa precum şi noi obişnuim să-i iertăm de îndatoririle obşeşti pe cei împovăraţi de ani. Ei îi aduc în lume pe zei, făcându-i aidoma unor soldaţi-figuranţi de comedie. Mai sunt unii care ne uimesc şi mai mult: „fiind încredinţaţi că nu există de loc zei, lasă cosmosul

fără stăpân şi cârmuire, la voia întâmplării”.

Auzind toate aceste lucruri puse cap în cap, nu se putea arară neîncrezător în faţa unor oameni cu glas de tunet şi cu bărbi arătoase. Dar nu ştia unde să se îndrepte ca să afle adevărul neclintit şi neatins de umbra contradicţiilor: „Pătimeam întocmai de ceea ce ne spune Homer: eram îndemnat deseori să dau crezare unuia dintre ei” dar o altă pornire lăuntrică mă oprea”.

În faţa crudei realităţi, pierzându-şi nădejdea de-a mai auzi pe pământ adevărul, devenit ca un leitmotiv al operei lucianeşti a considerat că singura ieşire din toată încurcătură este să-şi facă aripi şi într-un chip oarecare să se înalţe la cer: „Mă făceau să am încredere atât dorinţa mea, cât şi fabulistul Esop, care mă lămurea că şi vulturii, cărăbușii, ba uneori şi cămilele pot pătrunde în cer”.

Socotind că aripile de vultur o să i se potrivească, prinse două pajure şi doi vulturi, uneia îi tăie aripa dreaptă celeilalte pe cea stângă, apoi legându-le pe fixă cu nişte curele zdravene fe umerii săi. Astfel se descrie trăirea primului zbor mult înainte de a fi fost realizat aidoma dar cu o vie autenticitate: „Iar la capătul aripilor am pus două mânere, pe care să le pot bine apuca şi-am încercat să zbor. Mai întâi săream, slujindu-mă de mâini; căutam, aşa cum fac gâştele, să mă înalţ doar câte puţin deasupra pământului. Mergeam în vârful picioarelor şi-mi mişcam aripile. După ce-am văzut că lucrul era cu puţinţi, am continuat în încercările mele cu şi mai multă îndrăzneală mi-am daat drumul în jos, ajungând chiar deasupra teatrului”.

Deci după ce am asistat la anabasisul femeilor lui Aristofan să notăm şi lansarea zborului lui Menipp, erou de Lucian din Samosata de pe vârful Acropoleului. În ce priveşte teatrul de care e vorba scoliastul ne aminteşte de cel mai vechi teatru al Atenei ridicat lui Dyonisos Lenaios – patronul sărbătoririi teascurilor – de aceea numit Lenaionul. Era aşezat la sud de Acropole. Un alt teatru situat chiar la poalele Acropolelui dedicat lui Dyonisos a fost construit mai târziu şi în el s-au reprezantat marile tragedii antice. Probabil că Lucian cu ocazia lansării zborului Menipp se referă la acesta de al doilea.

Descrierea zborului constituie o minunăţia artistică, iat-o: „Şi luându-mi avânt de pe muntele Parnes ori Hymettos, am zburat până la Geraneia şi apoi, pe culmea Acrocorintului şi iarăşi deasupra lui Pholoe şi a Erymanthului, până la Taygetos. Iar când, deprinzându-mă cu încercările mele am ajuns un zburător desăvârşit, nu m-am mai mărginit să zbor doar ca păsările, ci am urcat Olimpul. Mi-am luat merinde cât se putea mai uşoare şi, de-aci înainte, am ţintit cerul. Mai întâi înălţimea cea mare îmi dădu ameţeli, dar mă deprinsei uşor şi cu asta. Mă smulsei din nori şi mă îndepărtai mult de ei, ajungând în sfârşit aproape de lună”.

Pământul văzut din lunăne aminteşte de Jules Vernes sau de una din poveştile lui Münchhausen: De la înălţimea unde mă aflam, mi-am aruncat privirile spre pământ şi ca Zeus din Homer îmbrăţişam cu ochii când ţara tracilor, cei dedaţi călăriei, când pe aceea a mysienilor. Şi după scurtă vreme, când îmi veni bine, îmi aruncai privirile spre Hellada, Persia şi India, şi tapte aceste privelişti îmi prilejuiră felurite desfătări”.

Şi fiindcă prietenul doreşte să afle tot Menipp îi dă detaliile cele mai precise: „Închipuie-ţi, mai întâi că vezi un pământ nespus de mic, adică mult mai mic decât luna. Eu, după ce-am întors într-o doară capul, am rămas multă vreme tare nedumerit: „mă gândeam unde s-or fi aflând munţii noştri cei înalţi şi marea cea largă. Şi dacă n-aş fi zărit colosul din Rhodos şi turnul din Faros îţi mărturisesc că n-aş fi luat în seamă pământul… Mi se înfăţişară nu numai popoarele şi oraşele, dar îi desluşii foarte bine şi pe corăbieri, şi pe cei ce se războiau, pe agricultori, pe împricinaţi „pe femei, animalele şi, pe scurt, tot ce hrăneşte” roditoarea glie”.

Prietenul se miră cum a putut Menipp să vadă toate aşa de clar şi atunci el îşi aminteşte că într-adevăr la început între el şi pământ se afla o prăpastie mare, privirile nu-i străbăteau până acolo: „Împrejurarea mă necăjea grozav, punându-mă într-o mare încurcătură. Am plecat capul şi eram gata să izbucnesc în lacrimi”.

Atunci i se arată Empedocle, şi fiindcă legenda susţinea că celebrul filosof sicilian ar fi murit coborând pe hornul Etnei, Menipp îl

descrie conform respectivei împrejurări: „Deodată mi se ivi, venind din spatele meu filosoful Empedocle, negru ca un tăciune şi plin de cenuşă, carnea fiindu-i o adevărată friptură. Îndată ce l-am zărit – ţi-o spun cinstit – am fost oarecum tulburat şi am socotit că am de-a face cu un demon al lunii”.

Dar Empedocle îl linişteşte prezentându-i-se: „Sunt Empedocle, iscoditorul Firii. După ce m-am zvârlit în craterul Etnei, fumul m-a înşfăcat, înălţându-mă până aici. Acum locuiesc în lună, merg de cele mai adese ori prin aer şi mă hrănesc cu rouă”.

Empedocle doreşte să-l ajute să aibă privirea ageră a lui Lynkeus, în fond idealul oricărui om deştiinţă, din această cauză Goethe în Faust II îi acordă o atât de mare atenţie.

Povaţa lui Empedocle sună ca unuia înzestrat cu forţele miraculoase stăpânite de formulele şi metodele magiei negre: „Dacă vrei să te înalţi puţin, ţinându-ţi nemişcată aripa de vultur şi pornind să zbori numai cu cealaltă, bizuindu-te pe puterea ei, atunci şi ochiul din dreapta va dobândi o mare putere de a vedea”.

Menipp este mulţumit să vadă şi cu un singur ochi, astfel că de cum bătu din aripă se şi făcu lumină mare în jurul său.

În noua perspectivă pe pământul cercetat de sus i se deschide panorma slăbiciunilor şi păcatelor omeneşti, descrise cu simţul participativ al moralistului, autor de tratat etic: „Aplecându-mă spre pământ am putut zări desluşit cetăţi, oameni şi întâmplări-lucruri care se petreceau nu numai sub cerul liber, dar şi înăuntrul caselor, unde lumea credea că sunt tăinuite”.

Primise o putere de căz nemaipomenită. Îl descoperă se Ptolemeu întreţinând legături ruşinoase cu sora sa. Sau pe fiul Lisimah întinzând capcane tatălui său, sau pe fiul său Antioh cum făcea semne pe furiş mamei sale vitrege Stratonike. Şi scenele se derulează ca-ntr-un roman de Balzac: „Văzui cum soţia lui Alexandru thessalianul îşi ucidea bărbatul, cum Antigonos se desfrâna cu nevasta fiului său, cum feciorul lui Attalos îşi otrăvea părintele. Apoi pe alte meleaguri,

văzui pe Arsakes ucigându-şi muierea, în timp ce eunucul Arbates scotea sabia pentru a o îndrepta, împotriva stăpânului său”.

Astfel de scene putuse observa în Libia, în Sciţia şi în Tracia şi în mai toate palatele regeşti: „Adultere, crime, înşelăciuni, jafuri, jurăminte strâmbe, spaime, trădări-trădătorii fiind rudele cele mai apropiate ale celor trădaţi”.

Trece apoi la oamenii de rând cu nimic mai de lăudat: „Privirile îmi căzură asupra lui Hermodoros, epicureul, care pentru o mie de drahme jura strâmb. Îi zării pe stoicul Agathocle vorbind înaintea judecăţii şi cerându-şi plata pentru că a cuvântat împotriva ucenicului său; îl mai văzui şi pe oratotul Cleinias furând o cupă din templul lui Asclepios şi pe cinicul Herofil dormind într-o casă de desfrâu. Ce să-ţi mai spun despre alţii; spărgători de ziduri, împricinaţi, oameni care dau împrunuturi cu dobândă ori îşi cer banii împrumutaţi?! Pe scurt, era o privelişte cât se poate de felurită pe care o alcătuiau fel şi chip de oameni”.

Întâmplările cele mai însemnate se aseamănă cu cele înfăţişate de Homer pe scutul lui Ahile: „Într-o parte ospeţe şi nunţi; în altă parte tribunale şi adunări ale norodului; altundeva, un om aducea jertfă, iar vecinul său jelea o nenorocire. Când îmi îndreptam ochii spre ţara geţilor, îi vedeam cum se războiesc; când îmi întorceam privirile spre sciţi, îmi aer dat să-i zăresc rătăcind în căruţele lor”.

Lucian are tatelntul viziunilor suprapopulate şi hiperdimensionate. Pe undeva se face loc unui autentic festival al naţiunilor: „Aruncându-mi puţin ochii spre partea cealaltă a lumii, i-am văzut pe egipteni cum îşi munceau pământul, în vreme ce fenicianul străbătea marea pentru negustorie. Cilicianul se deda la fapte tâlhăreşti, laconul era bătut cu biciul, iar atenianul vorbea în faţa judecăţii”.

Ultima rearcă ne duce la Viespile lui Aristofan cu biciuirea patimii de a se judeca a atenienilor.

Îl surprinde micimea pământului şi cu el a tuturor luptelor

omeneşti: „Dacă Hellada întreagă, aşa cum mi se înfăţişa atunci din înaltul cerului avea o mărime de patru degete, Attica prin comparaţie cu ea, n-ar fi putut dă fie decât o părticică foarte neînsemnată. Şi mă gândeam la ce le mai rămâne bogătaşilor, care să le îndreptăţească trufia. Într-adevăr chiar şi cel mai mare latifundiar socoteam că nu stăpâneşte decât un atom de-al lui Epicur, ca să-l poată munci cu plugul. Atunci mi-am aruncat privirile spre Peloponez şi am zărit ţinutul Kynuriei. Aceasta m-a făcut să mă gândesc pentru ce fleaşc de ogor – că nu era mai mare decât un bob de linte din Egipt! – se prăbuşiseră în luptă, într-o singură zi, atâţi arigieni şi lacedemoni. Iar când mi se întâmplăsă-l văd pe vreun muritor umflându-se în pene că stăpâneşte mult aur, că are opt inele şi patru cupe, ce tare mai râdeam de el! Căci mărimimea întregului Pangaion cu minele lui cu tot, era cât a unui bob de mei".

Ca şi Swift Lucian din Samosata se pricepe să privească lumea cu lentile ce micşorează dimensiunile până sub limitele micronului, are darul să se transpună în persoana uriaşului pertractând ţara piticilor liliputani, Gulliver în ţara celor mărunţi cât un bob de meiu.

Oamenii îi apar ca nişte furnici organizate cu arhitecţii. cuvântătorii în Adunare, magistraţii lor, „furnici care cultivă muzica, filosofia".

Comparaţia trebuie gustată mai ales de locuitorul metropolelor de astăzi, parcă prevăzute de Lucian de pe locul său din lună: „Oricum oraşele şi cu oameni dinlăuntrul lor de asemuiesc grozav cu nişte furnicare. Iar de gândeşti că fac o comparaţie înhositoare pentru oameni când îi pun alături de furnici şi de „cetăţile „acestora, gândeşte-te la vechile mituri ale thesalienilor, pentru ca să afli cum myrmidoniineam neobişnuit de războinic – au ajuns din furnici oameni. Când m-am săturat de privit toate câte sunt şi câte se petrec pe pământ şi după ce am râs de toate lucrurile caraghioase, mi-am luat zborul, bătând din aripi", spre lăcaşul lui Zeus, purtătorul egidei, şi spre zeii ceilalţi".

Nu înaintează niciun stadiu când aude luna vorbindu-i cu glas femeiesc să îl roage pe Zeus s-o scape de bârfele filosofilor: „Dragă

Menipp, nu mai pot să îndur vorbele filosofilor când rodtesc multele lor năzdrăvănii”.

Iată iar un prilej să-şi arunce săgeţile către învăţaţii contemporani cu el: „Unii spun că am locuitori, alţii că stau atârnată, în felul unei oglinzi, deasupra mării. Fiecare îmi pune pe seamă tot ce-i năzare. În sfârşit mai cred unii că lumina mea e o lumină furată, degenerată, ce vine de la soare, care se află mai sus de mine. Aceşti înţelepţi nu încetează deloc să provoace vrajbăţi încă îşi fac şi o bucurie din asta-între mine şi soare, fratele meu, tot dându-ne ghes să ne certăm. Nu le-a fost de-ajuns să spună despre soare că este o iatră sau o grămadă de fier înroşit în foc!”

Martoră în timpul nopţii la multe fapte neruşinate, ea s-a prefăcut că nu le observă: „Ba chiar, când bag de seamă că vreunul săvârşeşte un adulter vreun furt sau vreo altă nelegiuire, în plină noapte, îndată trag asupră-mi un nor care mă ascunde. Căci nu doresc să dau mulţimilor la iveală pe nişte bătrâni care-şi fac de ocară barba lor cea stufoasă şi faima de oameni cumsecade. Şi cu toate acestea ei nu mai contenesc cu ponegrelile, rostind împotriva mea fără frâu fel şi chip de vorbe”.

Deci ce ar vrea Luna de la Zeus să-i scape de limbuţia filosofilor: „Adu-ţi aminte, rogu-te, să-i vesteşti toate acestea lui Zeus şi adaugă că nu mai pot să rămân unde mă aflu dacă nu-i nimiceşte pe fizicienii aceia dacă nu le pune o botniţă dialecticienilor, dacă nu dărâmă din temelie Porticul şi nu mistuie în flăcări Academia punând odată capăt disputelor purtate de perpatetici. Numai aşa mă voi bucura şi eu de linişte, fără a mai fi măsurată în fiecare zi”.

Promţându-i să nu o uite Menipp se ridică la cer, până luna i se înfăţişă şi ea mică de tot iar pământul nici nu se zărea.

Viziunea iar îl egalează pe Dante prin proporţiile sale interplanetare, cosmice: „Mai călătorii pe lângă soare, pe care-l aveam în dreapta, şi zburai printre stele, pentru ca, într-a treia zi să fiu aproape de soare”.

În sfârşit se apropie de o poartă, unde bate şi Hermes îl anunţă zeilor de care este îndată primit: „Tare mă mai temeam şi tremuram! îi găsii pe toţi zeii întruniţi într-o adunare, şezând pe tronuri. Şi ei erau îngrijoraţi căci venirea mea cu totul pe neaşteptate i-a tulburat într-o oarecare măsură, fără însă ca ei s-o arate. Gândeau că toţi oamenii urmând exemplul aripilor mele ar putea sosi curând în zbor la ei”.

Zeus îi pune întrebări obişnuite, de parcă ar fi locuitor pe altă planetă este complet neinformat asupra vieţii pământenilor: „Care e acum preţul grâu-lui în Hellada? A fost tare aspră iarna trecută pe la voi? Zarzavaturile au nevoie de o ploaie mai îmbelşugată?”

După aceste cuvinte de precupeţ Zeus trece la altele mai profunde privind pe urmaşii lui Fidias şi de ce atenienii nu mai dau atenţia cuvenită Diasiilor adică sărbătoririlor lui dacă au fost prinşi jefuitorii templului său de la Dodona. Nici acuma interesele sale nu depăşesc pe cele ale unui bun gospodar mânat mai mult de rutină decât de vreun entuziasm intrinsec.

Zeus doreşte să ştie care sunt părerile oamenilor despre el. Fiindcă Menipp ăi dă un răspuns stereotip pare să iasă din bonomia lui oarecum disimulată: „Chiar dacă nu mi-ai mărturisi-o, îmi e foarte bine cunoscută patima oamenilor pentru înnoiri. A fost cândva o vreme în care eram socotit de către oameni un pronoroc şi un tălmăcitor. Într-un cuvânt eram totul. Toate uliţele, toate pieţele oamenilor erau pline de zei”.

Culmea miopiei Zeus îşi vede decăderea în concurenţa celorlalte zeităţi: „Pe atunci Dodona şi Pisa străluceau, şi toată lumea le privea dându-le multă cinstire; iar eu nici nu puteam să mai deschid ochii de fumul jertfelor. De când însă Apollon şi-a întemeiat oracolul său de la Delfi, iar Asclepios – lăcaşul tămăduirilor de la Pergamon, de când s-a clădit un templu Bendis în Tracia şi altul pentru Anubis în Egipt, de când există un Artemision la Efes, într-acolo aleargă toţi oamenii, acolo se adună şi înalţă hecatombe. Iar eu, ca şi cum aş fi îmbătrânit, se socoteşte că primesc îndeajuns cinstire dacă din cinci în cinci ani mi se aduc jertfe în Olimpia. Astăzi altarele mele ajuns-au mai reci – poţi vedea – decât legile lui Platon ori silogismele Chrysipp”.

Rugămințile celor de jos sunt cât se poate de personale, să nu zic ordinare, unul se roagă să câștige un proces, plugarul să aibă ploaie: „Iată cam cum sunau aceste legi: „Vai, Zeus, rogu-te să mă faci rege! „Sau: „Fă să-mi crească ceapa și usturoiul! „Pe unul l-am auzit glăsuind: „Zeilor, ce bine-ar fi să-mi moară tata în curând! „Pe un altul Cât aț dori să-mi moștenesc soția!” Apoi un altul spuse: „O, de – nu m-ar prinde că uneltesc împotriva fratelui meu!” Se mai auzea: „Să câștig, rogu-te procesul!” Sau: „Să fiu încununat la Jocurile olimpice!” Dintre corăbieri, unul dorea să sufle vântul Boreas, iar altul să sufle Notosul”.

Zeus le asculta pe toate iar rugămințile drepte le lăsa „să se urce prin deschizătura oblonului și le așeza la dreapta iar pe cele nelegiuite le îndepărta neîndeplinite și sufla deasupra lor, în jos, ca ele nici măcar să nu se poată apropia de cer. Odată la o anumită cerere, l-am văzut în încurcătură: doi oameni îi făceau rugăminți care se loveau cap în cap, făgăduind însă amândoi aceleași jertfe. Iar Zeus nu știa a cui rugă s-o primească. Așa fiind împrejurarea, el s-a aflat într-o groaznică încurcătură – la fel ca și academicii – de-a nu putea să se rostească nici așa, nici altcum. A făcut ca Pyrrhon: și-a oprit judecata și a rămas să tot cumpănească”.

Zeus arătat în plină acțiune își apleacă să asculte jurămintele capul. Apoi merse pe tronul unde se aud prezicerile făcute după zvonuri, după zgomote și după zborul păsărilor. Se mută mai târziu la portița cu jertfe și după ce sfârși treaba respectivă se adresează vânturilor și anotimpurilor: „Astăzi să cadă ploaia în Sciția, să tune în Libia. Să ningă la helleni! Iar tu, Boreas, să sufli în Lidia! În schimb, tu, rămâi liniștit! Zefirul să tulbure Marea Adriatică, și vrea mie de medimne de grindină să se aștearnă peste Cappadocia”.

Ospățul zeilor este descris cu atenția unui pictor baroc, amator de mitologii ca alții de naturi moarte: „Hermes m-a luat de mână și mi-a cerut să mă așez alături de Pan, de Korybas, de Attis și de Sabazios care sunt – în lăcașurile zeilor – niște meteci și niște zeități îndoielnice. Demeter ne servi pâine, Dyonisos vin, Heracle carne, Afrodita parfumuri și Poseidon scrimbie. Gustai pe furiș și din ambrozie, și din nectar, căci preabunul Ganymede, întotdeauna

ocrotitor al oamenilor, când îl vedea pe Zeus privind într-altă parte îmi aducea nectar şi-mi turna o ceaşcă sau două. După cum ne spune undeva Homer – care desigur a luat seama că şi mine la lucrul acesta ce se petrece în cer – zeii nu mănâncă pâine şi nu beau vin negru. Ci la masa lor se află ambrozie, iar pe zei nectarul îi îmbată. Dar desfătarea cea mai mare la ospeţe le-o dau fumul şi mirosul de friptură care se înalţă de la jertfe, precum şi sângele victimelor, pe care jertfitorii îl varsă pe altare".

Ca-ntr-un Parnas de Rafael la masa banchetului nu pot lipsi şi stăpânul lor Apollon: „Tot timpul cât benchetuirăm, Apollon ne-a cântat din chitară, Silen a jucat cordaxul, iar muzele, în picioare, ne-au recitat o parte din Theogonia lui Hesiod şi prima odă a lui Pândar. Apoi, după ce ne-am săturat, ne-am dus la culcare, ceea ce ne-a prins tare bine, căci eram peste fire de băuţi!"

Deci cum s-ar zice, un chef pe toată cinstea la curtea zeilor. În timp ce ceilalţi zei dorm pe Menipp îl frământă fel şi fel de lucruri, ca de pildă dele lui Apollon de atâta vine nu i-a crescut barba sau „cum se face noapte în cer, căci soarele se află acolo toată vremea, fără întrerupere, benchetuind şi el laolaltă cu ceilalţi zei".

Odată cu zorile Zeus îi adună iar pe zei şi vorbindu-le cu citate din zei se declară iar împotriva filosofilor: „Este un soi de oameni care s-a ivit în lume nu demult. E vorba de o seminţie leneţă, gâlcevitoare, dornică de slavă deşartă, iute la mânie, lacomă, cam ieşită din minţi, foarte semeaţă şi aplecată spre săvârşirea lucrurilor silnice. Ca să folosesc vorbe de-ale lui Homer, avem de-a face cu o „zadanică povară a gliei". Ei bine, împărţiţi în secte, aceşti oameni au născocit felurite judecăţi întortocheate şi au luat numele – unii de stoici, alţii de academici, peripatetici şi alte nume încă şi mai hazlii decât acestea. Ba chiar, după ce s-au împodobit cu preacinstitul nume al Virtuţii şi-au încruntat sprâncenele şi s-au arătat ochilor noştri purtând o barbă lungă. Aşa se plimbă pe străzi, ascunzând sub prefăcătoria lor purtări vrednice de tot dispreţul".

Iată şi o comparaţie măiastră: „Semănau nespus cu actorii aceia tragici, cărora, dacă le smulgi masca şi veşmintele împodobite cu aur,

nu le rămâne mai nimic. Sunt nişze bieţo omuleţi, ce primesc o simbrie de şapte drahme pentru interpretarea unei piese”.

Sunt vizaţi din nou membrii sofisticei a doua: „Şi când” înţelepţii „noştri sunt aşa cum i-am zugrăvit, mai au neobrăzarea să dispreţuiască lumea întreagă, îşi dau în vileag gândurile lor groaznice despre zei şi, ademenindu-i pe tinerii care pot fi uşor amăgiţi, rostesc cu glas de tragedie lucruri arhi cunoscute despre virtute şi-i învaţă meşteşugul de-a încurca pe adversar cu ajutorul sofismelor. Faţă de ucenicii lor laudă necontenit tăria sufletească şi cumpătarea: bogăţia şi desfătarea spun că-i dezgustă. Dar când, rămaşi singuri nu-i mai vede nimeni, nu vă puteţi închipui cum se ghiftuiesc, cum se dedau plăcerilor Afroditei şi cât de gata sunt să se mânjească primind obolii care li se întind! Dar ceea ce trebuie să ne înfurie peste măsură este faptul că, nemucind de loc pentru binele obştii sau pentru folosul vreunui ins oarecare, fiind nefolositori şi de prisos” neînsemnând nimic nici la război, nici în adunări „îi învinuies totuşi pe semenii lor, strâng tot felul de vorbe veninoase, toată grija lor nefiind alta decât cum să-i împroaşte cu ocări; dojenesc ţi batjocoresc pe aproapele lor; iar pe cel care se pricepe să cuvinteze mai zgomotos şi mai neruşinat, cum şi pe cel ce se arată mai cutezător în a defăima, îi socot ca fiind cei mai de frunte”.

Sunt biciuiţi se subînţelege cei ce strigă în gura mare, zac în murdărie, se spală cu apă rec, merg desculi pe vreme de iarnă şi urmând pilda lui Momos, dezvăluie faptele altora. (Scoliastul: Momos ar fi personificarea bârfelii, după Hesiod fiu Nopţii [Theogonia versul 214]. Mai există legenda că ar fi plesnit de ciudă fiindcă nu putuse afla niciun cusur Afroditei).

Dintre toţi epicureii sunt deosebit de neobrăzaţi: „Ei ne atacă întrecând orice măsură: prezind că zeii n-au câtuşi de puţin grijă de lucrurile omeneşti, şi că nu cercetează de loc faptele muritorilor. A sosit, aşa dar vremea să chibzuiţi împreună cu mine. Căci dacă ticăloşii aceia vor izbuti să-i îmbrobodească pe oameni, foamete mare are să se abată asupră-vă. Cine o să vă mai aducă jeertfe, dacă nu mai aşteaptă nimic din partea voastră? Cât despre plângerile lunii, le-aţi auzit ieri povestite de acest oaspe al nostru. După cele ce v-am spus, luaţi

hotărârea cea mai folositoare pentru oameni şi cea mai sigură pentru voi!”

După ce termină de vorbit Zeus, în Adunare se porni o zarvă mare de tot: „A-aruncă-ţi trăsnetul, mistuie-i flăcări, zdrobeşte-i! Prăvăleşte-li în Barathron, în Tartar, unde i-ai aruncat şi pe giganţi”.

Zeus porunceşte să se facă linişte şi zice: „Voi face cum voiţi şi-i voi nimici pe toţi aceştia împreună cu dialectica lor. Dar acum, fiind vremea sărbătorilor, care ţin patru luni, nu ne este îngăduit să pedepsim pe nimeni, fiindcă, precum ştiţi am anunţat un răgaz pentru faptele de arme”.

Deci mai marele zeilor găseşte motiv de amânare şi pentru a da un iz de autenticitate călătoriei lui Menipp, declanşează un suspens cum nu rar va mai fi uzitat de acum înainte şi în alte povestiri când e vorba să nu se execute un eveniment ce altfel s-ar ghici că este născocit. Dar totodată promite, cu drept bineînţeles de a şi uita promisiunea făcută oricât de solemn: „La anul însă, odată cu ivirea primăverii, nemernicii pomeniţi adineauri vor pieri în chip groaznic, căci am să reped împotrivă-le trăsnetul meu cel ameninţător”.

La urmă portretul lui Zeus este cel al tiranului de fiecare zi: „Așa grăi fiul lui Cronos, întărinduu-şi cuvintele printr-un semn al sprâncenelor sale cele întunecate”.

În ce-l priveşte pe Menipp o să-i ia aripile ca să nu mai poată veni niciodată în împărăţia zeilor: „să-i luăm aripile ca să nu mai poată veni niciodată la noi. Iar Hermes să-l coboare astăzi pe pământ”.

Zeus împrăştie adunarea iar „cillenianul mă apucă de urechea dreaptă. Astfel spânzurat –, coborâi ieri, spre seară în Keramikos”.

Scena este hazlie, ne aminteşte de mucalitul Ion Creangă din Ivan Turbincă, semn că am greşi dacă am lua cele povestite prea în serios.

Happy-endul aparţine filmului de science-fiction in care până la

urmă marea invenţie, de obicei diabolică, aici o permite omului să violeze teritoriul zeilor, sare în aer, ca să se ştie că nu mai există, rămâne în rechizotoriul miraculosului atelier al doctorului Faustus: „Iată prietene, ţi-am povestit toate câte le-am văzut în cer. Acum merg să vestesc aceste veşti îmbucurătoare şi filosofilor care se plimbă în Poikile”.

Este vorba de Poikile Stoa, galeria pictată din Agora Atenei, împodobită cu lucrările lui Polygnotos, văzute încă de Pausanias în Perigeul său elen. În acest local îşi ţinea lecţiile întemeietorul stoicismului Zenon (330 – 270 î.Hr.) înlocuit de bună seama pe vremea lui Lucian din Samosata cu elevii săi pe care satiricul îi tratează ca pe bieţi epigoni.

Am fi nedrepţi cu autorul nostru dacă nu am recunoaşte că urmărindu-l în aventura sa cosmică am trăit mari satisfacţii sufleteşti, ca în prezenţa titanilor scrisului.

Lucian din Samosata are suflul marilor creatori, alături de el atingem înălţimi atinse rareori în istoria mereu urcândă a Omenirii.

18. Menipp sau evocarea morţilor

Dialogul are loc între Menipp şi Filonide, ultimul are un nume imaginar, ar însemna urmaşu lui Filon.

Menipp apare la intrarea casei sale mulţumit că s-a reîntors în sfârşit la lumină. Filonide este uimit de înfăţişarea sa: „Nu cumva îl zăresc chiar pe Menipp, câinele? El e, nu mai încape îndoială! Doar nu mi s-o fi împăclip vede rea! Nici vorbă că e Menipp, în carne şi oase. Ce-o mai fi însemnând şi îmbrăcămintea lui atât de ciudată, şi căciula lui şi lira, şi pielea de leu? Dar să-l salut. Să trăieşti, Menipp! De unde-mi vii? Căci de-atâta amar de vreme nu re-am mai văzut prin Cetate”.

Filosoful cinic recită din tragediile lui Euripide şi zice că se întoarce din lăcaşul subpământean al morţilor, unde Hades l-a primit de viu deci fără să fie nevoie să moară şi să învie ca să se reîntoarcă pe

pământ.

Filonide caută să-l readucă la realitate, Menipp pare cuprins de blaoa citată mai înainte a megarienilor: „Preafericitule, curmă-ţi recitarea tragică şi lasă-te de iambi! Lămureşte-mă: ce-nseamnă veşmântul pe care-l porţi? Ce nevoie te-a împins să cobori în lumea morţii? De altminteri, drumul nu-i nici plăcut, nici ademenitor”.

Fiindcă Menipp continuă să recite son Euripide şi Homer Filonide se arată ăngrijorat în ce priveşte starea de sănătate a minţii sale: „Sărmane prietene fără doar şi poate ţi s-au rătăcit minţile, altfel n-ai grăi în versuri, ca rapsozii. Când stai de vorbă cu un prieten”.

Răspunsul lui Menipp vine cu o mare surpriză.: „Să nu te miri, prietene! Până de curând am stat în tovărăşia lui Euripide şi a lui Homer. Nu ştiu cum, dar versurile acestor poeţi m-au copleşit, aşa că-mi vin mereu pe buze”.

Philonide îi cere prietenului său să-i destăinuiască cum a ajuns în lăcaşul umbrelor şi cine i-a fost călăuză în călătoria subpământeană”.

Menipp a citat cu intenţie versurile 217 – 219 din Odiseea, privind coborârea lui Ulise în Inferin ca şi ceară sfatul de şa sufletul bătrânului Tiresias, profet legendar el i-ar fi prezis şi lui Oedip toate nenorocirile destinului său hain.

Pentru a-i povesti toate întâmplările întâi este de nevoie să-i arate ce l-a îndemnat să facă acest lucru: „Încă de copil citeam în Homer şi în Hesiod, despre războaiele şi dezbinările nu numai ale semizeilor ci şi ale zeilor înşişi; ba mai mult, aflam că nemuritorii se dedau desfrâului, comit silnicii, răpiri, fac procese, îşi alungă părinţii, se căsătoresc frate cu soră!”

Toate aceste lucruri l-au desfătat până ajuns bărbat a aflat că legile poruncesc „cu totul altă ceva decât puteam citi în scrierile poeţilor” se înţelege asupra faptelor zeilor: „Mi se spunea bunăoară că n-am voie să săvârşesc vreun adulter, nici să stârnesc dezbinări între

cetăţeni, nici să mă dedau la prădăciuni. Am fost atunci la o grea cumpănă şi nu ştiam încotro s-o apuc. Că-ci nu mi-ar fi trecut prin minte cum că zeii s-or fi dedat desfrâului sau s-ar fi răzvrătit dacă aceste fapte n-ar fi fost socotite de ei ca fiind cinstite. Dar nu înţelegeam nici cum legiuitorii îndeamnă la fapte contrare celor pe care la am pomenit, dacă n-ar fi fost încredinţeţi că aceasta este spre binele Cetăţii".

Ca de-obicei când se afla în încurcătură apelează la ajutorul „iubitorilor înţelepciunii" adică la filosofi: „Nutrind asemenea gânduri, am bătut la uşa lor, fără să bag de seamă că – vorba proverbului – sar din lac în puţ. Într-adevăr cercetându-i cu atenţie, am descoperit la filosofi mai multă neştiinţă şi mai multe îndoieli decât la ceilalţi oameni. Foarte repede" înţelepţii „aceştia mi-au dovedit că viaţa omului de rând e o viaţă de aur. Căci unul mă îndemna să mă dedau cu totul plăcerii şi să caut numai desfătările. El spunea că în plăcere stă fericirea oamenilor. Altul în schimb susţinea că trebuie să muncim şi să ne trudim în toate, trupul supunându-nu-l caznelor".

Socotim că orice judecată sănătoasă îi dă dreptate lui Lucian, de fapt este criticată mărginirea gândirii omului, graniţele cunoaşterii sale, revelate şi de Immanuel Kant în Critica Raţiunii pure.

Se cuvine să-l mai ascultăm în continuare pe scriitorul nostru atâta este de autentică contestarea prezentată: „Un „înţelept „mă îmboldea să dispreţuiesc avuţiile, iar dobândirea lor să mă lase nepăsător. Altul, dimpotrivă, declara că şi bogăţia este un bine. Ce să-ţi mai spun despre ceea ce gândeau filosofii în privinţa universului?! Mi-era scârbă să-i aud zilnic sporovăind despre" idei „" fiinţe încorporate „" atomi", vid „şi despre o sumă de cuvinte de felul acesta. Cea mai mare uimire mi-a trezit-o însă faptul că, fiecare dintre ei, înfăţişând păreri întru totul contradictorii, îţi aducea argumente care biruiau şi te făceau să ţi le însuşeşti pe de-a-ntregul. Astfel, nu mă puteam împotrivi nici aceluia care-mi spunea că un anue lucru este cald, nici aceluia care-mi dovedea că acelaşi lucru nu poate fi totodată şi rece şi cald. Eram, fără îndoială, aidoma acelor oameni care, aţipind, lasă să le cadă capul când înaiare, când pe spate".

Nu este atât o critică distructivă cât mărturia unei crize a gândirii antice, rezolvată cum vom vedea prin neoplatonism și trecerea ei în sânul învăţăturii creştine.

Nerozia cea mai mare a filosofilor după Lucian era că faptele lor nu se potriveau deloc cu vorbele rostite de ei: „Într-adevăr, vedeam cum cei care mă îndemnaseră să dispreţuiesc bunăstarea se lipeau trup suflet de avuţii, făcând procese pentru dobânzi, împărtășind altora, pentru bani, învăţătura lor şi îndurând orice, numai să câştige arginţi. Omul care în vorbe, dispreţuia slava, făcea orice numai fiindcă era setos de glorie. Şi aproape toţi filosofii care tunau şi fulgereau împotriva desfătărilor se dedau pe ascuns plăcerii".

Înşelat de ai lui, într-o noapte pe când nu putea să doarmă se hotărî să plece la Babilon spre a consulta pe unul din urmaşii, magii lui Zoroastru: „Auzisem aceştia cum că, mulţumită vrăjilor şi iniţierii lor, deschid porţile lui Hades şi coboară în lăcaşul morţilor pe cine vor, aducându-l apoi nevătămat îndărăt. Îmi spusei că nu pot lua o hotărâre mai nimerită decât aceea de a îndupleca pe vreunul dintre magii aceştia să coboare cu mine sub pământ, la beoţianul Tiresias".

Iată de ce ajungând la Babilon caută să-l vadă se unul din înţelepţii chaldeenilor, desăvârșit cunoscător al meşteşugului său: „Bărbatul despre care-ţi vorbesc avea părul alb, iar barba lui stufoasă era vrednică de toată cinstea. Purta numele de Mithrobarzanes. Prin rugăminţile cele mai fierbinţi dobândii, cu multă greutate, plătindu-i banii pe care mi-i ceruse, să-mi fie călăuză în drumul subpământean".

Să se observe iniţierea în ritualul de purificare al zeului asiatic: „Ducându-mă magul cu el, de îndată ce s-a ivit luna nouă, m-a îmbăiat timp de douăzeci şi nouă de zile în Eufrat. Mergea dis-de-dimineaţă cu mine la fluviu şi, privind către soare atunci când rătăcia rostea multe cuvinte, pe care nu le prea înţelegeam şi după cum la jocuri crainicii nepricepuţi vorbesc repede de nici nu poţi desluşi ce spun, tot aşa cuvânta şi magul; totuşi, avea aerul că invocă anumiţi demoni. După ce sfârşea cu descântecele, mă scuipa de trei ori în faţă şi apoi ne întorceam acasă, fără să arunce în drum nicio privire celor pe care-i întâlnea. Ne hrăneam cu fructe şi beam lapte curat sau amestecat cu

miere, şi apă din fluviul Choaspes”.

După ce iniţierea s-a terminat magul l-a condus cam pe la miezul nopţii se malurile Tigrului: „Acolo m-a spălat, m-a şters şi, în vreme ce-şi mormăia descântecul, m-a purificat cu ajutorul unor torţe, al cepii de mare şi al multor altor lucruri care slujesc la purificări. Apoi după ce m-a vrăjit cu totul şi s-a mai învârtit câtva timp în jurul meu, pentru ca nălucile să nu-mi aducă nicio vătămare m-a condus iarăşi acasă la ei, astfel iniţiat, şi mi-a cerut să merg de-a-ndăratelea. În tot timpul care-a urmat, ne-am gândit numai la drumul ce aveam de făcut”.

După acest ceremonial, persiflat discret de Lucian, magul se îmbracă într-un veşmânt asemănător cu portul mezilor pe când lui Menipp îi aduce „căciula, pielea de bou şi lira – uită-le aci! – m-a gătit aşa cum mă vezi şi m-a îndemnat, de-oi fi întrebat cine sunt, să spun că mă numesc nu Menipp ci Heracle, Odiseu sau Orfeu”.

Referinţa în sine nu cuprinde nico taină: „Eroii pomeniţi de mine pătrunseră în carne şi oase sub pământ, în lăcaşul lui Hades, înaintea noastră; de aceea magul meu socotea sa, împrumutându-le înfăţişarea am să trec lesne neobservat de Eac, şi fără împotrivire am să pot trece înainte, ocrotit de veşmântul acesta cu totul tragic, pe care Eac îl cunoaşte de minune”.

Intrarea în Infern se desfăşoară cu totul altfel de cum o ştim descrisă de Homer sau Vergil: „Tocmai se iviseră zorii, când coborârăm pe malul fluviului Eufrat. Ne pregăteam acum s-o pornim, căci magul pregătise o luntre, animale de jertfă, lapre amestecat cu miere, şi tot ceea ce-i putea fi de folos la iniţieri. Aşezarăm toate aceste în barcă, şi acum” mâhniţi şi vărsând lacrimi îmbelşugate, pluteam „nota scoliastului (Este vorba de un citat din Odideea)”. O bucată de drum am mers duşi de fluviu. Dar apoi, pătrunserăm în mlaştina şi în lacul unde Euratul se face nevăzut. Străbătând lacul acesta, sosirăm într-o pădure lipsită de vieţuitoare, unde nu pătrunsea soarele şi debarcarăm. Mithrobarzanes mergea înaintea mea. Săparăm o groapă, iar oilor le tăiarăm beregata; apoi împrăştiarăm sângele pe marginea gropii. Magul cu o făclie aprinsă în mână nu-şi mai şoptea cuvintele, ci striga

cât îl ţineau puterile, invocând de-a valma pe toţi demonii. Pedepsele Eryniile „pe noptateca Hecate" şi pe înfricoşătoarea Persefone; el amesteca în chemările sale vorbe barbare foarte lungi și nedesluşite".

Lucian atinhe de bună seama proporţiile viziunilor danteşti adică, pentru a păstra ordinea cronologică nu îi sunt deloc mai prejos: „Deodată, întreg locul unde ne aflam se cutremură şi, datorită descântecelor, pământul se crapă. În depărtări auzirăm lătratul Cerberului. O tristeţe de nespus ne înconjura, iar chipurile noastre se posomorâră". Însuşi Aidoneus domnitorul umbrelor subpământene fu cuprins de spaimă. („Nota scoliastului: Aidoneus este un alt nume al lui Hades, iar citatul este din Iliada"). Acum se înfăţişau ochilor noştri cele mai multe locuri ale Infernului: lacul Pyriflegethonul şi palatul lui Pluton. Luându-ne inima în dinţi, am coborât prin deschizătură și l-am întâlnit pe Rhadamanthys mai mult mort decât viu, din pricina groazei. Cerberul lătra şi era destul de tulburat. Atinsei însă coardele lirei şi, pe dată Celebrul rămase fermecar de melodia ei".

În aceste părţi, şi nu numai în ele, Lucian se arată a fi în posesia unei fantazii cum numai cei căutaţi de muze o au. „Ajungând lângă lac, era cât pe-aci să nu-l putem trece, căci luntrea lui Charon era încărcată cu călători care ţipau şi se jeluiau. Erau cu toţi plini de răni: unuia îi era zdrobit piciorul, altuia i se sfărâmase capul sau vreo altă parte a corpului. După câte mi s-a părut, veneau dintr-un război. Totuşi minunatul Charon, de îndată ce-mi zări blana crezu că sunt Heracle şi-mi îngădui să mă urc în luntre, trecându-mă bucuros pe celălalt al lacului. După ce-am coborât, ne arată pe ce cale trebuie s-o apucăm".

Este locul să subliniem că Dante în perspectiva sa creştină de vizita lumea subpământeană a Infernului nu se abate cu niciun pas de la descrierea făcută acestui domeniu înaintea lui de celebrii Orfeu, Odiseu, dintre ei nu pot lipsi Aristofan şi Lucian chiar dacă ei nu au dat un caracter chiar tragic mirabilei lor expediţii deci mitologia antică retrăieşte un reviriment demn de admirat sub pana lui Dante şi această unire dintre eroii antici şi cei ai evului mediu poate fi evidenţiată la fiecare pas. De unde se poate deduce că ar fi cazul să ne revedem concepţia ce-o avem asupra Evului Mediu presupus adversarul antichităţii reînviate în Renaştere. La o cercetare atentă

această idee nu rezistă realităţii istorice, de fapt cultura greacă nu a lipsit niciodată din gândirea urmaşilor săi numai că poate în alte forme, acestea dependente de interpretarea dată în niciun caz nu există un fenomen de respingere a clasicului cum a fost declarat formal bineînţeles că o grozăvie de atelier de o serie de artişti moderni!!!

Întorcându-ne la coborârea în Infern al lui Menipp descrisă de Lucian din Samosata, ne întâmpină tablouri de o deosebită prospeţime artistică deoarece s-o recunoaştem le lipseşte orice fior metafizic, motivul aparţine delectării superioare estetice şi deloc religioase, inexistente la autorul nostru dominat de nietzscheinainul că Zeus pentru el era mort: „Fiindcă era o beznă de nepătruns, Mithrobarzanes a luat-o înainte, iar eu îl urmam ţinându-mă de pulpana lui, până când am ajuns pe o pajişte neînchipuit de întinsă sădită cu asfodele. Împrejurul nostru zburau acum umbrele morţilor, de-abia mai scoţând nişte strigăte ascuţite”.

Iată deci umbrele morţi ducând la lăcaşul lui Minos „care tocmai stătea pe un jilţ înalt, iar lângă el, în picioare, se aflau Pedepsele şi zânele răzbunării: Erinyile”.

Iată şi mulţimea de oameni legaţi cu un lanţ lung: „Se spunea că sunt oameni desfrânaţi, codoşi, vameşi, linguşitori, sicofanţi şi o mulţime de ticăloşi de acest soi, care tulvură întreaga viaţă pe pământ. Pe lângă aceştia, dar nu laolaltă cu ei, ne-a fost dat să vedem bogătaşi şi cămătari, care într-o ceată asemănătoare înainteu, galbeni la faţă, cu pântecele foarte umflat, chinuiţi de podagră. Fiecare dintr-înşii purta în jurul gâtului câte o zgardă şi câte un jujeu, ce cântăreau doi talanţi”.

Astfel de prezentărine duc la tablourile de mai târziu ale flamanzilor Peter Breugel bătrânul sau Hieronimus Bosch.

Umbrele aduc învinuiri trupurilor lor, ele dau pe faţă tot ce au săvârşit în viaţă astfel că în infern se pune foarte mult temei pe vorbele lor. Minos apare ca şi Judecătorul straşnic, el trimite pe fiecare ticălos în lăcaşul nelegiuiţilor ca să-şi primească pedeapsa pentru fărădelegile făptuite. Deci noţiunea de penitenţă exista şi la antici cel puţin pe vremea lui Lucian, în pragul creştinismului formator. Minos era un fel

de erou al moralei provocăduite până acum deci un fel de bici pentru răufăcători: „Minos ura nespus de mult lăudăroşenia lor cea neruşinată, menită a dăinui atât de puţin, precum şi felul lor de-a te privi de sus. Aceşti muritori uitaseră cum că vor trebui să-şi sfârşească viaţa pe pământ şi că nu le e îngăduit să se bucure decât de bunuri pieritoare. Trebuiau să lepede toate strălucirile cele lumeşti: avuţiile obârşia lor înaltă, puterea”.

Iar trebuie să subliniem concepţia păgânului Lucian apropiată de cea creştină încă o dovadă că gândirea greacă a epocii era pregătită să primească învăţătura lui Iisus, lucrul acesta impresionează direct odată ce-l putem evidenţia la un autor ştiut că nu a avut nicio legătură cu „secta creştinilor” desconsideraţi de el ca lipsiţi de simţul real al vieţii. Şi totuşi morala lui Lucian, perspectiva lui aparţine unui creştin!!!

Prin contrastul atât de bine mânuit de autor ni se arată cum umbrele muritorilor înfăţişaţi la judecată goi îşi aminteau de fericirea lor de pe pământ. Menipp se distra când recunoştea vreunul atât de fălos în timpul viaţă sale: „Pe atunci nenumăraţi clienţi aşteptau încă de la revărsatul zorilor în atrium să i se înfăţişeze când ieşea din casă, fiind îmbrăcânciţi şi aruncaţi cât colo de către slujitorii lui. Iar stăpânul casei se scula anevoie ca şi-l primească. Ombrăcat în purpură acoperit de aur, cu veşminte de mai multe culori, îşi închipuia că-i fericeşte şi că-i noroceşte pe cei care îl salutau dacă le îngăduia să-i sărute pieptul sau mâna dreaptă, pe care le-o întindea”.

Ajunşi pe locul unde se executau pedepsele iar ne vin în minte scene din Dante sau din frescele din Judecata din urmă a contemporanului său Giotto: „Acolo, scumpe prietene, puteai să vezi şi să auzi multe lucruri, care mai de care mai jalnice. Auzirăm cum plesneau bicele şi cum se văicăreau osândiţii ce fuseseră daţi pradă flăcărilor. Văzurăm şi uneltele caznelor, jujeurile şi roţile. Chimaira sfâşia, iar Cerberul înfuleca. Osândiţii îşi primeau pedepsele toţi de-a valma: regi, sclavi, satrapi, săraci, bogaţi şi cerşetori”. Îi recunoaşte pe o parte dintre ei şi anume pe cei care se sfârşiseră mai de curând. Neavând nimic de răzbunat nu-i va cita cum procedează cu oarecare masochism Dante cu ai săi: „Din când în când, erau lăsaţi să se mai

liniştească; apoi caznele reîncepeau. Celor sărmani li se iartă jumătate din pedeapsă”.

Nu sunt uitaţi celebrele figuri din mitologie: M-am întâlnit acolo şi cu fiinţe din mitologie: cu Ixion, cu Sisif, cu frigianul Tantal – cât era de îndurerat! – precum şi cu gigantul Tityos. Pe Heracle, ce uriaş era! Trupu-i acoperea un câmp întreg”.

După ce trece de lăcaşul osândiţilor ajunge la o câmpie: „câmpia Acheronului, unde ne întâlnirăm cu semizeii, cu eroinele şi cu o mare mulţime a morţilor de rând, împărţiţi pe neamuri şi pe seminţii”.

Defilează scheletele, ca într-o biserică a capucinilor construită din oase şi cranii, demn tablou de Memento Mori, istoria urmărită de spectrul morţii din poemul cu acelaşi nume al lui Mihai Eminescu: „Dar nu-ţi venea prea uşor să-i deosebeşti pe unul de altul, căci aceia ale căror oase erau descărnate ajunseseră să se asemene nespus de mult între ei. Aţintindu-mi privirile asupra lor, foarte greu izbutirăm să-i recunoaştem. Zăceau unii lângă alţii, întunecaţi, nedesluşiţi. Nimic nu mai rămăsese din strălucirea frumuseţii lor pământene. Schelete fără număr erau îngrămădite în acelaşi loc. Aveau priviri înspăimântătoare şi deşarte, iar dinţii ieşiţi în afară. Am asat atunci pe gânduri şi am cumpănit: cum îl vom putea deosebi pe Thersit, de chipeşul Nireu sau pe cerşetorul Iros de regele faiacilor, sau pe bucătarul Pyrrhias de Agamemnon? Nu mai păstraseră niciunul vreun semn deosebitor din câte aveau mai înainte vreme. Oasele lor semănau leit: nedeslușite, fără semne care să le deosebească. Nimeni n-ar fi fost în stare să aleagă pe unele de altele”.

Menipp vorbeşte la plural fiindcă este însoţit de magul chaldean ceea ce ar vrea să susţie oarecare consideraţie faţă de arta magică practicată de aceşti orientali că altfel nu l-ar fi luat de călăuză, deci trebuie să fi avut cel puţin pe jumătate stima împărtăşită de Dante faţă de Vergil nobilul său cicerone de-a lungul cercurilor Infernului.

Procesiunea scheletelor, oameni ce şi-au pierdut definitiv identitatea, au îmbrăcat haina anonimităţii eterne îi determină câteva cogitaţiuni profunde, le vor avea şi eroii romantici cuprinşi de răul

secolului, boala spleenului: „Şi cum priveam eu la toate cele despre care îţi amintii mi s-a părut că viaţa oamenilor poate fi asemuită cu un lung alai. Soarta orânduieşte totul, iar pentru părtaşii la alaiul vieţii tot ea hotărăşte şi felurimea veşmintelor ce vor purta. Ea îi ia la întâmplare pe câte unul şi-l îmbracă întocmai ca pe un rege. Îi pune pe cap o tiară, îi pune la îndemână oşteni care să-l străjuiască şi-i învinge fruntea cu o diademă. Altuia soarta îi dă o înfăţişare de sclav. Pe unul îl împodobeşte cu frumuseţe, în vreme ce pe altul îl face slut şi caraghios. Căci se cuvine, aşa cred eu, ca priveliştea să fie fericită. Adesea, chiar în mijlocul drumului, ea le schimbă unora costumelor şi nu le îngăduie să meargă în alai acolo unde i-a rânduit la început. Schimbând costumul lui Cresus. Soarta îl sileşte să îmbrace haina unui rob sau a unui prins de război… Iar când alaiul ia sfârşit toţi cei ce-l alcătziau sau înapoi îmbrăcămintea, dezbrăcându-şi hainele. Şi trupul lor rămâne cum a fost mai înainte; niciunul nu se mai deosebeşte cu nimic de vecinul lui”.

Oamenii trebuie să restituie ce le-a fost dat ca împrumut şi încă pentru un timp destul de scurt. Comparaţia cu un teatru cade ca de la sine: „Cred că ai văzut să vezi adeseori pe scenă actori de tragedie care, după cum cer nevoile piesei, interpretează când rolul lui Creon, când pe al lui Priam, când pe al lui Agamemnon. Acelaşi interpret care adineauri îl imita cu măreţie pe Kekrops sau pe Erecchteus, se înfăţişează mai apoi ca rob privirilor noastre, dacă aşa-i porunceşte poetul. Iar când reprezentaţia s-a sfârşit, fiecare actor îşi dezbracă veşmintele cele cusute cu aur, pune jos masca şi scoate cothurnii, ca să ajungă om de rând şi nevoiaş. Nu mai avem de-a face cu Agamemnon, fiul lui Atreu, nici cu Creon, odrasla lui Menoikeus ci actorul nostru se numeşte acum Poloş, fiul lui Charikles din Sunion, ori Satyros, feciorul lui Theogeiton din Marathon. Aşa-i şi cu destinul oamenilor, fapt de care mi-am dat seama când i-am văzut pe morţii cu ochii mei”.

Folonide doreşte să ştie dacă cei ce-şi fac morminte cistisitoare, împodobite de coloane funerare, imagini şi inscripţii se vor fi bucurat în lăcaşul morţilor poate de vreun privilegiu. La aceasta Menipp nu poate să dea un exemplu mai bun ca pe însuşi Mausolos, regele carienilor, vestit pentru mormântul său în lumea de dincolo era părăsit, stătea umilit într-un colţişor: Nici n-ai fi putut lua seama la el, în mulţimea celor morţi. Iar după câte am priceput monumentol lui doar

într-atâta l-a desfătat, că l-a copleşit cu neobişnuita lui povară”.

Niciun cuvânt despre cea de a şaptea minune a lumii şi despre gloria ce i-a adus-o printre muritori, atât de preţuită la romani devine un lucru deşart în descrierea lui Lucian grecul din Samosata.

Eac măsoară fiecăruia locul său „şi cel mai mare pe care-l dă nu e mai întins ca un picior – omul trebuie să se mulţumească să stea chircit, pentru a fi pe măsura locului ce i s-a dat”.

Aspectul regilor degradaţi provoacă râsul privitorilor: „Din pricina lipsurilor în care se zbăteau ajunseră negustori de peşte sărat, ori dădeau primele lecţii de citire, fiind insultaţi de oricine voia să-i ocprască şi loviţi peste obraji, ca sclavii cei mai vrednici de dispreţ”.

Iată în sfârşit şi câteva nume cunoscute din filele analelor: „L-am zărit pe Filip al Macedoniei, şi nu mi-am putut stăpâni hohotele de râs. Mi-a fost arătat într-un ungher, cum, în schimbul unei simbrii, dregea încălţămintea care putrezise. Am putut vedea de asemeni pe mulţi alţii cerşind pe la răspântii. Vorbesc despre morţii de soiul lui Xerxes, Darius şi Polykrates”.

Nu scapă neamintite nici alte nume ilustre: „Şi în lumea de dincolo Socrete se plimbă şi stă de vorbă cu toţi. Îl însoţesc Palamedes, Odiseu, Nestor şi alţi morţi guralivi”.

Mai adaugă cu cel mai sincer aer de autenticitate: „Picioarele îi sunt încă foarte umflate, din pricina otrăvii pe care a înghiţit-o”.

Pe Diogene „prea destoinicul” îl pune alături de Sardanapal asirianul, de frigianul Midas şi de alţi bogătaşi: „Când îi aude cum se jeluiesc, gândindu-se la norocul lor de altă dată, Diogene îi zeflemiseşte şi face mult haz pe socoteala lor. Adesea culcat pe spate, cântă cu o voce grozav de răguşită, şi de supărătoare, acoperind văicărerile acestora, şi-i necăjeşte într-atâta, încât îi face să se gândească temeinic unde ar putea să-şi schimbe lăcaşul căci nu-l mai pot răbda pe Diogene”.

Filonide se declară lămurit buştean încât numai doreşte decât să afle cum s-a votat decretul împotriva bogătaşilor.

Menipp îşi aminteşte că în răstimpul petrecut de el în lumea de dincolo, prytanii au convocat o adunare să chibzuiască asupra folosului obştesc. Cu această ocazie veni vorba şi de bogătăţi: „Aceştia furp împroşcaţi cu multe şi greşe învinuiri: cum că sunt silnici, înfumuraţi, dispreţuitori şi foarte nedrepţi. În sfârşit, unul dintre oratorii de vază de-acolo, ridicându-se a citit următorul texz de decret”.

În fond se prevede pedepsirea bogătaşilor dedaţi la nelegiuiri şi silnicii prin trecerea sufletelor lor prin transformările cunoscutei metempsihozei, cale de ispăşire a păcatelor: „Iar sufletele să le fie trimise pe pământ, ca să pătrundă în măgari şi să petreacă două sute cinzeci de ani în acea stare, trecând din măgar în măgar, purtând poveri şi fiind mânaţi de către oameni nevoiaşi. Iar după ce vor fi îndeplinit lucrurile acestea, să li se îngăduie să-şi sfârşească zilele”.

Decretul a fost votat, Brimo-Hecata a scos un urlet iar Cerberul a lătrat.

După aceea Menipp ca să-şi împlinească tinsa călătoriei se porneşte să-l caute pe Tiresias, pe care după ce-l găsise îl rugase cu lacrimi în ochi să-i destăinuie viaţa socotită de el cea mai desăvârşită.

Tyresias la început ezită fiindcă Rhadamanthis nu-i îngăduie să facă vreo destăinuire dar apoi se lasă înduplecat astfel că-i cuvintează după cum urmează: „Doar neştiutorii au o viaţă desăvârşită. Această viaţă e cea mai cumpătată. Prin urmare sfârşeşte odată cu nebunia de-a iscodi cele ce se află în înaltul cerului, de-a cugeta la scopuri şi la obârşii. Dispreţuieşte silogismele cele înţelepte, socotind toate acestea drept o zadarnică flecăreală. Să nu cauţi nimic altceva decât în ce fel şi-ţi orânduieşti timpul de faţă. Treci zâmbitor pe lângă cele mai multe păţanii omeneşti, fără să iei nimic în serios!” Rostind aceste cuvinte, Tiresias s-a înapoiat în pajiştea cu asfodele”.

Iată-l pe Tiresias lansând pledoaria lui Faust pentru trăirea clipei de faţă, crezul existenţialişti de mai târziu, picurată şi cu un pic

de nepăsare să-i zic mediteraneeană. Din toate nu lipseşte înţelepciunea populară, cea mai grea dintre toate, să nu iei lucrurile vieţii prea în serios.

Misiunea fiind cu asta terminată, magul îi promite lui Menipp să-i arate o cărare pe care se va putea înapoia fără greutate acasă: „Mă duse apoi într-un anume Ios, mai întunecat decât celelalte şi-mi arătă cu mâna în depărtări o luminiţă slabă ce pătrundea în lumea celor morţi ca printr-o ferestruică: „Acolo-glăsui Mithrobarzanes-se află sfântul lăcaş aţ lui Trofonios şi pe acolo coboară beoţienii. Urcă pe drumul acesta şi în curând vei ajunge în Hellada! „Cuvintele magului mă încântară; îl salitai şi, târându-mă cu multă greutate prin crăpătura aceea, iată – nu ştiu nici eu cum – mă văzui în Lebadeea”.

De fapt este descris modul cum de obicei se trezeşte omul din somn când cade, nu ştie cum, dintr-o lume depărtată tocmai în patul său, semn că puterile fanteziei numai acţionează asupra sa.

Ne mai rămâne să adaugăm că Trofonios, citat pe larg de Pausanias, era socotit fondatorul templului de la Delfi. Confundat cu Zeus Trofonios, peştera cu mormântul acestuia de la Lebadea Beoţiei a devenit sediul unui oracol celebru.

Invocarea acestui vestit loc sacru ar întări autenticitatea povestirii lui Lucian, altfel socotit un vajnic slujitor al Adevărului.

Coborârea lui Menipp în Infern rămâne una memorabilă, va fi trecută în istoria mitologiei elene cu litre de o şchioapă. Oricâtă tendinţă parodică ar ascunde în ea, dialogul ne demonstrează că divorţul cu metafizica a epocii elenisto romane se apropie de sfârşit, oamenii nu pot să trăiască fără problemele fundamentale ale vieţii, asta chiar dacă nu vor fi pozitiv vizate de înţeleptul Tiresias. În fond sfaturile sale sunt logice dar nu corespund structurii sufleteşti ale omului.

Cum o va arăta gnosticismul şi neoplatonismul, setea şi dorul omului după divinitate este unul natural, el nu poate fi înlocuit cu silogisme şi exerciţii raţionale. Domeniul său aparţine de Spirit şi legile

lui.

19. Charon sau Privitorii

Dialogul se desfăşoară între Hermes şi Charon, călătoria se execută oarecum în mod invers celei din Icaromenipp, Charon la rândul său vrea să coboare pe pământ: „M-a cuprins, Hermes, dorinţa să văd cum stau lucrurile şi pe la cei vii, ce fac oamenii când sunt în viaţă şi ce anume bunătăţi îi fac să plângă după ele, atunci când, coborând în lumea noastră, ei le vor fi pierdut. Desigur, niciun muritor n-a trecut mlaştina fără să plângă. Va şi tânărul acela vestit sân Thesalia – îl ştii tu! – m-am rugat şi eu de Hades să mă lase să-mi părăsesc pentru o zi luntrea, şi-am urcat pe pământ, ca şi văd şi eu lumina zileo. Te întâlnesc, peremi-se, taman când trebuie, pentru c-ai să vrei, desigur, să-mi fii călăuză. Ne vom plimba împreună şi-ai să-mi arăţi toate câte ar merita să fie văzute, dându-mi lămuririle trebuincioase, că doar cunoşti tot ce se întâmplă pe pământ”.

Hermes îi răspunde că nu are vreme de aşa ceva fiindcă trebuie să plece pe pământ şi să aducă la bun sfârşit sarcina ce i-a dat-o Zeus: „E mânios foc şi teamă mi-e că, dacă voi zăbovi, va face aşa încât să rămân veşnic printre voi, osândindu-mă să trăiesc în beznă. Sau poate, aşa cum s-a purtat mai deunăzi cu Hefaistos, are să mă apuce de-un picior şi-are să mă zvârle afară din lăcaşul cel sfânt al zeilor. Şi dacă mă zvârle o să mă betegească într-atâta, de-am să ajung un biet şontorog, pe seama căruia toţi vor face haz cânt l-or vedea turnând vinul în cupe”.

Hermes este deci omul de afaceri al Olimpului presat de bossul cel mare pentru care are mai mult frică decât respect şi nici atâta afecţiune.

Charon i se adresează ca unui vechi prieten şi tovarăş de lucru: „Ai să te uşi deci nepăsător la mine şi ai să mă vezi cum rătăcesc fără niciun rost pe-acest pământ, tu care eşti tovarăşul meu şi care împreună cu mine treci prin mlaştină sufletele morţilor? O! tu, fecior al Maiei, s-ar cădea măcar să ţii minte că, atunci când pătrundea apa în luntre, niciodată nu ţi-am cerut s-o deşerţi şi să te apuci de vâslit; tu,

care ai umeri atât de zdraveni, te culci şi nu faci decât să sforăi”.

Nu-i scutită nici firea zeului: „Dacă dai de vreun mort, care-i us pe flecăreală, te iei cu el la vorbă tot timpul cât ţine plutirea, pe câtă vreme, eu aşa bătrân cum sunt, îmi sleiesc puterile vâslind cu amândouă braţele”.

Deci ruga îi este cât se poate de întemeiată: „Te rog, însă, în numele tatălui tău, micul şi preascumpul meu Hermes nu mă lăsa, ci ajută-mă să colind şi eu prin lume. Lămureşte-mi toate cele ce se petrec în viaţa oamenilor. Şi cu desluşirile alte, am să mă întorc, după ce voi fi văzut şi eu câte ceva”.

Fără călăuză Charon nu ar putea merge: „Căci eu sunt asemenea celor lipsiţi de lumina ochilor, care se poticnesc şi alunecă în beznă; mie lumina îmi întunecă vederea. Fă-mi deci, cylenianule, acest hatâr şi de-a pururi voi ţine minte binele pe care mi l-ai făcut”.

Hermes, fiul Maiei şi al lui Zeus, născut într-o peşteră pe muntele Cyllene din Arcadia, mai partă şi numele de Cylleanul. În sfârşit Hermes nu poate decât să cedeze: „Ceea ce-mi ceri îmi va prilejui multe lovituri pe care va trebui să le îndur. Căci, încă de pe acum, pot să-mi dau seama că voi primi nişte pumni zdraveni, şi asta numai fiindcă ţi-am fost călăuză”.

Fiindu-i prieten nu-l poate refuza totuşi îi atrage atenţia că nu o să-i poată arăta toate cu de-amănuntul: „Luntraşule, mi-e însă cu neputinţă să-ţi arăt toate cu de-amănuntul. Pentru asta ar însemna să ne irosim foarte mulţi ani. Şi apoi Zeus va pune fără doar şi poate un crainic să vestească fuga mea, ca a unui sclav. Iar tu însuţi vei fi împiedicat să-ţi îndeplineşti sarcina pe care ţi-a dat-o Moartea”.

Simţul datoriei vorbeşte la supusul Hermes: „Multă vreme nu vei putea aşadar, să stai fără a-i trece pe morţi peste mlaştină, fiindcă prin aceasta păgubeşti împărăţia lui Pluton. Pe de altă parte, Eac vameşul, ne mai câştigând nici un singur obol, se va înfuria grozav. Trebuie deci să cumpănim acum în ce fel aş putea să-ţi arăt ce-i mai de căpetenie”.

Pentru expediţia respectivă se pregătesc chiar invers lui Menipp de unde chiar dificultatea acţiunii lor: „Charon, vreau să fiu scurt: avem nevoie de ununte înalt, de pe vârful căruia să ne putem tori ochii asupra întregii lumi. Dacă te-ai fi putut ridica la cer, atunci totul ne-ar fi fost cât se poate de lesnicios. De acolo, doar rotindu-ne privirea, am vedea foarte uşor şi cu de-amănuntul toate câte se întâmplă cu oamenii. Dar fiindcă vremea ţi-o treci doar în lumea umbrelor, nu ţi s-ar îngădui să te înalţi până la împărătescul palat al lui Zeus. Hai, deci să căutăm un munte foarte înalt".

Charon, îi acordă lui Hermes cârma pe care el de obicei o ţine când plutesc pe ape: „Dacă vântul furios, izbeşte pânza pieziş şi ridică valuri mari, voi care nu vă pricepeţi în ale navigaţiei, mă îndemnaţi să strâng pânza, să mai dau drumul odgonului, sau să mă las în voia vântului. Iar vă cer să rămâneţi liniştiţi".

Hermes consideră că vorbele lui Charon sunt ale unui înţelept, astfel că începe să caute locul cel mai potrivit de unde să pertracteze lumea de jos: „Poate că cel mai numerit loc ar fi muntele ori Parnasul sau poate Olimpul care e mai înalt decât celelalte amândouă".

Uitându-se către Olimp Hermes şi-a adus aminte despre ce poetul Homer povesteşte asupra feciorilor lui Aloeus, „care şi ei tot numai doi erau şi pe deasupra şi nişte copilandri, au fost într-o zi cuprinşi de dorinţa de a smulge muntele Oiţa din temelii şi de a-l aşeza peste Olimp iar peste Oiţa să aşeze Pelionul. În felul ăsta îşi închipuiau că vor avea la îndemână o scară tocmai bună ca să poată urca la cer".

Fiindcă lui Charon îi e teamă că ei nu o să poată să ridice Pelionul sau Ossa deasupra Olimpului, Lucian profită de ocazie ca să-l pună pe Hermes să-şi arate părerile bune despre poeţi şi în primul rând Homer, părintele lor al tuturor: „Tare nepriceput mi te arăţi tu, Charon! Şi tare nepriceput mai eşti şi în ale poeziei! Nobilul Homer era de ajuns să fi compus doar două versuri, şi pe dată ne-ar fi ridicat în ceruri: atâta de uşor aşternut-a el munte peste munte!" La asta s-ar mai adăuga şi alte realităţi mitice: „Şi mă mir că lucrurile astea te uimesc, când ştii prea bine că Atlas poartă pe umerii lui el singur, toată

bolta cerului, ba chiar şi pe noi toţi. Poate că vei fi ştiind şi despre fratele meu Heracle, şi anume cum l-a înlocuit odinioară pe Atlas, luând pe umerii săi povara cerului, ca să-l mai despovăreze o vreme pe acesta”.

Iar profită de curiozitatea lui Charon ca să caracterizeze adevărul enunţat în operele lor de către poeţi, temă ce-l va mai preocupa şi în alte părţi: „Da, Charon, sunt cât se poate de adevărate. De ce oare să fi minţit nişte oameni atât de înţelepţi? Hai, deci să ridicăm mai întâi cu o pârghie muntele Oiţă, cum ne povesteşte Homer, ziditorul: „Apoi Oiţă, Pelionul cel cu frunzele-i ce se clatină”.

Reuşesc urmând exact planurile aedului: „Vezi ce uşor şi cât de vrednic de gândirea poetului ne-am adus planul la îndeplinire? Şi acum, hai să mă urc să-mi dau seama dacă ce-am făcut până acum e de ajuns, sau poate trebuie să ridicăm şi mai sus clădirea noastră”.

Deci indirect suntem avertizaţi că toată scena se petrece pe scena imaginaţiei chiar dacă Charon ar fi înclinat să creadă altfel când i se desfăşoară înainte partea cea mai de jos a cerului: „Spre răsărit foarte cu greu putem desluşi cu ochii Ionia şi Lidia. Înspre asfinţit nu putem zări mai mult decât Italia şi Sicilia. Către miazănoapte deosebim doar ţinuturike de dincoace de Istru, iar spre miazăzi ni se înfăţişează privirilor, nu prea lămurit, Creta”.

Şi-apoi ca parcă un stimulent al visului apare remarca: „După cât mi se pare, luntraşule, aci trebuie strămutat muntele Oiţă. Să punem apoi deasupra tuturor Parnasul”.

Lui Charon ăi este frică să nu se prăbuşească clădirea înjghebată şi astfel „zdrobindu-ne capetele, vom pune tare greu la încercare măiestria de arhitect a lui Homer”.

Hermes e sigur de izbândă şi-l ajută pe Charon să se urce ca să cuprindă cu privirile întreg universul: „Minunat! Iată-te acum la o înălţime ameţitoare! Cum Parnasul are două culmi, alege-ţi tu una şi eu alta, şi fiecare s-o urcăm. Iar acum roteşte-ţi ocii şi priveşte totul!”

Ni se descrie totul ca o hărţi geografică văzută dintr-un avion antic. Charon uecat pe vârful cel înalt gustă perspectiva râurilor şi a izvoarelor: „Văd foarte mult pământ şi un fel de lac mare ce împresoară uscatul. Zăresc munţi, râuri, mult mai mari decât Kikytos şi Pyriflegethonul, zăresc nişte prichindei de oameni şi mai văd şi viziunile lor”.

Vizuinile respective zice Hermes că sunt de fapt oraşe. Charon constată că munca lor a fost de prisos, au strămutat degeaba Parnasul şi cu el izvorul Castaliei cât şi Oiţa şi ceilalţi munşi odată ce de la înălţimea lor nu desluşeşte mai nimic: „Şi nu ţi-am cerut să-mi arăţi, ca într-o pictură, doar oraşe şi munţi, ci doream să mi-i arăţi pe oameni, să le cunosc faptele şi vorbele.

Desluşise o convorbire între doi prieteni, unul îl invitase la ospăţ iar celălalt i-a promis că vine negreşit: „Dar nici nu sfârşise bine de spus aceste cuvinte, că de pe acoperişul unei case căzu, nici eu nu ştiu cum, un olan care l-a omorât ce loc. Şi m-a apucat râsul la gândul că omul acela nu-şi mai putea ţine făgăduiala”.

Tocmai pentru a-i auzi mai bine Charon crede că e necesar că coboare mai jos să se amestece printre oameni.

Dar Hermes făgăduieşte să-i aducă un leac şi pentru neajunsulistă. Cât ai bate din palme, am să-ţi fac vederea cât se poate de pătrunzătoare, luând din Homer un cuvânt vrăjit şi potrivit pentru aşa ceva. Iar după ce voi fi rostit versurike, să-ţi aduci aminte că privirea nu-ţi este întunecată şi să te gândeşti că vezi foarte bine”.

Şi iată că-i transmite darul vederii prin cuvintele lui Homer: „Ţi-am luat de pe ochi ceaţa care ţi-i împâclea, ca să-i deosebeşti cum se cuvine pe zeu de muritor”.

După incantaţia homeriană Charon se laudă că pe lângă el însăşi Lynkeus apare ca un orb. Şi ca să afle mai multe din învăţăturile lui Hermes, Charon îi propune să-i pună nişte întrebări tot cu cuvintele lui Homer, fapt ce-l uimeşte pe Zeus: „Dar cum ai putut să înveţi pe dinafară stihuri din Homer, când tot timpuk nu eşti altceva decât un

carăbier, un slujitor al vâslelor?”

Charon se vede obligat să-şi laude meseria: „Trebuie să ştii însă că atunci când l-am trecut pe Homer peste mlaştină – după ce-a murit – l-am auzit cum recita o mulţime de versuri, dintre care pe unele mi le amintesc şi acum. O furtună năprasnică s-a abătut atunci asupra noastră pentru că poetul începuse să recite nu ştiu ce cânt prea puţin prielnic navigatorilor. Povestea că Poseidon ar fi adunat norii şi ar fi răscolit marea, vârându-şi tridentul în apă ca pe un polonic, şi că în chipul acesta zeul dezlănţuise furtunile”.

Şi astfel povestea încă multe lucruri Homer, versurile sale aveau acţiunea de a vânzoli valurile mării: „Deodată s-a dezlănţuit o furtună care ne-a înfundat în beznă. Luntrea era cât pe-aci să se dea la fund. Atunci l-a apucat pe Homer răul de mare şi a început să vomite multe din rapsodiile sale: cu Skylla, Charibda şi Ciclopul. Desigur, nu mi-a fost prea să greu păstrez şi eu în minte câte ceva din versurile pe care le-a vomitat din belşug poetul”.

Poezia este de tot hazul dar şi împlineşte o reuşită rară artistică.

În vad apoi pe Milon, „atletul din Crotona. Elenii îl aplaudă pentru că a luat în spinare un taur şi străbate cu el arena”.

Charon crede că i se cuvin laude mai mari „căci nu peste multă vremea am să mi-l înşfac pe acest Milon şi am să-l vâr în luntrea mea, atunci când, vrând-nevrând, el va veni înfrânt din lupta cu cel mai de nebiruit vrăjmaş al lui: Moartea”.

Un Triumf al Morţii şoptit cu râsul sardonic pe masca histrionului: „Nici nu va băga de seamă piedeca pe care acest vrăjmaş i-o va pune. Şi fără îndoială că se va tângui grozav în faţa noastră când îşi va aduce amnite cum a fost odinioară sărbătorit şi aplaudat. Acum, însă e tare fălos; îi năuceşte pe toţi când li se arată cu taurul în spinare! Cum putem oare crede că lui Milon i-ar trece măcar prin minte că va veni odată ziua când îşi va da sfârşitul?!”

Epilogul recitat de Charon este tragico-comic cum mai toate ale

vieţii şi ale morţii sunt: „Să-i dăm pace! N-o trece multă vreme şi vom putea râde cu poftă de Milon, căci şi el o să străbată mlaştina, şi azunci nu un taur, dar nici măcar un ţânţar n-o să poată duce în spinare”.

Apare şi bărbatul arătos Cirus „fiul lui Cambises. De curând i-a silit pe mezi să lase în mâinile mezilor perşilor vechea lor stăpânire. Nu demult, i-a înfrânt pe asirieni şi a supus Babylonul. Acum se pare că vrea să pornească război împotriva Lidiei, pentru ca, nimicindu-l pe Cresus, s-ajungă stăpânul lumii întregi”.

Cât priveşte pe Cresus Hermes îl sfătuieşte să-şi arunce ochii „către acropola mare înconjurată de ziduri. Iată Sardesul! îi vezi acum pe însuşi Cresus, care pe un pat de aur stă de vorbă cu Solon din Atena”.

În continuare ni se descrie celebra întâlnire dintre Cresus şi înţeleptul atenian Solon, relatată şi de Herodot. La întrebarea lui Cresus, cine este cel mai fericit om din lume, Solon răspunde grav: „Vai, Cresus, puţini sunt cei fericiţi! Eu, unul, din câţi oameni cunosc, socot că mai fericiţi decât oricine sunt Cleobis şi Biton, odraslele unei preotese din Argos”.

Charon îşi aminteşte că Solon „vorbeşte de nişte tineri care s-au stins nu demult din viaţă, după ce se înhămaseră la carul mamei lor, pe care au dus-o aşa până la templu”.

Solonul lui Lucian inversează ordinea fericiţilor, astfel că-l pune pe locul al doilea Tellos din Atena „care a avut o viaţă frumoasă şi a murit pentru patria lui”.

Când Cresus îl întreabî ce crede despre propria persoană, Solon îşi formulează mult cunoscuta sentinţă, ce poate fi numită a Destinului: „O, Cresus, asta n-o ştiu şi încă n-aş putea s-o apun mai încinte de-a te fi văzut ajuns la capătul viaţă. Singură moartea ne poate spune de câtă fericire s-a împărtăşit un om şi dacă a avut parte de ea până la sfârşitul vieţii lui”.

Cheron îl felicită pe Solon pentru cuvintele sale înţelepte „Văd că

nu mă dai uitării şi nu te îndoieşti că luntrea mea este aceea care hotărăşte lucrurile acestea”.

Apar apoi oamenii lui Cresus încărcaţi cu cărămizile de aur închinte de rehele lor zeului pythic „drept mulţumire pentru oracilele care nu după mult timp îi vor aduce pierirea. Cresus acesta e un nespus de mare iubitor al prorocirilor”.

Iată că vestitul Charon vede aurul astfel că-şi pune întrebarea: „Asta e aurul? Bucăţile acelea strălucitoare, care sclipesc? Culoarea e un fel de amestec de galben cu roşu. Măcar că mereu auzit-am vorbindu-se despre aur, abia acum mi-a fost dat să-l văd”.

Şi fiindcă luntraşul Stixului nu pricepe la ce este bun auzim meditaţia lui Hermes sunând ca o baladă faustică, a faptei nelegiuite: „Şi nici prin gând nu-ţi trece cât de mult se străduiesc oameni pentru a-l dobândi! Ce nu fac ei pentru el? Războaie, uneltiri, tâlhării, jurăminte strâmbe, omoruri, întemniţări; fac drumuri nesfârşite peste mări, fac tot felul de negustorii, înrobesc oamenii...”

Charon nu prea-l poate deosebi de arama cunoscută lui doar din aramă îi făcut „obolul ce mi se plăteşte de către toţi cei ce coboară în Infern”.

Deosebirea i-o arată Hermes: „Desigur, dar aramă e câtă vrei, şi de aceea nu se prea zbat oamenii după ea, pe când aurul e puţin şi nu-i la îndemâna fiecăruia; el trebuie scos din adâncuri de către cei ce scormonesc pământul ca să-l găsească. De altfel, tot din pământ vine şi aurul, de acolo de unde avem şi plumbul şi celelalte metale”.

În orice caz concluzia lui Charon este şi a lui Lucian din Samosata: „Mare e prostia oamenilor să îndrăgească cu atâta patimă un lucru gălbui şi greu!”

Dialogul în dialog dintre Solon şi Cresus continuă cu asiduitate. Cresus e convins că zeul pythic are nevoie de cărămizile lui aşa că Solon trage concluzia că mare sărăcie o fi în cer dacă zeii au nevoie de aurul din Lydia.

Solon îl întreabă dacă crede că aurul e mai valoros decât fierul şi îi demonstrează că nu-i; fiindcă dacă Cirus va fi să-l atace va avea nevoie de săbii nu de aur ci de fier, deci fierul se arată a fi mai de preţ decât aurul. Deci fiindcă Cresus vrea să ştie dacă e cazul să dea zeilor daruri din fier nu din aur Solon îl linişteş-te că „Apollon n-are nevoie de fierul tău. Dacă vei închina templului aramă sau aur, darul tău va îmbogăţi pe unii la care nici cu gândul nu gândeşti. Toate prinoasele tale vor ajunge în mâna focidienilor, a boeţienilor sau chiar a delfienilor. Sau poate că vreun tiran sau vreun tâlhar va înşfăca lucrurile astea de preţ. Puţin îi pasă zeului de giuvaierurile tale!”

Judecata lui Lucian este de tot modernă, inconoclastă. Hermes comentează ca un interpret de pe marginea scenei: „Charon dragă, neprefăcătoria şi adevărul nu sunt pe placul lydianului. Nu le rabdă! Ba e chiar tare uimit că vede un om sărac care nu-i fricos şi care spune deschis ceea ce gândeşte”.

Cresus îşi va aduce aminte de Solon mai târziu când prins în război va trebui să urce rugul lui Cirus: „Căci am auzit-o pe Clotho citind deunăzi ursitele toarse fiecărui om. Între toate câte le spunea, am auzit că lui Cresus îi e ursit să fie făcut prizonier de către Cirus iar acestuia, la rându-i îi e scris să moară ucis de regina massageţilor”.

Destinul tragediei antice este readusă înaintea noastră ca o permanenţă a spiritului grec.

În faţa lor se iveşte o femeie scită, călare pe un cal alb: „Nu e alta decât Tomxris, regina care va trebui să-i reteze capul lui Cirus. Îi va vâră apoi capul într-un burduf plin cu sânge. Îl vezi pe tineretul acela, fiul lui Cirus? Se numeşte Cambise. Va domni după tatăl său şi va fi învins de nenumărate privi în Libia şi Etiopia. Îşi va sfârşi viaţa cuprins de nebunie, după ce-l va omorî pe boul Apis”.

Există în aceste rânduri o predestinaţie mai mult decât apăsătoare peste umila viaţă a omului ajuns să fie citită din cărţi ca o poruncă de sus. Şi totuşi reveniţi din excursia viitorului prezentul se arată cât se poate de luminos: „Deocamdată, însă, cine-ar putea să-i

privească în faţă pe aceşti oameni atât de semeţi?! Cum ar putea crede cineva că în curând pe unul dintre ei îl vor lua duşmanii ca prins de război şi că celuilalt i se va tăia capul, care va fi vârât într-un burduf plin de sânge?!”

Din cortegiul fericiţilor nu poate lipsi fericitul fericiţilor: „Dar, Hermes cine-i bărbatul acela înveşmântat în haină de purpură, prinsă într-o copcă, şi care poartă o diademă pe cap? Bucătarul său îi dă un inel, pe care l-a găsit în burta unui peşte spintecat” îşi aţe lăcaşul într-o insulă scăldată de ape şi se laudă că-i rege”.

Nu poate fi decât Polykrates, tiranul Samosului: „Se crede mai fericit decât toţi muritorii. Dar Maiandros, slujitorul care-i stă în faţă, o să-l vândă satrapului Oroites şi Polykrates o să fie răstignit, după ce – bietul de el! – într-o clipă se va fi prăbuşit de sus, din măririle lui. Toate astea le-am auzit de la Clotho”.

Charon îi adresează parcei câteva cuvinte de mare laudă: „Bravo ţie, Clotho Nimiceâte-i minunato! Taie-le capul, răstigneşte-i, ca să-şi dea seama că sunt doar oameni! Iar până atunci, înalţă-se! Cu cât se vor prăbuşi mai de sus, cu atât mai grea le va fi durerea! Iar eu am să râd când îi voi recunoaşte în barcă, fiindcă toţi se vor înfăţişa goi, fără purpură, fără tiară, fără pat de aur”.

Cinismul lui Charon poartă pe buze zâmbetul crud al Morţii din gravura lui Dürer sau al vreunu’ alt pictor îngrozit de violetul ei spectru.

După ce i-a împărtăşit soarta atotputernicilor Hermes îl îmbie să privească tabloul mulţimii anonime: „unii plutesc pe mare, alţii se războiesc, alţii – împricinându-se unul pe alţii – se judecă între ei, alţii muncesc pământul, ori dau bani cu dobândă, ori cerşesc”.

Charon studiază frământarea pestriţă a vieţii oamenilor în „oraşele lor percă ar fi nişte viespare, în care fiecare muritor îşi are acul cu care-l înţeapă pe cel de lângă el”.

Aşa este definită vestita luptă pentru existenţă, concurenţa

vitală şi nu-i uitată nici exploatarea omului de către om, încă neajunsă în chingile ştiinţific tendenţioase ale lui Marx bărbosul din Trier: „Unii puţini la număr, îşi Petre viaţa ca trântorii, jec, înindu-i pe cei mai slabi”.

Mai vede zburând în jurul oamenilor un roi ascuns privirilor lor, despre care Hermes ştie bine să relateze: „Sunt nădejdile, Charon, temerile, smintelile, desfătările, setea de arginţi, mânia, ura şi câte alte de-alde astea”.

Nu-i uitată nici cea mai cu efect asupra minţilor furave: „Jos, nebunia-o, da, ţi-o spun de Zeus! – se strecoară printre oameni şi, împreună cu ura, mânia pizma, neştiinţa, nedumerirea şi setea de bani, îi ajută pe cârmuitorii cetăţilor”.

Pe sus zboară spaima şi nădejdile: „Cea dintâi se năpusteşte asupra muritorilor şi-i uluieşte, uneori făcându-i să se ascundă. Nădejdile, în schimb, şi teama plutind de-a supra capetelor, mai ales în clipa când omul îşi închipuie că a şi pus mâna pe ele, se ridică în înălţimi şi dispar, lăsându-l pe acesta cu gura deschisă, ca şi pe Tantal, pe care-l vezi în lumea de dincolo chinuit de sete”.

Limbajul lui Hermes este al unui poet de-o puternică expresie, viaţa omului comparată cu chinurile lui Tantal a devenit clasică prin repetare, dar prin întietatea ei, acţionează ca o tiradă tragică trecută prin focul înnobilator al catharsisului aristotelic.

În acelaşi context al miturilor originare adică cele mai vechi, se configurează şi reprezentantele Destinului elen: „Dacă te uiţi cu multă luare-aminte, ai să le zăreşti de-a supra oamenilor şi pe moire, care-şi torc fusul pentru fiece muritor”.

Şi apoi imaginea genialului artist: „De fusul lor stau agăţaţi cu toţii prin câte un fir subţire. Nu vezi firele acelea, ca de păianjen, cum coboară din fuse până la fiecare pământean?”

Concretizarea se aseamănă cu aceea a poeţilor când zic că văd genele lui Dumnezeu sau mâinile lui sfinte, când adaugă bunul Charon:

„Văd un fir din cale-afară de subţire, legat de fiecare om, şi mai totdeauna împletit cu unul de alături care la rându-i se împleteşte cu un alt fir”.

Se adevereşte că poeţii sunt fiinţe alese, pot să descopere în jurul lor realităţi numai lor arătate, deci ca profeţii se bucură de privilegiul sau mai bine zis, harul divin dl apifaniei, eucharistie a spiritului.

Hermes ca întotdeauna dă şi ultimele lămuriri, îi place să risipească şi echivocul cel din urmă: „Aşa se cade, luntraşule! Căci acestuia îi e ursit să fie omorât de celălalt, care şi al la rându-i va fi omorât de un altul. Cutare îl va moşteni pe cutare, al cărui fir va fi fost mai scurt, ori poate, dimpotrivă cel de-al doilea îl va moşteni pe cel dintâi. Iată ce vădeşte toată împletitura aceasta de fire!”

Ca de obicei misterul disecat în părţile sale componente îşi pierde orice farmec. Comedia umană este transformată într-un fel de joc de păpuşi, sau unul cum zice iar Tudor Arghezi, de-a v-aţi ascunsulea, de-a baba oarbă executată de copii ce nu ştiu încă nici vorbi: „Dar nu observi că toţi oamenii atârnă de un fir subţire? Acesta pluteşte în văzduh, fiind tras în sus. Dar, iată nu trece multă vreme, şi firul care nu poate ţine atâta povară, se rupe; şi omul nostru cade. Şi atunci straşnic zgomot se mai stârneşte! Când însă altul, foarte puţin ridicat deasupra pământului, s-a prăbuşit, nu se mai aude niciun zgomot; şi căderea abia poate fi băgată în seamă de vecinii lui”.

Şi astfel ca de la sine înţeles lucrurile omeneşti sunt reduse în goliciunea lor de schelete supuse arbitrarului devenit prin forţa împrejurărilor bune de râs, ca orice piesă buffă, interpretata de clovni unii mai machiaţi ca alţii: „Ei bine, Charon, nu poţi arăta prin cuvinte cât de caraghioase sunt lucrurile omeneşti. Şi mai ales nesfârşitele pofte ale acelor oameni pe care Moartea ea minunată îi smulge viaţă, tocmai când nădejdile lor sunt mai mari”.

În continuare se conturează un fel de cantată adusă Morţii şi acţiunilor ei bine cumpănite: „Moartea, precum vezi, le trimite vestitori – slujitori de-ai săi – foarte mulţi! friguri, călduri, oftici, aprinderi de

plămâni, lovituri de sabie, jafuri, otrăviri, judecăţi şi tirani.

Dacă oamenii s-ar gândi mai des la moarte, ar lua mai pe sufletul lor înştiinţările ce i le trimite ea, atunci ar înceta să mai fie chiar aţa o nenorocire: „Dacă, dintru început, oamenii ar cumpăni că sunt supuşi Morţii, că după ce vor fi trăit scurtă vreme, aidoma unor călători, vor trebui să se despartă de viaţă, ca de un vis, lăsând pe pământ toată agonisita lor, traiul lor ar fi mai înţelept, şi Moartea nu i-ar necăji atâta".

Din contră omul trage întotdeauna nădejde, se înciudează când vine moartea, de mânie: „Într-adevăr lor nici prin gând nu le trecea că va veni vreodată o zi când vor fi smulşi desfătărilor".

Dar sunt şi alte împrejurări ca şi aceluia ce-şi ridică o casă şi trebuie să plece înainte de a-i fi terminar acoperişul sau „cineva e vesel fiindcă nevastă-sa i-a născut un băiat. Bucuros cum e, îşi pofteşte prietenii la un ospăţ, şi copilului îi dă numele tatălui său. Dacă ar şti însă că odrasla lui o să moară când va fi de şapte ani, crezi oare că s-ar mai bucura la naşterea pruncului?"

Lucian în rândurile de faţă caută să-l înveţe pe om înţelepciunea de a privi moartea în faţă uşurându-i crucea pusă pe umeri încă de la naştere, nu-i departe de litania profetului biblic pentru care deşertăciune-i totul şi toate. „Omul nostru se bucură când vede un tată ce zburdă de fericire fiindcă feciorul său atlet, a biruit la Jocurile Olimpice, dar nu-l vede şi pe vecinul ce păşeşte jalnic în urma convoiului funebru conducându-şi la groapă copilul, şi nu ştie de ce fir subţire atârnă însuşi fecioru-său".

Panorama este neapărat un bâlci al deşertăciunilor chiar fără metafora lui Biblică: „Mai bagi de seamă cât de mulţi oameni se sfădesc pentru un semn de hotar sau câţi adună bogăţii, pentru ca după aceea, mai încinte de-a se fi înfruptat din ele, să fie chemaţi şi ei de către acest vestitori şi slujitoride care-ţi pomeneam mai adineauri.

De aici meditaţia charoniană asupra vieţii şi nesiguranţei ce-o urmăreşte ca o umbră credincioasă. „Dacă cineva s-ar uita la regii aceia,

despre care se spune că sunt atât de fericiţi, chiar dacă nu punem la socoteală nestatornicia şi, cum spui tu, nesiguranţa sorţii, tot şi-ar da seama că au mai multe amărăciuni decât bucurii: spaime, răzmeriţe, duşmanoo, capcane, furia mulţimilor, linguşiri de care niciun cârmuitor nu poate scăpa. Nu-ţi mai vorbesc de durerea pe care le-o pricinuieşte moartea celor dregi lor, de bolile şi de toate celelalte amărăciuni, de care, ca toţi oamenii de rând, nici ei nu sunt, fireşte cruţaţi. Când starea regilor e atât de nefericită ai tot dreptul să te întrebi cât de rău trebuie s-o ducă oamenii de rând”.

Iată înviat pesimismul atât de caracteristic vechilor eleni de la Pândar la Sophocle acest din urmă un autentic Schopenhauer al antichităţii.

Aşa dar Charon nu face decât să-l definească pe graiul plastic al poeziei, îndulcind totul cu ritmul aceluiaşi joc de copii, Moartea: „Scumpa Hermes, aş dori acum să afli cu ce asemuiesc eu pe om şi viaţă muritorilor. Vei fi văzut desigur, clăbucii aceia pe care-i face apa când ţâşneşte puternic din izvor. Vorbesc de băşicuţele care laolaltă alcătuiesc clăbuceala acea spumoasă a apei: unele sunt mai mici, plesnesc şi de îndată dispar; altele ţin mai mult şi, împreună cu alte băşicuţe asemenea lor, se umflă tare şi ajung să fie mari de tot. Dar şi ele, mai târziu orice s-ar întâmpla tot plesnesc. Fireşte, nici nu se poate altfel! Tot aşa e şi cu viaţa oamenilor. Soarta îi umflă pe toţi: pe unii mai mult, pe alţii mai puţin. Pe unii doar vremelnic, şi apoi dusu – s-au. Alţii, de cum au venit pe lume, au şi dispărut. Dar toţi sunt sortiţi să crape în cele din urmă”.

Lucian nu mai dă loc la nicio îndoială se arată a fi în aceeaşi măsură poet cât filosof şi scriitor de pamflete. Comentariul său asupra morţii îl demască şi ca pe un rob al sentimentului nu numai al gândului. Este conştient chiar Hermes de acest fapt când îl asigură pe Charon că a făcut o asemănare „ce nu-i întru nimic mai prejos de aceea a lui Homer, care asemuieşte neamul omenesc cu frunzele”.

Dacă Homer reprezintă muntele Absolutului atunci să admitem că Lucian a reuşit să escaladeze acest unic vârf rezervat doar marilor aleşi.

Charon se simte obligat să continue cu meditaţia sa: „i când oamenii sunt ce sunt, gândeşte-te, dragă Hermes, câte se mai apucă să facă şi cum se iau la întrecere şi se zbat pentru slujbe, cinstiri, avuţii! Şi totuşi vor parase odată toate acestea, pentru a veni la noi doar cu un obol”.

Aflat în posibilitate de a le spune adevărul Charon se grăbeşte să se execute: „nu eşti de părere să-mi slobozesc glasul şi să dau povaţă oamenilor să nu se mai trudească în zadar, ci să trăiască având mereu în faţa ochilor icoana morţii! N-ar fi bine să le spun aşa: „Nesăbuiţilor, pentru ce să râvniţi atâtea? Mai lăsaţi încolo truda Viaţa voastră nu e veşnică! Nimic din ceea ce preţuiţi în viaţă nu dăinuie de-a pururi, iar după moarte niciunul dintre voi nu va lua cu sine nimic din toate acestea. Veţi pleca goi-goluţi! Casa voastră, ogorul, aurul pe care-l aveţi adunat, vor intra pe mâinile altora şi stăpânii loc se vor schimba mereu”. „Strigându-le acestea toate şi sfătuindu-i aşa încât să huiască văzduhul, nu crezi c-aţ şi mai de folos viaţă oamenilor? N-ar deveni ei mai înţelepţi?”

Într-adevăr cuvintele lui Lucian pe aceste locuri sună mai grav ca ale unui profet de meserie şi fiindcă ele sunt învăluite în ivoriul rarei poezii.

Hermes însă îl asigură că munca lui va fi zadarnică, oamenii trăiesc în neştiinţă şi amăgire „Zadarnic ne-am străduit să le deschidem urechile-de-am face-o chiar şi ei sfredelul – ca să le desfundăm auzul. Urechile oamenilor sunt bine astupate cu ceară, ca şi cele ale tovarăşilor lui Odiseu, pe care acesta le-a astupat fiindu-i teamă că vor auzi cântecul sirenelor”.

Apoi urmează o comparaţie venită şi din partea elenistului humanist, luministul lumii eline: „Puterea pe care în lumea voastră o are râul Lethe, o are pe pământ neştiinţa”.

Şi totuşi există „un număr mic de oameni care nu vor să-şi vâre ceară în urechi. Aceştia îşi plăcea urechile la adevăr, şi cu privirea pătrund adânc în miezul lucrurilie, pe care le cunosc aşa cum sunt”.

Şi când Charon crede că ar fi bine să se adreseze acestor puţini Hermes îl asigură de zădărnicia acestei încercări: „E de prisos, pentru că le-ai spune lucruri pe care le ştiu. Bagă de seamă cum s-au îndepărtat de gloată, bătându-şi joc de cele ce se întâmplă pe pământ. Ei nu găsesc nicăieri ceva care să le fie pe voie. Putem vedea, dimpotrivă, că îşi frământă într-una gândul cim să găsească un mijloc ca să se descotorosească de viaţă şi să vie la noi. Pe pământ desigur că mulţi îi dispreţuiesc, pentru că fac de ocară neştiinţa celorlalţi”.

Se observă că pe timpul lui Lucian existau oameni de calitate dar ei erau înlăturaţi din societatea lor exista deci un divorţ între elită şi masă, fenomen ce-l vom descoperi şi mai accentuat două secole mai târziu pe vremea istoricului Marcellinus Ammianus, când lumea veche ajunsese chiar pe pragul dispariţiei sale.

Pe lângă acestea, în lumina tuturor faptelor prezentate este justificată sinuciderea ca mod de a ieşi din viaţă, cutumă nu rara adoptată de cinici, să nu uităm că Menipp unul din modelele lui Lucian s-a sinucis.

Înainte de a se întoarce în lumea lor subterană Charon doreşte să mai vadă locul unde se odihnesc leşurile celor ce-au răposat. Iar este lămurit de călăuza sa Hermes: „Charon aceste locuri sunt numite de oameni movile, morminte, gropi. Nu vezi în faţa cetăţilor grămezi de pământ, stâlpi şi piramide? Toate astea sunt locuri unde sunt aşezaţi morţii şi-şi găsesc adăpost rămăşiţele lor pământeşti”.

Charon este nedumerit şi întreabă de ce oamenii îşi împodobesc cu cununi pietreke şi le ung cu mirodenii. Nici Hermes nu cunoaşte prea bine cauza, probabil fiindcă „lumea este încredinţată că sufletele ce se reîntorc din Infern, zboară şi beau amestecul acela de lapte şi miere din groapă”.

Raţiiuea şi logica lui Charon este de-a dreptul impresionantă: „Dar cum pot oare nişte tivgi descărnate cu totul să mai bea ori să mănânce?”

Doar bine ştie Hermes că odată coborât în Infern nimeni nu se mai poate întoarce pe pământ: „Ar fu un lucru tare caraghios ca tu, Hermes, care şi aşa ai destulă bătaie de cap, să fii ursit nu numai să-l cobori pe morţi ci să-i şi readuci pe pământ ca să mai bea oleacă”.

Apoi ooamenilor: „Nesăbuiţilor şi neştiutorilor, nu vă daţi seama ce hotare despart lumea celor morţi de aceea a celor vii? Nu pricepeţi că altfel stau lucrurile sub pământ şi că „tot mort e şi cel înmormântat, şi cel ce n-avu parte de mormânt; că de aceeaşi cinste se bucură şi Iros ca şi Agamemnon, ca feciorul lui Thetis, zeiţa cea cu plete frumoase, se află pe aceeaşi treaptă cu Thersit şi ca orice mort e doar o făptură slabă, despuiată şi sfrijită pe pajiştea cu asfodele?”

Se pare că mândrul Charon să nu fi auzit de cultul morţilor, chiar dacă se referă tot la Homer a cărui prezenţă îl determina pe Hermes să-i arate mormântul lui Ahile: „Priveşte-l acolo, pe ţărmul mării: e capul Sigeion al Troiei. În faţă pe Rhoiteion, e mormântul lui Aias”.

Fiindcă mormintele ăi par prea mici Charon doreşte să mai vadă „cetăţile acelea vestite despre care am auzit în lăcaşul morşilor: Ninive a lui Sardanapal, Babylonul, Mykenai, Cleonai şi însăşi Troia. Îmi amintesc să am trecut cu luntrea atâţia morţi veniţi de la Troia, încât, vreme de zece ani încheiaţi n-am mai apucat s-o trag pe uscat şi nici s-o usuc”.

Hermes îi descrie panorama cetăţilor ce mor şi ele ca oamenii şi dacă trec un Stix el este unul al timpului etern şi ireversibil: „Luntraşule, Ninive a fost distrusă din temelii; n-a mai rămas nici urmă din ea. Nici măcar pe ce loc se ridica odinioară n-am mai putea spune”.

Am văzut că în Anabasis Xenophon şi oamenii săi au trecut pe lângă el fără să-şi mai amintească măcar de existenţa vechii cetăţi.

Altfel apare Babylonul: „Iar cetatea pe care-o vezi cu turnuri puternice şi nemăsurat de întinsă e Babylonul. Peste puţină vreme va trebui s-o căutăm ţi pe ea ca pe Niniva”.

Şi aici profeţia lui Hermes s-a împlinit. Îi va fi ruşine să-i arate Mykenai şi Cleonai, dar mai ales Troia deoarece „după ce te vei întoarce, ai să-l sugrumi pe Homer pentru lăudăroşenia versurilor sale”.

Va fi nevoie de mult timp până un mare iubitor al lui Homer va aduce iar la lumină cetăţile respective.

Hermes iar nu se sfieşte să mediteze asupra sorţii lucrurilor pământeşti: „Cu toate acestea, cetăţile despre care am amintit se bucurau odinioară de multă propăşire, pe câtă vreme astăzi au murit îi ele. Căci luntraşule, cetăţile disoar ca oamenii. Iar lucrul cel mai neaşteptat e că, de asemenea, fluviu întregi dispar. Inachos din Argos, bunăoară a dispărut fără să lase nici urmă din albia de odinioară”.

În acest timp Charon cede nişte oameni războindu-se. Sunt argienii şi lacedomonienii în luptă pentru câmpia din faţa lor. Strategul Othryades pe jumătate mort îşi scris cu sângele pe trofeu.

În Charon se manifestă pacifistul Lucian: „Vai, ce nebunie! Ei nu ştiu, desigur să ar de-ar fi să dobândească întreg Peloponesul, nu va primi fiecare decât cu mare greutate de la Eac câte un palmac de pământ. Şi câmpia aceasta au s-o lucreze când unii, când alţii iar plugul va doborî trofeul de pe soclu”.

Este aruncată în aer toată istoria ca o invitaţie la ieşirea din ea, cum o recomandă şi filosoful român E. Cioran, atitudine discutabilă de altfel, mai ales când patria îşi este ocupată de monstrul Leviatan. Să ne corectăm şi să recunoaştem că Lucian se referă la războiul fratricid şi nu la cel dus de greci pentru salvarea lor şi a Europei de mâine, de invazia perşilor.

Ajunşi la sfârşitul expediţiei lor pământeşti, propune să coboare la loc munţii iar Charon să-şi reia activitatea, nu peste mult are să-i aducă o droaie de morţi.

Meditaţia finală a lui Charon este destul de amară, iar ne aminteşte de gândurile întunecate ale lui Oedip la Colona din piesa lui

Sophocle sau de Pândar într-unua din Odele sale: „Hermes, mi-ai fost de mare ajutor. Te voi număra printre binefăcătorii mei, căci mulţumită ţie, am tras mult folos de pe urma acestei călătorii. Ce ţi-e şi cu muritorii ăştia nefericiţi! Nu-i mai auzi vorbind decât de regi, de cărămizi de aur, de hecatombe, de lupte; dar despre Charon, niciun cuvânt".

Spre deosebire de străluciţii săi înaintaşi, Lucian satiricul este mai mucalit, nu este atât de luat în seris, într-un cuvânt cât ar fi de amară comedia provoacă în primul rând râsul, aşa cum tragedia este îndoliată plină de Jale din care se întrupează Electra lui O'Neill.

20. Dialogurile morţilor

Ele conţin alte meditaţii asupra morţii aparţinând unor supuşi ai barcagiului Charon.

Diogene se adresează lui Pollux: „Rogu-te, Pollux, de îndată ce te vei fi întors pe pământ – căci, după socoteala mea, ar fi rândul tău să învezi mâine – dacă-l vei zări pe undeva pe câinele il a de Menipp (îi poţi da de urmă la Corint, pe Craneion sau în Lykeion, unde-i zeflemiseşte pe filosofi, care se tot sfădesc) spune-i aşa: „Menipp, Diogene îţi trimite sfatul să vii la noi dacă vei fi rât de-ajuns de cele ce ai văzut pe pământ, căci aici te vei înveseli cu mult mai mult".

În lumea pământeană oamenii de mai pot îndoi asupra a ceea ce îi aşteaptă după moarte, pe când dincolo nu mai există niciun dubiu şi va putea să nu se mai oprească din râs, aşa cum o face şi el de altfel: „ai să râzi mai ales după ce vei vedea cât de înjosiţi sunt aci bogătaşii, satrapii şi tiranii, că doar după tânguirile lor îi poţi recunoaşte; ai să i vezi că sunt doar nişte slăbănogi, nişte oameni de nimic, care nu fac alta decât să se gândească şa lucrurile pământeşti".

Astea îl roagă ep Pollux să-i transmită lui Menipp şi să-l mai roage să vină cu desaga plină de năprală şi să aducă cina Hecatei dacă cumva o va găsi pe la vreo răspântie (nota scoliastului: era obiceiul în Hellada ca oamenii bogaţi să depună drept jertfă adusă Hecatei, pâine şi alte alimente, pe care cei mai săraci le consuamu. Sacrificiul avea

caracter purificator, de ispăşire), sau vreun ou ce slujeşte la purificare sau altceva tot cam de soiul ăsta”.

Pollux este de acord să-i facă serviciul respectiv lui Diogene dar pentru asta ar dori să afle cum arată filosoful la faţă, cât mai amănunţit.

Iată tabloul celebrului cinic: „Un moşneag, chel, îmbrăcat într-o manta adrenţuită, prin care pătrunde vântul, şi cârpăcită cu tot soiul de petice. Râde mereu, trecându-şi vremea în zeflemisiri împotriva şarlatanilor acelora de filosofi”.

Există un portret al lui Menipp semnat de Velázquez atât de asemănător cu cel al lui Lucian, încât ne vine să credem că celebrul pictor spaniol s-a inspirat din rândurile lui Lucian în redarea realistă a eroului său, Menipp filosoful, de fapt un cerşetor de pe străzile Samosatei sau a Madridului, totuna. Diogene mai are ceva şi pentru filosofii despre care tocmai pomenise: „Pe scurt, îndeamnă-i s-o mai sfârşească cu neroziile, să nu se mai tot certe în ce priveşte universul; să nu-şi mai pună coarne unii altora, nici să mai născocească crocodilii cei atât de bine cunoscuţi şi nici să-şi mai irosească vremea dădăcindu-i pe tineri prin întrebărike lor cele fără nicio noimă”.

Pollux are teama că osândindu-le înţelepciunea o să-i spună că-i un nepriceput, un om străin de problemele filosofiei. Recomandarea lui Diogene e cât se poate de tăios hilariantă: „Atunci, spune-le din partea mea că ar face bine să se spânzure”.

Nu sunt uitaţi nici bogătaşii după cum citim: „Iar bogătaşilor, scumpul şi micuţul meu Pollux, pune-le din partea mea următoarele întrebări: De ce păstraţi, nebunilor, aurul? De ce vă chinuiţi tot socotind la dobânzi şi îngrămădind talanţi peste talanţi, când în curând veţi fi nevoiţi să coborâţi sub pământ doar c-un singur obol”.

Iată că tema anterioară a morţii este mult mai uşor şi pe sus luată în stilul zeflemisitor al bravului Diogene.

Şi nu-i încă mesajul terminat: „Spune-le, apoi, celor frumoşi şi puternici, lui Magillos din Corint şi lui Demoxenos luptătorul, că la noi

nu vor întâlni nici plete bălaie, nici ochi albaştri, nici din cei tuciurii, nici obrajii rumeni, nici muşchi de oţel şi nici spete vânjoase; cu că totul nu-i decât o Myconos, cum spune o zicală, tivgi despuiate de frumuseţe”.

Şi în fine celorlalţi: „Iar celor săraci, care sunt mulţi la număr, şi care copleşiţi de griji, îşi plâng amarul, spune-le lacinule, să nu mai verse lacrimi şi să nu se mai văicărească, pentru că – spune-le şi asta! – aici toţi sunt egali. Când vor veni la noi ca or să vadă cume ei pe pământ au fost bogătaşi şi ajung aici tot de-o seamă cu ei. Iar dacă vrei, mustră-i şi pe lacedemonienii tăi, că s-au moleşit de tot”.

Pollux îi aminteşte de originea sa spartană, cu Castor, frumoase Elena şi Clitemnestra descinde din Leda şi Zeus cel prefăcut ca s-o cucerească în lebădă, aşa că-i cere lui Diogene din bine cunoscuta mândrie locală a spartanilor să nu se lege de lacedemonieni, fiindcă nu rabdă aşa ceva.

Diogene se grăbeşte să-l aprobe: „Hai să-i lăsăm pe lacedemonieni, dacă aşa ţi-e vrerea! Dar celorlalţi nu uita să le duci cuvintele mele.

Se ştie că împreună cu fratele său, Castor gemen, celebrii Dioscuri, Pollux îşi împarte nemururea, de învierea sa e vorba la începutul textului, fenomen petrecut şi cu Adonis după ce Apolo l-a omorât din greşeală cu arcul său puternic. Din sângele său s-au născut anemenele iar el se întorcea jumătate din an la iubita lui Afrodita rămânând în rest în lumea subterană a Proserpinei. Respectivul termen la Pollux este mult mai scurt. De altfel unirea celor doi fraţi a fost sacralizată în cele din urmă prin urcarea lor într-una din splendidele constataţii, în Noaptea infinită a cerului.

Dialogul se schimbă ca scena unui teatru turnant, îi vedem la lucru pe Charon, Hermes alături de diferiţi morţi.

Charon de vede invadat de prea mulţi clienţi: „Ascultaţi cum stau lucrurile: nu avem după cum puteţi vedea, decât o luntre mică, mâncată, de viermi şi care prin multe crăpături ia apă”.

Se pare că mijlocul de transport e prea învechit, se cere o modernizare a trecerii peste râu: „Numai să se aplece într-o parte şi, bâldâbâc s-a şi dat la fund. Mulţi mai sunteţi şi voi, care-aţi sosit acum! Şi cât calabalâc mai aveţi cu voi! Dacă o să vă îmbarcaţi cu toată încăcătura asta, teamă mi-e că o să vă căiţi, mai ales aceia dintre voi care nu ştiu să înoate”.

Şi ca să poată trece cu bine până al celălalt mal îl sfătuieşte pe Hermes să nu urce pe nimeni până nu l-a descotorosit de tot calabalâcul fără rost: „Iar tu, Hermes, ia aminte! Nu lăsa pe nimeni să se urce în luntre, dacă nu ţi se înfăţişează gol-goluţ, aruncându-şi aşa cum l-am povăţuit, tot calabalâcul. Stai în picioare, lângă scară, şi cercetează-i. În luntre să nu-i primeşti decât pe cei ce se vor fi descotorosit de tot ce au adus cu ei”.

Primul apare Menipp, el şi-a aruncat în lac băţul şi desaga şi desaga şi nu şi-a luat cu el mantauaua. Hermes însă îi dă o cinste particulară: „Îmbracă-te Menipp, tu, cel mai de ispravă dintre oameni! Aşază-te în locul întâi, lângă cârmaci, ca să-i poţi cerceta pe toţi călătorii!”

Urmează, Charmolos din Megara tânărul frumos, a cărui sărutare, atât de dorită costa doi talanţi.

Hermes este cu el drastic de tot, îl goleşte de toate calităţile pământeşti: „Ei bine, lasă-ţi încolo frumuseţea, leapădă-ţi şi buzele cu sărutările lor, coama-ţi stufoasă şi rumeneala obrajilor, şi pielea-ţi toată câtă e! Aşa! Acum eşti sprinten, te poţi urca în barcă”.

Vine Lampochos, tiranul Gelei, îmbrăcat în haină de purpură, cu diademă şi cu o înfăţişare plină de măreţie. Fiindcă tiranului nu prea vrea să se despartă dă-le lui, fiindcă nu se cade unui tiran să apară despuiat Hermes îl lămureşte şi pe el cum se cuvine: „Desigur unui tiran nu-i stă bine să vină aici despuiat. Dar mortului îi stă bine să se înfăţişeze aşa. Deci să ia o parte toate poverile!”

După ce Lămpichos îşi azvârle bogăţia, Hermes îi porunceşte să-şi lepede şi semeţia: „Ea împovărează barca şi, împreună cu tine,

atârnă prea greu”.

Lămpichos se roagă de el să-l lase să păstreze măcar diadema şi tunica de purpură dar Hermes se arată necruţător: „Nici prin gând nu-mi trece! Leapăsă-le şi pe acestea!”

Când Lămpichos socoate că s-a scuturat de toate, Hermes îi mai cere să mai arunce: „cruzimea, nesocotinţa, silnicia şi pornirea-ţi către ură!”

Numai gol de toate poate Lămpichos să se îmbarce. Urmează atletul Damasias, impresionat de zdravăm, greu din pricina cărnurilor de pe el. Hermes îşi aduce aminte că l-a văzut de mai multe ori în palestre. Şi fiindcă atletul Damasias încărcat de cărnuri e gata să scufunde luntrea sub greutatea sa, Hermes, ca o culme a ironiei îi cere să-şi arunce cununile şi înscrisurile prin care obştea îi aduse laude.

În sfârşit se poate urca iar Hermes se adresează bogătaşului Craton: „Lasă-ţi bogăţia şi, mai mult decât atât, lasă-ţi viaţa molatică şi desfrânarea! Nu lua cu tine podoabele funebre, nici semenele cinstirii strămăşilor tăi! Lăsaţi obârşia la o parte, lăsa-ncolo slava şi înscrisurile care te cinstesc, proclamaţiile cetăţii taşe. Inscripţiile statuilor ridicate în cinstea ta! Nu ne spune că ţi s-a durat un mormânt arătos! Chiar şi aducerile-aminte de felul acestora atârnă greu!”

Craton nu are ce face şi aruncă toate lucrurile cerute.

Mai apare unul înarmat, poartă un trofeu. Este Soldatul, „fiindcă am fost biruitor, zice el, Hermes, şi m-am distins în lupte, Cetatea m-a răsplătit”.

Hermes este şi cu el drastic, necruţător: „Aruncă trofeul la pământ, căci în lăcaşul lui Hades domneşte pacea şi n-ai nevoie de arme!”

Rousseau credea că-şi va găsi izbăvirea dacă se va prezenta înaintea Domnului cu cartea sa la novell Héloïse în mână, dar nu s-a gândit că va putea fi oprit chiar la porţile Infernului de vameşii luntrei,

iar cartea lăsată pe pământ din cauza greutăţii sale materiale. Este un anumit punct de vedere, slujit până la absurd de satiricul nostru.

Iată pe un altul descris în câteva linii tari de Hermes: „Dar omul aceasta cât de arătos mai e! Îngâmfat cu sprâncenele încruntate şi cu totul adâncit în gândurile sale, omul acesta care şi-a lăsat barbă mare cine-o fi?"

Să recunoaştem că atmosfera este antieroică, peisajul atât de fioros prezantat în Infernul lui Dante sau picturile lui Delacroix primeşte o tentă de tot hazlie, ironică, de parcă nu ar fi vorba de Hermes şi Charon, ci de nişte pescari porniţi să câştige şi ei de ocazie, câţiva aboli.

Personajul descris cu atâta atenţie nu poate să fie decât un filosof şi Menipp ăi face ilustraţia de rigoare: „E un filosof sau, mai degrabă un şarlatan în stare de toate înşelătoriile. Dar pune-l, Hermes, şi pe ai să se debarce! Ai să vezi multe lucruri hazlii, care aşa nu se văd din pricina mantalei".

Hermes rugându-l să-şi lepede înfăţişarea gravă îi face apologetica inversă, negativă: „Vai, Zeus câtă lăudăroşenie sălăşluieşte în omul acesta, câtă neştijnţă, vrajbă, slavă deşartă, întrebări încurcate, cuvântări pline de spini, cugetări încâlcite, şi, de asemenea câte străduinţe deşarte, câte fleacuri, câtă vorbărie nesfârşită, câtă micime de suflet şi tot aurul acesta de pe el, şi îndrăgirea plăcerilor şi neruşinarea, şi mânia şi desfrânarea şi moleşeala! Nimic din toate acestea n-a scăpat privirilor mele, oricât te-ai străduit să le ascunzi. Dezbracă-te şi de minciuni şi de trufie, şi de părerea că preţuieşti mai mult decât alţii! Fiindcă dacă te îmbarci cu atâta calabalâc, nici măcar o corabie cu cinzeci de vâsle nu te-ar putea primi".

Menipp propune să i se taie barba că e grea şi stufoasă, iar părul îi cântăreşte cel puţin cinci mine. Deci Hermes hotărăşte ca Menipp să ia o secure dintre cele ce servesc la facerea corăbiolor să-i taie barba dar Menipp cere să i se dea mai degrabă un ferestrău că astfel va fi mai hazliu. Dar Hermes parcă nu înţelege gluma filosofului: „O secure e de ajuns. Aşa! Acum, după ce te-ai descotorosit de barba aceea rău

mirositoare, mai aduci a om”.

Menipp pe ton şugubăţ vrea să ştie dacă nu ar fi bine să-i taie puţin şi din sprâncene. Hermes iar i-o ia în serios: „Desigur, văd că şi le ridică de asupra frunţii. Nu ştiu de ce arată atât de fălos. Dar ce înseamă asta? De ce plângi mizerabile? Tremuri în faţa morţii? Acum, urcă-te iute în luntre!”

Menipp îi opreşte pe motiv că inculpatul pseudofilozoful ar ţine subsuoară „lucrul cel mai greu din toate”. „Linguşirea, Hermes, care i-a folosit atât de mult în viaţă”.

Celălalt îi răspunde cu aceeaşi monedă: „Atunci renunţă şi tu, Menipp, la libertatea, la felul tău deschis de a vorbi, la gândurile tale aşa de senine, la voioşi şi la râs. Căci dintre toţi numai ţie îşi arde de râs”.

Ceea ce-i mai mult decât drept. Intervine Hermes ca să liniştească lucrurile, eventual o încăierare: „Ba nicidecum! Rămâi cu ele căci sunt lucruri uşoare şi de folos când plutim! Iar tu, retorule, lasă-ţi limbuţia aia cu care nu mai sfârşeşti odată, antitezele, asonanţele, perioadele, barbarismele şi tot ce-ţi îngreuiază vorbirea”.

Iată că a sosit şi clipa plecării anunţată tot de Hermes, călăuza zeiască: „Bine! Acum, cârmaciule dezleagă odgoanele, ridică ancora, desfă pânza şi cârmuieşte-ţi bine luntrea! Să pornim într-un ceas bun!”

Odată plecaţi toţi plâng dar mai ales Filosoful cel cu barba retezată, deziluzionat că sufletul nu-i nemuritor dar Menipp se grăbeşte să arate cauza adevărata a lacrimilor sale: „Faptul că mesele cele atât de costisitoare nu-l vor mai desfăta, că n-o să mai pornească noaptea să colinde locurile de desfrâu, ascunzându-şi chipul, spre a nu fi recunoscut, şi că n-o să-i mai înşele pe tineri de cum se va fi crăpat de ziuă, luându-le banii sub cuvânt că-i învaţă înţelepciunea. Iată ce-l doare pe omul acesta”.

La întrebarea că dacă lui Menipp nu-i pare rău c-a părăsit viaţa ei replică imediat: „Cum să-mi pară când mi-am dorit singur moartea şi

am alergat după ea, fără ca nimeni să mă fi îndemnat?”

În acel timp se mai aud nişte strigăte de oameni venite de pe pământ. Hermes aduce lămuririle de rigoare: „Undeva nişte oameni s-au adunat veseli şi râd cu toţii: sunt bucuroşi că Lămpichos a murit. Nevasta lui a încăput pe mâinile femeilor. Şi copilaşii lui, la rândul lor, sunt omorâţi cu pietre de alţi copii. O altă mulţime de oameni îl aplaudă pe Diofantos retorul, care-şi rosteşte cuvântarea funebră la înmormântarea lui Craton al nostru. Mama lui Damastos – pe Zeus! – urlă întruna, stând mai încolo, iar femeile care-i bocesc fiul le dă semnalul bocetelor. Cât despre tine Menipp nu e un singur om să te plângă; tu te odihneşti de unul singur”.

Menipp însă nu vrea să-şi confirma singurătatea, de-aceea ca întotdeauna şi-o ascunde după vălurile uşoare ale zeflemisirii ieftină la suprafaţă, mai scumpă în profunzimile meditaţiilor solitare: „Ba de loc! Nu va trece multă vreme, şi ai să auzi câinii urlând jalnic, plângându-mi moartea, iar corbii, adunându-se ca să mă îngroape, vor fâlfâi din aripi”.

Ajunşi pe partea cealaltă a venit ora despărţirii, osândiţii o vor lua-o către scaunul judecăţii, unde după părerea lui Menipp nu-i aşteaptă chiar lucruri vesele: „Noroc bun, Hermes! Iar noi să ne aşternem la drum. Ce mai zăboviţi? Orice-aţi face, tot va trebui să fiţi judecaţi. Şi zice-se că osândele sunt grele: roţi, pietre, vulturi. Viaţa fiecăruia va fi cu de-amănuntul dezvăluită celorlalţi”.

Ca şi Boethius mai târziu Lucian din Samosata are noţiunea pedepsirii răului într-o viaţă viitoare, una din bazele învăţăturii creâtine de altfel.

Într-un alt dialog, Diogene îl demitizează pe Alexandru cel Mare într-o acţiune tipic antieroică.

Diogene: Se poate, Alexandre? Şi tu ai murit, ca şi noi toţi? Alexandru: Vezi bine, Diogene. Ce-o fi oare în faptul că, fiind om ca toţi oamenii, mi-am dat şi eu duhul?”

Aşa dat Ammon a minţit când spunea că a fost tatăl său, de fapt părintele său a fost Filip al doilea că altfel nu murea.

Diogene îşi aminteşte şi de vorbele ce se zvoneau în legătură cu mamă-sa Olimpiada: „Cum că un balaur ar fi avut legături cu ea, că fusese văzut în patul ei, că din legătura lor te-ai născut tu şi că Filip se înşelase crezând că ţi-e părinte”.

Alexandru auzise şi el astfel de poveşti, desigur spusele mamei lui şi ale lui Ammon nu s-au arătat chiar înţelepte.

Cât despre împărăţia sa Alexandru nu-şi mai aminteşte decât că atunci când şi-a simţit sfârşitul i-a dat inelul lui Predicas, credinciosul său general.

Diogene râde gândindu-se cum l-au linguşit elenii, l-au ales să fie mai marele lor şi căpetenie împotriva barbarilor: „Ba unii te-au orânduit chiar alături de cei doisprezece mari, înălţându-ţi temple şi aducându-ţi jertfe, aşa cum se cuvenea feciorului unui balaur”.

Concluzia logică e simplă: dacă nu a fost fiul acestui balaur atunci sanctificarea lui, urcarea în Olimpul zeilor nu a avut niciun înţeles. Mitizarea lui Alexandru a însemnat o minciună ca multe altele.

Diogene îl întreabă pe Alexandru unde l-au îngropat macedonenii. Alexandru zice că încă zace de trei zile la Babylon „dar scutierul meu Ptolemeu făgăduieşte că, ducă tulburările care au izbucnit acolo ăi vor lăsa răgazul trebuincios, mă va duce în Egipt şi mă va îngropa acolo, ca s-ajung unul dintre zeii egiptenilor”.
Diogene râde de nebunia şi nădejdea lui Alexandru că va ajunge chiar şi de aici din lăcaşul lui Hades un Anubis sau Osiris, venerat printre zeii cei nemuritori. Parcă bucurându-se Diogene exprimă dantescul Lasciate ogni spreanze, voi che entrate, pe limbajul său de înveninat al cuvântului ca şi în al vieţii: „Ia-ţi gândul de la asta, divinule! Cei care vor fi trecut mlaştina şi vor fi pătruns în Infern, nu se mai întorc niciodată. Căci Eac veghează cu străşnicie, şi nici Celebrul nu este de luat în seamă”.

Diogene ar fi curios să afle cum rabdă noua lui stare când își amintește de nespusa lui fericire lăsată în urmă după ce-a coborât în Infern: „Ce spui de uriașii tăi elefanți, de faima ta, de oștile cu care porneai la luptă și care stârneau o nespusă admirație? În jurul tiarei purtai o panglică albă, trupul ți-l înveșmântai într-o mantie de purpură, prinsă la umăr într-o copcă. Te chinuiesc toate acaste aduceri-aminte? Dar de ce plângi oare, nesăbuitule? Nu te-a învățat filosoful Aristotel cât de nestatornice sunt binefacerile Sorții?”

Iată o bună ocazie să fie atacat și marele Aristotel prin gura păcătosului său elev: „Și aceluia tu îi spui filosof? Din câți lingușitori am cunoscut, Aristotel era cel mai șiret. Nu mă întreba câte lucruri mi-a tot cerut, câte mi-a mai scris, cum a știut să mă amăgească, folosindu-se în chip necinstit de râvna mea la învățătură. Mă lingușea, mă lăuda, când pentru frumusețea meacăci socotea frumusețea drept un bun – când pentru isprăvile mele, când pentru bogăția mea, căci și bogăția mea, căci și bogăția o socotea un bun, ca să nu-i fie rușine că se înfruptă din ea. Omul acesta, Diogene a fost un înșelător, un viclean. Singurul folos ce l-am avut de pa urma filosofiei lui e tristețea care a pus stăpânire pe mine gândindu-mă la cele ce mi-ai înșirat adineauri, ca și cum acestea ar fi bunurole cele mai de preț”.

Diogena ca să-i ajute, ca leac al tuturor suferințelor sale îi recomandă să bea apă din râul Lethe, dar s-o bei din sorbituri din plin și de mai multe ori”.

Bietul Alexandru odinioară fala omenirii a ajuns o păpuță de joc în mâinile acestui cinic Diogene și el s-o mărturisim își gustă cu deosebită voluptate jocul de-a Infernul: „Dar, iată, îi zăresc pe cleitos și Callistenes (nota scoliastului: Cleitos i-a salvat viața la trecerea Graniticului, a fost pe urmă la un ospăț ucis de Alexandru fiindcă a preamărit faptele de arme ale lui Filip, tatăl său. Callistenes din Olynth, filosof grec adept al lui Aristotel, l-a admirat al început pe tânărul împărat, dar fiindcă a refuzat să-i aducă elogii, Alexandru socotindu-l dușmanul său personal, l-a ucis) și încă mulți alții, care au pornit-o spre noi! Cred că vor să te sfâșie, ca să se răzbune pentru câte au îndurat din pricina ta. Ia-o pe drumul celălalt și precum te-am sfătuit, bea vârtos din Lethe”.

Masca scoasă de pe obrazul marelui împărat, revoluţionarul culturii greceşti prin expediţiile sale şi prin ea a întregii omenirii, ne dezvăluie un chip mai mult decât hidos, lugubru. Să credem că viaţa noastră este bazată pe minciună şi violenţă mai mult decât pe adevăr şi iubire?

Cel puţin portretul făcut lui Alexandru cel mare de către Lucian din Samosata ne îndeamnă să tragem concluzii destul de disperate. Să fie lupta curată pentru ideal un idealism donchişotesc, de râs şi de nimic în stare?

Întrebarea o lăsăm în suspensie cum şi Lucian o face.

În dialogul al XV-lea se confruntă Ahile şi Antiloh, ultimul fiul lui Nestor ucis la Troia de către Memnon etiopianul.

Antiloh îşi arată dispreţul pentru cuvintele rostite de Ahile în faţa lui Odiseu, cu privire la moarte: „Lucrurile spuse de tine nu-ţi fac cinste şi sunt nevrednice de amândoi dascălii tăi: Cheiron şi Fenix. Căci te-am auzit mărturisind cum că ţi-ar fi cu mult mai plăcut să munceşti pământul şi să fii argat la un om” ce n-a primit nicio moştenire şi nu prea are din ce trăi „decât să fii domnitor peste toţi morţii. Numai un frigian sau un lydian fără cel mai mic curaj şi mai setos de viaţă decât de dreapta judecată ar fi putut vorbi în chipul ăsta. Tu însă, fiul lui Pekleu, cel mai cutezător dintre toţi vitejii şi îndrăzneţ cum nu e altul rămâi de ocară şi faci de râs toate câte le-ai făptuit în viaţă, dacă te socoţi în stare de atare lucruri josnice. Cu toate că – fără de glorie – ai fi putut domni vreme îndelungată, în Fhtiotida, ai preferat totuşi moartea, numai pentru că ai vrut ca ea să-ţi aducă strălucire şi faimă”. (Nota scoliastului: Cheiron înţeleptul Centaur, înviat şi de Goethe în Faust II împreună cu Fenix, regele dolopilor, i-a făcut educaţia lui Ahile).

Va fi interesant să auzim motivaţia roului Iliadei Ahile: „O, fiu al lui Nestor, nu ştiam pe atunci cum stau lucrurile în lumea umbrelor. Nepricepându-mă cum trebuie să fac alegerea, am preţuit această faimă mai mult decât viaţa. Dar acum, oricât de mult ar fi cântate pe

pământ isprăvile mele, înţelegi cât de zadarnică e această faimă”.

Prin aceste vorbe Ahile neagă idealul roman al jertfel pentru patrie și al gloriei nemuritoare, propagat de unul cum era Cato cenzorul intrat în istorie ca o statuie gigantă săpată în trecutul acestui popor cuceritor, făcător de imperii.

Şi mai departe, Ahile explică stăpânit de cel mai rece sânge posibil. Logica lui se arată a fi pur și simplu de fier: „Peste morţi, domneşte egalitatea. Puterea sau frumuseţea nu ne mai întovărăşesc în lăcaşul lui Hades, scumpe Antiloh. Toţi zăcem aci în aceeaşi beznă şi nu ne deosebim întru nimic unul de celălalt. Nici umbrele troienilor nu se tem de mine, nici aheii morţi nu mă cintesc. Căci drepturile morţilor sunt aceleaşi, ale unuia ca şi ale celorlalţi. Morţii sunt egali” fie omul destoinic, fie el mişel. „Iată care sunt pricinile încuidării mele; mă amărăsc că nici măcar simbriaş nu sunt la cei vii”.

Lucian prin perspectiva unui Infern egal pentru toţi bunii şi răii, se întoarce iar la mentalitatea ateului, păgân şi dărâmător de altare ale speranţei. Oscilaţiile sale de fapt urmează pe cale ale sufletului şi au constituit de totdeauna chinul cel mai constant al omului, marea sa tragedie, căci dacă drepţii se alătură celor nedrepţi atunci viaţa omului nu are niciun rost, ea se cere trăită în mod existenţialist, aproape în crezul lui Ivan Kamarazof al lui Dostoievski, că totul este permis pe această lume, numai să servească satisfacţiile şi plăcerile trupului.

Ca pentru a îmblânzi lucrurile Antiloh caută să refacă un echilibru în aparenţă total, tulburat: „Dar ce putem face, Ahile? Aşa-i rânduiala firii: fără deosebire toţi trebuie să murim”.

Este o revenire la natura aristotelică, ea formează şi dă pacea mult căutată: „E mai cuminte să ne supunem legii, fără a fi supăraţi că rânduiala stă aşa. Şi-apoi, ia uită-te, cât de mulţi din tovarăşii tăi santé, acum în jurul tău. În curând va sosi, fără îndoială, şi Odiseu. Şi când o amărăciune o împărtăşeşti laolaltă cu alţii, asta îşi aduce oarecare mângâiere, fiindcă vezi că nu o înduri numai tu. Priveşte-l pe Heracle. Pe Meleagros ori pe alţi viteji care au uimit lumea! Sunt încredinţat că niciunul dintre ei n-ar primi să se întoarcă pe pământ dacă ar fi să fie

trimişi ca slujitori la un stăpân ce nu va fi primit nicio moştenire şi care ar fi lipsit de cele trebuincioase vieţii”.

Este vorba de acelaşi pesimism lucianesc, în fond aparţinând unui mare iubitor al vieţii, nu în părţile ei epicuriene ci din contră a virtuţii stoice şi cinice, numai că îi scapă sensul obiectului de-acuma un alter ego al fiinţei sale peste vecii. Iată-l deci pe Ahile mulţumindu-i lui Antiloh: „Îmbărbătările tale dovedesc simţăminte de prieten. Pe mine, nu ştiu cum, dar tot mă chinuie amintirea vieţii. Şi-mi vine a crede că tot aşa se întâmplă cu fiecare dintre voi. Dacă n-o mărturisiţi, cu atât mai rău pentru voi, care răbdaţi în tăcere”.

Amtiloh nu se lasă învins de-aceea ţine să aibă el ultima replică: „Ba dimpotrivă! Starea în care ne aflăm noi e mai bună, Ahile. Numai că ne-am dat seama cât de zadarnice ar fi cuvintele noastre. De aceea ne-am şi hotărâz să tăcem şi să răbdăm, păstrându-ne cumpătul. De nu am face, aşa stârni, ca şi tine hazi celorlalţi prin asemenea dorinţe”.

Lucian din Samosata după ce a trecut în revistă toate posibilităţile se rezumă la resemnare, la însuşirea tăcerii impuse asupra marilor problema de însăţi mama tuturor lucrurilor, Natura cea binecuvântată. Prin filosofia sa el se arată a fi un încheietor de rum, unul din cele mai mari spirite ale lumii antice, atingerile sale cu creştinismul sunt doar întâmplătoare, de datorează mai mult ideilor ce plutesc în aer, dar nici asupra lor autorul nostru nu insistă.

Părerea lui este că lumea sa se poate salva numai prin cultul marilor ei valori, deci printr-un fel de renaştere al spiritului vechii Helade, fenomen ce va avea loc însă mult prea târziu ca să mai aibe vreo influanţă asupra istoriei încheiate a elenismului roman al cărui strălucit reprezentant rămâne în primul rând acest Lucian din Samosata.

În Dialogul al XVIII-lea Menipp discută iar cu Hermes şi îi cere să-i arate „unde se află tinerii cei frumoşi şi femeile cele frumoase, dragă Hermes? Îndrumează-mă, căci a, sosit de foarte puţin timp”.

Hermes îi recomandă să se uite la dreapta sa ca să-i vadă pe

Hyazinth, pe Narcis, pe Ahile, pe Tyro, pe Elena, pe Leda, într-un cuvânt toate frumuseţile de odinioară”.

Menipp se vede scufundat într-un tablou fantastic, fragment de povestire horror, predilecţie a scriitorilor de romane gotice à la Radcliffe: „Nu văd decât peste şi oase descărnate, care mai toate seamănă una cu alta”.

Hermes confirmă sarcastic: „Ei bine, iată ceea ce toţi poeţii nu mai sfârşesc să tot laude: osemintele la care priveşti, peremi-se cu dispreţ”.

Menipp pertractează ţeasta Elenei ca Hamlet pe-a lui Yorik, bufonul său din copilărie şi reflexia lui nu-i mai puţin profundă: Hermes: Iată ţeasta de-aici este a Elenei. Menipp: Iată, prin urmare pentru ce au fost umplute mii de corăbii cu războinici veniţi din întreaga Helladă! Iată pentru ce au căzut atâţi eleni şi barbari, şi pentru ce au fost nimicite atâtea cetăţi!”

La această descriere nu poate nici Hermes să rămâie de o parte: „S-o fi văzut pe Elena, când trăia, Menipp! Şi tu ai fi spus atunci că „suferinţele pe care atât amar de vreme le înduri pentru o asemenea femeie nu s-ar cădea să fie acoperite de dojeni” (nota scoliastului: citatul este din Iliada de Homer). Dacă ai privi florile, după ce ele se vor fi veştejit, şi culorile lor se vor fi dus, ţi s-ar părea de bună seamă că-şi urâte. Dar când ele se află în toată strălucirea lor, cât de frumoase sunt!”

Se pare că şi Hermes se înscrie printre cei ce nu vor să lase să moară frumuseţea mândrei Helena. Lucian să nu fi auzit că ea este nemuritoare, va rezista timpurilor atâta timp cât omul va iubi şi va avea inimă? Iată că Menipp ca un neştiutor îşi continuă dizertaţia, de data asta ca a unui elev cu lecţia învăţată pe din afară: „Tocmai asta mă uimeşte, Hermes: cum de n-au înţeles aheii că truda lor e pentru un lucru atât de vremelnic şi atât de lesne sortit ofilirii?!”

Hermes, spirit practic, doar este şi zeul comercianţilor, i-o reteză prompt: „N-am vreme Menipp, să fac filosofie cu tine. Alege-ţi de

aceea un loc – oricare ar fi el – zvârle-te la pământ şi culcă-te! Cât despre mine, plec ca să pornesc alţi morţi drum”.

Poate că lui Hermes îi e teamă să nu-l lovească pe Menipp blestemul Hélènei îndreptat contra tuturor bârfitorilor ei. Dacă însă el, cum se spune că i-a lovit pe Homer şi Stesichoros cu orbirea, ar continua să se exercite şi în Infern nu avem de unde să o ştim.

Oricum subiectul femeilor pare să nu-i fie chiar la îndemâna filosofului cinic, altfel tratat mai departe ca pe pământ, face excepţie din rândul celorlalţi muritori, ar fi un împărat al lumii subterane cel puţin pe măsura lui Alexandru cel Mare în trecerea lui terestră.

Pe lângă darul său satiric şi de filosof Lucian dezvăluie tot mai pregnant pe cel de scriitor, meşter al cuvântului şi călăreţ al Pegasului de pe Parnas.

Dialogul XXI are loc între Menipp şi Cerber, iar ca o consecinţă a locului privilegiat ce-l ocupă afară din turmă a celui dintâi.

Amintindu-i că ei sunt rude doar şi Menipp este câine, îndrăzneşte să-l întrebe cum arăta Socrate cânt a trecut Styxul. Se pregăteşte anularea altui filosof mare pe lângă stagirutul Aristotel. Crede că Cerberul fiind şi zeu, „va trebui, negreşit nu numai să latri, ci şi să vorbeşti va oamenii şi asta de câte ori vrei”.

Iată relatarea Cerberului, păzitorul porţii Infernului asupra trecerii lui Socrate pe lângă el în tenebrele veşniciei: „Dragă Menipp, privit de departe, Socrate părea că înaintează foarte cutezător şi că moartea nu-l înspăimântă, câtuşi de puţin. Ar fi vrut să arate celoor care încă nu pătrunseră aci că lui nu-i era teamă. Dar numai ce prinse abia să-şi vâre capul în hăul acesta adânc şi numai ce dădu de beznă, că a şi rămas pe gânduri. Atunci îl muşcai şi-l trăsei de picior în jos, ceea ce-l făcu să ţipe ca un prunc. Se jeluia pentru odraslele lui şi se schimonosea, ca vai de lume”.

Încă un defăimător al lui Socrate doar că o face în viaţa lui de după moarte puţin verificabilă, contrar lui Aristofan din Norii unde îl

aveam batjocorit pe marele filosof chiar în timpul viaţă sale cu mult înainte de a-şi fi încheiat atât de tragic drumul său pământesc.

Atât Aristofan cât şi urmaşul său Lucian au dreptul să-şi râdă şi să ia pe sus chiar şi valorile consacrate, acesta este privilegiul bufonului şi al comediantului cum este şi autorul superbelor noastre dialoguri în fond fiecare scurte comedii, giuvaieruri ale genului.

Menipp se crede împuternicit să tragă consecinţe aspre de tot: „Acest om n-a fost aşa dar decât un sofist şi s-a prefăcut doar că dispreţuieşte moartea”.

Execută astfel prin gestul uşuratic al histrionului o antiapologetică referindu-se la un plan opus celui ridicat cu atâta aplomb de bunul Platon.

Spiritul lui Tersit atât de jos clasificat în Iliada, patronează pe ştirii tuturor secolelor de-aceea Shakespeare i-a şi dat un rol atât de important în parodia sa intitulată Troilus şi Credida, replică anglo-saxonă la războiul eroic al Troiei.

Cerberul spulberă nimbul morţii lui Socrate, impresia este a vulpii sub strugurii ce nu-i poate ajunge: „Nu, dar văzând că va trebui oricum să moară, a făcut pe viteazul, ca şi cum ar fi îndurat de bunăvoie lucrul pe care de voie, de nevoie, trebuia să-l îndure, şi toate astea pentru a smulge admiraţia spectatorilor”.

De la Tersit coborâm mai jos la cetăţenii puşi să pălăvrăgească în agoră, sau la analfabetul care l-a rugat pe Aristide să-i scrie numele pe scoică, să se termine odată cu laudele ce i se aduc: „Acelaşi lucru aş putea să-l spun îndeobşte despre toţi oamenii de felul lui Socrate: sunt îndrăzneţi şi viteji numai până ajung la intrare. Dar, după ce-au pătruns înăuntru, ne dăm seama bine de ceea ce se petrece în sufletul lor”.

Antieroismul evident al unor crai de curţi fără stăpâni nu reuşeşte să ne convingă mai mult îi fac pe ei de râs chiar dacă se ascund sub chipul Cerberului sau al filosofului Menipp.

Se mai poate presupune că atunci când nu poţi să ajungi anumite culmi te pui să le micşorezi înălţimile să le apropii de micimile tale, sufleteşti.

Procedeul face parte de când e lumea din repertoriul adevăratului comediant Lucian demonstrându-le nu face decât să-şi întărească nenumăratele calităţi scriitoriceşti.

În fine, ca orice egocentric, Menipp doreşte să cunoască părerea Cerberului despre el de când a coborât în lăcaşul morţii.

Elogiul sună fals de tot, oraţia este acompaniată de o citeră cu corzile rupte pe jumătate: „Numai tu, Menipp, mi te-ai arătat vrednic de neamul din care te tragi. Înainte de tine, doar pe Diogene mi-a fost dat să-l văd cu înfăţişarea pe care o aveau tu. Amândoi de bunăvoie aţi păşit în lumea noastră, fără a fi siliţi şi îmbrânciţi de nimeni, râzând în tot timpul ăsta şi împroşcându-i cu ocări pe semenii voştri”.

S-ar putea susţine că Lucian din Samosata aduce lauda sa sinuciderii, modul cum au ieşit de bunăvoie cei doi filosofi cinici, decviaţă şi l-am putea apropia de Schopenhauer în pesimismul său un alt adept al omorului de sine, metodă de a te sustrage oarbei voinţe de a trăi prin hotărârea ta proprie.

Deci sinuciderea văzută ca o modalitate de a învinge propriu-zis caprivciile sorţii impunându-i hotărârea raţiunii tale, ca om stăpân pe tine.

Dar paralela ar fi prea serioasă astfel că nu aş chiar păcătui dacă aş considera că nici Menipp nu este de luat atât de pe cuvânt cum nu am luat crinca adusă lui Socrate sau Aristoteles.

Suita scenelor din coborârea lui Lucian în Infern este mai mult un joc al imaginaţiei, prilej de badinerie şi humor, în consecinţă ar fi să înţelegem că adevăru-i chiar pe dos de unde altfel aranjat produce râsul intenţie de aproape urmărită de autorul nostru, deşi încă odată o subliniez nu a avut de unde să cunoască eseul lui Bergson despre Râs

şi mosalităţile de a-l provoca prin arta de a nepotrivi lucrurile.

Totuşi referitor la Menipp sfârşitul său este atât de real încât orice zâmbet îngheaţă pe buze, arta lui Lucian este chiar acest amestec între glumă şi autentic, cititorului îi revine sarcina să despartă aurul de rugină, să dea conturul măiestru ideilor după ce le-a curăţit de orice balast superficial.

Ca orice comediant şi Lucian din Samosata ştie să plângă râzând, cu atât mai mult cu cât el se jeleşte pe mormântul pregătit pentru contemporaneitatea sa aflată pe patul morţii.

Ultimul dialog de care ne vom ocupa este al XXIV, şi este dus între Diogene şi Mausolos, regele din Halicarnas al cărui mormânt constituia una din cele şapte ale lumii antice.

Diogene îl întreabă de ce s-a socotit vrednic să fie slăvit mai mult decât toţi ceulalţi muritori.

Mausolos presupune că e în drept să fie sincer şi deci să-şi etaleze argumentele ca pe podoabele trupului: „Sinopeanule, mă-ntemeiez pe faptul că am fost domnitor, întrucât am împărăţit asupra Cariei întregi şi a unei părţi din Lysia: Am adus sub oblăduirea mea mai multe insule, mi-am croit drum până la Milet şi am învins cea mai mare parte a Ioniei. Mai eram pe deasupra şi un bărbat frumos, mare şi aprig în lupte. Ceea ce le întrece pe toate e faptul că peste trupul meu se înalţă un monument uriaş, în Halicarnassos. Niciun mort n-a avut parte de o zidire atât de falnică şi lucrată cu atâta măoestrie. Pa marmura cea mai frumoasă sunt, cu multă migală, înfăţişaţi cai şi oameni. Atât de frumos nici chiar un templu nu s-ar putea uşor găsi. Nu-ţi pare deci, că pe drept mă mândresc cu toate câte ţi le-am înfăţişat?”

Într-o atitudine asemănătoare Michelangelo căuta să se salveze în Judecate de pe urmă din Capela Sixtină, cu dalta sculptorului în mâna sfântului Bartolomeu, el reprezentat pe pielea martiriului, ca un chip chinuit de totului tot.

Când Diogene află că Mausolos se făleşte după moarte că a fost bărbat frumos, rege şi că are un mormânt uriaş, caută să-l readucă la realitate cu idei de-acum bine cunoscute: „Dar frumosule, acum s-au dus şi puterea ta şi frumuseţea, cu care atâta te făleşti. Dacă am alege un judecător care să hotărască în privinţa frumuseţii noastre, nu-mi dau seama pentru care motiv craniul tău ar fi mai de preţ decât al meu. Căci amândouă sunt deopotrivă de chele şi descărnate. Şi unul şi celălalt lăsăm deopotrivă să ni se vadă dinţii; ochi nu mai avem de loc, iar nasul nostru s-a cârnit de tot. Locuitorii din Halicarnas s-ar putea făli, poate, în faţa străinilor cu mormântul despre care mi-ai vorbit şi cu marmura cea scumpă, în timp ve le arată zidirea lor uriaş. Dar pe tine, scumpule, nu văd cum se-ar putea desfăta mormântul. Afară numai decă nu vrei să spui că ţii deasupră-ţi o povară mai mare decât noi, fiindcă te apasă nişte piese uriaşe”.

Mausolos se întreabă dacă toate cele pomenite de el nu au nicio valoare şi că deci atât el cât şi Diogene pot să fie la fel de preţuiţi.

În răspunsul său Diogene pune înaintea tuturor realizărilor, Virtutea, de altfel şi Michelangelo considera că pe ea o exprimau operele sale, fărâme rupte din inima sa de demiurg, pe când Maosolos se referea doar la forma exterioară a monumentului nu şi la spiritul său, de-aceea cuvintele următoare ale lui Diogene întăresc, în arpegii majore, victoria filosofiei adevărate asupra bogăţiilor materiale, atunci când priveşte fericirea eternă a muritorului ajuns printre umbre deci în nemurirea cântată a artistului.

Pe acest drum Lucian din Samosata se întâlneşte cu Boethius, autorul lui de Consolaţio Philosopiae, oracolul marei înţelepciuni, al sublimei revelaţii clipa când Omul îl poate pipăi cu ochii săi pe bunul Dumnezeu.

Diogene: „O, prietene de neam ales! Fireşte că ei nu sunt egali. Căci Mausolos se va tângui când îşi va aduce aminte de bunătăţile sale de pe pământ, care – credea el – trebuiau să-l fericească. În schimb, Diogene îl ia în râs, Maosolos va lăuda mormântul pe care în Halicarnasos i l-a ridicat Artemisia, ce i-a fost soţie şi soră, pe câtă vreme Diogene nici nu ştie măcar dacă trupul îi e adăpostit în vreun

mormânt. E un amănunt de care nici nu-i pasă. Dar a lăsat oamenilor destoinici amintirea unei viaţă a cărei înălţime – s-o ştii tu, cel mai josnic dintre carieni – biruie pe aceea a mausoleului tău, pentru că e aşezată pe temelii mai trainice”.

Pentru a-şi demonstra convingerile Lucian, ca orice artist recurge la descrie rea concretă, aici întrecerea, mai mult decât o emulaţie personală desigur un simbol, între regele Maosolos slăvit după moarte cu un monument gigant şi modestul filosof, slujitor al ideilor ce nu cunosc pieire fiindcă ele sunt înscrise nu în piatra dură a muntelui ci în marmora spiritului veşnic.

Monumentul lui Diogene este cioplit în materia sufletului, oglindă a divinităţii, cea fără de început şi sfârşit, Unul, Logosul, Primul, obiectul sacru al Gnozei şi al Misticei, cunoaşterea prin iubire şi dezmărginire.

Puntea dintre păgânul Lucian din Samosata şi creştinul senator Boethius o realizează, Ea, Filo-Sofia, ştiinţa iubitorului de înţelepciune, mai mult decât oricând gândirea s-a fost pus să folosească duhului drept treaptă pe suişul către desăvârşirea interioară.

Scopul satirei autorului nostru se înscrie în lupta perenă de a-l face pe om mai bun, mai ridicat, mai fidel condiţiei sale originare, să-i zicem paradiziacă.

De aici măreţia întru vecie a filosofului Diogene.

(Lucian din Samosata: Scrieri alese, Buc. 1983, Trad şi note de Radu Hâncu)

21. Povestiri şi dialoguri fantastice de Lucian din Samosata

Nu am putea cunoaşte cu adevăratelea pe Lucian din Samosata dacă nu ne-am referi şi la cartea veche apărută în editura Weidmannische Buchhandlung din Leipzig anul 1788/89, tradusă şi comentată de poetul umanist Christoph Martin Wieland.

Scriitorul german, contemporanul lui Voss şi Goethe, în multe

apropiat spiritual de Lucian, de deschide alte perspective asupra operei satirucului grec, încă neanalizate de noi până acuma decât cu totul incidental.

Să deschidem scena cu Amatorul de minciuni sau Fantastul, începută şi ea printr-un dialog dar treptat transformat într-o pitorească povestire.

Tychiade îl întreabă pe Philokles de ce majoritatea oamenilor or fi iubit aşa de mult minciunile încât găsesc plăcere nu numai să le povestească dar să le și asculte când alţii vin cu atare marfă pe piaţă.

Philokles zice că în multe situaţii oamenii sunt nevoiţi să mintă ca să-şi asigure un avantaj dar Tychiades nu despre astfel de cazuri vorbeşte, scuzabile şi chiar demne de laudă. De pildă, atunci când în război se dă duşmanului informaţii greşite sau prin acest procedeu e posibilă salvarea dintr-un pericol, după cum Ulysses deseori a făcut ca să-şi izbăvească sufletul propriu sau al prietetenilor săi din primejdii.

Tychiades se gândeşte însă la împrejurările când minciuna înlocuieşte adevărul fără să fie impusă de vreo necesitate ci doar din pură plăcere asemănătoare cu cea de a încheia cu minciuna un fel de afacere. Probabil că ei prin asta se pregătesc de vreun câştig şi dacă este aşa, ar vrea-o tare să ştie de ce fel.

Astfel de cetăţeni adaugă Philokles, duc lipsă de o dreaptă judecată când preferă ce-i mai rău binelui.

Tychiades nu acceptă părerea prietenului său, deoarece amatorii de minciuni sunt în general admiraţi tocmai pentru buna lor judecată. Ei suferă doar de boala de a fi prietenii minciunilor şi, deşi aparţin în alte privinţe de tagma celor mai aleşi, au o deosebită satisfacţie să se înşele pe ei şi pe ceilalţi din jurul lor.

Printre aceştia se înscriu istorici ca Herodot şi Kiesias din Knidos şi înaintea lor marele poet şi cântăreţ, Homer. Aceşti vestiţi bărbaţi scriindu-şi minciunile au acţionat nu numai asupra ascultătorilor dar, prin strălucirea stilului frumos şi muzica versurilor

le-au transmis mai departe, până la urmaşi.

Să se reţie critica „ştiinţifică” îndreptată de „humanistul elenistic”, Lucian din Samostata, împotriva lui Herodot şi că bine constatăm, prin minciuni propriu-zis se înţeleg plăsmuirile fanteziei, conţinutul principal, considerat mai târziu cel mai stabil, al artei poetice.

Lucian din Samostata subliniază calitatea formală a operei artistice, frumosul stil şi muzicalitatea versului, însuşiri ce şi le va însuşi şi el ca unul din marii stilişti ai Gerciei antice.

De la creatorii geniali de „minciuni” Tychiades aterizează în lumea mitului, minciuni de care i se ruşinează spiritul. Se referă la Mutilarea lui Uranus, la Prometeu ceata lui Prometeu, Răscoala Giganţilor şi întreaga tragedie a lumii subpământene cu toate stările prealabile. La fel sunt pomenite iubirile lui Jupiter din iubire transformat în taur sau lebădă, ori cum el sau altul a metamorfozat o fată într-o pasăre sau ursoaică. Ce să mai spună de toate poveştile incredibile cu cai înaripaţi, Himere, Gorgone, Ciclopi şi alte fiinţe fantastice bune să minuneze pe copiii temători de marionetele şi vrăjitoarele nopţii. Dar poeţii doresc ca minciunile lor să fie mereu justificate: şi totuşi oare nu-i de râs ca republici şi popoare sa de pună să mintă aşa zicând din interese de sta? Oare sunt de crezuţi cretanii arată mormântul lui Jupiter sau când atenienii asigură călătorul că Erichthonius ar fi apărut din pământ şi că primii oameni au răsărit ca ciupercile din solul atic; sau pe zebani când susţin că s-au născut cin dinţii semănaţi ai balaurilui?

Cine nu dă crezare la astfel de lucruri hazlii, şi dă să se înţeleagă că trebuie să fii un cap prost ca să crezi cum că Triptolemus ar fi zburat prin aer ca un balaur înaripat, că Pan venit din Arcadia ar fi ajutatat pe Greci să învingă la Maraton sau că frumoasa Orithya răpită de vântul nordic ar fi născut pe înaripaţii Zetes şi Kalais, va fi considerat lipsit de judecată şi de Dumnezeu odată ce nu vrea să creadă, atare realităţi unanim şi de netăgăduit acceptate. „Aşa mare putere are minciuna asupra minţii omului comun”, încheie Tychiades sentenţios.

Philoklas caută să se erijeze în rolul apărătorului şi să-i apere pe atunieni îi tebani: ei răspândesc atâtea istorii minunate pentru a impresiona pe ascultător şi astfel să dea mai multă strălucire şi prestigiu patriei lor. Dacă astfel de fabule ar fi scoase din Grecia atunci cei ce la vând ar muri de foame deoarece vizitatorul nu vrea să audă nici gratuit adevărul despre frumuseţile ce-i ies în cale.

Mai sus se relatează o părere cât se poate de interesantă asupra mitologiei şi necesităţii ei, rostită pe grai raţional, luminist dar oricum rolul ei nu este înlăturat definitiv.

Dacă ar există oameni care fără un motiv bine întemeiat ar avea plăcere să povestească minciuni ca întâmplări reale, atunci el ar fi fără doar şi poate în cel mai înalt grad bun de luat în râs.

„Scoliastul zice că Amatorul de minciuni a lui Lucian îşi găseşte motivaţia în însăşi structura firii umane, pe de o parte mulţi caută să se înşele pe ei înşişi căzuţi în plasa povestirilor fantastice, alţii primesc o anumită putere spirituală, prin minciună devin stăpânii lucrurilor din jur”.

În consecinţă nu ne mai miră că Tychiades, zice că a cunoscut un astfel de mincinos să-i zicem gratuit, tocmai vine de la el, este vestitul Eukrates. Din gura lui auzit-a minunăţii ce-au întrecut cu mult toate fantaziile auzite până acuma. I-a fost aşa de rău încât nu a mai putut reziste şi în mijlocul povestirilor sale a fost nevoit să-l părăsească de parcă ar fi fost vânat din casa sa de Furii.

Philokles nu poate să creadă că un om cu o barbă aşa de venerabilă, bărbat de şaizeci de ani, întotdeauna preocupat de studiul filosofiei, ar fi capabil nu numai să asculte pe altul minţind dar el însuşi să se dedea al astfel de practici. Un astfel de lucru nu l-ar accepta nimeni!

Şi totuşi îi spusese atâtea lucruri de necrezut continuă Tychiades. Şi câtă oboseală îşi dădea să fie crezut! Cu câte jurăminte căuta să le întărească! Drept zălog îşi puse în joc şi viaţa copiilor săi. El întinse coarda aşa de departe încât Tychiades nu mai ştia ce să creadă

cum să-l ia drept smintir sau pur şi simplu escroc, până reuşise să descopere sub pielea leului pe maimuţă bună de luat în bătaie de joc.

Philokles cere să-i relateze totul ca să afle câte nerozii pot să fie acoperite de o barbă atâta de respectabilă.

De-acum asistăm la ceea ce am putea numi povestirea lui Tychiades.

Voind să-i vorbească prietenului Leontichus şi negăsindu-l acasă, l-a căutat pe Eukrates căruia oricum voia să-i facă o vizită, neştiind nimica de aiurelile sale. La el nu-l mai întâlnise pe Leonticus, în schimb o serie de lume printre alţii pe peripateticul Kleomedus, pe stoicul Dinomachus, şi pe Ion, care cunoştea opărele lui Platon aşa cum nimeni altul. Pe lângă aceşti bărbaţi de o deosebită înţelepciune şi virtute, se mai afla medicul Antigonus, probabil venit să îngrijească pe bolnavul Eukrates căzut la pat din cauza unei gute a picuorului. El îl pofti pe Thychiades să se aşeze pe patul său şi, cu o voce de om suferind. După complimentele de rigoare, Thychiades se aşază pe pat cu grija să nu-i atingă picioarele.

La început discuţia se duse în jurul bolii fiecare din cei prezenţi căuta să-i recomande câte un medicament. Kleomedus era de părere că durerea ar fi trecut imediat dacă ar fi pus pe picior un dinte de şoarece omorât după măsura indicată şi apoi legat de o piele de leu proaspăt jupuit. Dinomachus intervine şi propune ca în loc de piele de leu să se întrebuinţeze neapărat o blană de căprioară încă nepurtată, fiindcă animalul e sprinten şi puterea îi stă în picioare. Leul posedă mari puteri, grăsimea, laba sa dreaptă şi mai ales părul din barbă au deosebite însuşiri, mai ales dacă fiecare este însoţită de rugăciunea potrivită: doar pentru bolile picioarele acţiunea lor este mai puţin eficace. Kleodemus îi răspunse că şi el ştia astfel, doar căprioara era un animal iute de picuor până nu întâlnise un african. Priceput în astfel de cazuri l-a asigurat că leul este mai sprinten decât cerbul fiindcă leul vânează cerbul şi nu invers. „Toţi au căzut de acord că numai africanul putea avea dreptate”.

Recunoaştem că discuţia purtată între membrii unor secte

magice, poate să fie dată ca exemplu de cea mai pedantă şi seacă dispus scolastică, răspunsurile parcă nu au nicio legătură cu întrebăriile puse, după proverbul românesc „unde dai şi unde crapă”. Sunt puse la întrecere cu deosebită reuşită pagini din repertoriul prozei moderne absurde.

Astfel, întrebase Tychiades, domnii savanţi consideră că bolile pot fi vindecate cu des cântece vrăjitoreşti şi mijloace externe, chiar dacă răul se află înăuntrul omului?

La o astfel de naivă nedumerire s-a declanşat un râs general, deoarece filosofii considerau ca un lucru de neiartat ca astfel de fenomene contra cărora nicio minte înţeleaptă nu are de protestat să nu fie de cineva cunoscute.

Numai medicul Antigonus părea să se bucure de întrebarea pusă, probabil fiindcă nimeni la început nimeni nu a dat nicio importanţă sfaturilor împărtăşite lui Eukrates, din arta sa medicală, să se abţie de la vin, să se nutrească doar cu verdeţuri proaspete din grădină şi să evite în general orice tensiune şi enervare.

Sfaturile medicului rămân valabile până astăzi, corespund întocmai preceptelor cuprinse în manuăuele minunatului Hippocrates din Kos sau din cele ale lui Galenus medic din Pergam. Ceilalţi vraci la origine sunt numiţi tot filosofi de unde se vede că pe vremea lui Lucian şi chiar mai înainte înţelesul acestei noţiuni era alta, mult mai diferită, ca astăzi.

Kleodemos, cu un zâmbet sarcastic pe buze îl mai întreabă pe Tychiades dacă el de fapt nu crede că mijloacele lor de tratament nu au nicio eficacitate în vindecarea bolilor. Desigur că aceste sincer consideră că ar trebui să fie tare prost ca să creadă că lucrurile exterioare pot să aibă o forţă misterioasă de a vindeca şi a înşătura cauzele interne ale bolilor. De pildă este convins că dintele de şoarece înfăşurat în piele de leu nu poate avea nicio acţiune, de altfel a văzut mai mulţi lei în propria lor piele şchiopătând de durere. Logica lui este cât se poate de tare, aparţine unui Nastratin Hogea sau Till Eulenspiegel al antichităţii, se bazează pe bunul simţ al judecăţii

populare nesmintită de la locul ei prin cine ştie ce artificii chiar livreşti să nu trecem şi peste zisele formule magice.

Ca de obicei adevărul clar ca lumina zilei nu este acceptat de cei de faţă, iar Dinomachus este de părere că Tychiades nu pricepe nimic din toată problemă deoarece nu şi-a dat oboseala să o studieze, deci ca de obicei se impută lipsa de ştiinţă a contrahentului, argument ce va fi fost cu rutină întrebuniţat de către savanţii elenişti la vremea lor, în loc să-şi mai primenească cercetările pierdute în delta mâloasă a sofisticăriei.

Deci probabil Tychiades, presupune Dinomachus, ar nega că există mijloace de a scădea febra periodică, de a amortiza efectul nociv al muşcăturii de şarpe, sau a îndepărta tumorile rele şi multe asemănătoare, fapt ce şi femeile bătrâne de-acuma se pricep să-l aplice.

Replica lui Tychiades este a unui învăţat luminat, dezvoltă premisele chestiunii cât se poate de clar: „Tu faci legătura între lucruri ce nu au niciun raport unul cu altul. Că toate bolile de mai sus se pot vindeca nu mai încape nicio îndoială: dar că prin astfel mijloace s-ar putea tămădui bolile respective asta-i cu totul altă ceva şi atâta timp cât tu nu ai să-mi demonstrezi că febra sau umflătura venerica să primească se pot influenţa aripi sau picioare prin anumite cuvinte dumnezeşti sau cuvinte barbare, ei îmi iau libertatea să consider tot ce susţii drept poveşti băbeşti. (Scoliastul scrie că erau cunoscute cuvintele efesiene, aski, Kataski, Aix, Tetrax, Damnameneus, Aision şi altele, prin intermediul acestora se credea că se pot împrăştia duhurile rele. Egiptenii aveau 36 astfel de vorbe socotite sacre, fiecare nume de geniu constituia un medicament cintra unei anumite boli. Şi mai adaugă Wieland că până în zilele sale toate ţările apusene mai sunt stăpânite de astfel de superstiţii. Să nu uităm că ne aflăm în epoca dinainte de revoluţia franceză când mai fiecare curte avea magul său).

Deci Lucian se ridică împotriva magiei cuvintelor, practicată de unii şi în zilele noastre mai ales de cei ce vor să reînvie disciplinele vrăjitoreşti parţinând disciplei exorcisiste a alungării diavolului din cel posedat. Puterea Cuvântului îşi are justificarea aparentă în Evanghelia

lui Ioan cu acel „La început a fost Cuvântul” dar acesta reprezintă Logosul gnosticilor, raţiunea Lumii, intermediara spirituală dintre Dumnezeu şi Om, aşa dar nu are nicio legătură cu forţa magică, faustiană, pusă în mâna muritorului ca şi-l concureze după sfatul şarpelui cunoaşterii paradiziace, pe însuşi Dumnezeu, în postura unui duşman al său cum au fost Titanii sau Giganţii pentru zei.

Confruntat cu opoziţia fermă a lui Tychiades, Dinomachus îl acuză de ateism, metodă de a-l intimida: „Se poate vedea că un om care vorbeşte aşa şi nu crede că numirile divine au puterea de a vindeca bolile, nu crede nici în Dumnezeu”. Dar replica este dată ca pătrunsă prin lumina aceluiaşi Logos raţional: „Nu vorbi aşa, dragul meu! Existenţa zeilor pot să aibă justificarea lor chiar dacă astfel de lucruri nu sunt decât minciuni. Eu din partea mea am un deosebit respect faţă de zei şi îi văd că ajută prin curele zilnice şi prin medicamentele din farmacie recomandate pentru însănătoşire. Esculap însuşi şi copiii lui ajută tot cu mixturile servite şi nu cu comprese alcătuite din piele de leu şi şoarece.

Urmează povestea în poveste a lui Ion, după modelul teatrului în teatru, după ve consideră că e bine ca Tychiades să fie lăsat să creadă ce vrea.

Pe când era copil de patrusprezece ani veni cineva la tatăl său şi-l anunţă ca păzitorul său de vie, Midas, unul din cei mai puternici şi muncitori sclavi ai lui, zace într-o situaţie jalnică în mijlocul pieţii, muşcat la picior de in şarpe veninos, membrulii intrase repede în descompunere. Între timp alţi sclavi, îl puseră pe o targă dar Midas era întreg umflat, brun şi albastru, putrezea văzând cu ochii şi abia mai re abia mai respira. Fiindcă unii din prietenii tatălui se arătau tare mişcaţi de întâmplare, unul îi promise că-i va duce într-o clipită pe un babilonian, dintre cei cunoscuţi şi numiţi caldeeni, acesta va putea pe dată să-i pună sclavul iar pe picioare. Într-adevăr babilonianul venise şi reuşi să-i scoată otrava şarpelui din trup prin intermediul unui descântec şi o bucată din giulgiul unei fecioare moarte legată de piciorul bolnav. S-ar putea să nu fie ceva neobişnuit dar Midas se sculă şi cu targa pe care fusese culcat pe umeri, proaspăt şi sănătos se întoarse la muncă. (Să recunoaştem că acest Ion este un adevărat

vânzător de gogoşi!!)

Toate se datorau descântecului şi giulgiului. De altfel Ion mai văzuse şi alte fapte supranaturale săvârşite de acest curios caldeian. Astfel într-o dimineaţă după ce-a înconjurat câmpul de trei ori, l-a curăţit cu pucioasă citind dintr-o carte veche cu voce tare şapte nume necunoscute (iar cabala numelor este în joc) reuşeşte s-adune toţi şerpii, viperele, lighioanele şi viemii pământului, numai prin puterea descântecului şi îl urmau toate ca şi când ar fi fost trase de un fir de aţă. (Scoliastul subliniază că respectiva carte nu putea să fie decât una veche, mucegăit bouguin de unde buginerei sau anticărie de cărţi în aceste împrejurări o carte nouă şi curată nu ar fi avut nicio influenţă). Doar un balaue a rămas într-o vizuină, fiindcă de bătrân numai putea umbla şi urma porunca dată a chemtrii. Când vrăjitorul constată că nu sunt toţi adunaţi trimite pe un şarpe tânăr şi-l aduce şi pe balaur ca apoi suflând spre ei să-i transforme pe toţi într-o cenuşă arsă. „Vă puteţi închipui ce ochi am făcu noi” se înţelege când au văzut spectacocul de necrezut, deci întăreşte autenticitatea faptelor prin mărturia proprie. (Scoliastul este convins că povestea respectivă Lucian a scos-o sân vreo carte de filosofie plină cu astfel de superstiţii cum se găseau multe pe vremea sa. De altfel se credea că şerpii şi alte fiinţe târâtoare erau înzestrate cu proprietăţile vrăjii, puteau deci fermeca de-aici prezenţa şi pe toiagul lui Esculap sau pe monumentele dedicate lui, unul aflat chiar la intrarerea în incinta Asclepionului din Pergam).

Tychiades foarte sceptic îl întreabă pe Ion dacă tânărul balaur trimis la cel bătrân care cum se relatase numai putea merge, cum l-a ajutat ţinându-l de mână sau sprijinindu-l de un baston. La întrebarea evident cam batjocoritoare se grăbeşte să răspundă Kleodemus spunând că nici el n-a crezut în astfel lucruri până nu a văzut pe un anumit străin – se dădea drept hiperborean – zburând, minune ce i-a învins orice rezistenţă. Ce putea el să facă dacă l-a putut urmări în plină zi umblând prin aer apoi trecând prin apă şi cu paşi liniştiţi prin foc? (Scoliastul Wieland: Lidian, african, caldean, egiptean, hyperborean aşa ceva trebuia să fie pentru grec cel ce se ocupa de traurgie, poporul elen lega numele ţărilor depărtate cu noţiunea de miracol. Îndeosebi pe aşa-numiţii hyperboreeni îi credeau a fi un

popor aşezaţi dincolo de vânturile nordice, în cea mai frumoasă ţară de pe pământ, adevărat paradis, Elysium după Plinius popor vestit prin minunile ale de basm. Norocul hyperboreenilor era proverbial la greci, pe scurt cu cât ştiau mai puţin despre ei cu atât se arătau mai înclinaţi să creadă cele mai minunate lucruri despre ei.

Pe vremea lui Lucian cel ce se dădea hyperborean avea în taumaturgie dinainte terenul câştigat şi toată încrederea. În ce-l priveşte pe naivul Kleodemus, în întâmplarea descrisă se pare că a căzut victimă unui scamator pungaş. Înaintea lui zburase Abaris, venit în Grecia pe o săgeată talismanică de aceea se şi numea călătorul prin aer. Deci zborul rămâne pentru oricine, chiar dacă nu prima dar o tentantă artă, şi cine poate aşa ceva, trecerea prin foc şi apă nu-i decât un simplu jos de copii.)

De altfel subliniază Kleodemus că toată minunea a săvârşit-o încălţat în pantofi de iută cum e obiceiul pe la ţară şi a mai executat o serie de mărunţişuri ce nu merită a fi amintite decât în treacăt: a făcut să se îndrăgostească oamenii prin mijloace magice (aşa li se va întâmpla lui Tristan şi Isolda mai târziu) a chemat spiritele, a înviat morţi deja intraţi în putrefacţie, a înfăţişat-o trupeşte pe Hecate înaintea ochilor muritorilor, a dus în jos astrele de pe cer şi încă multe asemenea. Dar în loc să se mai ocupe de nimicuri ar dori să povestească cea-a văzut că i s-a întâmplat lui Glaucias, fiul lui Alexicles. Glaucias, moştenitor al tatălui său de curând mort, s-a îndrăgostit de Chrysis, fiica lui Demanets. Povestitorul îi era pe acea vreme profesor în filosofia speculativă, despre conţinutul acestei discipline ne lămurim tot mai bine), astfel că decă iubirea nu l-ar fi zăpăcit de cap aşa rău s-ar fi înscris sigur printre maeştrii întregii Enciclopedii, doar începuse numai la optsprezece ani să analizese iar Fizica o parcursese de la un capăt la altul. Ca să-i mai aline tulburarea sufletului îl conduse pe Glaucias la un vrăjitor hiperborean, căruia îi plătise peşin patru mine, fiindcă aşa se cere pentru fiecare jertfă un avans plătit înainte. Şaptsprezece mine urma să capete dacă Glaucias îşi va atinge dorinţa de a ajunge la Chrysis.

Urmează descrierea ritualului magic: cum se arătase luna plină (majoritatea ceremoniilor magice se fac doar în acest timp), vrăjitorul

săpase în pridvorul casei sub cerul liber o groapă, unde chemase la miezul nopţii pe tatăl lui Glaucias, mort înainte cu şapte luni. (În Odideea lui Homer, Ulise intră în legătură cu spiritele din Infern printr-un procedeu cam identic). Întâi bătrânul s-a arătat foarte furios dar repede s-a liniştit şi şi-a dat condimţământul Apoi este invocată Hecate, însoţită de câinele cu trei capete şi peste ei trase astrele cerului în jos. Era un spectacol minunat, îl el o arătare venea după alta fiindcă se prezentase întâi ca o femeie, apoi vacă foarte frumoasă, şi la urmă ca o căţeluşă. (Scoliastul humanist, Wieland menţionează că e de presupus că hyperboreanul recurge la trucuri spectaculare şi că între el şi Chrysis a existat o înţelegere prealabilă, astfel că toată influenţa ritualui său are explicare cât se poate de naturală. Tychiades nu se lasă înşelat, prin întrebările puse nu lasă nicio îndoială asupra acestui lucru. Mai adaugă Wieland că din povestirea lui Lucian se poate constata că scamatorii îşi cunoşteau meseria exact ca pe vremea lui când fineţea metodelor de iluzionare aducea cu ea şi o fineţe a efectelor iluzioniste, problema fundamentală rămâne însă aceeaşi).

Mai departe Hyperboreanul luă puţin lut, plămădi în el un mic Cupidon căruia îi porunci să i-o aducă pe Chrysis. Figura de lut porneşte, bate la uşa casei lui Chrysis, din ea curând femeia apare înnebunită de dragul lui Glaucias, îi cade la gât şi rămâne la el până încep să cânte cocoşii. Atunci luna se întoarce pe cer, Hecate coboară în lăcaşul ei, toate fantomele dispar, iar pe Chrysip o trimit acasă. Iată deci pentru Tychiades dovezi de la un martor ocular că formulele descântate posedau o forţă supranaturală, neobişnuită.

Tychiades se arată neîncrezător şi zice că dacă ar fi văzut aşa ceva ar fi crezut şi el, altfel să i se ierte că nu are chiar înţelegerea potrivită pentru astfel de minunăţii. Pe lângă toate o cunoaşte pe Chrysis, de care a fost vorba, ca pe o fată bună şi blândă în genul ei şi nu vede de ce ar fi pretins atâtea vrăjuri şi luni din partea hyperboreanului când ea i-ar fi urmat alergând la ei şi pentru 20 de drahme. Cu acest mijloc bănesc buna nimfă este pe dată cucerită şi îi merge chiar contrar fantomelor: acestea dispar cum s-a spus, când aud zgomot de metal pe când femeia vine pe dată ce aude argintul sunând. Pe de altă parte se miră de ce vrăjitorul care poate face să se îndrăgostească de el cele mai bogate femei şi să câştige de la ele cu

miile se mulţumeşte cu un câştig mizerabil de patru mine primite de la Glaucias fiindcă l-a ajutat pe acesta în suferinţele sale amoroase.

Tychiades răspunde cam pe ocolite cu multă ironie, uneori cu inteligenţa voltaireanului Zadig, alteori făcând pe prostul în stilul unui Schweik al lumii antice.

Ioa găseşte de râs neputinţa de a crede a eroului nostru de aceea îşi permite să-l întrebe ce părere are despre darul de a elibera pe posedaţi prin formule nagice, doar efectul acesta este de tot vizibil. Cui nu-i cunoscut Sirianul din Palestina, mare maestru în această artă? (Scoliastul crede că exegeţii ar trebui să rămână la caracterizarea lui Lucian şi în sirianul din Palestina să nu vadă pe un creştin, elevul apostolilor lui Christos. Ar fi să se atribuie o activitate de înşelăciune acestora atât de practicată pe atunci şi-api cu dreptate se întreabă de ce oare Lucian nu l-ar fi numit direct pe creştin şi l-ar fi ascuns sub pseudonumul anonim al sirianului din Palestina? Alteori când e cazul îi numeşte fără nicio reţinere pe sectanţii (creştini).

Cine nu ştie câţi doar la vederea lunii cad inconştienţi, cu ochii întorşi, spumă la gură, pe scurt pe câţi astfel de bolnavi nu-i vindecă trimiţându-i acasă sănătoşi, acest vreci, după ce i se plăteşte în bani numerar el scoate duhurile rele din ei? Când în astfel de momente bolnavul zace la pământ vorbeşte dracul strecurat în om pe greceşte sau în altă limbă barbară. Pe urmă el va fi alungat prin formule magice dacă nu merge chiar prin ameninţări, Ion însuşi a văzut un astfel de diavol ieşind dintr-un posedat, era de tot negru şi afumat.

Citim cu interes relatările lui Lucian doar ele ne introduc în plină epocă magică cum ea s-a fost continuat în Evul mediu şi-apoi sporadic este prezentă până în vremea lui Wieland şi a noastră sub diferitele înfăţişări ale exorcismului. Boala prezentată este histeria sau epilepsia, ultima numită boala sfântă în evul de mijloc, cei ce sufereau de ea erau stăpâniţi de diavol sau demoni întocmai ca în timul lui Lucian din Samosata.

Când vorbim de gândire magică – cred, eu – este de nevoie să diferenţiem în primul rând practica magică trecută din mâna

cărturarului filosof în cea a magului devenită o meserie de multe ori raţionamentele puse în joc disimulau absurdul şi escrocheria scamatorului stimulat de a câştiga bani pe căi necinstite, ca urmare a prostiei oamenilor, cum sunt cei mai mulţi satirizaţi de scriitorul nostru. Pe această linie s-au dezvoltat societăţile oculte până în zilele contemporanene nouă, concretizat în tipul fuastic gotic, acesta reprezintă – am arătat-o – modernizarea medievalicului doctor Faust în reversul său european, justificat şi de prezenţa maselor înmulţite exact după formulele prevăzute de Malthus deci cu nevoiea profesorului emerit din culise de a le conduce. Faust îşi găseşte astăzi justificare în tipul societăţilor comuniste nu întâmplător cele două state au consfinţit o întovărăşire între Weimarul lui Goethe şi Trierul unde s-a născut tatăl dictaturilor proletare, Karl Marx. De la Faustul lui Goethe şi nomenclatorul partidului bolşevic, punţile se realizează de necrezut dar adevărat prin magia şi eroii ei, cu izvoarele în figurile scolastice şi pedante criticate de Lucian.

De respectiva aberaţie intelectuală, conştient mistificată pentru ca un om să aibă puterea să-l stăpânească pe celălalt, unul ca supraom dacă celălalt este om pur şi simplu, se impune să deosebim gândirea magică primitivă, fiindcă ea are cu totul un alt rost şi altă înfăţişare.

Precum o demonstrează, de pildă, povestirile fantastice ale lui Vasile Voiculescu la poporul român practicile magice s-au născut din frăţia omului cu natura, codrul, pădurea şi sălbăticinuile sale. În acest caz ritualul magic, pătruns de rostul său religios şi extranatural, te duce înspre origini, te pune în contact cu Eve, descântecul şi formula solomonarului caută să-l facă pe muritor stăpânul cosmosului sau într-o poziţie asemănătoare cu Rugăciunea lui Brâncuşi sau al lui Voiculescu pusă în fruntea volumelor sale, deci cu frica lui Dumnezeu şi nu răsculat împotriva sa.

Sub acest aspect magicul apare ca un mod pios de viaţă, prin el ne apropiem şi nu ne depărtăm de porţile raiului ale căror umbre le mai simţim căzând patrafire asupra capetelor noastre.

Prin respectivele calităţi povestirile lui Vasile Voiculescu exprimă cele mai pure corelate ale autothononismului gândirist, ne

pune în contact cu ielele originilor, constituie astfel unele din marile realizări ale literaturii române. Citindu-le ai impresia că le ţi trăieşti ca un elev al vreciului strămoşesc, bătrânul din Cuminţia trecutului al lui Eminescu, evenimentele te pătrund până la oase ca pe mistic prezenţa lui Dumnezeu bunul, plângi moartea ultimului dintre Berevoi ca pe a unuia drag şi neam de totdeauna. Totul face parte din credinţa ţăranului de fiecare zi şi are autere mai tare ca bronzul veşniciei.

Flagrant pe alte limane se desfăşoară magia ca sistem al gândirii opus tot mai vehement religiei creştine, ea a fost criticată pe bună dreptate de către filosoful român Nae Ionescu, căci în cadrul acestei lumi dornice de forţă şi imperii s-a dezvoltat tipul magic faustic european reînviat şi consolidat în operele sale de O. Spengler.

Împotriva acestora, cele mai multe simulări dacă nu-a ordinare înşelătorii, făcute pentru a-l stăpâni pe semenul său prin puterea superstiţiei ocultaie, nu altfel se va consolida şi teoria supraoamenilor partidelor comuniste, se ridică la timpul său Lucian din Samosata.

Răspunzând lui Ion, Tychiades crede că ei pot să vadă lucruri miraculoase deoarece aşa le apare ca vizibilă şi lumea ideilor lui Platon tatăl lor, în timp ce ceilalţi muritori nu pot să zărească nici cât nişte icoane şterse. Lucian se pare că face aluzie la neoplatonism, aflat însă în perioada sa la faza lui gnozică, în sânul căreia desigur s-au ridicat mulţi şnapani ai spiritului socotiţi a fi înzestraţi cu puteri demoniace adică a fiinţei demon intermediară între om şi Dumnezeu.

Eukrates sare să-l apere pe Ion, susţine că el însuşi a avut ocazia, ziua şi noaptea să vadă spirite, şi asta nu odată ci de zece mii de ori. La început nu i-a fost prea bine dar mai târziu s-o obişnuit aşa cu ele încât nu le-a mai considerat drept ceva extraordinar. Mai ales de când un anume Arab – să se reţină iar originea a superstiţiilor magice – i-a dăruit un inel confecţionat din fierul unei spânzurători. (Scoliastul specifică în câteva rânduri că şi pe vremea lui în popor circula credinţa că există inele cu putere magică de unde lăudata meserie de faţă a călăului. Noi ne-am mai aminti că aceste inele nu rar se găsesc şi pe degetele eroilor basmelor populare de unde nevoia ca să le punem în legătură cu gândirea magică ale începuturilor, motive legate de

originile cela mai prime.)

De al acest arab a învăţat Eukrates incantaţiile magice cu nenumărate numiri, deci ar fi ca şi când nici pe al nu l-ar crede, stimabilul Tychiades. Acesta îl linişteşte că doar cum nu i-ar da crezare lui Eukrates fiul lui Dinon un învăţat aşa de înţelept că-şi ia dreptul casnic să debiteze din tot pieptul între patru pereţi ce consideră el că-i bun.

Eukrates se pare că nu a sesizat batjocura din remarca lui Tychiades, în orice caz începe să relateze povestea despre coloană văzută nu numai de el ci de toţi ai lui, martori oculari în nenumăratele nopţi de veghe.

Eukrates îl întreabă dacă a văzut la intrare lucrarea celebră a lui Demetrius. Interlocutorul său îl întreabă faţă o fi persoana pusă în poziţia aruncătorului de disc, aplecat înainte cu capul privind la fata ce o să-i întindă discul, cu un genunche uşor îndoit, aflat într-o postură de parcă imediat ar şi începe că arunce în sus greutatea. Eukrates îl corectează dăscălindu-i ca un savant ce-i că respectiva statuie aparţine lui Myron, şi nu-i vorba nici de cea de lângă ea, o frumoasă bucată de Polykletus. Cea de care e vorba stă printre lucrările pe mâna dreaptă a intrării, printre ele o pereche sunt opera lui Kritias al Nesioţilor, ucigătorii de tirani. (Scoliastul Wieland în notele sale din subsol ne atrage atenţia asupra lui Eukrates, bogătaş atenian, cu deosebite cunoştinţe cum se cuvine unui om de înaltă societate, filosof şi mare colecţionar, iubitor şi specialist în artă. Locul unde se întâlnesc membrii ospăţului lui Lucian corespunde unui adevărat muzeu. Autorul nostru nu-l degradează, cum face Patroniu cu Trimalcho, semn că Eukrates nu-i chiar un parvenit, dar prin povestea lui, Eukrates se transpune, bine îl caracterizează Wieland într-un Pantalone în ediţie ateniană. În ce ne priveşte pe noi acuma ştim ce importanţă au comentariile la Ţiganiada al lui Ion Budai Deleleanu, humoristul humanist pus să-şi râdă de alţii dar şi de propria lui persoană.)

Lângă fântână îşi continua naraţiunea Eukrates se află o coloană cu statuia unui ins având burta atârnată, chel, numai pe jumătate îmbrăcat, cu o barbă a cărei fire în parte vântul pare să le pună în

mişcare cu foarte puternice vâne, pare să fie chiar omul de care va vorbi, bătrânul comandant corintian, Pelichus.

Tychiades recunoaşte că a văzut o astfel de statuie la intrare, dar a crezut că este Saturn atâta era de împodobită cu flori şi la piept acoperită cu tinichea aurită. Eukrates recunoaşte că de ea e vorba şi că a împodobit-o în mosuş văzut după ce l-a vindecat de a trăia recidivă de febră gata să-l distrugă. Deci se arată curios, Tychiades, generalul Pelichus a fost şi medic?

Eukrates îi întăreşte calitatea de medic şi-l sfătuieşte pe Tychiades să nu glumească pe socoteala sa că aşa cum ştie să alunge febra o şi poate aduce pe gâtul oamenilor. Tychiades îşi cere iertare şi speră că statuie va fi la fel de mărinimoasă ca şi virtuoasă.

Statuoa medicului, după Eukrates, îndată ce se lăsa noaptea cobora de pe soclu şi umbla prin casă, când liniştită când cântând, fără să facă niciun rău la nimeni ori de câte ori ar fi întâlnit-o. Doar se cera să te păzeşti din calea ei şi ea trecea pe lângă tine şi tu puteai s-o priveşti după voie. Alteori se scălda şi se juca toată noapte astfel că se putea auzea zgomotul ce-l făcea apa până în zori.

Mucalitul Tychiades nu se poate opri să nu intervină şi să menţioneze că probabil statuia nu era a lui Pelichus ci a lui Talus, servitorul lui Minos din Creta, fiindcă şi acesta din bronz umbla din când în când ca stafie prin Creta. Şi dacă în loc din bronz ar fi fost cioplit în lemn nu vede de ce să fie opera lui Demetrius li nu mai mult al celebrului sculptor Dedalus, doar la fel ca cealaltă putea să coboare de pe soclu. (Scoliastul humanist Wieland scrie că Talus era – o scrie Platon în al său tratat Minos – un funcţionar al regelui cretan cu funcţia ca de trei de ori pe an să înconjure insula cu tablele legii de bronz ca să le cunoască locuitorii. De aici şi numele ce i s-a dat de omul de bronz. Poeţii mai târziu s-au lăsat fascinaţi de personalitatea sa şi l-au transformat într-o fiinţă mitică din cap până la picioare din bronz, totuşi era om ca toţi ceilalţi numai că avea o singură arteră plină cu sânge, ea circula de la cap la picioare şi era astupată la capăt cu un dop tot de bronz. Omul, operă făurită de Vulvan ar fi fost dăruit de Jupiter prin Europa lui Minos şi acesta l-a însărcinat cu paza ţărmurilor de

aceea în fiecare zi de trei ori Talus înconjura Creta, pentru străini nu avea sentimente prea bune de obicei îi împiedica să acosteze. Aşa i-a împiedicat pe Argonauţi să-şi ieie apă proaspătă şi alimente de pe insulă fapt ce vrăjitoarea Medeea nu-l va lăsa nerăzbunat cum povesteşte Apollonius în Cântul al patrulea al Argonauticelor.

Invocând toate forţele cerului şi ale infernului, Medea reuşeşte cu o piatră să-i deschidă artera şi astfel să-i lase să curgă sângele divin, după care Talus cade la pământ şi nu se mai ridică niciodată. În epoca istorică a elenismului locuitrii din Rodos au înălţat un Colos – una din cele şapte minuni ale lumii antice – parcă o imagine tardivă a bravului Talos cu aceeaşi tristăsoară a căderii după ce un cutremur a reuşit să scoată sângele divin din trupul său de bronz.)

Eukrates iar îl face atent pe Tychiades să nu-şi râdă de atatuie ca să nu o plătească scump de tot. Se ştie ce rele se abat asupra celor ce fură din obolii ce i se aduc jertfă cu ocazia fiecărei luni noi.

Unui astfel de jefuitor de zei nu poate niciodată prea rău să i se întâmple observă Ion deci îl roagă pe Eukrates să nu treacă peste eveniment mai ales că între ei Tychiades continuă şi facă pe necredinsiosul.

La picioarele statuii, povesteşte Eukrates se aflau o mulţime de monede, unele din argint cu ceară lipite de coapsa ea lângă altele de tinichea, probabil puse de cei pe care statuia i-a ajutat să nu mai facă febră, donaţii din recunoştinţa, cum se vas astăzi în unele biserici catolice ca de pilda în jurul altarului sfântului Antoniu din Padova. (Scoliastul Wieland aminteşte în notele sale marginale că astfel de statui vindecătoare, făcătoare de minuni cum era a lui Pelichus se mai găseau şi în alte părţi. Astfel se afla la Thasos una reprezentându-le pe atletul Theogenes la fel tămăduitoare de febră şi alte boli cum scrie Pausianias în cartea a doua a perigeului său elen. Chiar Lucian în Dialogul Zeilor vorbeşte de statuia din Olimpia, a vestitului atlet Polydamas, făcătoare şi ea de minuni.)

Într-o noapte în timp ce statuia nu era la locul său un sclav lipsit de căpătâi originar din Africa, îi fură banii profitând credea el şi de

ceaţa lăsată în jur. Întors Pelichus observă îndată lipsa banilor şi începe să-şi plimbe toată noaptea pe hoţ, încât acesta se simţea în curte ca într-un labirint astfel că a doua dimineaţă a trebuit să repuie banii furaţi de unde i-a luat. Dar nu s-a rămas la atâta fiindcă după cum el însuşi mărturisea în fiecare noapte era gonit şi biciuit de o mână nevăzută, el îşi arăta ziua următoare dungile loviturilor pe piele. În acest fel nu a putut s-o ducă prea mult şi ca răsplată pentru fapta-i necugetată a murit în modul cel mai de plâns. Aşa că Tychiades nu are decât să glumească pe socoteala lui Pelichus şi să creadă că el bate câmpii de parcă ar fi la fel de bătrân ca regele Minos.

Totuşi Tychiades nu se lasă intimidat, iar răspunsul său să recunoaştem este valabil până astăzi dictat de bunul simţ al modestei condiţii umane: cât timp bronzil e bronz şi o lucrare de Demetrius care nu-i făcător de zei ci de statui, el nu se va lăsa înfricoşat de chipul de pe stâlp al lui Pelichus, cum nu s-ar teme de el dacă ar trăi şi ar putea să-l ameninţe.

Doctorul Antigonus ca să-l confirme pe Eukrates susţine că acasă are doi Hippocraţi de bronz nu mai mari decât o agrafă, dar de câte ori se stinge fitilul lămpii dinaintea lor, încep să umble prin camere cu mare zgomot, trântesc uşile, azvârlu cărţile şi amestecă medicamentele, îndeosebi sunt răi de tot când se uită ceva jertfa ce se cuvine tăiată lor în fiecare an.

Tychiade se miră tare că şi medicul Hippokrates pretinde să i se aducă jertfe de animale şi să fie tratat ca zeii de ordinul întâi. el crezuse până atunci că s-ar fi mulţumit cu un cocoş negru, o libaţie de vin cu miere sau numai cu o coroană de flori atârnată în jurul capului.

Eukrates, acest mare talent în a povesti poveşti năzdrăvane, cronicar potrivit al stefiilor cum îl caracterizează călăuza noastră Wieland, începe fără nicio introducere o altă povestire, întâmplată cu vreo cinci ani înainte deci de la început va fi greu să ne îndoim de autenticitatea sa. Era pe timpul culesului viilor, când cam pe la amiază părăseşte pe lucrători ca să se plimbe singur prin păsurem adâncit în gândurile sale. Cu cât înainte auzea tot mai bine un lătrat de câine. Crezuse că fiul său împreună cu alţi tineri vânează prin pădure dar nu

de asta era vorba. Deodată pământul începuse să se mişte, auzii un vuiet ca şi când ar fi tunat şi-n faţa lui o femeie înspăimântătoare aproape de un jumătate de stadiu (trei sute de paşi). În mâna stângă ţinea o faclă pe când în cea dreaptă un pumnal cam de douăzeci de coţi. Jos avea înfăţişare de balaur nu picioare, iar sus se asemăna cu o adevărată meduză atât o vedea de urâtă şi înspăimântătoare. În loc de păr avea şerpi, în parte ca bucle îi înconjurau gâtul, în alta îi cădeau ca voaluri pe umeri. Şi când povestea zicea Eukrates simţea cum îi trece un fior rece prin tot corpul. Oricine se putea convinge că pe braţe părul de groază i se ridicase vizibil.

Ion, Dinomachus şi Kleodemus, împreună cu alţii în jurul lor, tot oameni maturi în ani, îl priveau cu gura căscată şi-şi arătau evlavia pentru Kolosul de necrezut al femeii de jumătate de Stadiu faţă de care ar fi avut frică şi un gigant dar mi te un om. În ce-l priveşte pe Tychiades se gândea ce fel de specimene erau aceşti oameni care ăi învăţau pe tineri înţelepciunea, admiraţi de individul de pe stradă, doar ei deşi au părul şi barba albă, mintea lor a ca a copiilor şi de fapt lasă înşelaţi de atare minciuni mai rău decât copiii-mici.

Te rog, Eukrates, întreabă Dinomachos, cât de mari erau câinii Zeiţei?

Eukrates să grăbeşte să afirme că erau de mărimea unor eleganţi din India răsăriteană, negrii şi cu părul lung, murdar. În faţa arătării lor, se oprise şi-şi învârtise inelul căpătat de la arab, către faţa internă a mâinii. Îndată Hecate lovi cu piciorul de balaur în pământ, astfel că se deschise o prăpastie de o neînchipuită mărima, prin ea tot Tartarul părea să se descopere. Ea sări înăuntru şi dispăru din ocii lui Eukrates. Cunoscând predilecţia lui Lucian pentru domeniul infernului subteran, profită bineînţeles de ocazie ca să-l lase pe eroul său să privească până în inima adâncului, în timp ce se ţinea de un pom ca dă nu cadă în prăpastie dacă cumva îl va prinde ameţeala. Zărise întreg Tartarul, Flegetonul în flăcări, lacul Stixului, Cerberul, sufletul morţilor şi aşa de distinct că pe unii îşi recunoscu. (Scoliastul Wieland zice că Dinomachud este atât de atent deoarece ca stoic voia să apere dogmele teologiei păgâne întărindu-le cu mărturiile uni personaj demn de crezare!!!)

Eukrates îşi cunoaşte tatăl fiind încă învăluit în giulgiul cu care fusese înmormântat.

Ion platonicul probabil ca să aducă lămuriri la învăţătura maestrului său, vrea să ştie ce făceau sufletele între ele. Eukrates zice că stăteau împărţite după ginte şi meserii pe flori de asfodele (Homer a fost cel dintâi văzător al lor, florile de după moarte) şi îşi omoară timpul stând de vorbă cu prietenii şi rudele lor.

Acum, conchide triumfător Ion, ar trebui să mai îndrăznească epicurienii să contrazică învăţătura divinului Platon învăţorul său. De aceea doreşte să afle dacă cumva nu i-a văzut printre morţi pe Socrate şi Platon în persoană.

Pe Socrate la văzut dar nu chiar bine, bănuieşte să l-a recunoscut după chelie şi burta ce-i atârna ca un sac. Pe Platon nu l-a putut întâlni doar el urmăreşte să împărtăşească numai adevărul gol-goluţ. (Scoliastul Wieland socoate că Lucian l-a luat pe Eukrates din viaţa cea de toate zilele, această grijă să nu cumva treacă peste datele adevărului îl situează printre măiestrii cei mai conştiincioşi în a consolida cât mai veridic o sfruntată minciună).

Aşa dar nu a avut prea timp să pertracteze limanele infernului fiindcă prăpastia s-a închis repede de tot, în această poziţie l-au găsit unii dintre slujitorii săi cum ar fi şi Pyrhias de faţă, venit tocmai pe când încă crevasa nu era definitiv închisă. Deci recurge şi la mărturia sa şi bineînţeles că sclavul nu poate decât întări trăirea stăpânului, jură pe Jupiter că a auzit încă un lătrat venit din adâncuri şi văzuse ca o flacără de foc stingându-se cum se întâmplă cu o faclă ajunsă la capătul ei.

Tychiades zâmbise la vederea martorului luat dintre supuşii săi, cât şi de adaosul preparat cu lătratul şi flacările focului.

Kleodemus susţine că povestea lui Eukrates nu-i chiar neobişnuită, el însuşi a avut astfel de viziuni fiind bolnav, tratat de Antigonos, medicul de faţă. Se constată că respectivul confundă

halucinaţiile cu realitatea dar să-l urmăm de-aproape, nestingheriţi, fiindcă nu are să ne vadă.

Era în a şaptea zi de boală, iar febra îl chinuia aşa de tare încât avea impresia că zece într-un foc încins. Era singur deoarece Antigonus îi dăduse pe toţi afară din cameră, închisese uţile în speranţa că pacientul va putea să aţipească un pic. Deodată, pe când încă era complet treaz, apare un tânăr frumos, îmbrăcat în alb, rugându-l să se scoale îl conduce printr-o prăpastie asemănătoare în lumea de jos unde la prima vedere îi recunoscu pe Tantalus, Tityus. Neobservat s-a strecurat până la tronul judecătoresc unde văzu pe un rege (neîndoios Pluto) înconjurat se Eac, Charon, Parce şi Furii. Ei îi numeau pe cei ce trebuiau să moară, au atins o anumită vârstă deci au ajuns cum s-ar zice la scadenţă.

Tânărul îl prezantase pe Kleodemus lui Pluto dar judecătorul infernului îi ceru să se îndepărteze deoarece firul încă nu-i rupt, dar să-i aducă pe căldărarul Damylus cel ce trăieşte peste firul fusului său.

Astfel Kleodemus fuge plin de bucurie înapoi acasă, unde este găsit fără febră însănătoşit, în schimb i-au spus ai lui, că vecinul Damylus va muri în curând. I se spusese că acest lucru nu se mai poate evita şi de fapt nu peste mult se auzi în plâns îndurerat anunţând moartea-i împlinită.

Antigonus în loc să-l corijeze pe pacientul său, pescuielte din îndelungata sa practică un caz înviat după ce douăzeci de zile a stat înmormântat, şi-l cunoştea foarte bine deoarece şi înainte şi după moarte i-a fost pacient.

Tychiades condus de măsura omului de ştiinţă chiar şi de pe vremea mai apropiată de Hippokrates decât de noi, se întreabă cum e posibil ca cineva să învie după atâta timp doar se ştie că în realitate la douăzeci de zile a şi intrat în descompunere iar dacă ar fi trăit în groapă în acest interval ar fi murit de foame. Doar dacă pacientul lui Antigonus nu ar fi fost al doilea Epidemides supus într-un somn supranatural.

Nu i se răspunde fiindcă apar fiii lui Eucrates tocmai întorşi de la exerciţiile de scrimă. Primul era deja trecut de primii ani ai adolescenţei pe când celălalt avea cam cincisprezece ani. După ce au salutat reverenţios au luat loc pe patul tatălui său iar lui Tychiades i se dădu un scaun cu spetează. Deodată Eukrates, ca şi când vederea copiilor săi i-ar fi inspirat o nouă poveste minunată, începe din nou o alta, jurând pe odraslele sale să le dea viaţă dacă el nu va spune adevărul.

Toată lumea ştia cât îşi iubea el soţia, drept mărturie a înmormântat-o arzând-o în haine ce i-a fost mai dragă şi cu toate bijuteriile. A şaptea zi după acest eveniment stătea pe patul său şi încerca să-şi găsească consolarea citind cartea lui Platon despre suflet. În jur era linişte şi nimenea prezent, când deodată i se arată Demaneta lui şi se aşază pe locul pe care şedea fiul său cel mai mic, devenit palid de la începutul povestiri, ca orice copil la vârsta lui.

Eukrates desigur şi-a îmbrăţişat soţia şi-a plâns ca un prunc. Ea începu să-l dojenească că deşi i-a împlinit toate dorinţele a uitat totuşi să-ii ardă şi pantoful de aur căzut sub dulapul cu haine de-aceea nu l-au găsit şi l-au lăsat nears. Încă în timp ce mai vorbea căţelul milezian începu să latre iar pantoful fusese descoperit sub dulap şi încă aceeaşi zi dat flăsărilor. Oare conclude bunul Eukrates, ar putea Tychiades şi în faţa unor realităţi atât de evidente, petrecute în fiecare zii să-şi mai continue necredinţa? Ferească Zeii îl asigură Tychiades, mai mult trăgând cu ochiul în faţa unor fapte atât de adevărate, că trebuie însuşite cu pantoful cu care se băteau la fund copiii mici! (Scoliastul Wieland subliniază că Lucian ca şi Voltaire îi spuneau lucrurilor pe nume adică fundului fund, procedeu înconjurat cu mult fariseicm de către reprezentanţii unei societăţi al „ridicolelor preţioase” spirit al unei lumi ce-i plăcea să se ascundă după degetul ipocriziei puritane exprimată în vorbe nu şi în acţiunile de fiecare zi şi mai ales noapte.)

În cursul conversaţiei intră Arignotus, pitagoreicul, bărbatul cu părul frumos buclat şi o fizionomie de solemnă veneraşie, celebru pentru înţelepciune lui a mai fost numit şi Arignotus sfântul. Lucian se pare că ne poartă în societatea unei elite mai mult decât respectabile.

Văzându-l pe Arignotus Tychiades se bucură fiindcă vedea în el pe înţeleptul ce va şti să închidă gura tuturor negustorilor de minciuni. Îl considera ca trimis de cel de sus tocmai când era gata să renunţe la orice speranţă de a mai rezista.

Kleomedus se ridică în picioare şi după îi face loc să se aşeze, acesta îl întreabă de boala pe care Eukrates o găseşte mult prea uşoară apoi se adresează celorlalţi întrebându-i despre obiectul interesant al discuţiei lor filosofice. (Scoliastul remarcă ţinuta pitagoreicului, din ea făcea parte neapărat părul ondulat, căci ordinul filosofic se bucura de mare trecere, nu numai în amintirea maestrului întemeietor Pytagoras ci şi de când respectiva învăţătură a primit un nou avânt, prin Apollonius din Tyana).

Eukrates îi aduce la cunoştinţă că s-au trudit ca să-l convingă, pe Tychiades tare ca stânca, despre existenţa spiritelor, arătărilor şi stafiilor şi că sufletele morţilor umblă pe pământ şi pot fi văzute de cei ce urmăresc asta. La auzul unei atât de clare acuzaţii Tychiades se înroşi apoi coborî ocii din respect pentru Arignotus.

Poate, caută acesta să-l apere, Tychiades crede că nu mai sufletele celor ce au murit printr-o moarte violentă, spânzurare prin sinucidere, decapitaţi, răstigniţi sau într-un moş asemănător, ajung să rătăcească pe pământ. (Homer şi cei vechi considera că sufletele neîngropate suferă această pedeapsă de-aceea era cel mai mare blestem ca cineva să nu die acoperit de pământ, lăsat pradă păsărilor, subiectul şi al tragediei lui Sophocle, Antigona.)

Deoarece afirmaţia lui Arignotus caută să-i ofere o uşă de salvare lui Tychiades, Dinomachus se jură invocându-l pe Jupiter, că respectivul neagă toate lucrurile de acest gen şi nu crede că ar fi posibil să existe aşa ceva.

Arignotus rămâne mirat privindu-l aspru pe inculpat, că el neagă realitatea văzrtă de o întreagă omenire dar Tychiades se apără că el ar fi singurul ce nu a văzut nimica, căci dacă ar fi văzut ceva, ar fi crezut bineînţeles la fel cu toţi ceilalţi.

Arignotus îi dă sfatul să meargă la Corint şi să se intereseze de casa lui Eubiates şi după ce i se va arăta nu departe de Kraneion să intre în ea şi să-l roage pe portarul Tibius să-i indice locul dezgropat de pitagoreicul Arignotus, de unde a gonit demonii şi a făcut lăcaşul din nou să poată fi locuit. (Scoliastul ne atrage atenţia că o povestire identică a fost pomenită de Plinius cel tânăr într-una din scrisorile sale, numai că numele filosofului şi al oraşului era altul. La Plinius, Atena este teatrul nemaipomenitei întâmplări iar numele vraciului solomonar împrăştietorul spiritelor era Athenadorus.)

Incitat de Eucrates, Arignotus, îşi relatează întâmplarea, şi ne face să asistăm parcă la una din povestirile lui Edgar Allen Poe, intrăutata Casa din Usher.

De mai multă vreme nimeni nu mai voia să locuiască în casa de unde au fost alungaţi de spirite înspăimântătoare şi neliniştite. Niciun om nu mai călca în ea astfel că începuse să se surpe, acoperişul îi era aproape tot distrus.

Înştiinţat de cele ce aveau loc în casa Corintului, Argnotus îşi luă toate cărţile (are multe egiptene tratând despre astfel de situaţii) şi se pregăti cu puţin înainte de miezul nopţii să intre în ea deşi proprietarul căută să-l oprească cu orice preţ fiind convins că astfel lui i se va întâmpla ceva rău. Arignotus stărui însă astfel că în mână cu o lampă se trezi singur în camera cea mare unde se aşeză pe podea şi liniştit începu să citească. Demonul crezând că are de-a face cu un om ca toţi ceilalţi uşor de speriat apăru într-o formă înspăimântătoare, tot păros şi negru ca întunericul. Se apropia tot mai mult, când ca un câine, când ca un taur când ca un leu. Arignotus scoate o drastică formulă şi o citeşte în limba egipteană, sub acţiunea căreia îl alungă prin forţa descântecelor tocmai în colţul camerei. Dimineaţa pe când toţi îl considerau pierdut cu gâtul sucit de demon cum făcuse şi cu ceilalţi, el merge la Eubiates şi ai aduce vestea bună să pe viitor casa lui este eliberată de demoni şi că poate fi locuită fără nicio teamă. Îl conduse până la locul unde demonul dispăruse şi porunci ca acolo să fie săpat pământul, când cam la un stânjer adâncime dau de o coastă de mort care încă se afla prinsă de scheletul ei în toată forma de odinioară. Îl scoaseră întreg îl reînmormântară după toate regulile ritualului şi de

atunci casa nu a mai fost vizitată de stafii.

După ce Arignotus termină să povestească, un om de o înţelepciune aproape zeiească venerat cu multă pietate, nimeni din asistenţă nu se mai îndoia de nebunia lui Tychiades dacă el şi confruntat cu realităţile povestite de Arignotus tot va mai continua să se gândioască.

Dar cu tot riscul Tychiades, nu se lasă mişcat nici de capul său împodobit cu păr pitagoreic (deci cu păr şi nu minte!) nici de celebritatea sa şi se întreabă cum el Arignotus pe al cărui adevăr puse atâta temei să fie şi el prada unor simple halucinaţii. (Tychiades să o recunoaştem nu se lasă uşor scod dintre ale lui, este omul ştiinţei bazat ca Toma necredinciosul doar pe ce poate să pună degetul!!!).

Conchide sentenţios că Arignotus confirmă adevărul vechiului proverb şi anume că nu tot ce străluceşte este aur!!! Arignotus îi cere să-i numească un om în care el crede şi susţine contrariul a celor arătate de el şi colegii săi de breaslă sextară Dinomachus, Kleodemus şi Eukrates.

Şi iată că „pe Zeus", Tychiades îl numeşte pe cel mai mare şi demn de admirat, într-un cuvânt pe Democrit din Abdera, de acest filosof a mai fost vorba într-unul din dialogurile sale. Acesta ca să poată gândi netulburat s-a închis într-un mormânt la marginea oraşului, unde zi şi noapte a şi-a petrecut timpul meditând şi scriind. Când unii tineri mucalişi au căutat să-l sperie apărând înaintea lui înváluiţi cu giulgiuri negre şi cu măşti imitând capetele de mort, cu totul netulburat filosoful le-a cerut să pună capăt odată întregii comedii, atâta era de convins că sufletele după ce părăsesc trupul încetează că mai existe, adică nu sunt mai mult.

Eukrates îl declară şi pe Democrit drept prost şi ca să nu intre în dizertaţii prea amănunţite se grăbeşte să povestească o altă întâmplare nu auzită de al alţii ci trăită de el însuşi. Probabil că Tychiades va fi obligat să dea în sfârşit cinstea cuvenită adevărului.

Pe când se găsea la studiu în Egipt (această ţară revine ca un

adevărat leitmotiv al vrăjitoriei) unde-l trimisese tatăl său, simţi plăcere să meargă pe Nil în sus până la Koptos ca să-l audă pe Memnon. (Statuia lui Memnon scrie scoliastul Wieland, după Pausanias se afla nu la Koptos ci mult mai sus la Theba şi astfel este amintită şi de alţi scriitori. Era vorba de un colos din marmoră neagră, acestea după tradiţie, scotea în fiecare dimineaţă când era atins de razele soarelui un sunet ca de coardă supraîntinsă. Pe vremea lui Pausanias şi Lucian partea de sus îi era căzută în ruine pe când îi mai stătea în picioare trunchiul pe locul unde a dat ordin Chambyses să fie pus).

L-a ascultat şi el pe Memnon dar în loc de un sunet fără înţeles a perceput ca dintr-un adevărat oracol, şapte versuri, pe care le-ar putea reproduce dacă nu i-ar fi teamă că s-ar îndepărta prea tare de la subiect. (Se poate presupune că eukrates minte, fiindcă recitarea versurilor respective ţine de însăşi esenţa povestirii.) La întoarcere a cunoscut un bărbat din Memfis un surprinzător de înţelept cunoscător şi adept al tuturor ştiinţelor egiptene. Se spune despre el că ar fi trăit 23 de ani sub pământ şi că în acest interval ar fi fost instruit în magie de însăşi zeiţa Isis.

Arignotus îl întrerupe considerând că e vorba de fostul său dascăl Pankrates, un om din ordinul preoţilor, cu părul tăiat, îmbrăcat în haine simple de lână, mereu adâncit în gânduri, vorbea curat greceşte, înalt, cu buza de jos lăsată în jos şi picioare ceva cam subţiri.

Sigur că nu putea să fie decât Pankrates dar la început Eukrates nu ştia cine este. De câte ori coborau pe ţătm îl vedea călărind pe crocodili, apoi înotă printre ei dar animalele îl respectau şi-l mângâiau cu coada. Deci văzând că are de-a face cu un om extraordinar, Eukrates încercă să intre în graţiile sale lucru ce-i reuşi atât de bine că Pankrates începu să-l trateze ca pe un prieten şi să-l lase să participe la toate practicile sale secrete. În sfârşit i-a cerut să-şi părăsească oamenii şi să-l însoţească singur, astfel că de atunci trăiau împreună. De cum soseau la un han, Pankrates luă o clanţă de la uşă altă dată o mătură sau un pisălog de la un mojar de lemn, punea pe el haine şi rostea câteva cuvinte magice. Deodată mătura sau orice altă ceva se comporta ca un om, mergea afară aducea apă, se îngrijea de prânz şi de tot ce ţinea de serviciul celui mai bun servitor. Cum nu mai avea nevoie

de ajutorul lor vraciul rostea alte câteva cuvinte şi mătura se făcea mătură, clamţa iar clanţă exact ca mai înainte. (Wieland citează aici pe Hamlet: Sunt multe lucruri în cer şi pe pământ de care filosofiei noastre nici prin vis nu-i trece.)

Eukrates îl rugase tare mult să-l înveţe şi pe el meşteşugul vrăjii, dar deşi era omul cel mai prietenos din lume asupra acestui subiect nu dorea să vorbească. De-aceea profită de ocazie şi ascuns într-un colţ întunecos îi fură formula fermecată pe care tocmai o rostea compusă din trei silabe. Apoi plecă în piaţă fără să-l fi observat şi fără să-l ia şi pe el, pisălogului îi poruncise tot ce avea de făcut. Ziua următoare Pankrates plecând în oraş, elevul său pune mâna pe pisălog, îl îmbracă şi şoptindu-i cele trei silabe îi ordonă să-i aducă apă. După ce i-a îndeplinit porunca nemaiavând nevoie de nimic i-a zis să se facă din nou pisălog dar el nu ascultă vorbele lui simple şi continuă să poarte mai departe apă, până se împluse întreaga casă. Gândindu-se că Pankrates o să-i ia în nume de rău întreaga experienţă luă un topor şi tăie pisălogul de lemn în două, dar se întâmplă un lucru şi mai rău fiindcă fiecare jumătate luase un vas astfel că în loc de un purtător de apă avea acuma doi. Noroc că s-a întors Pankrates, când a înţeles ce s-a petrecut în absenţa sa, a rostit câteva vorbe prefăcând lucrul în înfăţişarea sa de mai înainte. Apoi a dispărut şi el în pământ astfel că nu se mai arătase niciodată ochilor lui Eukrates.

După cum vedem Lucian ne relatează păţaniile viitorului Ucenic vrăjitor din balada lui Goethe, cântate într-un minunat poem simfonic de compozitorul Paul Ducas, deci ca într-o înfrăţire aleasă spirituală aparţinând netimpului scos de sub umbra apăsătoarei blagiene Marea Trecere. Totodată autorul nostru ocupă un tron tot mai sus în ierarhia marilor povestitori ai Omenirii.

Atunci sare curios Dinomachus Eukrates cunoaşte încă formula de a transforma un pisălog de mojar într-un om, dar acesta recunoaşte că doar pe jumătate. Deci dacă l-ar porni săi aducă apa nu ar şti să-l oprească ţi atunci prin hătnicia sa nestăvilită nu s-ar da la o parte să puie toată casa sub apă. (Aici scoliastul Wieland intervine mucalit de tot, amintindu-ne iar Budai-Deleanu comentându-şi opera, deci ar fi interesant de aflat dacă nu vreo astfel de lucrare să-l fi împins la

geniala lui acţiune, mai ales că probabil pe acea vreme a iluminiştilor astfel de procedere nu vor fi fost chiar rare. Deci Wieland zice că trebuie să-i fin cu toţii recunoscători lui Eukrates pentru bunăvoinşa sa de a nu fi voit să-l convingă cu orice preţ pe Tychiades când ar fi fost ameninţate să dispară sub apă întreaga ţară şi chiar tot pământul. Prin această observaţie ni se defineşte una din cele mai vii însuşiri ale scriitorului german Wieland!)

Răbdarea lui Tychiades ajunge la capătul ei astfel încât le cere filosofilor să renunţe a mai vorbi atâtea inepţii că doar le stă foarte rău la o vârstă aşa de respectabilă. Şi dacă nu au respect de propria lor persoană cel puţin să arate consideraţie pentru cei tineri, să nu le bage atâtea poveşti oribile în cap să n-ai neliniştească pe toată viaţa, fricoşi înaintea unei crengi ce tremură, crezând în toate superstiţiile şi având frica tuturor spiritelor.

Ca să-l puie la punct dar să nu se îndepărteze de la tema dată, Eukrates ar dori să ştie ce crede Tychiades despre auguri, oracole şi prevestirile viitorului, care ori se ridică din gropi sacre sau sunt pronunţate de persoane extaziate sub influenţă divină cu o voce supranaturală sau ies din piepturile caste ale fecioarelor profetese declamându-le în versuri. Şi fiindcă are un inel cu chipul lui Apolo delficul de la care din când în când i se fac cu voce tare anumite profeţii, nu de el va aduce vorba ci de Amphilocus din templul de la Mallus şi de tot ce i-a spus şi l-a sfătuit acest semizeu într-o persoană. (Scoliastul zice că Amphilochus de trăgea dintr-o familie de profeţi, tatăl său era ghicitorul Amphiarus iar bunicul Apollo. El a fost unul din peţitorii Hélènei, a luat parte la distrugerea Troiei ca la întoarcere să întemeieze oraşul Amphilochium din Epir. Tatăl şi fiul au fost după moarte zeificaţi, iar fiul avea un oracol la Mallus unul după Pausanias vestit prin oracolele nemincinoase ce le dădea. Mallus era aşezat pe coasta Ciliciei Campestris, în Asia Mică.)

Întorcându-se din Egipt acasă, auzind că la Mallus se afla unul din oracolele cele mai demne de crezare, răspundea cuvânt cu cuvânt la întrebările puse în scris de abătu pe la el ca să-l pună la încercare şi să ceară de la Zei anumite sfaturi asupra unor lucruri viitoare.

Fiindcă de data aceasta nu mai dorea să-l asculte până la capăt, Tychiades se hotărăşte să-i părăsească pentru a-l căuta pe Leontichus iar pe filosofi să-i lase să inventeze cu ajutorul zeilor cele mai năstruşnice poveşti dacă în ale oamenilor nu pot să creadă. Se postulează şi realismul artei lui Lucian, chiar şi în cele mai fantastice excursii ale imaginaţiei, el serveşte adevărul şi pe om în condiţia lui cea mai onorabilă.

„Şi aşa am plecat, încheie Tychiades, lăsându-le spre marea lor bucurie, totală libertate ca să se trateze pe rând cu minciuni şi să se îndoape cu ele până le ies pe nas”.

Iată mostre din frumoasele poveşti aflate de Tychiades în timpul viziteu făcute la Eukrates. La urmă îi mărturiseşte lui Philoktes că se simte ca şi când ar fi băut prea mult cidru şi ar avea urgentă nevoie de un acţiune vomitivă. Ar da nu ştiu câţi bani numai să poată primi un medicament cu care memoria de toto ce autise în dimineaţa respectivă ca nu cumva să sufere într-un mod sau altul vreo leziune ireversibilă. Căci el parcă tot se află sub influenţa semnelor şi minunilor, a stafiilor de noapte şi a Zeiţei iadului de şaizeci de coţi, doar astfel de viziuni i se arată înaintea ochilor.

Philokles ajuns şi ai în fine la cuvânt recunoaşte că şi el simte o acţiune identică. Situaţia lor ar fi asemănătoare cu a celor muşcaţi de câini turbaţi, nu numai ei sunt bolnavi şi iritaţi de vedere apei dar şi muşcătura lor are acelaşi efect ca muşcătura câinelui turbat. Tychiades a fost muşcat în casa lui Eukrates de minciuni iar prin repatarea trăirii sale i-a transmis şi lui otrava luată astfel că întregul suflet îi este plin doar de Demoni.

Încheierea lui Tychiades este a lui Lucian din Samosata în persoană, ea ar putea să fie pusă printre unele din mottourile întregii sale activităţi: „Despre asta să nu ai nicio grijă. Noi avem prin Adevăr şi Raţiune sănătoasă să nu antidot contra tuturor fandaxiilor superficiale şi găunoase, astfel că niciuna dintre ele nu va reuşi să ne tulbure conştiinţa”.

Nici unde paccă nu se exprimă mai puternic luminismul

humanist al autorului nostru ca în aceste câteva rânduri, nu pe degeaba a fost atât de admirat de Erasmus, Voltaire şi nu în cele din urmă de Wieland scoliastul său celebru.

22. Din Istoriile Cele Adevărate – Cartea întâia

Introducerea lui Lucian este una de mare efect, fiindcă nu-i vorba atât de satira cultivată până acuma ci cum arată Wieland în comentariul său de descrierea sub forma unor mici romane a o serie de voiajuri imaginare, deci de abordarea literaturii ca produs al fanteziei, prin ea va reuşi să se înscrie printre primii şi totodată cei mai celebrii autori de povestiri zise fantastice.

Aşa cum cei ce din arta atletică fac o profesiune dar nu numai ei ci toţi care caută prin exerciţiile gimnastice să-şi întărească corpul, au nevoie după eforturi de odihnă ca să manţie în viaţa lor o anumită ordine, la fel şi cel ce studiază, ocupându-şi în mod susţinut spiritul are nevoie de o recreaţie potrivită ca apoi să se poată dedica şi mai cu putere celor viitoare.

În acest sens nimic nu-i mai agreabil ca o lectură, prin ea de multe ori sub aparenţa că sufletul se delectează cu producţiile glumei şi capriciului se ascunde şi um scop folositor, Muzele se joacă în acelaşi timp cu graţiile.

Aşa ceva, speră autorul să poată oferi în pasagiile următoare. Atracţia pentru cititor nu va consta atât în conţinutul aventuros sau în cele mai curioase întâmplări, spuse pe tonul cel mai sincer al adevărului cu care el se va pricepe să-şi prezinte minciunile ci cu precădere în aceea că incredibilele povetsiri le va relata ca reale făcând aluzii la diferiţi scriitori, istorici, filosofi, care de altfel ei înşişi povestesc oaenilor astfel de minuni şi poveşti mincinoase. Şi fiindcă sunt bine cunoscuţi nu-i va numi cititorul îi va descoperi că de la sine.

Lucian deci se defineşte în primul rând ca un practicant al parodiei, şi dacă de multe ori lectorul de astăzi nu-i poate descoperi referinţa asta se datorează faptului că din cele multe pierdute, moartea

lor a fost salvată de scrisul lui Lucian creatorul unui gen cu totul nou nu numai îi literatura vremii.

Nu se poate abţine să nu citeze câteva nume totuşi. De pildă Kiesias, fiul lui Kiesiochus din Knidos scrie în cartea sa despre India lucruri pe care nu le-a văzut şi nu le-a putut auzi de la ninei. La fel un anumit Iambulus susţine atâtea născociri despre marele ocean, fapt ce-l poate fiecare ghici fără greutate, deşi adaugă cu simţul echităţii Lucian se pot citi cu multă plăcere.

Că autorul se referă ca un spirit ştiinţific, obiectiv la creaţiile literare o aflăm din pasajul următor când îi evidenţiază alături de cei mai sus citaţi cu numele, pe mulţi alţii care descriu călătorii închipuite şi coincidenţe înşelătoare trăite de ei în ţări necunoscute, un de ar exista animale de o deosebită mărime, oameni sălbatici cât şi oiceiuri şi feluri de viaţă de-a dreptul incredibile.

Ca o consecinţă logică a celor afirmate îl pune în fruntea acestora pe cel mai vestit dintre ei, Ulise al lui Homer, atunci când a povestit lui Alcinous şi naivilor de Pheaci o lungă aventură cuprinzând pe Eolus şi sclavii săi vânurile, de mâncătorii de oameni cu un singur ochi cât şi alte animale cu mai multe capete cât şi de transfoamarea tovarăşilor săi în figuri de animale ţi încă multe nerozii de acest gen.

După părerea sa umilă aceşti născocitori de minciuni nici nu ar fi de luat în nume atât de rău când precum am văzut, sunt mulţi filosofi care nu procedează cu nimic mai bine, ar fi însă numai de mirat cum şi aceştia îşi pot închipui că cititorul ar putea crede un singr cuvânt din povestirile lor.

Prin urmare Lucian nu vede de ce să nu lase şi el o lucrare în acest gen în care să confabulze şi să debiteze minciuni exact ca semenii săi. Nu altfel îşi declara povestirile mucalitul humuleştean, Ion Creangă, uneori încheindu-o cu maxima: Şi am încălecat pe-o căpşună / Şi v-am spus o minciună.

Aşa dar spre deosebire de ceilalţi el va spune cel puţin un adevăr că el minte tot timpul şi că deci vorbeşte de lucruri niciodată

văzute de el. Deci el certifică prin cele de faţă că va povesti lucruri pe care nu le-a văzut niciodată nici le-a auzit de la cineva, încă mai mult, ele nu numai că nu există dar nu vor exista niciodată deoarece sunt imposibil de realizat, cu acestea el avertizează lectorul să nu le dea nimic crezare dacă cumva s-a apucat să le ia ca atare.

În acest loc ne gândim şi la Budai Deleanu când îşi eticheta încă din introducere opera ca pe un fel de jucăreaua. Ca orice humanist, reprezentantul şcolii ardelene are multe puncte comune cu părintele lor, al tuturor a, Lucian din Samosata.

Prin rândurile de mai sus Lucian alcătuieşte o minunată prefaţă, prin ea deschide în fond scena povestirilor fantastice, împreună cu el este de pomenit şi Apuleius, dar pe când acesta scria într-o latinească nu întotdeauna dintre cele mai excelente, forma lui Lucian stă pildă rin stilul ei atic, cizelat artistis, de nivelul marilor scriitori dai clasicismul elen. Apuleius ar fi reprezentantul curentului anticalofil, nu altfel ca istoricul Polybios mult înainte, în timp ce Lucian este un anticalofil prin însăşi structura spiritului său.

Dar să-l lăsăm să ne relateze fantastica minciună, numită în general pe limbajul specialiştilor, aventură.

Plecă odată cu vasul din Cádiz, ajutat de vânt prielnic, să intre în Oceanul hesoeric. Scopul călătoriei era să vadă ceva nou deci se transpunea, fără să ştie în tipul impulsionat de curiozitatea exploratorilor de mâine, astfel că Dante îi va lansa pe Ulise şi Diomede cu aceleaşi simţăminte dincolo de coloanele lui Hercule, Gibraltarul de astăzi. Dacă urmaşii eroilor homerici de pe timpul lui Alighieri se vor grupa în jurul lui Vasco de Gama, Magellan şi Cristofor Columb, Lucian îl avea de model pe exploratorul mărilor din Masilia, strălucitul Pyteas, ajuns până în depărtatea Mare a Nordului, la misterioase insulă Thule, cu regele ei cântat de Goethe în celebra sa baladă din Faust.

Lucian descrie Oceanul ca pe o mare întinsă aşa cum este stabilit astăzi că este şi nu înţelegea prin el un rău al râurilor înconjurând ca un ecuator al antichităţii, pământul, citat din mitologie ca atare, de la Homer până la Herodot.

Să reţinem că asemenea oricăror fantezii, istoriile lui Leian, minunatele sale minciuni pot să conţină şi un dram de adevăr.

Văzul era un fel de yacht construit însă să reziste la călătoriile lungi şi periculoase pe mare. Împreună cu el luase încă cinzeci de camarazi toţi animaţi de aceleaşi idealuri, aveau un pilot foarte destoinic şi aprovizionaţi cu alimente şi apă potabilă pe lângă o mulţime de arme.

Au navigato zi şi noapte cu vânt prielnic nu prea vehement cât mai zăreau uscatul. Relaterea se face ca dintr-un jurnal de bord, prin acest procedeu se măreşte autenticitatea respectivei călătorii. Cealaltă dimineaţă după ce-a răsărit soarele s-a pornit un vânt puternic, marea s-a înfuriat, iar aerul întunecat astfel că nu mai erau în stare să vâslească. Şaptezeci şi nouă de zile şi nopţi (să se observe exactitatea datelor prin intermediul cărora Lucian ca orice scriitor de geniu devine martorul oczlar al propriei sale minciuni) au rătăcit în voia vânturilor ca în a optzecea dimineaţă să zărească nu departe o insulă înaltă şi păduroasă nu în mod deosebit bătută de valuri.

Iată-l pe Lucian în prima Atlantidă din atâtea câte se vor mai descrie după el în literatură şi după ce s-au odihnit fericiţi că au pus piciorul pe uscat treizeci dintre oamenii echipajului au rămas pe bord pe când douăzeci trebuiau să-l însoţească în interiorul ostrovului a cărui existenţă voiau s-o cerceteze.

După vreo două mii de paşi (exactitatea este una din calităţile prezentării lucianeze) au dat de o coloană de bronz pe care se mai distingea o inscripţie cu litere greceşti, pe jumătate dispărute pe de alta mâncate de rugină, aminteau că până acolo au ajuns Bacchus şi Hercules. Nu departe în stâncă au descoperit urme de paşi probabilor cele mai mari ale lui Hercule, cele mai mici ale lui Bacchus. Mergând mai departe au dat de un râu care în loc de apă ducea vin, la culoare şi gust asemănător cu vinul lor obişnuit. Râul era aşa de lat şi adânc încât în multe locuri putea fi navigat. O mărturie atât de clară privind prezenţa lui Bacchus le întări credinţa în inscripţia de odinioară. Din curiozitate ca să vadă de unde vine au luat-o pe apă în sus şi în loc de

izvor au dat de o vie cu mulţi struguri din a căror picături adunate laolaltă se forma râul. Mai zăriră o mulţime de peşti, aceştia aveau culoarea şi gustul vinului, unde se şi scăldau. Prinzând o sumedenie dintre ei i-au înghiţit cu nesaţ astfel că în curând s-au simţit afumaşi de-a binelea. Ca să nu se mai întâmple aşa ceva au amestecat peştii din vin cu cei de apă şi astfel au putut prepara o mâncare foarte bună. (Grecii vechi beau vinul întotdeauna amestecat cu apă).

Mai încolo la o răspântie nu prea adâncă au dat de o specia minunată de viţă de vie: de jos începeau ca butuci de vie, ca în sus să apară ca muiere ce de la brâu îşi arăta totul în mărime naturală, şi la fel ca Dafne îmbrăţişată de Apollo se transformau în lugere de struguri, degetele şi părul în loc de păr purta ciorchini de struguri, frunze, ramuri verzi. Femeile veniră în întâmpinarea lor, le întinseră prietenos mâinile şi îi salutară, unele în lidiană, altele în indiană dar cele mai multe în greceşte. Au încercat să-i sărute pe gură şi cei ce le-au lăsat pe dată au fost cuprinşi de ameţeala beţiei. Numai fructele nu permiteau să le rupă după ele, când unul încerca atunci începeau să urle de durere. Mai puţine şi-au manifestat plăcerea să se culce cu ei şi cei ce le-au primit îmbrăţişările au plătit-o scump de tot fiindcă nu au mai putut să se dezlipească, au devenit acelaşi butuc cu aceleaşi rădăcini, degetele i se metamorfozaseră în ramuri şi începeau să dea pe rând fructe le viei.

Nevoiţi fiind i-au părăsit şi s-au întors la corabia lor povestind camarazilor rămaşi pe bord toate cele văzute şi îndeosebi despre îmbrăţişarea femeilorviţă de vie cărora i-au căzut cei doi victime. Îşi impulseră butoaiele goale parte cu apă parte cu vin şi a doua zi dimineaţa au intrat iar pe mare luaţi de briza vântului proaspăt. Către amiazi, după ce numai aveau înainte insula, i-a apucat un vârtej vântos atât de sălbatic că i-a ridicat cam trei mii de stadii în sus, şi nu-i mai puse pe mare ci îi lasă suspendaţi în înălţimi, unde ei au început să vâslească cu toată forţa deasupra norilor, aşa dar nava devenise deodată un obiect zburător.

Erau deja şapte zile şi şapte nopţi în drumul lor aerian când într-a opta zăresc un fel de uscat, la fel de mare ca o insulă rotundă ce împrăştia o lumină puternică. Aterizează, termenul este cel mai

potrivit, pe ea şi când s-au mai uitat împrejur au constatat că e locuită având case. Ziua nu vedeau nimica dar cum se făcea noapte apăreau şi alte insule, unele mai mari altele mai mici toate de culoarea focului. Departe dedesubt se vedea un alt liman cu oraşe, fluvii, mări, păduri şi munţi, de unde au desu că probabil să fie pământul oamenilor. Iată că urcat pe nava imaginaţiei sale, Lucian a putut vedea de la mare înălţime globul pământesc, mult înainte de inventarea sateliţilor interplanatari.

Mai departe au dat de un număr de Cai-vulturi sau Hippogypen, cum sunt numiţi în ţara respectivă, aceste arătări s-au năpustit îndată asupra lor. Hypogenii sunt bărbaţi călărind pe vulturi mari aşa cum oamenii o fac pe cai; vulturii au însă trei capete şi cât de mari sunt se poate deduce din faptul că o pană de-a lor avea dimensiuni mai mari decât catargul unul vas mare de transportat cereale, arăta mai lungă şi mai groasă. (Urieşescul se arată a fi o caracteristică a naraţiunii lui Lucian, ca a oricărei născociri de tipul basmului, o găsim în legendele populare sau nuvelele lui Eminescu. S-ar putea spune că ele corespund amintirilor păstrate în inconștientul omului din vremurile când pe pământ trăiau uriaşii, titani şi giganţi ai mitului, retraşi apoi pe apele tainice ale Blajinilor înfăşuraţi în fumul eresului veşnic.)

Hippogenii aveau misiunea să alerge în jurul insulei şi peste tot unde găseau străini să-i aducă înaintea regelui, lucru ce li s-au întâmplat şi noilor vizitatori. Regele cum îi văzuse, probabil ghicind cupă hainele lor de unde vin îi întrebă dacă sunt greci şi fiindcă asta era de necontestat, mai voia să afle cum au putut ei să parcurgă o atât de lungă cale, cum este cea dintre lumea lui şi a pământului. Aşa ar putea începe şi un dialog între pământenii descinşi pe planeta marţienilor deci într-un viitor în care fantezia va putea fi interpretată ca o simplă prorocire din spiritul lipsit de hotarele timpului şi spaţiului, deci trăieşte în aceeaşi clipă toată succesiunea erelor, oglindă nemişcată, azur oprit îngheţat în dezmărginirea lui.

Povestindu-i-se cum au ajuns pe locurile sale, regele se dispuse într-atâta încât ţinu să le istorisească întâmplarea lui proprie: A fost şi el om, Endymion, răpit de pe pământ pe când dormea a fost pus rege peste ţinuturile unde se aflau, apărute celor de jos ca fiind luna. Deci

am descins pe planeta visată de poeţi, mulţi încă oaspeţi ai ei de ar fi să-i amintim pe eroii eposului ferarezului Ariosto.

Regele lunii îi asigură că vor primi tot ce sufletul le doreşte şi că după ceva termina războiul cu locuitorii Soarelui, le va oferi viaţa cea mai fericită din câte ar putea avea. Întrebat cine îi sunt duşmanii şi cum a ajuns la conflict cu ei, el îi lămuri că de mai mult timp Phaeton regele ţării Soarelui (căcă şi Soarele nu-i mai puţin locuit decât lune) poartă război cu ei, deci războiul lor este unul de apărare. Motivul se porni prin hotărârea lunarilor de a coloniza luceafărul de dimineaţă (fantezia lui Lucian este de-a dreptul strălucitoare) pe atunci pustiu şi nelociut dar solarii lui Piaetons, i-a împiedicat ieşindu-le înainte cu o grămadă de cai-furnici. Deoarece nu au fost pregătiţi pentru un astfel de atac şi nu au avut arme contra lui, nu au avut decât să tragă scurta şi să se retragă, dar acum sunt hotărâţi să reînceapă lupta pentru o colonie pe care cu orice preţ doresc să o aibe. (Așa dar caracterul războiului din toate punctele de vedere este foarte discutabil, atât luna cât şi soarele faţă de curăţenia luceafărului nelocuit apar ca două puteri coloniale cum multe mai existau pe vremea lui Lucian pe lângă cea romană). Dacă grecii au intenţia să lupte alături de ei vor şi înarmaţi şi li se va da vulturi din văile lui Marte (ele se văd astfel de pe harta geografică a lunii studiată chiar şi cu ochii liberi până astăzi), propunere ce nu putea fi respinsă bineînţeles, mai ales că regele îi primise seara la masa lui.

A doua zi dis de dimineaţă s-au aranjat în ordine de bătălie fiindcă de la posturile înaintate au aflat că duşmanul le este foarte apropiat. Armata lor consta (fără să se socotească infantaria, trupele străine de ajutor şi de artilerie) în o sută de mii de oameni şi anume optzeci de mii călare pe cai-vulturi şi douăzeci de mii pe păsări-varză deci se vede că marele Waterloo corespunde în primul rând unei confruntări de cavalerie. Păsările-varză sunt un fel de păsări care în loc de aripi sunt învelite în foi de varză şi aveau un soi de frunze mari de salată drept aripi. (Extraordinara imaginaţie a lui Lucian nu găseşte comparaşie decât cu pictorul flamand Hieronymus Bosch, maestru în combinarea speciilor zoologice, demiurg de fiinţe fantastice.)

Pe flancuri se găseau şintaşii cu boebe de mei şi aruncătorii de

usturoi. (Aspectul aici se dezvoltă spre unul din cele mai vesele războaie posibile.) S-au mai adăugat de pe urşii cei mari treizecii de mii de pureci trăgători şi cincizeci de mii de zburători în vânt. Primii sunt arcaşi călăreţi pe un fel de pureci de douăsprezece ori mai mare decât un elefant pe când alergătorii în vânt sunt reprezentanţi de luptători pe jos, dar umblă fără aripi prin aer. Construcţia lor este după cum urmează: poartă un fel de rochie largă până la glezne, ele se umflă sub acţiunea vântului va nişte pânze şi astfel vâslesc prin aer ca nava pe valurile mării. (Iată-l pe Lucian imaginând primul proiect al paraţutei!!!) Alergătorii în vânt erau întrebuinţaţi pe câmpul de luptă ca peltaşii grecilor adică adaugă scoliastul era vorba de nişte infanterişti uşor înarmaţi, asupra inamicului acţionau mai ales prin iuţeala lor.

A mai fost vorba că în acest război al astrelor (declarat mult înaintea cunoscutului Wells) stelele de deasupra Capadochiei să trimită şaptezeci de mii ghinde de vrăbii şi cinci mii cai-cocori, dar care ca să respecte „adevărul" autorul nu le-a văzut fiindcă pur şi simplu nu au sosit. Din această cauză nici nu le va descrie deşi se povestesc despre ele cele mai de necrezut şi fantastice lucruri. (Autorul disimulează cu toată voia respectarea unei realităţi în întregime, liber inventată.)

Aşa se prezenta puterea războinică, trimisă în luptă de Endymion.

Echipamentul şi armele erau cam la toţi aceleaşi: în loc de chivere purtau boabe de fasole găurite, recoltate dintr-un soi cu coaja foarte mare şi groasă. (Dintr-un bob de fasole să-ţi confecţionezi chivără asta zic şi eu fantezie!!!) Platoşa se arăta fabricată din păstăi de măzăriche puse unele lângă altele ca solzii fiindcă în ţara respectivă erau la fel de tari şi de nepătruns ca şi când ar fi fost din corn de animal. Scuturile şi săbiile nu se deosebeau de cele ale Grecilor.

La ora potrivită s-a proclamat următoarea ordine de bătaie. Caii vulturi alcătuiau aripa dreaptă şi erau conduşi de rege, încomjurat de suita lui din care făceau parte şi vizitatorii cu povestitorul evenimentelor, în postură de adevărat cronicar al Austerlitzului

desfăşurat pe lună. În aripa stângă stăteau păsările-varză iar în centru trupele ajutătoare de toate speciile. Infanteria se ridica până la şaizeci de milioane. (Să se observe că cifra este exagerată nu altfel de cum le găsim uneori şi pe la istoricii autentici ca Herodot sau chiar Polybius.)

Se mai povesteşte de o specie de păianjeni ai lunii, cei mai mici de mărimea unei insule cicladice (!), aceştia au primit ordin ca întreg spaţiul dintre lună şi luceafărul de dimineaţă să-l umple cu pânza lor. După ce lucrul a fost terminai în câteva momente a servit ca loc de aşezare a infanteriei gata de a începe atacul comandată de Pasărea nopţii, fiul Aurorei şi de încă doi generali.

Pe flancul stânf al duşmanului se rânduiau Caii-furnici conduşi de Phaeton. Aceste animale erau un fel de furnici înaripate deosebite de cele de pe pământ numai prin neobişnuita lor mărime. Mai prezentau în mod excepţional însuşirea de a-şi ajuta călăreţii în luptă cu coarnele lor. Numărul lor fusese apreciat cam la cinzeci de mii. Pe partea dreaptă se aflau aproximativ cincizeci de mii Călăreţi-ţânţari, de fapt arcaţi călărind pe ţânţari uriaşi. Înapoia lor stăteau aruncătorii de ridichi, o specie de infanterişiţi uşori dar care provocau inamicului pagube incalculabile. Fiindcă ei erau înarmaţi că catapulte, aruncând ridichi de o extraordinară mărime, cine era lovit murea pe lor şi din rana lui ieşea un miros oribil de ridiche amestecat cu otravă de nalbă. Se zicea că unul se transforma în celălalt.

Urmau cozile de bureţi, infanterişti înarmaţi greu, zece mii la număr, numele şi-l luau de la faptul că întrebuinţau ca scut un soi de ciuparcă şi un fir de sparanghel drept suliţă. Nu departe se distingeau Câinii-ghindă trimişi în ajutorul lui Phaeton de locuitorii de pe Sirius, cam în număr de cinzeci de mii. Era vorba de oameni cu cap de câine călare pe ghinzi ca pe căruţe.

Se zvonea că ar mai fi lipsit şi alte popoare ajutătoare aşteptate de Phaeton, cum ar fi fost aruncătorii din Calea laptelui la fel şi Centaurii-morilor. Ultimii au sosit după ce lupta s-a decis ar fi putut să stea acasă pe când aruncătorii nu au venit deloc, lucru ce l-a supărat pe Phaeton astfel că mai târziu le-a pustiit ţara dându-i foc.

Acestea erau deci forţele inamicului.

Semnul atacului de ambele părţi l-au dat câte un măgar, aceste animale servesc în ţara respectivă drept trompetă şi lupta abia începuse că aripa helioţilor adică a lucuitorilor soarelui începuse să se retragă fără să aştepte declanşarea cailor-vulturi. Urmăriţi întâlnirea cu ei se transformase într-o baie de sânge. Din contră aripa lor dreaptă prezentă avantaj asupra aripii stângi a seleniţilor, călăreţii de pe ţânţari alungară păsările-varză aşa de departe încât atinseră gruparea infanteriştilor care se apăraseră aşa de cu curaj încât îi respinseră în dezordine, învingându-i cu atât mai uşor cu cât aripa lor stângă era deja distrusă.

Deci după ce se duce bătălia decisivă a flancurilor (aceasta a hotărât şi soarta luptei de la Cunaxa după cum am văzut că ne relatează comandantul de oşti şi istoricul Xenophon) helioţii sunt învinşi şi se fac un mare număr de prizonieri. Cei căzuţi erau aşa de mulţi că din sângele lor a curs atâta sânge de s-au înroşit norii cum se întâmplă în cursul apusurilor de soare iar când a plouat a şiroit sângele peste pământ cum zice Homer în Iliada (XVI, 458) că a făcut Jupiter când cu moartea lui Sarpedon.

În cinstea victoriei au ridicat două trofee, unul pentru infanteria aflată în pânza de păianjen, celălalt pe nori în cinstea celor ce s-au bătut în aer. În timp ce erau ocupaţi cu aşezarea monumentelor, sunt anunţaţi de avantposturi, Centaurii norilor, care ar fi trebuit să completeze cadrele lui Phaeton încă înainte de începerea ostilităţilor. Era vorba de o armată de călăreţi, jumătate oameni, jumătate cai înaripaţi, partea umană aşa de mare ca cea a colosului din Rodos, iar jumătatea de cal de dimensiunea unei corăbii mari de transportat mărfuri, aspectul lor odefera desigur un spectacol impresionat. Numărul lor era atât de mare încât nu-l dă fiindcă ştie că oricum nu va fi crezut. Când au observat că prietenii lor sunt înfrânţi, trimit curier să-l cheme îndată pe Phaeton înapoi în timp ce ei în deosebită ordine pornesc împotriva seleniţţilor îngroziţi (aceştia după alungarea duşmanului se afla risipit în cea mai mare dezordine), îi pun pe toţi pe fugă, îl urmăresc pe rege până la zidurile capitalei, omoară cea mai mare parte din păsările sale, distrug trofele toate, pun stăpânire pe

câmpul pânzelor de păianjen și fac printre alţi prizonieri și pe povestitorul nostru împreună cu doi tovarăşi de-ai lui.

Se reîntoarce și Phaeton, acesta ridică alte trofee şi încă în aceeaşi zi sunt transportaţi prizonierii la soare cu mâinile legate la spate cu funii rupte din pânza păianjenilor.

Fiindcă duşmanii nu au găsit de cuviinţă să mai atace oraşul lui Endymion, s-au mulţumit să ridice un zid de nori între soare şi lună astfel că a fost întreruptă orice comunicaţie între cele două astre, iar luna nu mai primea din lumina soarelui, astfel că într-o clipită selene se cufundă într-un întuneric total și noapte continuă. În faţa acestei catastrofe Endymion a trimis delegaţi la Soare, aceştia să-l roage în genunchi să îndepărteze zidul şi să nu-i mai şie într-un întuneric atâta de adânc. Îi mai promisese ca plată tribut iar în caz de război să-l ajute cu armată, nimic duşmănos să nu mai iniţieze contra sa iar drept garanţie îi dă ostateci.

Phaeton ţinuse două adunări, în prima amintirile războiului erau prea proaspete ca să se discute despre ele în schimb în cealaltă pradă altor gânduri s-a putut încheia tratatul de pace după cum urmează: Între Helioţii şi aliaţii lor pe de o parte şi Seleniţi cu toţi asociaţii, se încheie înţelegerea: Helioţii se obligă să dărâme zidul ridicat contra lunii și priziunerii pentru care se va plăti o sumă de răscumpărare vor fi lăsaţi liberi. Seleniţii promit să respecte independenţa celorlalte stele, pe Helioţi să nu-i mai atace şi să-şi dea reciproc ajutor. Regele Seleniţilor va plăti zece mii de găleţi cu rouă, anual, regelui soarelui și drept garanţie îi va da zece mii de ostateci. În ce priveşte colonia de pe luceafărul de dimineaţă pot să-l populeze locuitori din amândouă ţările şi chiar din alte părţi dacă au această dorinţă.

Legământul va fi săpat pe o coloană de chihlimbar şi pusă să plutească în aer la graniţa dintre cele două imperii. Cum se obişnuieşte convenţia a fost semnată de reprezentanţi ai ambelor puteri.

Îndată după încheierea păcii, zidul a dispărut iar prizonierii s-au întors pe lună între ei și povestitorul nostru cu camarazii lui.

Endymion le iese în cale şi îi îmbrăţişează cu ochii înlăcrămaţi. Principele i-ar fi reţinut bucuros, chiar le-a oferit să ia parte la popularea noii colonii şi îi promise pe unul din fii săi, fiindcă pe lună nu existau femei, drept soţie. Stăruinţa lui se arătase a fi inutilă, povestitorul cu oamenii lui cer să fie din nou lăsaţi pe mare şi când îşi dădu seama că nu o să-i convingă se hotărî să-i elibereze nu însă înainte de a-i ospăta timp de o săptămână cu toate bunătăţile.

Nu vrea să părăsească luna până nu va povesti ce-a văzut acolo nou şi extraordinar. În primul rând seleniţii nu sunt născuţi de femei ci de bărbaţi. Bărbaţii se căsătoresc între ei, sexul feminin le este atât de străin că nici nu au un nume pentru el. Obiceiul este că fiecare selenit este însurat până la douăzeci şi cinci de ani după această vârstă se căcătoreşte singur. Fructul iubirii nu-l poartă ca femeile în burtă ci în glezna piciorului. Îndată ce selenitul a primit sarcina începe să i se umfle pulpa, până când tumoarea este tăiată şi copilul scos afară mort dar e suficient ca să ajungă cu gura în aer liber ca că înceapă să respire şi să trăiască. Autorul crede că cuvântul grecesc, burta piciorului pentru pentru gleznă vine de la acest popor, care printr-o proprietate miraculoasă poartă copiii nu în trup ci în pulpa piciorului.

Mult mai curios se prezintă oamenii numiţi Dendrite, Aceştia se nasc în felul următor: se taie de la un bărbat testiculul drept şi se îngroapă în pământ. După un timp creşte un pom mare cărnos, în formă de fallus având crengi şi frunze cu un fruct de forma ghindei mare cât un cot. Când se coace fructul este cules şi desfăcut, din interiorul său apare omul. Dendriţii nu au de la natură organe genitale astfel că este de nevoie să li se fabrice pe cale articifială dar aşa ca să nu se deosebească de cele naturale. Bogaţii şi le comandă din fildeş pe când săracii se mulţumesc şi cu cele din lemn.

Când le bate ceasul seleniţii nu mor ca pământenii ci de evaporă ca fumul în aer. Întregul neam se hrăneşte astfel: prăjesc broaşte pe cărbune (acestea se găsesc în cantităţi mari zburând prin aer) ei se aşază în jurul vatrei ca la o masă şi se satură aspirând aburii ieşiţi din trupul broaştelor prăjite. Când vor să bea ceva apasă aer în pahar, în acest mod se produce un fel de umezeală asemănătoare cu roua de dimineaţă.

La o astfel de alimentare nu se ştie mai nimic despre exerciţiile cărora sunt supuşi oamenii pământului, aşa că nici nu sunt sfredeliţi într-un anumit loc ci au numai, în serviciul nevoilor amintite, o deschidere la încheietura piciorului.

Cine doreşte să fie considerat frumos va trebui să se arate chel și fără păr, a fi cu bucle și mult păr înseamnă o adevărată rușine. În comete este chiar invers: acolo se socotesc frumoşi cei ce au părul cârlionţat, după cum povestesc unii călători tocmai întorşi acasă de pe aceste astre. (Lucian corespunde parcă unui autor de science-fiction modern!!!)

Totuşi seleniţii poertă ceva barbă de-a supra genunchiului. La picioare nu au unghii sau degete ci tot piciorul este dintr-o bucată. Pe partea din dârat în loc de coadă au o varză verde şi mare, nu se zdrobeşte nici dacă cumva cad pe ea.

Când îşi suflă nasul le iese un fel de miere acră, iar în timpul lucrului sau al exerciţiilor gimnastice însoţite de mişcări forţate, transpiră lapte pe tot corpul, aşa că se poate din el prepara caş dacă se presară pe el câteva stropuri din mierea de mai sus.

Seleniţii se pricep să prepare ulei din ceapă, acesta este foarte alb şi de un miros aşa de plăcut încât îl întrebuinţează la parfumat. Pe lângă aceasta cresc pe câmpii o mare cantitate de viţă de vie dar în loc de vin poartă apă. Sâmburii îi sunt de mărimea bucăţilor de grindină la noi această cauză nu-şi poate mai bine explica grindina căzută pe pământ decât că atunci când un vânt mai tare scutură strugurii de apă din lună, ei sesparg şi-şi golsec conţinutul.

Descrierile lui Lucian sunt ale celui mai fericit dintre poeţi, el inventează recurgând la metafore şi comparaţii din sânul cărora se nasc ca luminile roadelor alte legende şi eresuri, doar pentru poet opera sa este o nouă mitologie cărare înflorită spre templul sufletului.

Imperiul relansat de artist cu loc în spaţiul şi pe harta lunii posedă dimensiunile unor limburi rare, pe ale muritorul are ocazia

doar odată să calce în prea lunga sa istorie, destin fantast al omenirii.

Seleniţii nu purtau buzunare ci-şi puneau tot ce voiau să ducă cu ei în burta pe care o puteau deschide şi închide după voie. Fiindcă de la natură este goală şi înconjurată cu blănuri de jder, copiii noi născuţi când le era frig se vedeau aşezaţi înăuntrul addomenului ospitalier şi călduros.

În ce priveşte îmbrăcămintea bogaţii purtau haine de sticlă, pe când săracii unele ţesute în bronz. În regiunea respectivă se găsea foarte mult metal şi se putea prelucra dacă se vărsa apă pe el ca lâna.

Despre ochii lor îndrăzneşte abia să pomenească atâta par de necrezut astfel că povestitorul va fi învinuit că spune neadevărul. Dar pe de altă parte pomenise atâtea minunăţii încât una în plus nu o să fie chiar o nerozie.

Ei aveau ochi ce se scoteau din orbită, cine voia să şi-i cruţe, îi lua afară şi îi păstra bine (în lipsa ochelarilor pe vremea lui Lucian această cruţare avea cu totul alt efect ca astăzi) nu şi reaşeza decât când dorea iar să vadă. Mulţi după ce-i pierduseră pe-a lor aveau alţii confecţionaţi, mai ales bogătaşii aveau provizii bogate (tot ei au parte şi de organele transplantate peste secole când tehnica schimbase modul de viaţă a omului însă nu şi dragostea lui pentru bani).

Urechile sunt făcute din frunze de platani, doar Dendriţii aveau unele din lemn.

În palatul regelui mai văzu o altă minune şi anume o oglindă deosebit de mare pusă o fântână nu prea adâncă. Cine coboară în fântână, aude tot ce se vorbeşte pe pământ şi cine priveşte în oglindă vede în ea toate cetăţile şi popoarele pământului desfăşurându-se înaintea sa. Cu această ocazie autorul şi-a văzut familia şi toată patria, dacă însă şi ei l-or fi văzând asta nu poate să ştie.

Abordând motivele basmelor din o mie şi une de nopţi până la urmă povestitorul recurge la logica filosofilor criticaţi de el ca fiind mari amatori de minciuni: „Cine nu crede ce eu am susţinut despre

virtuţile oglinzii acestea, se va putea convinge cu proprii ochi când va veni pe tărâmurile de sus, că i s-a spus curatul adevăr”.

Neapărat din elevul de ieri s-a dezvoltat un maestru de ordinul întâi şi cu o mărturisită de la început deosebire, cititorul este prevenit că nu i se îndrugă decât minciuni chiar dacă pe parcurs autorul devine din ce în ce mai convingător, de parcă s-ar tăgădui pe el însuşi, de unde nedumerirea ascultătorului, însoşitorul ipocrit al drumurilor sale lunare.

Cu aceasta şi-au luat rămas bun de la rege şi curtea sa, urcându-se din nou pe bordul navei. Endymion îi dăruise la despărţire două haine de sticlă cinci de bronz, pe lângă o întreagă înarmare cu boabe de măzăriche „lăsate mai târziu în burta rechinului. Cinci mii de Hyppogipi i-a însoţit pe o distanţă de cinci sute de metri.

După ce-au trecut pe lângă diferite ţări au acostat pe luceafărul de dimineaţă, de curând populat şi construit, ca să se aprovozioneze cu apă.

De acolo s-au călătorit mai departe în cercul Zodiacului, după ce-au vâslit lăsând la soarele. Nu au coborât deşi ceilalţi ar fi vrut tare, deoarece bătea un vânt (nepotrivit?) potrivit. Dar ajunseră destul de aproape ca să vadă peisajul de tot verde, bogat udat de ape şi binecuvântat bogat cu tot ce producea natura mai ales. Nephelocentaurii păzitorii regiunii zburaseră pe barca lor dar se retraseră îndată ce-au aflat că şi ei sunt surprinşi în tratatul de pace încheiat.

După ce-şi luară rămas bun de la ei şi Hippogiţii, oamenii noştri îşi continuară drumul mergând tot în jos o noapte şi o zi până au poposit la oraşul zis al lampelor. Respectiva cetate este situată între Pleiade şi Hyade, deci ceva mai jos de cercul Zodiacului. Aici am coborât pe uscat dar nu au zărit nici unde oameni. În schimb distinseră o mulţime de lămpi cum circulau pe străzi şi în piaţă şi port arătau preocupaşi de afaceri. Cei mai mulţi erau mici şi cu o înfăţişare sărăcăcioasă, alţii din contră după aspect şi lumină semonstrau că făceau parte dintre cei mari şi bine înzestraţi. Fiecare deţinea un butuc

ce le servea drept locuinţă şi posedau un nume propriu întocmai ca oamenii. Se distingea şi un fel de limbă ce-o vorbeau dar ospitalitatea arătată nu îi era la îndemână niciunuia să o accepte şi să mănânce şi să doarmă la ei în largul lor. În mijlocul oraşului aveau un fel de primărie unde consiliul comunal stă adunat întreaga noapte, strigându-i pe fiecare pe nume, iar cel ce nu răspunde la apel este socotit dezertor şi pedepsit cu moartea adică i se stinge lumina. Au asistat la diferite contestaţii din partea întârziaţilor din diferite motive, printre aceştia povestitorul îşi recunoaşte lampa din casa lui, de la ea se interesă ve e mai nou pe acasă şi ea îl asigură că totul se afla cupă cum ştia c-a fost la plecate.

Fiindcă nu au putut rămâne în Lychnopolis mai mult de o noapte, a doua zi au ridicat ancora şi trecută pe lângă ţara norilor, unde printre altele întâlniră Nephelokokkygia (cetatea citată în Norii lui Aristofan ne lămureşte bunul scoliast Wieland, dar cu toată veneraţia simţită nu au putut intra în portul lor fiindcă vântul nu le-a fost favorabil. Totuşi au aflat că cetatea este încă condusă de Koronos, fiul lui Kottyphionis şi cu această ocazie povestitorul îşi întăreşte părerea despre înţelepciunea şi autenticitatea poetului Aristofan, ale căror descrieri privind cetatea respectivă sunt cu totul pe nedrept lipsite de crezare cuvenită.

Lucian profită de ocazie să-l elogieze pe unul din marile spirite ale trecutului, trecute printre valorile absolute ale eternităţii, de bună seama unul din modelele urmate de scriitorul nostru, astfel că rendez-vouz-ul lor interplanetar nu-i în întregime inventat dacă vom socoti că de fapt cadrul aparţine spiritului veşnic.

După trei zise au văzut iar Oceanul, dar pământul niciunde în aerul străbătut de reflexele sale de foc şi lumină. A patra zi către amiază, respectarea timpului ne aminteşte că personagiul principal se aflĂ cu picioarele pe pământ îi zboară în depărtări doar imaginaţia, sunt depuşi în sfârşit de un vânticel blând pe suprafaţa mării.

Este de nedescris satisfacţia simţită când s-au văzut din nou pe apele mării. au dat echipajului un ospăţ, atâta bineînţeles cât le permiteau proviziile şi se aruncară în apă ca să se scalde fiecare după

voie, mai ales că vântul încetase să mai bată iar faţa mării era limpede ca oglinda.

În curând însă le-a fost dat să afle că de multe ori o schimbare fericită înseamă începutul unei mari catastrofe. Căci abia erau de două zile în larg şi pe apus de soare le apăru o mulţime de rechini împreună cu alţi demoni ai valurilor. Dintre toţi se distingea cu precădere unul de mărimi impresionante, lung nici mai puţin de o mie cinci sute de stadii. Animalul veni înspre ei cu gura căscată şi cu o forţă că răscoli şi împluse cu spumă valurile, arătându-şi dinţii mai mari decât cela mai colosale statui de Phalluşi, ascuţiţi ca stâlpii gardurilor şi albi ca de fildeş. (Scoliastul mucalit cum îi este falul ţine să specifice că în ce priveşte comparaţia lui Lucian cu mărimea Phaluşilor reprezentaţi nu-i chiar potrivită deoarece nici cele mai mari statui nu se pot compara cu dimensiunile dinţilor din gura gigantului animal. Râsul este provocat tocmai din nepotrivirea semnalată de filosoful Bergson şi practicată din instinct de marii humorişti, cum ar fi iar să-l pun în relaţie cu Wieland pe savantul Petrea din Ţiganiada şugubăţului Budai deleanu. Ca să-l apărăm pe Lucian, ar fi de admis că statuile colosale ale Phaluşilor se găsesc în imaginaţia sa provocate tocmai de vederea dinţilor monstrului marin. Discuţia pare interminabilă ca cea dintre filosofii humanişti, de trei parale, din subsolul aceleaşi Ţiganiade.)

Înaintea acestui atac neaşteptat bieţii navigatori nu aveau ce face decât să-şi ieie rămas bun unul de la altul îmbrăţişându-se, în timp ce gigantul îi înghiţise într-o singură respiraţie şi spre norocul lor nu găsi de cuviinţă să-i zdrobească cu enormii şi sănătorii lui dinţi, ci cu o singură apăsare ăi trecu prin spaţiile intermediare pe gâtlej în jos.

La început era întuneric că nu puteau distinge nicio urmă dar în momentul când animalul îşi deschise iar gura la dădu ocazia să vadă că se aflau într-o încăpere mare de ar fi putut să se ridice în ea un oraş cu zece mii de locuitori şi tot să mai fie loc şi pentru alţii. Peste tot zăceau peşti mai mici, animale zdrobite, ancore, catarge, oase de om şi abundente încărcături de corăbii. Probabil din mocirla înghiţită s-au format munţi şi văi, populate de tot felul de arboto, sub care se vedeau plantate mulţime de ierburi şi zarzavaturi cum se obişnuieşte în grădinile oricărei aşezări de la ţară. Respectiva insulă dacă o poate

numi astfel măsura o circumferinţă de două sute patruzeci de stadii. Au mai văzut diferite specii de păsări de mare, rândunici şi paescăruţi, toate îşi aveau cuibul în pomii din împrejurimi.

În cele dintâi s-au aşezat şi cu început să plângă (sau cum zice Varlaam în Psaltirea sa: Acolo şezum şi plânsem) dar apoi autorul le dă curaj însoţitorilor săi, au fixat nava, au făcut foc şi din mulţimea de peşti aflaţi au reuşit să-şi alcătuiască primul prânz, apă aveau încă de pe Luceafăr.

Dimineaţa următoare când s-au trezit de câte ori rechinul trăgea aer, vedeau odată cer odată munţi, semn că animalul se mişca cu mare viteză în toate direcţiile.

După se s-au mai obişnuit cu noul mediu, au pornit-o povestitorul şi şapte oameni de-ai lui să mai facă alte descoperiri în pădurea învecinată. Nu au realizat nici cinci stadii întregi că au şi ajuns la un templu ce părea după inscripţii dedicat lui Neptun. Curând au găsit un mare număr de morminte şi coloane şi nu departe un izvor cu apă limpede. De aici aud lătrături de câine şi zăresc la o oarecare depărtare ieşind cum astfel că au bănuit că de apropie de o casă locuită. Şi-au mărit atenţia astfel că nu peste mult au întâlnit un bătrân cu un tânăr, care foarte zeloşi lucrau într-o grădină cu zartavaturi şi erau ocupaţi să conducă apa izvorului în ea. Opriţi din lucru bătrânul îi întreabă dacă sunt demoni ai mării sau oameni cum sunt şi ei, fii ai pământului dar sunt închişi în balaur fără să aibă dreptul să ştie ce se va întâmpla cu ei, deşi au toate motivele să creadă că sânz morţi în timp ce încă se consideră a fi în viaţă. Ceilalţi îi asigură că sunt şi ei oameni, de trei zile înghiţiţi acuma ar dori să afle cum arată pădurea în aparenţă n-are şi deasă. În orice caz se bucură că au aflat că nu sunt singurii înghiţiţi de monstrul marin de aceea ar fi bucuroşi să afle cine sunt cei doi, adică bătrânul şi cu însoţitorul tânăr. Ei nu le pot satisface curiozitatea până nu se hrănesc aşa că îi pofti în casa lor, comodă destul pentru trebuinţele de fiecare zi, era prevăzută cu scaune şi altele necesare. După ce au mâncat zarzavaturi, fructe, peşte şi au băut vin, au povestit întâi oaspeţii despre furtună, insulă, călătoria în aer, războiul din lună şi toate celelalte până s-au scufundat în burta rechinului.

Tare mişcat de toate minunăţiile auzite, bătrânul le mărturiseşte că este un comerciant din Cipru pornit pentru afaceri pe mare împreună cu fiul său de faţă şi o mulţime de însoţitori ca să-şi poarte marfa încărcată pe vas, poate au văzut-o în bucăţi prin gâtlejul rechinului. Toate au decurs fericit până în Sicilia unde i-a prins un vânt furios de i-a asvărlit a treia zi drept în ocean şi acolo au avut nenorocul să întâlnească rechinul de i-a înghiţit. Toţi ceilalţi s-au prăpădit numai cei doi au supravieţuit ajungând pe uscat. După ce au ridicat templul lui Neptun, s-au îngrijit de grădina de zarzavaturi, acesta cu paşte şi fructe le servesc ca hrană. Pădurea este întinsă şi are multă viaţă de vie cu vin excelent, la fel şi un zivor, cum sigur au constatat cu apă proaspătă şi limpede. Lemne pentru foc au destule iar păsările le prind în cuibul lor cât şi peşti vii când merg până în branhiile monstrului unde se şi pot scălda după plac. Pe lângă asta se mai află nu foarte departe, un lac sărat, având o circumferinţă de douăzeci de stadii cu un belşug de pescărie de tot felul. Deseori înoată sau se plimbă cu barca construită de ei înşişi. În acest mod îşi petrec vremea de douăzeci şi şapte de ani şi le-ar fi mai bine dacă nu i-ar tulbura o serie de lume sălbatică.

Întrebaţi dacă în pădure se mai găsesc şi alţi locuitori, ei îi asigură că încă mulţi de tot, fiinţe de nesuportat şi cu cele mai curioase înfăţişări. În partea de vest a pădurii, către coada rechinului, locuiesc Tarichanii, cu ochi de ţipar şi faţă de rac, popo certăreţ, suprarăcios, mâncător de carne crudă. (Să reţinem că încă Lucian considera consumul de carne crudă ca un semn de mare barbarie.) De cealaltă parte, pe mâna dreaptă se întreţin Tritonomendenţii, de sus până la mijloc oameni de acolo în jos înfăţişaţi ca nevestuică, totuşi felul lor de a fi nu este aşa de violent şi răutăcios ca al celorlalţi. Pe mâna stângă sălăşluiesc Karkinocheirii şi Thynokefalii, având mani ca foarfecele şi cap ca peştii. Amândouă popoarele sunt unite între ele şi împreună pornesc la război. La mijloc se află Psgurizii şi Psettapozii, o pereche de rasă certăreaţă, foarte repede în mişcări şi fugă. Regiunea cea mai de răsărit, aşezată în apropierea gâtlejului, fiind spălată de mare, este în parte nelocuită, acolo s-a aşezat plătind tribut Pseudopodiilor cinci sute galbeni anuali.

Aşa este interiorul ţării alcătuit şi nu-i deloc uşor pentru doi oameni să supravieţuiască în mijlocul atâtor lighioane răuvoitoare şi sălbatice. Ar fi peste o mie de popoare, înarmate doar cu oase de peşte.

Găsesc de cuviinţă ca noii veniţi înarmaşi cu ceilalţi doi să facă război cu restul populaţiei pentru ca să-şi ducă în sfârşit viaţa fără griji. Gazda acceptă propunerea astfel că musafirii lui se întorc pe vas unde încep să se pregătească de război. Ocazia nu întârzia să se arate şi provenise din faptul să bătrânul refuzese să plătească tributul ajuns la termen. Ca ripostă Psettapozii şi Pagurizii au tăbărât cu mare zgomot în plantaţia lui Skintarius, aşa se numea noul prieten al naufragiaţilor.

Povestitorul trimite jumătate din echipaj, douăzeci deoamni să le cadă în spate în timp ce cu restul de douăzeci şi cinci de partea cărora se găsea şi Skintharius cu fiul său, îi atacă frontal, astfel că prinşi în chingă se dădu o luptă nu lipsită de pericol pentru ambele tabere ca în sfârşit să-i alunge spre bârloagele lor. Din partea duşmanilor pieriseră o sută şi şapte zeci şi numai unul din a oamenilor, anume cârmaciul vasului lovit în umăr de coasta unei mrene de mare. (Proporţia este ca din partea oricăror victorioşi în război, aşa făceau şi istoricii ca de pildă Herodot asupra celor căzuţi în războaiele cu perşii.)

Învingătorii au petrecut noaptea pe câmpul rechinului după ce-au uscat spinarea unui delfin şi l-au preparat ca pe un trofeu al victoriei. Apoi fiindcă zvonul întâmplării s-a răspândit peste tot, a doua zi dimineaţa s-au prezentat alţi inamici: Tarichanii sub comanda pe aripa stângă a lui Pelamus, Thynokephalii pe dreapta şi Karkinocheirii în centru. Tritonomendenţii, au refuzat să se amestece cu cineva, s-au manţinut la o parte. Oamenii îi întâmpină în dreptul templului lui Neptun şi din ciocnire ieşise un răcnet puternic de se răspândi ca într-o imensă boltă în întreg animalul. Deoarece inamicii se prezentau goi şi aproape neînmarmaţi nu a fost prea greu să fie învinşi şi alungaţi de pe câmpul de bătaie în pădure.

Nu mult după aceea trimiseră soli ca să-şi adune morţii, cu propunere de pace. Oamenii nu acceptă armistiţiul şi îi atacă pe mai departe stârpindu-i pe toţi, în afară de Tritonomendenţii care când

observaseră de ce este vorba, pe calea branhiilor săriră în mare.

Oamenii cercetară toată ţara şi acolo unde mai găsiră duşmani îi nimiciră, astfel că putuseră locui împreună cu totul plăcut, îşi petreceau timpul doar în legături de iubire, vânătoare, îngrijind viţa de vie, culegeau fructele de pe pomi şi trăiau ca lumea închisă într-o temniţă mare din care reuşiseră să-şi facă o viaţă cât suportabilă. În acest fel au dus-o un an şi opt luni.

Într-a cincisprezecea zi a lunii a noua, la a doua deschidere de gură a rechinului (el făcea acest lucru la fiecare oră, aşa că se putea după deschiderea gurii să se socotească periodic orele zilei) se auzi un strigăt groaznic şi un vuiet cum îl produc vâslaşii la vasele mari. Neliniştiţi oamenii se pornesc pe gâtlejul monstrului până ajung îi tre' dinţi de unde pot să urmărească un spectacol cum nu mai văzuse în viaţa lui, oameni de un jumătate de stadium trăgeau pe insule ca pe nişte galere.

Autocritica povestitorului intră iar în joc dar tentaţia este prea mare ca să-i poată cineva pune stavilă: „Ştiu că povestirea mea va fi considerată ca de necrezut, dar eu nu pot face nimic, trebuie s-o las să-mi iasă din gură".

Pe insulele respective de o lungime de aproximativ o sută de metri, relativ nu atât de înalte se aflau cam douăzeci şi opt vâslaşi aşezaţi pe două rânduri cu mari chiparoşi, având ramuri şi frunze, vâsleau din zor. În partea dinapoi a vasului, dacă-l poate numi astfel, stătea cârmaciul pe o mobilă şi cu o bară de bronz cam de şase sute de paşi lungime. Pe partea dinainte stăteau cam patruzeci de soldaţi gata de atac, păreau să fie oameni dar în loc de păr aveau flăcări deci nu foloseau chivere. Ca pânză fiecare insulă purta o pădure deasă, în ea intra vântul şi astfel insula era mânată încotro îi dădea direcţia cârmaciul. Pe lângă vâslaşi stătea unul ce avea grijă să vadă încotro se mişca insula mişcată întocmai ca o galeră, cu deosebită viteză.

La început nu au văzut decât două sau trei apoi apăruseră până la şase sute, aşezate în ordine să înceapă o adevărată bătălie navală, un fel de Lepanto al antichităţii imaginat de povestitorul de istorii

adevărate, Lucian din Samosata.

Multe primeau lovituri atât de puternice cu partea dinapoi că după zguduitura respectivă se şi scufundau. Altele se amestecau între ele, luptându-se atât de înfocat încât nu se mai lăsau despărţite. Războinicii de pe platforma anterioară s-au aruncat pe corăbiile duşmane pustiind totul în calea lor. Armele lor erau stridii şi bucăţi de bureţi, cu aceştia ţara de la răsărit era bogat acoperită.

După cum se strigau unii pe alţii părea că unii se chemau Eolocentauri pe când adversarii lor Thalassopoţi. Motivul războilui îl dăduseră Thalasopoţii care au furat o mulţime de delfini din ceata Eolocentaurilor.

Fiindcă cel drept se cere să fie ajutat de zei şi să câştige ca să împlinească dreptatea lui Zeus de care avea conştiinţă încă şi Homer, va fi de la sine înţeles că şi în povestea noastră tabăra Eolocentaurilor până la urmă va fi victorioasă, astfel că au scufundat o sută cinzeci de insule şi au capturat trei cu tot echipajul lor, restul au avut grija să se retragă, dispărând curând. Învingătorii după câteva ore de reculegere s-au întors spre seară pe câmpul de bătaie unde au recuperat din corăbiile avariate dintre acestea şi ei aveau nu mai puţin de optzeci.

Cifrele sunt atât de exacte încât nu ne putem îndoi nicio clipă de autenticitatea luptei nevale duse între Eolocentauri şi Thalassopoţi, cu rezonanţe în numele lor folosite mai târziu şi de Rabelais de pildă în povestirea altor aventuri adevărate trăite de eroii săi Gargantua şi Pantagreul.

Apoi au fixat de capul rechinului o insulă robită pentru a servi de trofeu al victoriei iar peste noapte şi-au fixat corăbiile având şi ancore de sticlă.

Ziua următoare s-au urcat pe spinarea monstrului, au jertfit zeilor lor şi-au îngropat morţii apoi au sărbătorit cu mare bucurie.

Astfel se încheie lupta celebră intrată în istorie ca războiul insulelor şi fiindcă scriitorul cu acest episod îşi termină şi povestirea

se înţelege ca de la sine, că după cum are loc în serialele actuale, relatarea se cere continuată doar dacă ar fi rămas în burta rechinului noi am fi fost văduviţi de o povestire atât de minunată şi cât se poate de credibilă. Noi cel puţin nici nu ne îndoim că ea nu s-a petrecut întocmai cum o citim că dacă ar fi altfel nu ne-am pierde timpul să o repovestim ca să o cunoască şi alţii şi să-şi delecteze intelectul, mintea şi sufletul în astfel de unice trăiri.

Lucian din Samosata se arată a fi un povestitor de mare clasă, posedă toate trucurile şi secretele pentru a stârni curiozitatea ascultătorului său purtat mai apoi ca recompensă a atenţiei sale pe cele mai neumblate dintre ţările imaginaţiei sale. Nimic nu-i mai interesant decât să poţi urmări dintre dinţii unui rechin, din interiorul său, ca prin ochelarii unui submarin, o colosală poate cea mai teribilă bătălie navală din câte au fost vreodată, insule au pornit contra altor insule plutind ca navele pe mare.

Iar subliniem puterea imaginaţiei autorului nostru egalată în creativitatea ei numai la zile de festin şi atunci de spirite cum se nasc doar la un mileniu odată.

23. Altă povestire adevărată – Cartea a doua –

Deci nu se poate să nu înceapă de unde a sfârşit-o în povestire anterioară şi anume de la traiul în interiorul monstrului devenit din ce în ce mai apăsător astfel că prizonierii se vedeau împinşi să gândească la mijloacele şi drumul ce le-ar putea da libertatea.

Întâi au căutat să iasă pe partea dreaptă a monstrului, acolo un şi început să sape dar după vreo cinci sute de stânjeni dându-şi seama că nu au înaintat aproape deloc au renunţat să mai lucreze la acest plan. Apoi s-au hotărât să dea foc pădurii, bestia crăpând le va fi mai uşor să găsească în cadavrul ei un loc de ieşire. Au pornit-o de la partea mai apropiată cozii animalului de unde au declanşat focul cel mare. În primele şapte zile monstrul nu a dat niciun semn de tulburare, parcă nu l-ar fi influenţat cu nimic arşiţa din interiorul său. Dar a opta şi a noua zi au observat că dădea semne de îmbolnăvire, numai îşi deschidea gura ca odinioară şi când o făcea o închidea repede le loc.

Într-a zecea şi a unsprezecea zi îi mergea tot mai rău, i se apropia sfârşitul şi mirosea deja neplăcut. A douăsprezecea zi ca să nu rămâni închişi şi să piară împreună cu gazda lor, îndată ce şi-a deschis gâtlejul i l-au ţinut în această poziţie cu ajutorul unor bârne la fel şi maxilarele depărtate unele de altele. În acelaşi timp şi-au confecţionat o corabie încărcată cu toate proviziile în apă şi alte cerinţe iar Skimtarius preluă funcţia de căpitan.

A douăsprezecea zi după ce animalul amurise au ieşit din gura lui printre dinţi, afară în apa mării. S-au urcat apoi pe spinarea lui şi i-au adus sacrificii lui Neptun, aşteptând până în ziua a patra să primească vânt potrivit că să poată pleca mai departe. Marea era plină de cadavre în urma crâncenei bătălii navele, îi impresiona prin uimitoarele lor dimensiuni.

Vântul prielnic nu a ţinut decât câteva zile, apoi a început să bată unul venit din nord aducând o astfel de răceală că marea îngheţă pe dată şi nu numai la suprafaţă ci în adâncime până la patru sute de stânjeni astfel că putuseră să se dea jos din corabie şi să umble pe gheaţă ca pe pământ. (Oare de unde ştia povestitorul că marea a îngheţat până la patru sute de stânjeni? Aparatul de măsurat îl constituie imaginaţia artistului, aici prevăzând descoperirile tehnicii viitoare cum nu chiar rar se întâmplă cu cele mai imposibile născociri.

Deoarece frigul devenea tot mai greu de suportat Skimtariius avu ideea să facă o groapă în apa îngheţată şi să se adăpostească în ea până trece vântul aprig.

Lucrul s-a executat pe dată, au făcut şi un foc astfel că s-au întreţinut în groapa respectivă treizeci de zile şi s-au hrănit în acest timp cu peştii găsiţi sub groapă. (Wieland aminteşte protestul scoliastului grec că ar putea să existe un astfel de foc în groapa de gheaţă dar autorul german ne linişteşte pe toţi doar de cele mai multe ori tocmai pasagiile absurde constituie sublimul povestirilor, dar de altfel nici altele nu sunt mult mai verosimile. Trebuie să-i dăm totală dreptate scoliastului preromantic, clasicizant în haine baroce, şi să menţionăm că cu această ocazie apare nu pentru ultima oară şi noţiunea de absurd, pe care în marea lor naivitate unii scriitori

supramoderniști au considrat de bine să postuleze că ei ar fi descoperit-o deși cum constatăm este la fel de veche ca spiritul nemuritor al omului.)

După ce li s-au terminat mijloacele de aprovizionare au dezghețat vasul și au vâslit înaintând pe ghaiță ca și când ar fi fost pe gheață. (Altă figură poetică de efect, cum sunt atâtea altele, nenumărate ca stelele pe cer.)

A cincea zi s-a înseninat, gheată s-a topit și toate au revenit din nou la apa mării.

După aproximativ trei sute de stadii ajung la o insulă mică nelocuită unde au acostat să ieie apă chiar ajunsă la limită. Pe când se pregăteau să plece au zărit o pereche de boi sălbatici, care aveau coarnele nu pe frunte ca ceilalți boi ci sub ochi unde și-i dorea Momus. Mai departe intră într-o mare nu cu apă ci cu lapte. În respectiva mare a laptelui se ridica o insulă plină de viță de vie, de fapt un cașcaval gigant cum au constatat după ce-au gustat din el, cu o circomferință sigur nu sub douăzeci de stadii. Butucii erau grei de ciorchini, aceștia la apăsare nu scoteau vin ci tot lapte. În mijlocul ostrovului se înălța un templu închinat după inscripția lui, inimfei Galateea (Wieland consideră potrivită prezența zeiței respective, deoarece numele ei Gala înseamnă lapte.) Cât timp au staționat pe insulă laptele le-a furnizat mâncarea și băutura de fiecare zi. După tradiție Neptun a numit ca regină a insulei e Tyro, fiica lui Salmoneus îndată după ce ea a păsărit lumea. (Wieland humanistul atrage atenția asupra jocului de cuvinte, numele personajului mitilogic, Tyro însemna pe grecește caș.)

După ce-au petrecut pe insulă cinci zile în a șasea primind vânt prielnic au ieșit din marea laptelui astfel că într-a opta zi au dat iar de apa glaucă, sărată a mării (glaucă = albăstrui-verzui cum erau și ochii tânărului din portretul din muzeul Pitti semnat de Tițian.)

Pe suprafața apei umbla o mulțime de ființe, asemănătoare cu oamenii numai că aveau picioarele de plută din această cauză se și numeau Cei cu picioarele de plută. Umblau pe valuri nestingheriți ca și când s-ar fi plimbat. Îi întâmpină pe noi veniți, îi salută în grecește și le

aduse la cunoştinţă că sunt pe cale să se întoarcă pe insula Phello (adică ţara plutei), acasă la ei.

După ce-au mers un timp oarecare lângă corăbii şi-au luat rămas bun ca să o ieie într-ltă direcţie. La scurt interval apărură câteva insule, între ele cea din stânga era Phello cu un oraş construit într-o plută gigantă şi rotundă. În depărtare, mai mult pe mâna dreaptă se vedeau alte insule mare şi înalte, pe ele ardeau focuri.

Înainte la o distanţă de cel puţin cinci sute de stadii se întindea o insulă largă dar joasă, când au fost aproape de ea a venit către ei un miros îmbătătător, aerul întreg părea îmbălsămat, asemenea cu cel descris de Herodot cu toată certitudinea că-l întâmpină pe călătorul fericit al Arabiei. Era ca şi când s-ar fi amestecat parfumurile de trandafir, narcis, hyacint, crin, mirt, laur şi viţă de vie. (Înşiruirea produce şi un efect acustic nu numai olfactoriu atât de caracteristic pentru multe descrieri literare urmărind pe această cale să atingă înălţimile aceluiaşi sublim eteric. Şi în această metodă va fi necesar să recunoaştem munca de pionierat a lui Lucian, dusă la o perfecţiune ulterior rar atinsă.)

Sub vraja hidromelului s-au apropiat aşa de mult de insulă încât au constatat că are o mulţime de fiorduri largi (doar pe insula visată, Thule, se mai află acest miraculos teren geologic!!!) cât şi nenumărate râuri cristaline, iar în interior se distingea un adevărat rai arcadic cu poiene şi păduri, umplute de cântecul păsărilor aşezate parte pe ţărm parte pe crengile pomilor. (Descrierea ne duce la paradisul închipuit de unii dintre pictorii quatrocentoului italian, mai păgân decât cel înviat cu pensula muiată în sineală şi aur de Beato Angelico.)

Un aer dulce se revărsa peste lucruri, pe când zefirul alergând şăgalnic prin poene lovind fin ramurile scotea un murmur melodic asemănător cântecului ce-l scot, în locurile solitare, flauturile atârnate. (Weiland nobilul nostru scoliast dorind că ne fie călăuză, aşa ca Vergil lui Dante florentunul, zice că era obiceiul ca păstorii după ce-au câştigat un premiu să-şi lase flautul cu şapte tuburi agăţat în aşa fel ca vântul să poată scoate câteva sunete melodice din el, concert dedicat zeului pădurilor, născut în muntoasa Arcadie, Pan.)

Fără doar şi poate Lucian, ne poartă într-un paradis al florilor ce cântă, căutat şi găsit în visele sale şi de Mihai Eminescu.

De departe venesu voci amestecate, zvonuri armonice, de parcă ar fi avut loc un ospăţ unde unii făceau muzică, alţii cântau la flaut sau chitară, arătându-şi satisfacţia prin cuvinte sau prin aplauze.

Atraşi ca de farmece au debarcat pe insulă după ce au pus ancoră corăbiei şi-au lăsat să o păzească pe Skimtarius cu încă doi dintre ai lor. Nu au pătruns prea departe prin poiana înflorită când străjerii de pe ţărm le-a şi legat mâinile cu lanţuri de roze (acestea erau singurele cătuşe cunoscute pe insulă, de parcă am fi în ţara poetului Al. Macedonski, al rozelor pe care le dorea să le aibe la căpătâiul său de moarte, pe când Lucian atinge suavităţile din culorile blonde ale lui Watteau autorul celebrei Plecări spre Citera, anunţată şi de unele versuri ale lui Baudelaire, înșelat de voiajul petrecut.)

Aducându-i în lanţuri la comandantul lor, au aflat că se află pe numita Insulă a Spiritelor condusă de Radamantis cretanul. (Nu ne-am înşelat cânt ne-am referit la insula lui Eutanasius al lui Eminescu din Cezara, unde iubirea corespunde unei asceze albe în doi. În general decorul rămâne totuşi clasic ca în cadrele lui Poussin sau al clasicizantului Boechlin, posedă o „puritate melodioasă” provocată de flautele lui Pan suflate de buzele viorii ale vântului de seară…)

Ne aflăm deci pe insula fericiţilor, raiul antichităţii, pictat de Lucian nu-i greu de ghicit ca un Fra Angelico păgân. (De altfel în ajutorul nostru, că mediul aparţine în primul rând picturalului, înţeles ca un maestru de Lucian, ne vine şi scoliastul Wieland când arată că Pândar cântă în Olimpica sa a doua Insula fericiţilor după o pictură, atâta se adresează el Ochilor. Insula fericiţilor se confundă cu Elisium sau câmpiile elisee rezervate eroilor sau semizeilor (îi găsim înşiruiţi la Hesiod tatăl teogoniei elene) şi înţelepţilor şi oamenilor buni cin vârsta eroică. Despre starea sufletelor fericite după moarte s-a vorbit în Axiochus, atribuit socraticului Aschines.)

La faţa locului oamenii noştri au fost orânduiţi pe locul al

patrulea al judecăţii lui Rhadamantus. Ca primă problemă figura întrebarea dacă Aiax, fiul lui Telemon, aparţine sau nu de clasa Eroilor. Principala obiecţie ce i se aducea era faptul că el devenind nebun a sfârşit prin a se sinucide. Existând tabere şi pro şi contra, Rhadamentus dă un verdict de tot luminat: Aiax inculpatul să fie dat în grija doctorului Hippokrates ca să-l cureţe bine cu praf pisat din rădăcini de strănutat şi după ce va reuşi să-l readucă în minţile lui clare nu va avea decât să-l repună în rândurile cuvenite ale eroilor. (Credem că referinţa la rădăcinile de strănutat are o legătură cu faptul că la antici guturaiul cronic însemna tot atât şi o tulbureală a minţii, afecţiune cu mult mai rară în climatul mediteraneean ca de pildă în cel nordic. Nu este exclus că pe această cale se considera că se curăţă raţinuea de paraziţii săi doar mult mai târziu Descartes conferea aproape acelaşi rol glandei pineale.)

Al doilea proces privea o chestiune erotică, şi anume pretenţiile postmortem ale lui Tezeu şi Menelau la mâna Hélènei. Rhadamantus cel drept se pronunţă în favoarea lui Memelaus doar a trecut prin atâtea munci şi pericole pentru nivastă-sa, în timp ce Tezeu avea deja destule neveste, ca pe amazoana Hipolita şi fiicele lui Minos, Ariadna şi Fedra, toate astea ar trebui să-i ajungă. (Tezeu zice mitologia a fost primul pretendent la mâna Hélènei deşi între ei ar trebui să fie deosebiri de generaţie dar timpul nu intră în socoteala eroilor).

A treia cauză privea primordialitatea pretinsă în mare ceartă pe de o parte de Afecandru cel mare, fiul lui Filip, pe de alta de cartaginezul Hanninbal. Judecătorul supram i-a dat câştig lui Alexandru şi ca urmare i s-a fost conferit un tron lângă cel al bătrânului Cyrus, cinste adăugăm noi cu totul deosebită şi credem că cu totul meritată dacă socotim că tânărul împărat macedonean prin generoasa lui expediţie a schimbat cu totul faţa lumii antice, astfel că ea nici nu ar putea fi concepută fără existenţa lui magnifică.

Apoi urmă şi judecata oamenilor noştri. Rhadamantus se miră tare să vadă pe pământul sfânt trupuri muritoare cum îl calcă dar când i se spuse toată păţania lor cum o cunoaştem de-acuma, Judecătorul sufletelor se retrage la sfat cu Aristide, înţeleptul să vadă cum are să procedeze. Pedeapsa le-a fost dată ca şi când ar fi fost morţi şi anume

să petreacă şapte luni pe insulă împreună cu eroii şi numai după trecerea timpului prescris să poată merge mai departe.

Odată sentinţa pronunţată le-a căzut legăturile de trandafiri şi au fost duşi în cetate la masa fericiţilor. Întregul oraş este din aur curat iar zidurile fortificaţiilor din smarald. Fiecare din cele şapte porţi este lucrată într-un singur lemn de pom de scorţişoară. Pavimentul oraşului peste tot, pe străzi şi pieţe, este alcătuit din fuldeş. Templele se arată construite din pietre cubice de Beryll şi altarele principale, pe care se executau hecatombele, dintr-un singur ametist. În jurul oraşului curgea un râu cu cel mai preţios ulei de trandafiri (sinonim esenţă, parfum însăşi Wieland are greutate să traducă exact cuvântul întrebuinţat de scriitorul nostru deci să-i păstrăm înţelesul originar de ulei), larg de o sută coturi regale (după Wieland, Herodot scrie că măsura întrecea cu trei pumni cotul obişnuit) şi adânc destul ca cineva să poată în el înota. Băile, splendide încăperi de cristal, erau încălzite cu scorţişoară iar în loc de apă se umpleau căzile cu rouă încălzită. (Imaginile ne amintesc de Ierusalimul din reprezentarea orbului Tobias exilatul sau mai spre noi de basmele retrăite ale poetului Eminescu, apropiate decorurilor povestirilor lui Hoffmann).

Obişnuit poartă haine ţesute din purpura cea mai fină, deşi nu au un corp al lor (ei nu pot să fie pipăiţi deoarece nu au carne nici oase) ci numai forma şi ideea acestuia. Cu toate acestea sunt în stare să umble, au toate cimţurile şi vorbesc ca ceilalţi oameni. Pe scurt spiritele par să umble goale şi aruncă doar o aparenţă de corp în jur, ea poate fi comparată cu o umbră, doar că în loc să fie neagră poartă culoarea naturală a corpului său anterior, şi este nevoie să fie pipăită ca să se ştie că ce se vede nu poate să fie un corp. (Limbajul lui Lucian este esoteric, greu de înţeles cum este şi lumea spiritelor din Elysium de altfel.)

Nimeni nu îmbătrâneşte ci rămâne neschimbat cum era când a venit acolo. Pe lângă aceasta nu exista nici noapte, nici ce se socoteşte a fi ziuă ci o stare permanentă ca la crepuscululdinaintea răsăritului de soare. Se cunoaşte ca anotimp doar primăvara şi zefirul, ca singurul vânt ce bate pe acele meleaguri.

Ţara este veşnic verde, ocupată cu toate speciile de flori şi pomi fructiferi, umbroşi. Viţa de vie dă roade de douăsprezece ori pe an, pe când piersicii, merii şi ceilalţi chiar de treisprezece, în luna numită a lui Minos de două ori. În loc de grâu spicele lor poartă pâinişoare, aceste cresc pe vârful lor ca bureţii. În jurul oraşului se găsesc trei sute şaizeci şi cinci izvoare cu apă tot atâtea cu miere, cinzeci ce mai mai mici bogate în esenţe şi uleiuri, pe lângă acestea şapte râuri cu lapte şi opt cu vin.

Locul unde iau masa împreună se află situat în afara oraşului pe Câmpiile numite Elisee. Fiindcă tabloul atinge înălţimile Parnasului zugrăvit de Rafael aici în stanţele cuvântului, vom încerca să-l redăm mai jos cu chiar vorbele autorului Lucian, mare şi ales pictor în graiul slăvit al omului: „Era o poiană minunată înconjurată de o pădure (ne vin în minte anumite scene de vânătoare zeiască imaginate de Sandro Botticelli) deasă din aceasta pomii înalţi îşi aruncau umbra asupra celor aşezate pe masă. (Un fel de Masă a Tăcerii aflată în paradisul antichităţii!!!) Cele servite nu sunt aduse pe tăvi ci pe flori purtate de Zefiri, aceştia poartă tot ce li se cere în afară de vin. Cauza acestei manevre se explică prin faptul că lângă masa unde mâncăm se află pomi mari din sticla cea mai curat transparentă posibilă, şi aceştia în loc de fructe sunt încărcaşi cu vase de băut de toate formele şi mărimile. Odată ce unul vine la masă rupe unul sau mai multe vase de băut şi le pune înaintea sa, astfel că acestea se umşu de vin după câtă îi este dorinţa să bea. (Descrierea unui astfel de rai a fost descris şi de unul din comandanţii armiilor ţişăneşti din epopeea eroico-comică a lui Budai Deleanu, efectul persiflant nu-l evită nici pe satiricul Lucian mai ales în astfel de momente când lectorii naivi ar fi tentaţi să-l creadă pe cuvânt.) Oasteţii nu poartă pe frunţile lor cununi ci cortegiul de privighetori şi alte păsări cântătoare aduc din pădurea învecinată flori şi le lasă să ningă pe capetele lor în melodii ciripitoare. Ei au şi o curioasă metodă de a se parfuma: anumiţi nori buretoşi aspiră asenţele bogate din râuri şi după ce s-au umplut de ele, le mână spre masa cu bucate un vânt uşor, care le şi apasă uşor ca să-şi răspândească în jos balsamul sub forma rouăi limpezi sau a unei ploi de praf fin. În timpul mesei oaspeţii se delectează cu muzică şi cântece”.

În acest lăcaş al semizeilor şi eroilor divinizaţi bineînţeles că dintre cântece se preferă cele din epopeile lui Homer, autorul însuşi este prezent şi îşi are locul la masă mai sus de Ulise. (Se presupune că masa este uşor înălţată şi că între comeseni se află o anumită ordine de aranjare, nici nu se putea altfel.) Erau de faţă coruri de copii şi fete, conduse şi acompaniate de Eunomus din Locri – renumit chitaroid al antichităţii –, Arion din Lesbos, Anacreon şi Stesichorus, ultimul reconciliat între timp cu elenii.

După ce încetează aceştia se execută corul al doilea compus lebăde, rândunici şi privighetori şi când sunt gata atunci începe să cânte întreaga dumbravă ca pe flautele animate de adierile serii. Dar ce contribuie la veselia de la masă sunt cele două izvoare a plăcerii unul al râsului celălalt, aflate în apropiere. Fiecare la sosire nea la prânz din unul astfel că tot timpul va predomina veselia şi zâmbetul.

După această luxuriantă frescă a decorului şi a împrejurimilor, autorul doreşte să vorbească despre oamenii vestiţi văzuţi de el. Întâi printre semizei se desluşeau toţi eroii războilui troian exceptându-l pe Aiax din Locris, acesta din cauza faptei nelegiuite săvârşite contra Cassandrei era pedepsit să ispăşească alături de cei necredincioşi. Dintre barbari, alături de Cyrus bătrânul şi tânărul, de scitul Anacharsis, italianul Numa este pomenit şi tracul Zamolxe, consacrat prin tradiţia ce-l lega de Pytagoras şi de filosoful Platon. Am mai pune semn de întrebare după numele lui Cyrus cel tânăr dacă nu cumva am admite că trecerea lui în Câmpiile Elisee printre marii eroi se datorează Anabasisului lui Xenophon de unde se vede că pomelnicul lui Lucian ca şi a lui Dante în Divina Comedie se face sub impulsul simpatiilor nu numai al valorii. Oricum la Zamolxe nu poate să fie vorba de aşa ceva.

Mai departe se vedeau Lycurg al Spartei, Telos atenianul şi Phocíon iar dintre cei şapte înţelepţi nu lipsea decât Periandru (Scoliastul: tiranul Chorintului avea renumele unui conducător din cale afară de crud. Nu ar mai fi de nevoie să subliniez că la Lucian noţiunea de tiran nu era sinonimă cu cea din zilele noastre). Între ei apăru şi Sokrates fiul lui Sophronikus, stătea de vorbă cu Palamades şi Nestor, înconjurat de Hyacinthus, Narcis şi Hylas cât şi o serie de alţi tineri

vestiţi prin frumuseţea lor, dar dădea anumite semne că ar fi fost îndrăgostit de primul. Rhadamanth nu-l prea vedea cu ochi buni şi-l ameninţă chiar că-l va alunga de pe insulă dacă nu va renunţa la masă să-şi etaleze sofismele şi preferata-i ironie. (Lucian nu uită să evidenţieze marea pasiune a filosofului pentru tineri şi să-i impută dezvoltarea curentului sofist, vini pentru care în ultimă analiză a şi trebuit să-şi pună capăt zilelor.) Dintre ceilalţi filosofi numai Platon nu era de faţă. Se spunea că trăieşte în Republica preconizată de el, conducându-se după constituţia şi legile scrise chiar de el. (Ironia este subţire de tot când se ştie că nici cei mai bineviotori dintre partizanii filosofului nu au reuşit să consolideze Platonopolis, rămas deci ca un tip de cătate ideală bună de a fi realizată în lumea ideală de dincolo, pe câmpiile elizee.)

Cei mai preţuiţi erau Aristipp şi Epikur (cunoaştem preferinţele lui Lucian mai ales pentru cel de al doilea) o pereche de bărbaţi cultivaţi şi cei mai buni tovarăşi de masă din întreaga lume. Esop frigianul continua să facă pe bufonul între ei în timp ce Diogene din Sinope şi-a schimbat total obiceiurile. De când a luat-o de nevastă pe hetaira Laiş nu rar se dădea beţiei şi atunci începea să danseze şi se dădea şi la alte necuviinţe. Stoicii nu erau prezenţi deoarece ei urcau încă dealul virtuţii, în timp ce de Chrysippus se spunea că nu i se dă voie să pună piciorul pe insulă până nu va face de mai multe ori, câte-o cură de praf de strănutat. Adepţii Academiei ar fi vrut să vină dacă nu i-ar fi oprit cercetările întreprinse, fiindcă cu greu puteau fi convinşi de existenţa unei atare insule în lume. Probabil că puneau la îndoială şi sentinţele lui Rhadamanthis şi că ar fi avut în mână instrumentul cu care să nu greşească niciodată deci zice scoliastul că Lucian prin ideile academicienilor nu prea crede în puterea de judecată obiectivă a lui Rhadamentus. Se mai susţinea că mulţi dintre cei veniţi pe insulă s-au folosit de persoana maestrului lor dar nu au avut curajul să reziste prea mult astfel că la jumătatea drumului s-au întors înapoi. (Lucian consideră că şi în Lumea drepţilor ca să rezişti ai nevoie de tăria virtuţii, ea dă putere semizeului, îl salvează de massa anonimă sorocită luntrii lui Charon.)

Se mai aflau dintre cei mai feluriţi indivizi, dintre aceştia la mare cinste era Achilles şi apoi Theseus, deci ierarhia mitologică flagrant

inversată de parcă am fi în grădina Ahileionului din Corfu stăpânit de bravul împărat Wilhelm al Germaniei.

În legătură cu misterele lui Venus, nu ar vrea multe să povestească dar ar aminti că pe insulă se făcea amor de tot public şi de tot liber deci un fel de paradis al neturiştilor şi pornografilor de astăzi. (Interesant că puritanul scoliast Wieland protestează împotriva libertăţilor de tot inocente luate la acest capitol de autorul nostru şi regretă că nu s-a ţinut de cuvânt că nu spună nimic despre aceste mistere. Remarcile sale ne aminteşte de versurile dedicate de Baudelaire ipocritului său autor. Sau poate să puritanismul constituie o atitudine de viaţă străină celei a nostre, suntem lipsiţi de capacitatea de a o preţui, de unde micimea noastră în ultima analiză şi nu ştiu dacă prin asta am devenit mai sinceri dar sigur mai perverşi.)

Numai Socrate se jura că între el şi tinerii cu care vieţuia de tot intim nu exista nimic deosebit deşi nimeni nu-l credea şi-l tratau ca pe un sperjur. Femeile erau toate ordinare de-aceea bărbaţii nu cădeau din cauza lor în boala geloziei ci din contră au devenit pe rând platonici convinşi. Lucian consacră cuvântul platonic în sensul de astăzi a iubirii caste, deşi Platon nu l-a înţeles niciodată ca atare, pentru el exista iubirea lumească-pandemos cea fizică şi opusă ei iubirea Diotimăi a lui Venus Urania adică cerească, una nu excludea pe cealaltă prima servea conservarea speciei pe când a doua îl apropia pe om de Dumnezeu prin intermediul Daimonului platonic.)

După vreo două sau trei zile îl întâlneşte pe Homer căruia îi pune câteva întrebări, în primul rând ar dori să afle de unde este originar. Răspunsul este surprinzător şi anume că nu-i nici din Chios, nici chiar din Smyrna sau Colofoniu ci direct din Babilon, deci ar fi Babilonian, concetăţenii săi îl numesc Tigranes, Homer a fost botezat după ce-a ajuns prizonierul grecilor. (Scoliastul Wieland ne atrage atenţia că Lucian aruncă o săgeată înspre exegeţii pedanţi născocitori a fel de fel de origini mai curioase a marelui poet grec. Astfel un oarecare Alexandru din Paphos îl considera egiptean motiv pentru Lucian să-l îndepărteze şi mai mult de Grecia până în Babilon.

Tot din nota lui Wieland aflăm că homiros este cuvântul grecesc

pentru prizonier de unde justificarea dată de poet, calităţii sale de ostatec grec.)

Profită de întâlnire ca să-l întrebe dacă toate versurile declarate de unii critici va ale altuia sunt sau nu scrise de el, întrebare la care Homer îl asigură că toate îi aparţin. Iată de ce gramaticii Zenodotus şi Aristarchus cu recile lor comentarii ar fi putut rămânea mai bine acasă, tăcerea i-ar fi onorat.

Acest punct extrem de nevralgic odată rezolvat marele poet este solicitat să lămurească ascultătorul de ce a început poezia sa tocmai cu cuvântul mânia (Este vorba de cel dintâi cuvânt al Iliadei) la care aedul răspunde la fel de spontan că aşa i-a venit pe limbă fără să se gândească prea mult. (Wieland ne lămureşte că Lucian caută să arate că nu fiecare vorbă a textului homeric ascunde un secret după cum susţineau mulţi dintre exegeţii săi. Pe de altă parte nu-i împărtăşim temerea că Lucian ar fi considerat că Iliada ar fi fost scrisă fără niciun plan când considerăm că el conferă o deosebită importanţă inspiraţiei şi nu atât raţiunii în prelucrarea artistică a materialului dat. Fără niciun echivoc Wieland are ceva din personalitatea domnului Pickwick al lui Dickens, onorabil chiar puritan dar tot atât copilăresc şi naiv din cale afară, calităţi sau defecte ce-l îndepărtează mult de modelul tradus cu atâta migală, Lucian din Samosata.)

A mai confirmat că Iliada nu a fost scrisă după Odiseea cum mulţi o susţin, şi că nu a fost întotdeauna orb se constata deci nu mai era nevoie să-l mai întrebe.

Şi fiindcă era aşa de gata să răspundă la toate povestitorul doreşte să ştie cum s-a terminat procesul ce i l-a intentat, Thersites din cauză că a considerat drept o injurie prezentarea lui în Iliada ca o figură prostească, de nebun. Homer datorită apărării magistrale a lui Ulise a primit câştig de cauză iar reclamantul trimis la plimbare. (Peste secole acelaşi Thersithes îşi ia revanşa, în piesa lui Shakespeare Troilus şi Cressida, va primi cinstea personajului de prima mână, a povestitorului în timp ce Ahile, Aiax, Ulise, Agamemnon sunt reduşi la o turmă de neisprăviţi, mai terfeliţi ca Thersithes în Iliada lui Homer. Dar despre aceasta vom mai avea răgazul să discutăm.)

În acest timp ajunsese şi Pythagoras pe insulă, după ce sufletul său şi-a terminat întrupările cuvenite, fiindcă el a trebuit de şapte ori să ia forma altor animale şi deci mereu să se întoarcă în viaţă. Toată partea sa dreaptă era din aur, nu era nimeni contra primirii sale dar nu ştiam cum să-l numească Pythagoras sau Euphorbus. Curând apăru şi Empedocle, cu corpul tot ars şi plin de băşici, cu toate rugăminţile sale, cu respins de pe insulă. (Lucian respectă canonul Greciei antice, prin care, virtutea sufletului este strâns legată de frumuseţea trupului. Ar fi condamnat nu actul sinuciderii recomandat şi practicat de filosofii cinici, Menipp şi Diogene din Sinope şi-au pus capăt zilelor, ci mutilarea corpului în cazul lui Empedocle produs prin dispariţia sa în hornul arzător al Etnei, cum povesteşte legenda şi mitul.)

După un oarecare timp s-au ţinut şi jocuri publice numite la ei Thanatusia. Drept arbitrii au fost aleşi pentru a şaptea oară, Achilles şi Theseus (nu ne miră după cinstea ce le se dă). Fiindcă totul a fost prea întins povestitorul va insista doar asupra celor mai importante evenimente. La lupte premiul îl câştigase Karus, un descendent din Hercule, înaintea lui Ulise pornit cu mari speranţe. (S-ar putea deci ca şi pe Câmpiile Elisee spiritele să cunoască o oarecare rugină în special privind anumite calităţi fizice că altfel greu ni-l putem închipui pe Ulise învins şi încă de anonimul Karus, asupra căruia savanţii în van şi-a bătut capul să-i găsească identitatea.) La competiţia cu pumnii întrecerea dintre egipteanul Areius, înmormântat la Corint şi Epeius s-a terminat la egalitate, amândoi s-au ţinut excelent. Pentru jocurile Pankrasiaste nu s-a dat niciun premiu iar la fugă nu-şi mai aminteşte cine a învins. Între poeţi deşi Homer deţine de departe întâietatea totuşi premiul constând dintr-o cunună împletită din pene de păun, a fost decernat lui Hesiod. (Wieland ne împrospătează o legendă povestită de Plutarh în al său ospăţ al celor şapte înţelepţi, unde cei doi mari poeţi se trezesc contemporani. Întrecându-se la Chalcis unde regele Amphidas organiza jocuri în cinstea fiului său, legenda susţine că premiul l-a câştigat, cu totul neîntemeiat Hesiod.)

Abia se terminaseră întrecerile că sosise vestea că cei condamnaţi la pedepsele iadului s-au răsculat şi după ce au alungat pe păzitori, conduşi de Phalaris din Agrigent, de regele Busiris, de

Diomede din Tracia cât şi de vestiţii şi temuţii hoţi, Sciron şi Pityokamptes, au evadat luând-o către insulă. (Lucian este gata să ne zugrăvească un război în lumea spiritelor, ca şi când fără asta nu se poate nici unde, şi ne însceneazǎ una din cele mai spectaculoase evadări, de parcă s-ar desfăşura într-un Sing-Sing al antichităţii.)

Rhadamanth surprind de acest atac neaşteptat, îi trimite spre ţărm pe eroii comandaţi de Theseus, Achilles (ierarhia aparţine povestitorului deci nu răspundem de ea) şi Aiax Telamonianul, revenit între timp la raţiunea sa limpede. Acolo a avut loc ciocnirea şi eroii au ieşit învingători absoluţi mai ales datorită faptelor vitejeşti ale lui Achiles (dovadă de cât renume se bucura în vremea elenisto-romană a lui Lucian fiul zeiţei Thetis şi al lui Peleus, cel cu călcâiul vulnerabil, marele erou al războiului troian.) Chiar şi Socrate aflat în aripa dreaptă a luptat mult mai bine şi nu a întors spatele duşmanului cum a făcut-o la Delium. Ca răsplată pentru vitejia arătată ca recompensă i s-a dat o grădină a plăcerilor într-o suburbie a oraşului. Aici a organizat el întâlniri şi conversaţii cu prietenii lui şi a numit grădina Nekrakademie (adică academia morţilor).

Prizonierii au fost trimişi legaţi înapoi ca să fie şi mai rău pedepsiţi. Homer cântase şi această bătălie, astfel că-i dăduse un exemplar povestitorului la plecare ca să afle şi lumea muritorilor despre ea. Din păcate, cum i se întâmplase cu atâtea alte lucruri îl pierduse dar îşi mai aminteşte că epopeea începe cu versul:

Cântă-mi acuma tu Muză, războiul eroilor morţi.

(De menţionat că invocarea muzelor nu mai începe cu celebrul cuvânt al „Maniei” primul al Iliadei, se pare că marele aed învăţase din criticile ce i s-au făcut!!!)

Odată cu fericita pace s-au ţinut ceremonii la ospăţul victoriei, unde după un obicei bine consfinţit nu s-a servit decât fasole fiartă. Era o mare sărbătoare, la ea participase fiecare cu excepţia lui Pythagoras, acest nu putea suporta fasolea aşa că a preferat să stea la o parte de ceilalţi şi să postească (se face referinţă la măsurile dietetice inclusiv recomandarea postului din cadrul învăţăturii pitagoreice, membrii ei corespundeau unor adevpraţi puritani ai lumii elene).

Trecuseră şase luni de când oamenii noştri se aflau pe insulă când la mijlocul celei de a şaptea se oetrecu ceva nou. Un anume Cinyrus, fiul lui Scinthar, se îndrăgostise nebuneşte de Helena, astfel că la masă îşi aruncau ocheade şi diferite semne şi încă pe când ceilalţi stăteau la ospăţ cei doi se ridicau plecând mână în mână să se plimbe în pădurea din jur. Pasiunea se înteţi la Cinarus aşa de tare încât acesta ajunse la concluzia s-o răpească pe frumoasa lui şi s-o ducă pe o insulă din apropiere, Phello sau Tyroessa. Doamna se arătă de acord, în complot mai fuseră încă trei din prietenii lor atraşi. (Se constată că năravul din născare leac nu are şi că aventura cu Paris nu a fost decât un simplu accident. Lucian o defăimează pe frumoasa Helena fără să-i fie teamă că va cădea sub blestemul zeilor, cum au păţit-o Homer şi Stesichoros, orbiţi ca pedeapsă că au bârfit-o pe fiica Ledei şi a lui Zeus. De unde iar se vede că pe timpul lui Lucian bunul renume cât şi puterea zeilor era de mult roasă de podagră deci lipsită de orice efect.)

Numai tatăl lui Cinyrus nu fusese informat ca să nu le fie piedecă şi să-i reţie de la nebuneasca aventură. În sfârşit într-o noapte când sosise clipa potrivită – povestitorul adormise după prânzul de seară – plecară împreună cu doamna lor bineînţeles.

La miezul nopţii Memelaus trezit nu-şi găseşte nevasta lângă el scoate un strigăt nemaipomenit şi împreună cu fratele său Agamemnon aleaargă la palatul lui Rhadamantius. (Wieland intră în discuţie cu comentatorii lui Lucian care găsesc aici contradicţii inacceptabile în logica naraţiunii şi anume în cele anterioare ni s-a spus că pe insulă există doar femei comune şi că deci nu era cunoscut sentimentul geloziei, bărbaţii trăiau în relaţiile iubirii platonice. Wieland în postură de apărător susţine că aici Menelaus nu reclamă cazul din gelozie, perechea se plimba nestingherite în pădure ci călcarea legii insulei fericiţilor de către Cinyrus prin înfocata lui patimă. Oricât de naivă explicaţia ne convinge şi-i dăm dreptate scoliastului german arătat cât se poate de scrupulos în rezolvarea erorilor, poate intenţionat practicate de Lucian tocmai pentru a ne aminti din când în când că nu tot ce-i aur străluceşte adică este adevărat.)

În zori de zi paznicul văzuse o corabie în depărtare. (Este vorba

de unul din urmaşii lui Lynkeus, cel cu privirea ageră, unul dintre ei stătea şi la Mykene să vadă sosirea regelui acasă dacă în Faust este vorba de Lynkeus în persoană, zeul viitorului microscop şi aparate ajutătoare ochiului slab al muritorului.)

Rhadamanth trimise cinzeci de eroi pe o barcă cioplită într-o singură bucată de Asphodil (de aceeaşi valoare ca statuile săpate într-un singur bloc de piatră sau marmură de Carrara) ca să-i prindă pe fugari. Vâslind cu toată forţa îndrăgostiţii erau pe cale să dispară de lângă insula caşului în marea laptelui (parcă era vorba de o insulă situată în apropiere) dar totuşi fură în ultimul moment prinşi şi duşi înapoi legaţi în lanţuri de trandafiri. Sărmana Helena (biata de ea) începuse să plângă şi să-şi acopere faţa cu vălul, manevre ce nu pot să ducă decât la iertarea ei cum s-a întâmplat şi după celebrul război troian, Menelau a primit-o din nou în patul ei de regină, în schimb Cinyrus şi ajutorii săi după ce au mărturisit că numai ei au ştiut de răpire au fost ferecaţi cu nalbe, legate şi organele lor ruşinoase şi într-o astfel de stare expulsaţi pe tărâmul necredincioşilor. (Iertarea Hélènei cu pedepsirea lui Cinyrus acest Fedra al insulei fericiţilor nu ni-o putem explica decât admiţând ideea lui Wieland că nu a fost pedepsit păcatul soţiei inexistent pe celălalt nimb odată ce femeia ca în Republica lui Platon sau piesele lui Aristofan reprezintă un bun al tuturor a, ci patima tânărului de neadmis în lumea spiritelor doar umbrele o ştim încă de când Ulise a avut ocazia să coboare în Infern sunt lipsite de sentimente, nu simt şi nu reacţionează în consecinţă. Deci Helena a fost o simplă victimă, nu altfel ca în fuga ei cu Paris, de aceea Lucian nici nu poate fi urmărit de mânia zeilor, eroina nu-i bârfită în niciun fel în împrejurările date. (De ce să nu participăm şi noi la dizertaţiile exegeţilor alături de călăuza noastră, pruitanul şi bine intenţionatul Wieland?)

În acelaşi timp s-a fost hotărât ca vizitatorii noştri să părăsească urgent insula, pentru pregătirile de placare nu li s-a dat mai mult decât o zi. Povestitorul zice că a plâns cu mare durere, doar se gândea la viaţa plăcută dusă şi la pericolele ce sigur îi mai aştepta pe viitor. Ceilalţi l-au consolat şi l-au asigurat că în câţiva ani se va întoarce la ei, chiar i-au arătat tronul şi locul la masă, ce-l va ocupa lângă cei mai buni.

L-a întrebat pe Rhadamant să-i spună ce li se va mai întâmpla în drumul sortit să-l împlinească. Supremul judecător i-a prezis că după multe peripeţii şi nenumărate pericole va ajunge în sfârşit în patrie, n-a vrut să-i spună după cât timp în schimb arătă spre insulele învecinate, erau cinci, a şasea ceva mai departe, pe ele ardea focul zărit mai înainte oferind sediul necredincioşilor, a celor lipsiţi de Dumnezeu. A şasea reprezenta ţara viselor, următoarea aparţinea lui Calipso dar aceasta nu se mai putea vedea. După ce va trece de arhipelagul respectiv, aşezat faţă în faţă cu pământul, cutreierând multe popoare şi cunoscând oameni sălbatici, cu aventuri nu întotdeauna plăcute, numai pe urmă se vor putea în sfârşit întoarce pe celălalt continent la ei acasă.

Cu aceste cuvinte zeul scoase din pământ o rădăcină de nalbă şi i-o dăduse poruncindu-i ca în cursul marilor pericole să se roage ei şi ea o să-i ajute. În acelaşi timp dacă va poposi pe insule amintite să nu-şi puie sabia în foc, să nu mănânce fasole şi să nu aibă cumva legături cu un tânăr peste optsprezece ani dacă ţine să se mai întoarcă pe insula fericiţilor. (Lucian ne familiarizează cu o mândră Odisee luminată de podoabele rare ale basmului, un fel de roman picaresc al cetăţeanului roman, pe drumurile sale răsăritene din Asia ajuns în contact cu poveştile cele mai fantastice, cum se vor fi adunat mai târziu în colecţia, Decameronului persan. Una şi o mie de nopţi, nu rar fantezia cunoaşte cele mai de necrezut libertăţi, greu de escaladat însuşi de Pegas cu aripile sale gigante. Wieland precizează că în paragraful de mai sus Lucian îi satirizează pe pitagoreicieni cu prescripţiile lor însuşite şi de practicanţii filosofiei oculte, magice.)

Pregătindu-se de călătorie povestitorul nostru îşi mai lua timp să mai şi glumească cu eroii din jur iar pe Homer l-a rugat să-i scrie câteva versuri pentru coloana modestă ce-o va pune ca amintire în portul de unde plecase. Marele poet se execută şi versurile sal sunau cam aşa, tălmăcite cât se poate de liber: Lucian, iubitul de zei, se întoarce acasă după ce-a văzut tot ce există în ţara lor.

În ziua următoare, însoţit de eroi, părăsesc insula. La despărţire Ulise pe ascuns nu-l vadă Penelope, îi dădu o scrisoare pentru Calipso,

când va sosi la Ogygia. (Lucian nu-l iartă pe Homer că l-a pus pe eroul său iubit să renunţe la nemurirea iubirii zeieşti în schimbul sosiei sale, Penelope şi astfel reface întâmplarea în sens invers cum o fi ţesut-o de nenumărate ori pe caierul visului. Căci cine ar putea vreodată părăsi tinereţea fără bătrâneţe oferită de o fiinţă ca nimfa Calipso dacă numai un erou de talia lui Ulise şi niciun alt firav muritor.)

Rhadamanth le dăduse drept cârmaci pe Nauplius, acesta să-i conducă printre insule învecinate, să nu-i lase să fie arestaţi certificând că interesul călătoriei lor rezidă în cu totul ale afaceri.

Îndată ce-au ieşit din atmosfera aromitoare a Insulei fericiţilor i-a întâmpinat o putoare amestecată de asfalt, pucioasă şi catran, la care se adăuga un miros şi mai insuportabil ca de oameni arşi. Aerul se arăta întunecat şi înceţoşat, prin el cădea o ploaie de catran iar de departe veneau urletele oamenilor biciuiţi.

Peisajul dantesc apare în total contrast cu cel anterior trăit, limburi de iad dacă celălalt au aparţinut raiului. Au coborât doar pe o insulă aşa că informaţii precise ni se pot da doar de pe aceasta, unica văzută. Întreaga insulă era înconjurată de pietre şi stânci, purtând urmele furtunilor, şi niciun pom sau un izvor nu se vedea pe ele. Cu mare greutate au putut să se caţere pe ţărmul abrupt şi să ajungă la o cărare pardosită cu spini şi ghimpi, cea ce făcea înaintarea anevoioasă până în fine s-au apropiat de închisorile şi piaţa unde condamnaţii erau biciuiţi. Doar aici au putut să cerceteze mai bine locul. Peste tot în locul florilor creşteau din pământ săbii şi cumnale. De jur-împrejur curgeau trei râuri, cel mai din afară purta fecale, al doilea sânge iar al treilea foc. Ultimul se arăta foarte larg, focul curgea precum apa şi făcea valuri asemenea mării. În el înotau peşti, unii mai mici alţii mai mari, aveau forma cărbunilor încinşi. (Ne aflăm desigur în apropierea Flegetonului şi a cetăţii Ditei cunoscute din Infernul florentinului Dante Alighieri!!!)

Pe acest ostrov al necredincioşilor, exista doar un drum îngust peste cele trei râuri, intrarea lui era păzită de Timon astfel că numai călăuza Nauplius le-a uşurat intrarea într-o lume unde îi găsim adunaţi şi executaţi pe mai toţi clienţii satirei luciene, într-o manieră de înaltă

clasă artistică, astfel de trăiri nu sunt prescrise omenirii să le aibe decât rar în existenţa ei.

Le-a apărut o mulţime de oameni compusă din regi şi oameni comuni toţi pregătiţi să-şi primească pedeapsa cuvenită. (Ca la creştini şi la păgânul Lucian nu lipseşte criteriul dreptei răsplăţi, deci viziunile lui nu se deosebesc prea mult de cele ale medievalului Dante doar că poate nu sunt atât de serios descrise, din când în când tablourile sumbre se mai luminează de surâsul cinicului comentator de pe margini.)

Între alţii l-au recunoscut pe bietul Cinyrus cu organul copulativ ţinut deasupra focului să se prăjească. Deşi le era cunoscută, au ascultat relatarea lui privind vine ispăşită. (Exact ca la Dante, victimele se uşurează parcă, dacă îşi mărturisesc păcatul, balsamul oferit de orice spovedanie de altfel.) Mai rău dintre toţi au fost pedepsiţi mincinoşii mai ales istoricii care au înconjurat adevărul, printre ei se distingeau Kiesias Herodot şi mulţi alţii. (Mai mult în glumă Lucian se adresează iar celor vizaţi de el cât se poate de principial în dialogurile sale, doar nu putem să uităm pe cel privind modul de a scrie istoria lipsit de orice urmă de şagă sau neseriozitate.)

Parcă pentru a se autozeflimisi, povestitotul adaugă convins că a putut să se asigure că soarta lui va fi alta doar spre lauda lui Dumnezeu s-a ferit să spună vreo minciună în întreaga sa viaţă. Scopul este acel de a produce râsul cititorului chiar dacă Wieland puţin înzestrat cu simţul umorului se grăbeşte să-l scoată de sub acuzaţie pe autorul istoriilor adevărate pe motivul că sunt pedepsiţi doar cei ce au dus în eroare pe fidelii lor cititori, pe când Lucian este absolvit de o astfel de intenţie căci de la început s-a declarat născocitor de mari minciuni.

Nu ştim de ce să râdem mai vârtos de remarca povestitorului privindu-l direct pe Lucian sau de naivul comentator, pur până a diseca şi minciunile cele mai evidente, Wieland. Am zice că pentru istorici minciunile sunt tot atâta de inevitabile ca greşelile de diagnostic pentru medic ori tocmai de acest lucru se arată Lucian pătruns când jură că în viaţa lui nu a spus nicio minciună, ar fi oarecum să se creadă infailibil şi asta ar putea să fie doar în ochii credulului Wieland. Din ce

în ce mai mult rămânem cu impresia că discuţiile din notele sale de la subsol ne poartă distinsul club al lui Pickwick şi-a ortacilor săi, nu departe de eroii strânşi la o ocazie asemănătoare de comentatori de autorul Ţiganiadei Budai-Deleanu. (Nu ştiu dacă l-a avut în vedere chiar pe Wieland dar sigur sunt vizaţi oameni dintr-o astfel de specie rară.)

Fiindcă n-au mai putut să vadă spectacolul jalnic se grăbesc să părăsească insula, luându-şi rămas bun de la Nauplius. Nu au mers prea mult până le-a ieşit în cale Ostrovul viselor, învăluită în întuneric abia o putură sidtinge chiar şi când au ajuns de tot aproape de ea. Această insulă avea o proprietate interesantă, comună cu a visului şi anume se depărta de ei cu cât se apropiau mai tare de ea. (Lucian descrie foarte plastic însuşirea de fată morgană a oricărei plăsmuiri, oricât de real pertractate, de cei ca Nerval cu dorinţa de a nu se mai întoarce din interiorul lui fermecat şi colorat în contrast cu griul monoton al vieţii de toate zilele.)

Totuşi până la urmă au fost destul de norocoşi ca să ancoreze în portul numit Hypnos. Era tocmai amurg de seară când au coborât nu departe de templul Alektryon, de au intrat pe poartă şi au văzut pe străzi toate felurile de vise giugiulindu-se.

Înainte de toate va trebui să spună câte ceva despre oraşul până acuma nedescris doar amintit singur, destul de superficial de Homer. (Scoliastul Wieland cu scrupulozitatea marelui cunoscător, suntem încredinţaţi că şi el cunoştea operele lui Homer pe dinafară exact ca Schliemann mai târziu se grăbeşte să ne dea referinţa: Odiseea XIX, versul 560 şi următoarele.)

Insula era înconjurată de-o pădure formată din pomi de flori de maci şi alte plante magice, deosebit de mari, sub acestea se întreţinea o mulţime de lilieci singurele păsări existente pe-acele locuri. (Interesant că Lucian introducând macul pe insulă, face aluzie la paradisele artificiale provocate de consumul lui, peste veacuri comentate cu multă participaţie de autorul Florilor răului, nefericitul Baudelaire.) În preajma oraşului curgea râul Nyktiporos şi lângă poară se aflau două izvoare, Negretos şi Pannychia. (Scoliastul scrie:

Nyktiporos înseamnă pelerinul nopţii, Negretos, cel ce nu poate fi deşteptat iar Pannychia, străbătând întreaga noapte.)

Cetatea are ziduri inelte de culorile surcubeului şi nu cu două porţi cum scrie Homer ci patru, două dau pe câmpiile celor fără simţire, pe acestea ies toate visele groaznice, sângeroase, sălbatice, una este de fier cealaltă de cărămidă. Celelalte porţi dau amândouă spre mare şi port, prima din corn a doua, pe ea au intrat în cetate din fildeş. În oraş pe mâna dreaptă se găseşte Templul nopţii dintre toţi zeii sunt cei mai cinstiţi Noaptea şi Alektrion. Ultimul îşi are sanctuarul, l-am întâlnit chiar lângă port. Pe mâna stângă se ridică palatul Somnului, aici regele este înconjurat de doi satrapi sau sfetnici, Taraxion, fiul lui Mataogenes şi Plutokles Phantasion. (Wieland se plânge că astăzi cititorul numai poate suta jocurile de cuvinte ale lui Lucian, practicate şi de Aristofan la vremea lui dar noi iar credem că se înşalp, putem să ne lăsăm cuprinşi de vraja sonoră a numelui în sine, motiv în sine, ca o cheie deschizătoare de minunate lăcaşe, spre rătăciri fanteziste. Clasicul Wieland ca majoritatea contemporanilor săi este robul raţiunii şi a viziunii strict realiste de aici conflictul desfăşurat, în mod tragico-comic, pe scena comentariilor sale de parcă ar fi un Don Quijote căzut pradă propriilor sale lămuri.)

În mijlocul pieţii (oraşul viselor se aseamănă cu Corintul din timpul lui Lucian uşor modificat de lentilele imaginaţiei autorului) există o fântână numită a băuturilor somnifere, şi în apropiere două temple unul dedicat Iluziei celălalt Adevărului. (Întrecerea anunţată are semnificaţii adânci mai ales la propovăduitorul adevărului de ieri, descoperitor şi al acţiunii iluziei din toptanul vrăjit al Istoriilor zise adevărate de fapt cu apartenenţă pe altarul Templului Iluziei, amăgitoare, numai după ce insul se trezeşte din somnul său blând.) La un oracol Prezicătorul profet, Antiphon, se ocupa cu tălmăcirea viselor (în ele credea cu sfinţenie şi istoricul lui Iulianus, Ammianus Marcellinus!!!) calitate ce-o primise direct de la zeul Somnului.

Cât priveşte visele ele după natură şi formă se arată a fi foarte diferite. Unele mari, frumoase plăcute, altele mici abia realizate, unele sunt din aur curat pe când altele de puţină sau lipsite de orice valoare. Nenumărate posedau aripi, nu puţine se arătau îmbrăcate în haine

sărbătoreşti ca zeii sau regii, multe se asemănau cu dintre cele văzute de eroii noştri la casa lor. Acestea i-au salutat ca pe vechi cunoştinţe, i-a ospătat şi-apoi le promiseră să facă din ei regi şi domni mari de tot. Unii îi conduseră pe fiecare în patria de origine, le arătară prietenii şi neamurile şi avură grijă să-i poarte în aceeaşi zi înapoi. Astfel adormiră într-o stare de vis minunată treizeci de zile şi treizeci de nopţi. În sfârşit fură treziţi deodată de un tunet puternic astfel că săriră în sus, aprovizionară corabia ca pe urmă să apuce pe largul mării. (Faptul că au luat provizii de pe insula viselor îi pune în mare încurcătură pe axegeţi. Nici până astăzi nu au rezolvat problema despre ce provizii era vorba?)

A treia zi coborâră pe insula Ogygia. Dar înainte de a-i înmâna scrisoarea lui Calipso din partea lui Ulise povestitorul avu grijă să o citească. Ea conţinea cam următoarele: Ulise către Calypso întâi o salută precum se cuvine la orice început de epistolă. Apoi profită de ocazie să o anunţe că a reuşit să ajungă cu corabia construită la ea din petece în ţara Feacilor, bucurându-se şi de ajutorul lui Leukoteas care l-a salvat din mari primejdii. Feacii l-au transportat acasă unde şi-a găsit soţia şi toate avuţiile în mâinile peţitorilor ei. Îi ucise pe toţi ca mai târziu să sufere şi el aceeaşi soartă din partea unui fiu avut cu Circe, Telegonus. Astfel a ajuns pe Insula Fericiţilor, unde are răgaz destul să se gândească cu mult regret la viaţa plăcută petrecută lângă ea şi la nemurirea refuzată de el ofarită de nimfa îndrăgostită. Acuma îi promite ca la prima ocazie când va putea scăpa de pe insulă să se întoarcă la ea. Cam acesta era conţinutul scrisorii, la urmă rugând-o că-i primească pe noii oaspeţi cât se poate de prietenos.

Încă odată sublim că regretul lui Ulise este de fapt al cititorului Lucian pentru a fi lăsat în părăsire un trai de vis în schimbul eroismului întunecat al unei vieţi de fiecare zi. Am putea să ne gândim că după douăzeci de ani Ulise nu a mai fost recunoscut decât de câinele său Argus, chiar credincios aşa şi atât de pura Penelope, în multe o figură contrară frumoasei şi prea uşoareai Helena, i-a cerut să-i dovedească identitatea într-o probă de-acuma de-a dreptul jignitoare.

Nu departe de ţărm au dat de peştera descrisă în tocmai de Homer, în ea zeiţa era preocupată cu şesutul lânii, deci nu mai puţin

virtuoasă decât rivala ei muritoare Penelope. Luă scrisoarea şi-o puse în sân, fără să-şi poată stăpâni lacrimile. După ce se mai linişti îi invită la masă îi ospătă magnific, vorbindu-le mult de Ulise şi bineînţeles că a avut multe întrebări şi asupra Penelopei. Şi anume voia să ştie cum arată, dacă într-adevăr era virtuoasă cum Ulise o zugrăvea şi multe altele. (Calyps zeiţa se comportă ca orice femeie urmărită de înfăţişarea rivalei mai puternică în iubire decât ea cu tot darul ei zeiesc.)

Desigur cei întrebaţi, cu şiretenia grecului Ulise, doar se trăgeau sân neamul său nobil, i-au răspundupă cum bănuiau că i-ar face plăcere şi apoi s-au întors la corabie unde aproape de litoral au petrecut noaptea.

În noaptea următoare după această scurtă şedere cu adevărat pe unul din cele mai luminoase locuri ale visului, Insula lui Calypso nemuritoare ca iubirea ei pentru Ulise, povestitorul cu oamenii lui, au plecat mai departe şi conduşi de un vânt potrivit după două zile, într-a se trezesc a treia aruncaţi de furtună între Kolokynthopiraten, sălbatici, prădători ai insulelor învecinate şi a tuturor a celor ce trec pe dinaintea lor, Corabia lor era constituită dintr-un dovleac golit pe dinăuntru, cam de şase coturi lungime, catargul din peţiol iar vâslele formate din frunze de dovleac. Piraţii i-au atact cu astfel de corăbii bine înzestrate şi aruncă asupra lor în loc de pietre o grindină desâmburi de dovleac, prin acestea mulţi au fost răniţi. S-au apărat din răsputeri, victoria n-a înclinat de partea niciunuia până când spre amiazi au apărut Karionauţii, adică navigatorii pe nucă, în spatele Kolokynthopiraten ai cărui duşmani erau.

În curând teatrul de război se transformă într-o încleştare a celor două tabere, astfel că oamenii noştri s-au putut retrage fără să se mai sinchisească cine va ieşi învingător cu toate că se vedea clar, Karyonauţii se arătau superiori în corăbiile construite din lemn de nuc având o lungime de cincisprezece picioare.

Odată la adăpost cei retraşi s-au îngrijit de răniţii lor, în tot acest timp nu şi-au lăsat armele şi următoarele întâmplări le va da cu prisosinţă dreptate. Nu apusese încă soarele când de pe o insulă pustie

în aparenţă au apărut cam douăzeci de oameni călare pe delfini, atacându-i, doar erau şi ei un soi de piraţi. Delfinii îi duceau cu multă siguranţă, nechezau şi săreau în sus ca cei mai curajoşi dintre cai. Atacându-i cu sepii şi ochi de crabi au ripostat cu săgeţi şi suliţe aşa că au reuşit să-i respingă şi să-i facă să se întoarcă pe insula lor.

Cam pe la miezul nopţii pe o mare liniştită vâslesc înspre un uriaş cuib de pescăruş, cam de şaizeci staii diametru. Pasărea se găsea tocmai pe ouă şi clocea, nu cu mult mai mică decât cuibul ei (Gustul pentru „urieşesc” al autorului nostru ni-l apropiu de viziunile britanicului Swift sau ale basmelor populare.) Când s-a ridicat în aer puţin a lipsit ca să nu răstoarne corabia prin vântul provocat de mişcarea aripilor. Înălţându-se în văzduh a scos din ea ca o voce deosebit de jelitoare. Odată cu ziua, eroii noştri coboară ca să vadă de-aproape cuibul alcătuit din pomi uniţi între ei ca pe o uriaţă plută. Se aflau cincizeci de ouă, fiecare mai mare ca un butoi din Chios, iar puii din ele erau gata să iasă şi piuiau. Au desfăcut un ou cu un topo de bucătăria şi-a ieşit din el un pui fără pene mai tare ca douăzeci de vulturi.

De abia au mai făcut de la cuib două sute de stadii că au trăit alte lucruri mai uimitoare. Astfel gâsca pe proră, bineînţeles cioplită în lemn a început să bată din aripi şi să macaia, în timp ce cârmaciului Skintharus, chel ca în palmă i-a crescut deodată părul şi ce s-a arătat mai miraculos catargul a pornit să dea muguri şi ramuri, pe vârf smochine şi struguri, în cantităţi încă neterminate. (Lucian descrie înflorirea lemnului sterp al catargului cum li se va întâmpla şi pelerinilor din Tannhäuser de Wagner, acolo miracolul s-a născut din puterea credinţei lor.) În faţa minunilor descrise, oamenii noştri i-au rugat pe zei, cutremuraţi de semnele minunii, să îndepărteze de la ei orice rău dacă cumva ele, semnele îl prevesteau.

După alte cinci sute de stadii zăresc o pădure mare şi deasă de brazi şi chiparoşi. La început au avut impresia că este o insulă dar mai apoi au constatat că pomii au crescut pe faţa mării fără să aibă rădăcini. (Imaginaţia lui Lucian împrăştie în juru-i lumini asemănătoare cu scânteile lăsate în urma lor de stelele căzătoare, jocuri de artificii în cosmos, melodii înrudite cu cea a sferelor, duc la izvoarele de pe

Parnas ale Poeziei. Ce poate fi mai impresionat şi frumos decât o pădure de brazi şi cipreşi alunecând pe faţa liniştită şi azură a mării?)

Pomii păreau că stau drepţi şi nemişcaţi alteori că vin în întâmpinarea lor înotând pe valuri. Când au ajuns în apropierea lor au căzut în mare îndoială asupra a ce vor trebui să facă fiindcă nu lăsau nicio trecere atât erau de unii lângă alţii, aşezaţi în rânduri dese, iar ca să se întoarcă iar nu era o rezolvare. Povestitorul se urcă în vârful unui copac şi de-acolo descoperi că după vreo cincizeci de stadii începe iar marea astfel că se hotărâră să mute corabia pe vârfurile pădurii şi pe ea să ajungă la cealaltă parte a mării. Aşa şi făcură (ce nu e posibil când eşti înzestrat cu aripile uriaşe ale Himerei!!!) după ce bineînţeles au vâslit printre pomi ca şi când ar fi fost mânaţi pe mare de un vânt prielnic. (Wieland se justifică pentru faptul de a nu fi tradus versul poetului Antimachus citat în text de Lucian, fiindcă nu l-a găsit deloc potrivit în acţiunea dată, măsură discutabilă ca orice intervenţie a regizorului în desfăşurarea dramei văzută mai mult în propria-i optică decât cea sacră a autorului. Oricum specifică în amănunt că Antimachus s-a remarcat cu poezii epoci în epoca lui Pericle, fiind autorul unei Tebaide. Platon l-a cunoscut ca foarte bătrân şi l-a preţuit aşa de mult încât şi-a trimis ucenicii la Kolophon şi Claros, de unde era de origine poetul să adune din poeziile ce-i aparţineau. Quintilian îl orânduieşte pe locul al doilea între poeţii antichităţii, pe când împăratul Hadrian cunoscut de altfel pentru lipse de gust poetic l-a ridicat chiar deasupra lui Homer. Exegeţii îl considerau cam bombastic şi emfatic dac dacă totuşi ţinem seama de observaşilir lui Platon şi Quintilianus atunci posteritatea, consideră Wieland, poate să regrete că opera lui Antimachus, Tebaide s-a pierdut pentru ea.)

Ajung iar pe o mare transparentă precum cristalul şi îi întâmpină o prăpastie cum pe uscat ia naştere în urma alunecărilor de teren. Nu a lipsit mult ca nava să dispară în genunea apelor dacă nu ar fi observat-o la timp şi nu ar fi început să vâslească cu toată puterea. Când priveau în jos vedeau un abis de mai multe mii de stadii cel puţin, lucru ce-i umplea de frică şi tot atâta spaimă. Ieşiţi din pericolul imanent au avut timă să mai privească în jur şi să descopere la o oarecare depărtare un pod de apă ce lega cele două margini ale mării, peste prăpastia adâncă. Deci au început să vâslească cu tărie până au

putut să treacă cu succes pe pod dincolo, fapt ce abia îl mai putură spera. (Episodul ne aminteşte de drumul lui Moise prin Marea Roşie după ce-a despicat-o în două.)

Pe marea liniştită sosesc curând la o insulă mică, uşor abordabilă, mai ales că era locuită de nişte fiinţe curioase, sălbatice cu cap şi coarne de bou, cum se pomenea la greci Minotaurul de-aceea probabil se şi numeau Capete de bou. Cum au coborât pe uscat s-au îngrijit să-şi ieie apă şi ceva de mâncare după cum era cazul, că nu mai aveau din niciun fel. Apă au găsit din belşug dar de alimente nici urmă când au auzit un fel de zgomot scos de turmele de cornute, ceea ce îi determină să se apropie de o specie de oamenie care cum îi zări se năpusti asupra lor şi luă trei dintre ei prizonieri. Ceilalţi de la corăbii s-au întors înarmaţi să-şi salveza camarazii fapt ce le-a reuşit luând la rândul lor cinzeci de bucefali ostateci, dar alimente nu au găsit nici de data asta. Mai mulţi au propus să-i sacrifice pe cei prinşi dar povestitorul nu le-a împărtăşit ideea, dorind să-i ţie sub paza lor până se vor prezenta bătrânii dintre bucefali, cum de altfel s-a şi întâmplat. Înţelegându-se cu ei mai mult prin gestiru, au primit bani de răscumpărare, o mare cantitate de caş, ceapă, peşti uscaţi pe lângă aceasta patru cerbi de trei picioare fiindcă la ei aceste animale aveau două picioare la spate dar înainte amândouă contopite într-unul. după că au înapoiat prizonierii nu au mai stat decât o zi şi au pornit-o pe mare mai departe.

Curând le ies în cale peşti de toate felurile şi păsări zburând, semn că nu mai au mult până la uscat. Nu peste mult au văzut bărbaţi ce vâsleau în mod deosebit de curios. Astfel unii se aşezau pe spate, îşi ridicau în sus membrul uimitor de bine dezvoltat, pe el atârnau o pânză şi astfel şinând partea de jos în mână vântul îi împingea în direcţia dorită. Alţii se aflau pe o plută mare trasă de câte doi delfini înhămaţi ca nişte cai, alergau în jurul corăbiei, fără să le facă niciun rău, le admira forma corăbiei şi o pertractau din toate părţile.

Seara au acostat pe o insulă mică locuită de femi, care vorbeau greceşte. Ele le ieşiră în cale, îi luară de mână şi le spuseră prieteneşte un bun sosit. Toate erau frumoase şi tinere, aranjate după mode hetairelor, purtau rochii lungi de se târau pe pământ. Au aflat de la ele

că insula se numeşte Kabalusa iar oraşul Hydamardia. (Wieland ne dă sfatul să nu ne obosim căutându-le vreun înţeles deci Lucian se arată a fi şi un născocitor de cuvinte cum nu rar sun povestitorii de rasă şi mânuitorii stilului ca pe instrumentul demiurgului: la început a fost Cuvântul, Logosul!!!)

Femeile au devenit atât de prietenoase că fiecare din ei a fost luat de câte una în casă şi considerat ca musafir al lor. Doar povestitorul zice că a avut o reţinere nebănunind nimica bun mai ales că în jur vedea o mulţime de oase şi cranii omeneşti. Ca să strige şi să-i adune de-acum camarazii la arme nu era prea fericit judecat de-acea s-a gândit să-şi scoată floarea de nalbă şi să o roage să-l scoată din impasul respectiv. Când s-a apropiat de el gazda lui, a observat că în loc de picioare avea labe şi potcoave de măgar. Ameninţând-o cu pumnalul o forţă să-i răspundă la toate întrebările şi astfel află că ele corespund unor femei al mării, numite Picioare de măgar şi se hrănesc cu străinii să le cad prin trecere, în mâini. După toate cele povestitorul se urcă pe acoperiş, îşi cheamă ortacii, arătându-le asele omeneşti şi deci lămurindu-i despre pericolul ce-i ameninţă dacă adorm în braţele femeilor ademenitoare. Întreţip până să se dezmeticească ele au şi dispărut în valurile mării încât când a lovit cu pumnalul în apă a ieşit din ea sânge.

În aceste condiţii s-au grăbit să se urce pe corabie şi să plece cât mai repede. Odată cu zorile zăriră un ţărm şi au bănuit că ar fi fost acela în faţa căruia îşi au ei locuinţa. S-au sfătuit ce să facă unii voiau ca după o scurtă escală să o pornească mai departe alţii din contră să părăsească nava şi în interior să încerce să intre în legătură cu locuitorii lui. În timp ce ei discutau încă nedeciţi s-a pornit o furtună groaznică, astfel că nava a fost propulsată pe stâncile uscatului şi făcută bucăţi iar ei cu greu au putut să se salveze cu armele înotând până pe uscat.

Aici se termină călătoria în aşa-zisa cealaltă parte a lumii, pe ocean, printre insule şi în aer, apoi în burta rechinului iar la suprafaţă prin ţara eroilor şi a viselor şi în sfârşit la Capetele de Boi şi Picioarele de măgar. Ce au mai trăit în continuare pe uscatul unde tocmai puseră piciorul aruncaţi ca Ulise în ţara feacilor de o nemiloasă furtună, promite să relateze cu aceeaşi exactitate în cărţile viitoare.

Bineînţeles că autorul aţâţă curiozitatea cititorilor deoarece altfel nu are intenţia să-şi mai continue povestirea. El pregăteşte un final cunoscut astăzi sub denumirea de „suspens”, taina nedezlegată din Remmemberul lui Matei Caragiale, neterminatul misterios matein.

De altfel chiar Wieland recomandă tinerilor scriitori să caute magicul talisman prin care Lucian reuşeşte să-şi farmece cititorii, să intre deci în misterele artei luciene, mult mai multe decât s-ar putea închipui că ascunde o imaginaţie bogată dezlănţuită după bunul ei plac. Fără pretenţia de a le răpi din descoperirile proprii minunatul scoliast se mărgineşte să schiţeze câteva din caracterele artei de povestitor ale lui Lucian din Samosata:

1. Lucian îşi menţine cititorul într-o continuă aşteptare ca să se lase surprins mereu de ceva nou şi mai interesant decât cel dinaintea sa: Astfel întăreşte plăcerea care oricum naşte din împrejurările povestite, prin neprevăzutul forţei şi îndrăznelii imaginaţiei creatoate de atâtea lucruri nemaipomenite.

2. Lipsa de sfială cu care relatează întâmplările se impune chiar din cauză că povestitorul pare să le creadă el însuşi şi pentru un moment în convinge şi pe citirorul său că deşi imposibile ele ar fi putut să aibă loc şi încă să se desfăşoare sub propriii săi ochi.

3. Cu cât mai nenaturale sunt născocirile şi halucinaţiile sale cu atât le povesteşte pe un ton mai degajat de parcă ar reprezenta cele mai banale lucri de fiecare zi.

4. El nu se opreşte la o scenă decât atâta cât este de nevoie, nu ajunge să plictisească şi de la o fantezia trece la alta mai fantastică fără să dea posibilitate lectorului să gândească prea mult şi mai ales să se obişnuiască cu una că şi-l confruntă cu alta.

Diversitatea acţiunii şi a partiturilor este de o varietate spectaculară, de la comic la tragic, de la idilic la scene crude, schimbările nu rar sunt manevrate şi de satirul ce nu poate să moară nu numai de poetul născocitor al primelor povestiri fantastice, în

literatura europeană.

Şi dacă toate aiurelile atrag până la pasiune pe lector asta se datorează şi stilului plin de o vitalitate graţioasă şi a dispoziţiei vesele, toate produse ca cel mai de la sine înţeles obiect explică de ce o astfel de lucrare frivolă (termenul este al lui Wieland) poate să farmece în aşa măsură pe orice fel de cititor chiar şi din cei mai pretenţioşi.

Autorul german se arată satisfăcut de calităţile artistice ale lui Lucian şi îi dăm dreptate când acesta posedă toate secretele artei creatoare autentice. Geniul său de poet, căci asupra acestuia insistăm acuma, aparţine unui fel de Ariel shakespearian, erou al mirificului vis al unei nopţi de vară când nimfele îi dau ca hrană ambrozia şi nectarul zeilor şi-l aşază pe o culme încă neîntrecută şi probabil că aşa va rămâne pentru veşnicie. Lucian din Samosata constituie un vârf, posibil de atins dar nu de întrecut fiindcă el se află aşezat pe unul din hotarele absolutului împreună cu atâţia alţi reprezentanţi ai culturii vechi elene.

Wieland exponentul clasicismului baroc de dinaintea revoluţiei franceze, asemănător cu cel din tablourile lui Poussin sau ale lui Claude Lorraine, relevă la Lucian însuşiri ce îi sunt şi lui şi epocii sale proprii.

Eu, din partea mea aş putea să fac o paralelă între el şi alţi creatori de povestiri fantastice din rândurile lui E.T.A. Hoffmann, Edgar Allan Poe, sau la noi Eminescu ori Mircea Eliade dar m-aş opri cu precădere asupra altuia posesorul unei fantezii la fel de uimitoare şi anume la Jules Verne.

Paralela între cei doi ar fi cu atât mai interesant de făcut cu cât amândoi sunt apar în cursul unei epoci strict ştiinţifizante, Lucian a elenismului-roman, Jules Verne a pozitivismului şi marilor descoperiri tehnice ale secolului al XIX-lea.

Amândoi îşi strunează telegarii cvadriga fanteziei conform ideilor la modă, mai evidente la Jules Verne fiindcă este mai apropiat de noi şi îi cunoaştem societatea mult mai bine.

Se ştie câte interpretări s-au grăbit să dea exegeţii romanelor autorului francez de ar fi să amintim pe Călătorie în centrul pământului o expediţie pornită printr-un gheţar din Islanda şi terminată la ieşire din craterul vulcanului Stromboli, la nordul Siciliei. Pe lângă naraţiunea concretă, citită de oricine, freudienii au interpretat-o pe limba lor iar spiritualiştii pe cea chiar contrară dar tot lansând o teorie mai mult decât interesantă.

Sigur că astfel de interpretări din motive asemănătoare se poate da şi aventurilor luciene prin ocean apoi prin văzduhul, unde vor porni şi întârziaţii eroi ai lui Jules Verne, dar acestea de cele mai multe ori s-au împotmolit şi s-au pierdut în delta largă a interpretărilor sterile.

Deci pentru a nu ne strica gustul, ar fi de recomandat, ca pentru Biblie să ne ţinem strict de litera legii, aceasta atât în cazul lui Lucian din Samosata cât şi al lui Jules Verne.

Desigur pe primul ca să-l tălmăceşti cu adevărat ar trebui să te mai întorci în epoca lui şi fiindcă acest lucru nu ni-l pot oferi decât fragmentar arheologii să ne mulţumim cu cât îl avem şi cu asta să ne delectăm sufletele.

Oricum Istoriile adevărate ale lui Lucian din Samosata se înscrii printre capodoperele literaturii universale şi repovestirea lor nu poate decât să înnobileze, înălţând sufletul şi caracterul omului, pe aripile catharsisului aristotelic, baie de curăţenie a spiritului interior, interprindere ce pare că i-a fost străină autorului nostru când a pornit la drum să mintă cu adevăratelea.

De altfel încă odată se poate vedea că artistul îşi consumă în eternitate opera cum fluturele iese din crisalidă sau păianjenul plasă îşi ţese deci ca din instinct urmează legile minunate ale divinităţii.

Interpretatorii operelor, exegeţii, scoliaştii sunt un fel de daimoni intermediari între glasul lor ceresc şi mintea muritorilor comuni. Joacă rolul Diotimei, preoteasa din Mantineea care i-a învăţat iubirea cerească, a lui Venus Urania.

24. Lucius sau măgarul magic

(Wieland ne atrage atenţia asupra paternităţii respectivei opere, după unii autorul ar fi un oarecare Lucius din Patra, şi povestirea de faţă ar fi un extras dintr-o operă în două volume, precedând Măgarul de aur al contemporanul lui Lucian, Apuleius acesta redactat după un cu totul alt plan în unsprezece volume.

Pentru Wieland este de necrezut ca un om talentat şi plin de imaginaţie ca Lucian să nu fi făcut altă ceva decât să fi luat cuvânt fabula mileziană al lui Lucius din Patra, să o fi copiat scurtând-o ca apoi fără nicio remuşcare să o fi prezentat ca a fi a lui proprie. Din orice parte s-ar trata problema astfel văzută ea va apărea mai mult decât neverosimilă. Ar fi astfel mai uşor să se accepte teza lui Tanaquil Faber că Lucian nu are nicio legătură cu povestirea de faţă. Dar pentru aşa ceva nu aduce lucrarea în sine niciun argument ci chiar din contră. Prin urmare Wieland se pronunţă în favoarea lui Lucian şi-l scoate de sub bănuiala nedreaptă a plagiatului.

Mai adaugă în continuare că nicio altă lucrare a lui Lucian nu a suferit tăieri ca aceasta, de aceea acolo unde îi va simte nasul va corecta lipsurile textului fără să se simtă în stare, din marele respect ce-l are pentru înaintaşul său se înţelege, să restituie în forma sa originală întreg textul adică să-l refacă după cum îşi închipuie că ar fi trebuit să fie, metodă condamnabilă a regizorilor contemporani, ciopârţitori, de multe ori chiar iconoclaşti ai textului deşi îl au înainte fără omisiunile semnalate de Wieland în textul lui Lucian.

Pentru noi are o importanţă prea mare căci în decursul descrierii ne vom putea da seama după cursul povestirii dacă ea aparţine lui Lucian din Samosata sau poate unui predecesor al său înrudit prin spirit doar până acuma am avut timp destul să ne familiarizăm cu opera acestui mare artist.

De altfel pentru vânătorii de plagiate nu le dăm apă la moară deci niciun material exploziv, împărtăşim cu totul opinia lui Wieland că

pur şi simplu iubitorul de frumos şi adevăr Lucian din Samosata, în primul rând un mare caracter teofrastian, nu s-a putut coborî la astfel de practici. Dar să începem relatarea povestirii.)

Autorul zice că odată se călători în Tesalia unde avea de împlinit o afacere cu banii ce tocmai îi moştenise de la tatăl său. Un cal îl purta pe el şi bagajul său iar pe jos îl urma singurul său servitor. Pe drum întâlniră un tesalian din Hypata, pe cale de a se întoarce în oraşul său de baştină. Făcând cu el tovărăşie a îndrăznit să-l întrebe dacă-l cunoaşte cumva pe Hipparcus din Hypata, fiindcă îi era recomandat acest om să locuiască la el. Răspunsul a fost că îi este cunoscut atât Hipparcus cât şi regiunea unde locuia, iar despre primul era ştiut că are foarte mulţi bani dar vrea să posede cât mai mulţi astfel că în toată casa nu are decât o femeie şi o fată. Nu după mult au sosit în oraş iar însoţitărul îi arătă o grădină cu o casă singuratecă unde stătea Hipparcus. După ca bătu la uşă într-un târziu ieşi o femeie care – lăsă înăuntru după ce-o rugă să-i spună stăpânului că vine cu o scrisoare de recomandare de la sofistul Dekrianus din Patrai.

Pe stăpân Lucius îl găsi stând la o masă scundă pe care nu se găsea nimica pus încă. După ce citi răvaşul o chemă pe fata, Palestra căreia îi porunci să-i arate oaspetelui camera sa de culcare şi să-l ajute să facă o baie după aşa un drum lung.

Conform ordinului primit fata îi arată o încăpere frumoasă unde se găsea patul de dormit lângă el la dreapta se va instala şi priciul pentru servitor cu toate perinile pentru cap. Dădu fetei bani ca să cumpere ovăz calului şi după e făcu baie luă loc la masa lui Hipparcus unde după ce mâncară băură un vin vechi destul de bun. Înainte de culcare gazda îl întrebă cât va sta la el, iar Lucius îl asigură că vreo trei până la patru zile fiindcă intenţiona să se repeadă până la Larisa.

Ce spusese Lucius nu era serios gândit deoarece el dorea să rămână în Hypata până va întâlni una din femeile cunoscătoare ale artei magice să-i arate cu formulele ei un om zburător sau pietrificat sau orice altă ceva dintre lucrurile de necrezut. (Tesalia în antichitate era celebră prin a fi sediul vrăjitoarelor deţinătoare ale ritualelor magice din această cauză Goethe are inspiraţia nefericită să localizase

pe câmpul unde s-a desfăşurat lupta de la Pharsala între Cezar şi Pompei, petrecerea nopţii walpurguce clasice, pe care numai mai pe urmă o va purta pe Peneu în sus către misteriosul sediu al zeilor, dar el prin Tesalia căuta să facă legătura dintre vrăciţele elene şi cele teutone deci un fel de nordificare a vecii Helade, o transformare a sa în Walhala lui Odin de unde nereuşita sa evidentă. Lucius are pretenţii mult mai modeste deci merită să-i urmăm pe calea să plină de secrete...)

Deci curios să vadă un astfel de spectacol rătăceşte prin oraş fără să ştie cui să se adreseze şi ce să interprindă când vede o femeie tânără apropiindu-se de el, elegant îmbrăcată, cu miz aur pe aur înconjurată de o mulţime de servitori. Ea ăi spune că o cheamă Abroa, bună prietenă a mamei sale, astfel că copii ei îi sunt şi ai ei. Când aude locuieşte la zgârcitul de Hipparchus îl previne că nevastă-sa este o vrăjitoare dintre cele mai alese cu un temperament iubăreţ, de ea nu scapă niciun tânăr, pe mulţi i-a transformat deja în animale. (Paralela cu vestita Circe a lui Ulise se impune ca de la sine.)

Oricât l-ar mai fi prevenit Abroa, Lucius nu îi mai dădea ascultare mai ales când îşi dădu seama că are ce caută chiar în casa sa.

Întors acasă se hotărăşte să afle de la Palestra despre secretele stăpânei sale şi ocazia i s-a arătat găsindu-o singură în bucătărie pregătea chiar masa de seară. Începe să-i facă complimente şi fiindcă se referă la modul fermecător cum îşi mişcă şoldurile Wieland se şi grăbeşte să semnaleze locul unde măgarul ar trebui să fie temperat în libertăţile sale. (Ah, puritanul Wieland)

Între cei doi are loc un fel de hârjoană, joc de copii, tânăra disimulează în rolul unei vrăjitoare capabile să inspire un amor nebun ea nu-i bucătăreasă simplă ci posesoarea artei de a tăia pe bărbat în bucăţi şi mai ales inima să i-o fiarbă provocându-i cele mai mari chinuri. De loc intimidat Lucius îi mărturiseşte că deja, fără să se fi prea apropiat de ea, se simte mistuit de flăcările focului aruncate de privirile ei în organele sale şi nu ştie de ce a meritat el o astfel de pedeapsă. (Referinţa priveşte totalmente amorul nebun aflat şi dependinţe de buna funcţionare a organelor, astăzi le numim de secreţie internă, prevăzute prin intuiţie de vrăjitul Lucius eroul lui

Lucian din Samosata.) În consecinţă cere să-i aplice tratamentul pomenit, poate să-i tragă complet pielea peste urechi deci să facă cu el ce inima îi doreşte. După o atât de deosebită declaraţie de dragoste fata izbucneşte în râs, lăsându-se cucerită astfel că după ce stăpânii se duc la îi promite să culcare vină în camera lui de dormit şi să petreacă toată noapte unul în braţele celuilalt, mod obişnuit de a încheia un joc început aşa de copilăreşte.

În sfârşit Hipparchus soseşte acasă, iau cine împreună ca apoi în camera lui Lucius să găsească în cea mai bună ordine. Servitorul îi era culcat în anticameră, iar pe masă se afla un crug cu vin, două vase unul cu apă caldă celălalt cu rece, patul plin cu trandafiri, totul aranjat de mâinile iscusitei Palestra aşteptată cu multă nerăbdare. Nu a întârziat să apară cât de curând astfel că purtând-o în pat au petrecut o noapte minunată, ieşindu-i din minte total călătoria ce prevăzuse să o facă la Larissa.

(În text există un gol justificat de Wieland ca potrivit pentru a nu leza simţul comun al cititorului. Autorul în paranteza deschisă a descris mai în amănunte ce anume a învăţat Lucius de la maestra lui, de fapt prin numele ei se mai înţelege şi gimnastă la sol sau inele şi ce fel de exerciţii l-o fi învăţat ea nu-i greu de ghicit, chiar dacă exegeţii ipocriţi se grăbesc să tragă o perdea discretă asupra lucrurilor rezervându-le prerogativele cerute sferei intime a perechei de îndrăgostiţi. Poate că tocmai acest tabu devine şi mai periculos fapt de care şi-au dat seama scriitorii din Renaştere când odată cu eliberarea omului din chingile prejudecăţilor au început să arate faptele cam direct de ar fi să ne gândim la anumite pasagii din Decameronul lui Boccacio sau din aventurile frivole ale personagiilor lui Chaucer.)

Lucius îşi aminteşte motivul venirii sale la Hypata şi se adresează Palestreu să-i arate o vrăjitorie doar sigur că posedă vreuna, chiar iubirea lui pentru o servitoare, până atunci atras numai de cele ce purtau diamante nu poate să fie decât tot o vrăjitorie, inclusiv maniera prin care i-a reuşit să-l robească repede ca printr-o formulă vrăjitorească. Palestra se amuză de naivitatea micului ei nebun, însuşi Amor este un artist şi vrăjitor greu de stăpânit printr-o simplă formulă magică. Dar lăsând orice glumă la o parte trebuie să-i mărturisească

deschis că nu cunoaşte niciun cuvânt din astfel de rituale deoarece stăpâna ei este mult mai egoistă decât să-i împărtăşească ceva din arta ei, totuşi la proxima ocazie va fi atentă să-l anunţe că e gata de o nouă acţiune.

Într-adevăr după câteva zile Palestra îi aduse vestea că doamna ei e gata să se metamorfozeze în pasăre ca să poată zbura la iubitul îi. Cum se făcu noapte îl conduse înaintea uşii camerei ei de dormit, de unde printr-o crăpătură putea să vadă tot ce se petrecea înăuntru.

Femeia începu să se dezbrace şi când rămase complet goală se apropie de lampă şi aruncă în flăcări două grăunţe de tămâie mururând nişte cuvinte ce nu le putuse desluşi. Apoi deschise o ladă mare în care se aflau mai multe cutiuţe, luă una dintre ele, plină se pare cu un fel de ulei, începu să se ungă cu substanţa respectivă pe tot corpul de la buric la picioare şi creştet, creştet până ce pe corpul ei apărură pene, nasul i se preaschimbă în cioc, aspectul ei întreg devenind al unei păsări ce-şi luă zborul în aer pe fereastră afară.

Impresionat de cele ce văzuse, îşi frecă ochii ca să fie sigur că nu visase, ceru Palestrei să-i împrumute din salba cu pricina fiindcă vrioa să se transforme în pasăre ca să trăiască pe viu schimbarea de necrezut. Fata pătrunse în camera stăpânei şi îi încredinţă o cutiuţă deci Lucius începu cu înfrigurare să se frece, dar din păcate nu-i ieşiseră pene ci în loc de altă ceva o coadă, degetele de la picioare şi mâini i se transformaseră în copite, urechile şi faţa i se alungiseră într-un cuvânt nu-i fu greu să constate că arăta ca un măgar. Înspăimântat se noua înfăţişare căută să se plângă Palestrei dar nu mai avea glas omenesc, tot ce putu era să-şi deschidă gura, şi să-şi lase capul să atârne trist, nefericirea să şi-o exprime după modul măgăresc că în loc de pasăre se vede întrupat într-un catar.

Biata fată îşi dă seama că vina este a ei, în loc de cutiuţa indicată a pus mâna pe una alta. Îi dă însă curaj lui Lucius, să aibă răbdare şi să poarte masca măgarului pentru o noapte fiindcă a doua zi ea îi va culege trandafirii cu care îşi va recăpăta înfăţişarea sa omenească.

Între timp Lucius după cele exterioare arăta ca un măgar în

toate numai în simţuri şi raiune erau ale lui Lucius cu excepţia vocii pierdute. Neavând încotro, muşcându-şi cârtind împotriva neprevederii Palestrei, se îndreptă spre grajd, unde se găsea propriul său cal cu un măgar natural, aparţinând lui Hipparch. Desigur animalul observă că are un musafir nepoftit la fânul său aşa că se pregăti cu urechile în jos să-i dea o copită în stomac, motiv pentru care se retrase cât mai departe de iesle, râzând de noile relaţii provocate de figura sa inedită, dar râsul său corespundea unui răget prelung de măgar. Ce glumă gândi el, dacă ar apărea un lup sau alt animal carnivor în grajd, şi el ar fi fost sfâşiat fără să poarte în fond nicio vină!

Bineînţeles nu bănuia prin câte o să mai treacă în noaptea respectivă ca urmare a fatalei sale travestiri. (Wieland îşi dă seama că textul este cam confuz, îl pune pe seama copiştilor şi ţine să explice că Lucius nu a râs de perspectiva de a fi ucis de un lup ci de noua şi imposibila sa situaţie, aspect cu mult aplomb respectat în traducerea sa dar nu ştiu dacă l-a chiar ajutat limba cam stufoasă şi barocă, nu rar întortocheată cum poate fi germana clasică în mâinile unor maeştrii a ei, mândri că pot să execute fel de fel de salturi lingvistice în dauna clarităţii, din păcate.)

Era trecut de miezul nopţii, casa dormea profund, când în zid s-a auzit bătăi şi printr-o gaură provocată au intrat o mulţime de indivizi înarmaţi cu săbii. Legaseră pe Hipparchu, pe Palestra şi servitor de patul lor, căraseră afară tot ce-au găsit în casă, aur, haine, provizii, lucruri de preţ transportabile şi în cele din urmă încărcaseră animalele cu şei şi lucrurile furate, mânându-le cu bice pe o cărare sălbatică spre munţii unde-şi aveau reşedinţa. Încărcat şi obosit peste măsură Măgarul-Lucius cade în dreptul unei pietre ascuţite dar unul din bandiţi s-a grăbit să-l puie pe picioare printr-o bătaie straşnică, Lucius exclamă O Cesar dar nu a ieşit decât un o de răget măgăresc, Cesar nu mai voia să iasă. Strigătul i-a adus altă păruială fiindcă putea uşor să le trădeze ascunzişul astfel că până la urmă a găsit de cuviinţă să renunţe la exclamaţia sa şi să-şi continue drumul în cea mai adâncă linişte, nu de alta dar să mai evite bătăile.

Făcându-se ziuă, după ce au urcat câţiva muniţi, văzu şi tufişuri de roze, dar ca să nu cumva să se mai nutrească şi în afara orelor

prevăzute amezii, stăpânii le-au legat boturile deci ar fi rămas măgar şi dacă ar fi plouat cu roze dar mi te aşa. (Wieland afirmă că pentru el există sigur o lipsă în text prin savantlâcurile sale nu reuşeşte să ne convingă deplin, intră în dispută cu întreg colegiul respectabil al exegeţilor lucianezi, până acuma niciunul nu şi-a dat seama că aici trebuie să lipsească ceva. Nu pentru prima oară Wieland ne apare ca un alt Don Quijote în luptă cu alte mori de vânt. În orice caz ne place concluzia lui, demnă de un ucenic apropiat al autorului Istoriilor adevărate, în fond minciuni nemaiauzite: s-a trudit să adapteze textul logicei dictate de nasul său de cititor dar în acelaşi timp să nu jignească postmortem spiritul infailibil al lui Lucian. De ar fi de părea lui şi mulţi din regizorii iconoclaşti de azi, bine ar fi. În ce-l priveşte pe Wieland nu ştim dacă a reuşit în temerara lui interprindere, de parcă s-ar lupta cu textul de faţă ca Tartarin din Tarascon cu leii imaginari din Africa, dar la urma urmelor intenţia contează şi aicea nu ne îndoim nicio clipă de curăţenia omului nostru chiar dacă se zice că drumul spre iad numai cu intenţii bune este pavat. Consider că nici unde într-altă parte nu se dezvăluiie autenticul Wieland, cât Don Quijote cât Falstaff, deci amestec numai din calităţile acestora, şi nu altfel susţinem că-şi manifestă Ţiganiada cea mai cea mai proprie personalitate în notele de la subsolul textului, în orice caz fără ele opera nu e ea, decât pe jumătate sau cu puţin mai mult de un sfert.)

Cam pe la amiazi au ajuns la un cătun ai cărui locuitori se arătau a fi bune cunoştinţe cu hoşii. Se salutară cu un sărut şi fură invitaţi la masă iar animalelor li se împărţi să mănânce ovăz. Fiindcă Lucius nu mâncase în viaţa sa orz crud, nu se atinse de el şi ca să nu flămânzească se uită în jur după ceva ce să-i convină ca hrană. (Wieland cu bunul său simţ ordonat zice că Lucius păstrându-şi raţiunea de om la fel îşi are şi obiceiurile că altfel ca măgar ar fi trebuit să se selecteze cu orzul crud, mâncarea ce mai favorită a patrupedului. Numai că nouă iar ne dă impresia că preţiosul scoliast ia lusrurile prea în serios iar dacă nu ar fi aşi, nu ar aparţine spiritului contradictoriu germanic, cumpătat până la mediocritatea birocratului ca pe de altă parte să deformeze lucrurile până la cel mai oval expresionism posibil, de fapt în pieptul său bat cele două fiinţe descoperite şi de Faust, una prea pământească cealaltă mult prea cerească de unde fantasticele, imposibilele contradicţii din cursul destinului său, caractere

decelabine şi în comportamentul domnului Wieland-Pickwik, numai că la el domină graţiozitatea şi superfluul clasicismului barochizant, nelipsit de galbenul aurit al muzicii lui Glück sau al cadrelor vaporosului Watteau, cum ar fi Plecarea spre Citera, cu semnificaţia ultimului călătorii, deci a Morţii.)

Măgarul-Lucius vede o grădină plină cu zarzavaturi de toată frumuseţea şi rânduri de roze, astfel că se grăbeşte să-şi potolească foamea apoi gustând din roze să se facă iar om. Deci intrat în grădină se apucă să mănânce tot ce obişnuieşte omul să mănânce, salată, ridichi pătrunjel, dar în ce priveşte rozele ele erau un fel de flori de lauri (oleandrii îi numeşte bine Wieland), doi otrăvitor şi pe loc mortal pentru cai sau măgari dacă gustă din ele.

Iată că vine şi grădinarul şi când vede paguba ce i s-a provocat printre legume se pune să-l ciomăgească pe măgar de parcă ar fi vrut să-i facă zob oasele. Pierzându-şi răbdările măgarul îi administrează o lovitură cu amândouă copitele dimapoi că omul este lungit pe jos printre verzele sale. Încurajat de o astfel de vitejie măgarul o ia la galop spre munţi dar când aude că grădinarul asmute câinii lui mai mari ca nişte urşi se hotărăşte să întoarcă în curte, unde l-au bătut până de durere vărsă tot ce mai nainte băgase în burtă.

Când sosi ceasul porniră mai departe iar pe măgar puseră cea mai mare greutate, încât în curând cuprins de disperare animalul se gândi că se va lăsa să cadă şi să nu mai meargă mai departe astfel ca tiranii lui încăpăţânaţi să-i încarce pe ceilalţi iar pe el să-l părăsească în drum pradă lupilor. Iată că s-a întâmplat chiar contrariul şi anume celălalt măgar căzu la pământ şi nu se mai ridică cu toate loviturile, n-au reuşit să-l repună pe picioare deşi unul l-a tras de coadă şi alţii de fiecare membru, el recăzu înapoi neputincios. Ca să nu îşi mai pradă timpul în zadar bandiţii se hătărâră să-l uşureze de greutăţi punând-o pe ceilalţi doi iar pe bietul măgar l-au aruncat după ce l-au spintacat, încă zbătându-se în prăpastia adâncă.

Fiind martor al sfârşitului groaznic al camaradului său de drum, Lucius rămâne atâta de mişcat încât îşi spune că va fi de nevoie să se poarte bărbăteşte, să continue cu tărie drumul până va da de rozele

prin care își va putea reprimi înfățișarea de om.

Spre seară au poposit la casa lor obișnuită unde în jurul focului stătea o femeie bătrână, aceasta le pregătise de mâncare și băut. Înainte s-au spălat și fiindcă nu aveau baie, într-un cazan cu apă caldă încălzită la foc. Au venit și mulți tineri cu provizii, vase de argint și aur, haine bărbătești și femeești cu podoabele lor. Apoi întreaga bandă se așezase la masă și se ospătară cu multă gălăgie. (Hoții au ceva din bandele țigănești rătăcitoare din loc în loc.)

Bătrâna dăduse animalelor de mâncare dar măgarul nostru când nu vedea ea fura câte un colț de pâine aflat aruncat într-un colț.

Zilele următoare hoții plecară la treaba lor, acasă au rămas baba și un tânăr drept paznic. Acesta era puternic, cu o uitătură întunecată, având la brâu un cuțit mare și avea grijă să încuie întotdeauna ușa, deci nu-i dădea nicio posibilitate de evadare.

După trei zile spre miezul nopții soosiseră și bandiții, de astă dată nu au duc nici aur, nici argint ci o fată deosebit de frumoasă, cu părul în aer, rochia ruptă, zguduită de un plâns amarnic. O dăduseră în grija bătrânii dar fata refuza să mănânce și să bea, nu făcea decât să plângă și să-și smulgă părul din cap. Jalea ei era așa de mare că până și Măgarul-Lucius fi cuprins de ea, mai ales că nu se găsea prea departe de ea.

A doua zi, un paznic le aduse vestea că în curând va trece pe lângă ei un călător cu o mare comoară, astfel că ei se pregătiră de atac, înșeuându-și animalele. Simțind că-l pasc pericolul și bătaia Lucius căută să tărăgăneze acțiunea în pași de melc (Wieland vorbește aici de un cuvânt vechi ce ar trebui reînrădăcinat în germana nouă deciși el ca orice mare scriitor este un născocitor de cuvinte, ca sursă îi servește graiul strămoșesc, cel cântat și de Aron Cotruș într-o frumoasă rapsodie-poem.) dar biciul reuși să-i iuțească picioarele.

Așteaptă la locul indicat, atacă trăsura bogătașului și după ce-l omoară îi fură tot ce – avut mai de preț îl încarcă pe animale ca pachetele să le îngroape într-un Ios tainic. Pe drum la înapoiere, Lucius

își rănește copita așa de rău încât este nevoit să șchiopăteze și să-și încetineze mersul. Când aude că bandiții plictisiți de slăbiciunile sale îi pregătesc soarta camaradului său, aruncat în prăpastia, deodată de înzdrăvenește și calcă pe piciorul rănit de parcă nu ar fi fost al său. (Wieland remarcă tautologia la care recurge stilistul Lucian, acest procedeu nu-i este străin nici lui Eminescu sau altor mari creatori, dar scoliastul nostru renunță la traducerea ei fiindcă nu se potrivește spiritului limbii germane, exacte în pronunția sa, nu permite repetițiile, sau mai bine zis le face inutile.)

Noaptea pe lună bandiții plecați să-și dosească prada îl lasă acasă să-și macine în pace gândurile și cum nu i-ar fi venit ideea să fugă doar nu era legat și numai baba îl păzea. Deci nu ieși bine din casă că bătrâna îl și prinse de coadă și artigă după ajutor. Apăru atunci fata cea frumoasă și în loc să-i ușureze munca sări pe spinarea animalului ca să poată fugi împreună cu el. Dacă o va duce acasă îi promise că tatăl ei va avea grijă să fie eliberat de la orice convoadă și să i se dea în fiecare zi câte o vadră de ovăz. Sub imboldul vorbelor ei parcă prinse aripi până la o răscruce de drum se întâlniră cu stăpânii lor. Bineînțeles că fură readuși acasă unde bătrâna se spânzurase de o stâncă din supărare că-i scăpase măgarul și fata. Hoții îi lăudară gestul și îi tăiară ștreangul de o lăsară să cadă în hăul munților.

În ce privește soarta celorlalți doi au făcut consiliu de judecată, până unul veni cu ideea ca pe măgar să-l sacrifice, să-l golească de intestine și în el s-o pună pe fată, dar ca să nu moară îndată să-i lase capul afară numai corpul să-i fir înmormântat în trupul măgarului, amândoi să servească în acest mod de praznic vulturilor lacomi. Mai ales ei i se pregătesc chinurile groaznice ale morții de vie în interioul măgarului mort, să sufere de foame și să o mănânce viermii înmulțiți pe cadavrul descompus al animalului puturos.

Toți au fost de acord cu o astfel de pedeapsă, așa că au aplaudat-o prelung. Numai lui Lucius nu-i era de loc la îndemână că el nu numai va trebui să moară dar și după aceea să n-aibe liniște și să slujească drept coșciug, într-un mod atât de barbar, nefericitei și nevinovatei fete.

Dar în ziua următoare totul urma să se desfăşoare altfel, deodată casă fu înconjurată de o trupă de soldaţi, bandiţii prinşi şi aruncaşi în lanţuri pentru a fi predaşi comandantului suprem al ţării. Între luptători se afla şi logodnicul fetei, el iscodi cu multă reuşită adăpostul ascuns al bandiţilor. Fata încălecă măgarul şi se întoarse acasă unde locuitorii îi primiră cu multă prietenie, aceasta secondată şi de răgetele tari ieşite din gâtul măgarului.

Fata îl îngriji de tot bine, doar ar fi fost legaţi şi după moarte, primii în fiecare zi o vadră de orz şi fân cât ar fi fost de ajuns şi pentru o cămilă. Lucius-Măgarul o blestemă pe Palestra că-l transformă tocmai într-un măgar şi nu-l făcu măcar câine, că-l privea cu invidie cum toată ziua în bucătărie se înfrunta din bucăţile cele mai bune căzute de la masa ospeţelor bogătaşilor.

După câteva zile de la nuntă tatăl fetei o sfătui să-i dea măgarului libertatea petrecerii într-o poiană alături de o iapă cu care nu numai că va duce viaţa cea mai visată pentru el dar va reuşi să şi înzestreze specia lor cu exemplare de nobilă rasă. Desigur că judecata ar fi fost cât se poate de dreapta dacă ar fi privit pe un măgar autentic şi nu pe Lucius în pielea lui.

Stăpânul chemă la el un păstor şi îi dete măgarul cu recomandările cele mai bune din partea sa bucurându-se că a scăpat de poveri.

Cum au ajuns la ţară ciobanul îl introduse printre iepe şi-l lăsă în poiană să vadă de soarta lor. Totuşi pe cât de bună era intenţia stăpânului lucrurile nu au avut evoluţia dorită. (În note Wieland scrie că aici textul se rercă la aventura lui Kandaules şi Gyges, fără o directă legătură cu acţiunea principală. Fiindcă aici descoperă o intercalare cu totul nelalocul ei realizată probabil de copis îşi permite să scoată paragraful cu menţiunea lui Kandaules, iar noi nu putem decât să-l aplaudăm cum face poporul de la galerie.)

Bărbatul ocupat cu caii îl încredinţase soţiei sale, Megapola, aceasta îl legase de moară ca să o ajute la măcinatul cerealelor şi ovăzului, deci nu se mai putea bucura de nicio libertate. Megapola ca

gospodină bună îl împrumutase pentru lucrarea câmpului şi altor ţărani astfel că mai câştiga încă o soldă de măcinat. Din ovăzul ce ar fi trebuit să i-l dea drept hrană făcea projituri pentru ea, Lucius trebuia să se mulţumească doar cu tărâţe. Pe pajişte când îl purta acolo stăpânul armăsarii îl loveau şi muşcau fiindcă le-a intrat în cap că voia să le fure femeile. Împotriva loviturilor mortale de potcoave provocate de gelozia cavalină nu mai putea să aibă alt remediu decât să rămână acasă deci să nu mai să pe câmp.

În astfel de condiţii, nici acasă la moară nici între camarazii lui de pe pajişti, nu putea să mănânce mai nimic de-aceea în scurt timp a slăbit de a ajuns doar piele şi oase.

Dar mai rău dintre toate era când îl trimiteau în pădure să aducă acasă lemne. Trebuia să urce un munte înalt, pe o cărare abruptă şi pietroasă, lucru greu mai ales fiindcă nu avea potcoave, şi îl mai mâna din spate un tânăr nebun pus pe cele mai supărătoare şicane. (Wieland atrage atenţia că povestirea privind suferinţele măgarului condus de răutăcioasa lui călăuză constituie o mică dar plină de strălucire capodoperă.)

Întâi ca săpună în mişcare avea obiceiul să-l lovească cu un biciu format dintr-o sumedenie de noduri şi-l bătea mereu pe partea superioară a coapsei până devenise doar o rană dar asta părea că nu-l deranja. Apoi îl încărca aşa de greu că şi pentru un elefant ar fi fost prea mult, şi astfel îl mâna pe drumul abrupt, neîncetând să-l lovească cu biciul. Când observa că încărcătura se apleca pe o parte în loc cum se cerea să mai ia din lemne din contră mai punea, nu rar, şi pietre nu mai să-i facă sarcina mai insuportabilă. Când ajunge în cale să treacă peste o apă curgătoare, ca să-şi cruţe pantofii tânărul se aşeză pe spinarea măgarului în loc să-l mai uşureze iar când animalul căzuse sub atâta povară îl lovi necruţător până-l puse pe picioare. Pe lângă toate ăi mai jucase o festă şi anume împleti o legătură de spini pe care o puse coada măgarului astfel că la fiecare pas să fie zgâriat şi sfâşiat fără să se poată în vreun fel apăra. Dacă încerca să meargă mai încet era bătut cu biciul pe când de iuţea pasul îl chinuiau spinii de sub coadă de parcă tânărul ar fi urmărit să-i mai ieie şi fărâma de viaţă ce mai pâlpâia în el. Pentru purtarea lui până la urmă catârul îi

administră o lovitură de potcoavă lucru ce acesta bineînţeles că nu-i putu iartă.

Astfel odată stăpânul trimiţându-l să transporte câlţi până undeva îl încărcă iar peste măsură şi i-o fixă strâns cu o frânghie. Pe drum, la depărtate de casa lor, ticălosul aprinse câlţii astfel că în câteva clipe toată sarcine de pe spinarea sa intră în flăcări. Desigur că bietul Lucius ar fi fost ars în plină stradă dar spre norocul său zări o mocirlă în care se aruncă pe dată, şi bălăcindu-se în noroi stinse focul. Câlţii uzi nu mai permiteau să li se dea foc astfel că tânărul povestea la toţi că trecând prea aproape de un cămin luase foc. În cele din urmă măgarul se bucură de a fi scăpat cu pielea sănătoasă din periculoasa aventură a câlţilor.

Altă dată din pădure vânduse lemnele iar acasă povestise stăpânului cele mai mari rele despre bietul animal, plângându-se că nu-i bun de nimic, cea mai leneşă bestie ce ar putea exista pe întreg globul. Pe lângă altele susţinea că animalului i se urcară noi greieri în cap şi când vede o fată atunci începe sa de apropie de ea cum face un bărbat faţă de o femeie, o îmbrăţişează, o linge o muşcă de parcă ar căuta să o sărute şi cu toată voinţa se urcă pe ea astfel că nimeni nu e mai sigur că nu s-ar putea întâmpla un lucru de tot rău. Acuma când au coborât de la pădure văzând o femeie întorcându-se de la câmp, a lepădat lemnele şi s-a aruncat asupra femeii că dacă aceasta nu ar fi strigat după ajutor şi nu ar fi sărit oamenii, bestia cu siguranţă ar fi despicat-o în două. În faţa a astfel de acuzaţii, stăpânul ăi pourunceşte, dacă nu-i bun nici de călărit, nici de cărat, să-l omoare, organele să i le dea câinilor, carnea să i-o săreze pentru zilerii lor iar cine va întreba de el să le răspundă că l-a mâncat un lup. Băiatul se pregătea să aducă la îndeplinire porunca primită când un vecin salvă viaţa măgarului cu un sfat povesteşte Lucius, mai rău decât moartea. De ce să omoare un animal încă folositor la moară şi la cărat? Dacă este atât de înnebunit după femei există remediul de a-l castra, şi aşa mai pe urmă se va îmblânzi şi îngrăşat frumos va fi mai puternic la muncă. Dacă nu îi vor face ei operaţia atunci ţăranul va reveni peste trei sau patru zile şi o va executa încât printr-o singură tăietură îl va linişti ca ce un miel.

Toţi au salutat excelentul sfat numai măgarul plânse pentru

pierderea ce-l amenința. Decât dă devie eunuc, gândea el, prefercă să moară, ori prin inaniție – se poate numi și greva foamei ori aruncându-se de pe munte în prăpastie, cea mai mizerabilă moarte este mai bună ciopârțirii sale trupești. (Aversiunea lui Lucian pentru eunuci va fi pe larg tratată de Ammianus Marcelinuc revoltat împotriva eunucilor adunați la curtea împăratului unii cu o influență hotărâtoare privind anumite probleme vitale ale statului.)

În chiar aceeași noapte le veni vestea că fata de curând măritată și soțul ei plimbându-se pe malul mării au fost luați de un val puternic și omorâți. La auzul acestei nenorociri oamenii de la fermă s-au hotărât să aleagă libertatea au jefuit curtea și s-au pregătir de fugă încărcând mai tot ce-au găsit e cai și pe măgarul nostru. Acesta nu a purtat niciodată o sarcină atât de bucuros, doar astfel a scăpat cu bine necastrat.

După ce-au umblat pe un drum greu o noapte întreagă, apoi încă trei zile au ajuns la unul din cele mai frumoase și bogate orașe ale Macedoniei Beroe (este vorba de Veria aromânilor de astăzi) acolo hoții luară hotărârea să se oprească împreună cu animalele. Cât de curând au început în piață să-și ofere spre vânzăte tot ce aveau, bucată cu bucată, inclusiv caii pe care cumpărătorii îi căuta în gură ca să le aprecieze vârsta după dinți. Numai pe măgar nu reușiseră să-l plaseze decât tocmai când se întoarseră acasă zeița Nemesis trimise pe un păcătos bătrân dintre cei ce umblă prin sate și cerșesc în numele zeiței siriene și-l cumpără pe treizeci de Drahme, astfel că trebui să-ți urmeze gâfâind pe noul stăpân.

Când au ajuns la casa lui Philebus (așa se chema cumpărătorul său) acesta își strigă fetele să le dea spre slujire pe un capadochian proaspăt cumpărat. Fetele au sărit în sus de bucurie crezând că e vorba de un sclav dar l-au batjocorit când și-au dat seama că nu-i decât un măgar.

În zilele următoare plecau cu el la lucru punându-i zeița curățită pe spinare. Îndată ce au intrat într-un sat măgarul trebuia să stea nemișcat, iar în jur cântăreții din flaut suflau înflăcărați în instrumente în timp ce slujitorii zeiței se descopereau dansând cu capul în jos de își

străpungeau limba şi braţul cu sabia astfel că într-o clipită toate se mânjeau cu sângele respectivilor nătărăi. Măgarul privind liniştit de pe margini se ruga cerului ca zeiţei să nu-i vină trebuinţă şi după sângele său de catâr. După ce s-au tăiat cu atâta străşnicie, porneau printre spectatori să-şi adune oboli şi drahmele. Alţii le dăruiau smochini sau câte un caş, un vas cu vin, o măsură se orz sau ovăz şi orz pentru măgar. Acestea erau câştiguri cu care tovarăşii se nutreau şi de aceea Zeiţa purtată de măgar o ţineau în mare cinste.

Odată într-un sat au amăgit la ei în han pe un tânăr ţăran, în ce scop vor înţelege cei ce cunosc cel mai obişnuit şi plăcut mod de a-şi petrece timpul neruşinaţii Cinedieni. Fiind martor al unei scene atât de băieţeşti, se simţi mai îndurerat ca până acuma, apăsat de un regret cum nu mai avusese în niciuna dintre ocazii. În disperarea sa l-a strigat pe bietul Jupiter dar vorbele i-au rămas în gât astfel că a scos un răget nemaipomenit de măgar. Din întâmplare câţiva ţărani ce tocmai îşi pierduseră măgarul atraşi de violentul răcnet au intrat înăuntru în speranşa că-şi găsesc asinul dar în loc de asta au fost martori unei reprezentaţii cu lucruri necinstite astfel că mai apoi au putut umple satul povestind cu râsul până la urechi despre destrăbălările prea cuvioşilor lor preoţi. Aceştia ruşinaţi s-au grăbit să fugă pe nevăzutelea în proma noapte dar când au ajuns pe drumul de ţară şi-au descărcat mânia asupra măgarului că le-a dezvăluit secretul misteriilor. Nu ar fi fost dacă s-ar fi mărginit numai să-l înjure dac curând au dat jos de pe spinarea sa pe zeiţă, l-au legat şi bătut cu un bici prevăzut cu bucăşi de matal aşa că l-au lăsat aproape mort. Aşa, să înveţe ca altă dată să tacă, precum se cuvine unui purtător al statuii sacre. Poate că l-ar fi şi omorât dacă de jos din praf ochii zeiţei nu i-ar fi dojenit că-i iau mijlocul de transport astfel că l-au încărcat din nou şi pe când loviturile încă îl usturau şi-au continuar călătoria.

Următoarea noapte au poposit pe moşia unui bogătaş care, spre norocul lor, i-a primit în casă şi a dus multe daruri zeiţei. Dar s-a arătat un pericol cum nu-l va mai uita niciodată. (Să nu uităm că vorbeşte Lucius, măgarul magic!!!) Gazda lor primise de la un prieten o pulpă de măgar sălbatic, care prin neglijenţa bucătarului a fost furată de câinii hămeşti. (Wieland atrage atenţia că pe-atunci carnea de măgar sălbatic constituia un deliciu culinar cum până astăzi este la perşi. Din

relatarea lui Lucian deducem că nici chiar la Greci nu era altfel socotită decât o mândreţe culinară.) Bucătarul disperat vrei de necaz să se spânzure dar femeia lui îi aminti să poată să-l taie pe măgarul Cineedilor, să-i ieie pulpe respectivă şi pe el să-l arunce în adâncuri, astfel va putea pregăti mâncarea favorită a stăpânului. Se va crede că a fugit şi nu se va mai interesa nimeni de el şi fiindcă este cărnos şi gras sigur va prepara din el o mâncare mai gustoască ca din coapsa primită în dar. Auzind discuţia dintre cei doi măgarul se gândi cum să se salveze şi nu găsi altă modalitate decât să-şi smulgă hăţul şi să sară în sala unde oamenii luau masa, răsturnând candelabre şi lucruri numai ca să scape de belea. Cei prezenţi au sărit contra animalului cu săbii, ghioage şi suliţe şi l-ar fi ucis dacă în faţa primejiei nu s-ar fi retras într-o altă încăpere unde au zăvorât uşa după el.

Fiindcă a doua zi l-au găsit blând şi liniştit i-au pus zeiţa pe spinare şi au plecat la drum până într-un sat unde locuitorii au acceptat să-i dea adăpost zeiţei în templul lor dar nu şi oamenilor găzduiţi într-un han extrem de sărăcăcios. După câteva zile la plecare hoţii au luat zeiţa din templu dar şi un vas de aur de la statuia venerată de localnici. Descoperind furtul, vasul a fost ascuns în sânul zeiţei Cineedilor, i-au arestat pe hoţi şi şi-au propus să zidească un alt templu pentru zeitatea lor.

În zilele următoare au scos la vânzare toate obiectele luate de la bandiţi inclusiv măgarul. Pe acesta din urmă îl luă un brutar din satul învecinat. După ce l-a încărcat cu zece saci de grâu l-a trimis pe un drum rău acasă, unde dădu de mai mulţi confraţii de ai săi împingând morile pline de făină. Se odihnise puţin până ce i-au pus o cârpă peste ochi şi l-au legat de oiştea unei mori, îndemnându-l la lucru. Deşi cunoştea meşteşugul din experienţele anterioare se prefăcu novice în speranţa că-l vor declara în cele din urmă, incapabil de muncă. Dar în loc de aşa ceva sclavii din jur au început să dea în el încât se învârti sub greutatea loviturilor ca o sfârlează. Atunci a învăţat că nu mâna stăpânului ci a sclavilor o simţi că-i plăteşte datoriile.

Fiindcă felul de corvoadă îi era neobişnuit curând Lucus-Măgarul ajunge într-o stare aşa de deplorabilă încât este vândut unul grădinar ocupat să-şi construiască o grădină mare. Munca se

împărţea între ei, dimineaţa îl trimitea cu leguma, câte putea să pună pe el la piaţă, apoi întors în grădină putea să lenevească în timp ce grădinarul își planta răsadurile. Totuşi viaţa nu-i era deloc fericită, fiindcă stăpânul său nu avea decât o acoperiritoare pentru el nimic pentru măgar, acesta trebuia să doarmă pe gunoi sau pe pământul îngheţat și în sfârşit nu aveau de mâncat decât frunze de salată tari ca pielea.

Într-o zi întorcându-se în grădină au întâlnit un bărbat frumos la înfăţişare în uniformă de soldat care în limba latină l-a întrebat pe grădinar unde mergea împreună cu măgarul. Deoarece probabil nu a înţelegea limba nu i-a dat niciun răspuns fapt ce l-a supărat pe soldat de i-a administrat grăsinarului câteva lovituri de bici. Deodată îl apucă celălalt de picior și-l pune cât era de lung la pământ începând să-l lovească cu pumnii și cu pietrele găsite în jur. Soldatul se apără ameninţându-l că dacă se va ridica îl va înjunghia cu pumnalul şi ca şi preîntâmpine acest atac adversarul său, patronul măgarului îi ia puţitul de la șold şi continuă să-l lovească până acesta ca să scape de nebun se preface că-i mort.

Grădinarul se întoarce în oraş, lasă grădina în grija unui prieten iar el ca să preîntâmpine pericolul se ascunde la un prieten. Acesta după îndelungi consfătuiri îl tăinuieşte într-o ladă iar pe măgar îl închide într-o cameră de la etaj.

Între timp soldatul s-a sculat cu multă greutate de jos și cu capul umflat de bătaie, merge în oraş povestind camarazilor lui tot ce păţise. Toţi făcură din întâmplare o problemă publică de-aceea au înconjurat casele cu ordinul ca locuitorii să iasă din ea, dar grădinarul tot nu apăruse. Disputa dintre oameni şi soldaţi e cât se poate de gălăgioasă astfel încât măgarul curios scoate capul pe geam ca să vadă ce fac cetăţenii pe stradă. Astfel este descoperit stăpânul său şi trimis la închisoare, privitorii s-au amuzat de felul cum a fost trădat grădinarul „de privirea în jos a măgarului rămasă proverbială printre ei.

Ce-a mai păţit grădinarul nu ştie deoarece soldatul l-a vândut pe douăzeci şi cinci de drahme atice unui bucătar angajat la cel mai bogat om din Thessalonichi, marele oraş al Macedoniei. Omul avea ca ajutor

pe un frate de-al său el se ocupa cu prepararea prăjiturilor şi a zaharicalelor. Amândoi locuiau împreună şi lângă ei făcură săleş, alături de toate bunătăţile şi măgarului. În fiecare zi unul aducea de la masa stăpânilor felurile de carbe celălalt tot felul de prăjituri şi preparete. De câte ori mergeau la baie îl închideau în ea, mere spre bucutia lui, să păzească lucrurile cele gustoase. Iată deci că Lucius după atâta timp poate renunţa la ovăz ca să se selecteze cu mulţimea de mâncare expusă, la început doar ciugulită cu multă timiditate şi reţinere. Dar cu timpul animalul deveni tot mai îndrăzneţ astfel că se dădu la bucăţile cele mai frumoase profitând de prostia stăpânilor lui. Când şi-au dat seama de pagubă s-au învinuit reciproc că se fură unul pe altul fără neruşinare. Se înfierbântară aşa de mult încât s-au hotărât să-şi numere cu atenţia fiecare bucăţică. Din atâtea bunătăţi Lucius primi forme rotunde şi arăta frumos cum de mult nu a mai arătat, fapt ce le dădu de bănuit celorlalţi cu atât mai mult cu cât provizia de orz nu se micşora nici cu un deget. Ca să afle adevărul s-au prefăcut că merg la baie dar după ce-au închis uşa după ei, l-au urmărit printr-o gaură făcută în lemn. Fiindcă la o atare viclenie nu s-a gândit, măgarul începe să se ospăteze cu multă poftă din proviziile de lângă el. Un măgar să se ospăteze la o astfel era un spectacol nemaivăzut încât în loc să se supere au început să râdă aşa de tare că au atras şi pe ceilalţi slujitori să vadă minuta.

Râsul general ajunge până la stăpân, aflat tocmai la masă şi când află motivul jubulaţiei generale, vine să se uite şi el prin crăpătura uşii tocmai pe când măgarul înfuleca o bucată de carne de vânat. Izbucnind şi el în hototede râs intră în cameră punându-l în încurcătură pe Lucius, nu prea mulţumit să fie surprins în momentul săvârşirii unui delict de hoţ şi degustător. Dar el se distră tare şi dete ordin ca măgarul să fie adus imediat în sufrageria unde lua el masa. Acolo i-a pus încinte o masă plină de mâncări ce nu sunt pentru un măgar ca felurite cărnuri, tocană şi peşti în sos-verniu sau în muştar tăvăliţi. Când Lucius se văzu într-o situaţie aşa de fericită şi că el nu se poate salva decât făcând plăcerea gazdei, se aşeză la masă şi mâncă din fiecare fel până se sătură. Musafirii rădeau cu poftă şi fiindcă spuse că probabil măgarul ăsta bea şi vin cu apă, s-au grăbit să-i servească şi el bineînţeles că bău vinul amestecat cu apă după moda grecească.

Se înţelege că măgarul era privit ca un animal deosebit deci nu mai era să mai stea la servitorii casei. Stăpânul îl chemă pe administratorul rău şi-l dete în grija unui tânăr de curând eliberat ca să-l înveţe toate procedeele distracţiilor ce i le-ar putea face mai pe urmă ca să-l încânte. Noul capelmaistru nu a avut prea mare greutăţi cu noul său elev fiindcă acesta se supunea la toate şi executa tot ce i se cerea. În cele dintâi a trebuit să se înveţe să se aşeze la masă ca omul sprijinit în coate lungit pe o sofa. Apoi s-a luptat şi dansat cu el, stând pe picioarele dinapoi, mişca în lături sau în sus capul după cum voia să răspundă da sau nu la întrebări, şi a învăţat încă multe lucruri pe care ar fi trebuit să le cunoască şi fără învăţător. Era normal ca măgarul minune, băutor de vin, ştiutor să se lupte şi să danzese, cât de curând să ajungă într-o mare veste. Dar mai de mirare se arăta faptul că măgarul dădea întotdeauna pe Nu-ul şi Da-ul potrivit şi că atunci când voia să beie vin cerea paharnicului să-i toarne băutură în pahar. Nu aveau de unde şti că în măgar sălăşluieşte un om de aceea Lucius profita de prostia lor şi ca să ducă o viaţă de huzur şi leneş îi lăsa să creadă că au de-a face cu ceva supranatural. Învăţase să treacă printr-o trecătoare îngustă aşa de blând încât călăreţul nu simţea nicio mişcare şi era bucuros când stăpânul se afla pe spinarea lui. De altfel era încărcat cu o şea superbă, acoperit cu purpură, având tivuri unul de aur celălalt de argint şi hamuri ce dăceau în timpul mersului cea mai frumoasă muzică din lume.

Menekles (aşa îl chema pe stăpân) voia să dea în Thessalonichi un spectacol de gladistori şi când aceştia au sosit au şi luat-o din loc către marele oraş, Menekles călare pe măgarul său. Cum au intrat în cetate s-au adunat oamenii să le admire cortegiul şi mai ales măgarul ce ştia să joace aşa de multe roluri, ca un om să se lupte şi să danseze.

Menekles îl aşeză la masă printre oaspeţii săi cei mai de seamă şi se distra punându-l să execute jocurile cele mai interesante dintre cele multe învăţate. Maestrul său s-a gândit că cu această ocazie poate să facă rost şi de ceva câştig astfel că nu mai voia să deschidă uşa decât celor ce plăteau ca să vadă meşteşugurile supranaturale ale măgarului. Cam fiecare a mai dus câte ceva şi de mâncare ce socoteau ei că se potrivea cu stomacul unui măgar, dar el mânca de toate. În acele zile ferisite nutrinduse cu atâtea deliciuri ajunsese tare îi gras. Cu

frumuseţea lui şi celelalte mărite i-a fost scris să treacă printr-o aventură curioasă. O femeie bogată, nu chiar de lepădat la înfăţişare văzându-l într-o amiază la masă s-a îndrăgostit în el nebuneşte, astfel că nu mai putea să se opună ispitei Pasiphaei să o împlinească cu el. (Pasiphae s-a îndrăgostit de un taur şi ca să se împerecheze cu el Dedalus celebrul arhitect şi sculptor i-a construit trupul femelei în care s-a ascuns femeia dornică să se împerecheze cu superbul animal. Din legătura respectivă s-a născut Minotaurul cel ucis de Tezeu cu ajutorul firului Ariadnei, îndrăgostită de eroul atenian.) Intră în discuţie cu maestrul de ceremonii şi îi promise o sumă ridicată numai să o lase să petreacă o noapte cu iubitul ei măgar. (Wieland ne asigură că Lucian descrie destul de detailat scena dintre cei doi voind că demonstreze pe ce instincte se bazează secretul căsniciei. Oricum puritanul nostru scoliast ne promite să treacă fin peste anumite stridenţe ce-ar putea să ne tulbure nevinovata pudoare!!! De parcă în secolul al XX-lea a rămas o cât de mică urmă din aşa ceva!!!)

Se vede treaba că doamnei i-a plăcut noaptea petrecută lângă Lucius fiindcă pentru o alta era gata să-i mai plătească aceeaşi sumă maestrului şi acesta ca să câştige bine şi să-i mai arate ce poate elevul său stăpânului, a mai lăsat-o pe doamnă încă o noapte şi ne mărturiseşte că nu l-a curţat de loc. (Doamna va fi fost o sodomistă, nimfomană cum o numesc sexologii de astăzi doar noţinuea e nouă la un obicei vechi de tot.)

Patronul, care a urmărit toată scena printr-o altă crăpătură a uşii (aşa ceva se cheamă tot pe limbajul savanţilor moderni, voyeurism) a fost aşa de satisfăcut decea văzut încât a hotărât pe loc ca un astfel de spectacol distractiv se cere arătat publicului. (Ar fi şi ca un peep-show al antichităţii gustat cu savoare şi în Vechiul Testament de bătrânii ce-o urmăreau pe Suzana în baie doar că aici era vorba de o scenă tipică de sodomie femeia se împerechea cu măgarul.)

Iată că în sfârşit a venit şi ziua spectacolului public organizat pe spesele sale în cinstea oraşului când măgarul a fost în felul următor purtat într-un amfiteatru. L-au aşezat pe o sofa scumpă, al cărei schelet din lemn era acoperit cu baga indiană pe margini cu ciucuri şi cu femeia lângă el pe canapea şi cu o macara, maşină specială a teatrului

antic (de aici expresia deus ex-machina) au fost transportaţi pe scenă în mijlocul aplauzelor spectatorilor şi a strigătelor de mare satisfacţie. Înaintea lor se afla o masă plină de bunătăţi iar câţiva băieţaşi drăgălaşi le turna vin în pahare de aur. Înapoia lor stătea în chip de dresor, maestrul său, el avea grijă ca animalul să-i îndeplinească în tocmai poruncile. Măgarul se simţea cam stângaci (măgăreşte se scrie în text făcându-i de ruşine pe oameni care nu-şi simţeau condiţia înjosită) şi avea teamă ca reprezentaţia să nu fie întreruptă de apariţia unui urs sau leu, şi comedia să se transforme deodată în tragedie.

Nesperat vede între oameni un individ purtând un coş de flori, între ele cu mulţi trandafiri. Fără să mai stea pe gânduri măgarul sare de pe sofa către florar. Spectatorii au crezut că începe să danseze, dar el făcea cu totul altă ceva, luă florile una după alta şi începu să le mănânce, cu lăcomie. Încă erau toţi ochii îndreptaţi spre el, când ca la comandă îi cade masca de animal [dacă poate să vorbească de aşa ceva (facem o paranteză în paranteză şi ne amintim de Visul unei nopţi de vară al lui Shakespeare producţie al unei imaginaţii la fel de fantastice)] nu mai există şi apare Lucius cel dinainte, ascuns în el, complet gol.

Este imposibil să se descrie vacarmul declanşat de vederea unui spectacol atât de neaşteptat şi supranatural, s-a produs un tumult înspăimântătir iar cei prezenţi în amfiteatru s-au împărţit în două tabere. Unii pretindeau ca fiind un vrăjitor periculos, să-l ardă flăcările pe dată, pe când alţii susţineau că e nevoie să se aştepte ce li se va spune ca să dea o ultimă sentinţă.

Spre norocul lui Lucui se găsea de faţă Comandantul Provinciei în persoană. Altergând spre el, îi mărturisi că printr-o salbă primită de la o fată tesaliană s-a transformat în măgar şi să-l ia sub protecţia lui până se va convinge că afirmă purul adevăr. (Deci toată povestirea a apărut ca urmare a doi nepricepuţi, fraţi buni cu Icenicul vrăjitor din balada lui Goethe.)

Întrebat de comandant îi spune cine îi sunt părinţii şi cum se chaimă. Numele său e Lucius, al fratelui Cajus, eu este autoru de scrieri istorice şi de altă natură pe când fratele poet elegiac şi ghicitor iscusit, locul lor de baştină se numeşte Patrae din Achaie. Comandantul îi

cunoaşte familia unde a fost odată primit ca oaspete şi onorat cum se cuvine astfel că lui îi ajunge să ştie că se trage dintr-o astfel de casă şi îl crede că nu minte, nu-i capabil de aşa ceva. Cu aceste vorbe îl îmbrăţişă şi-l sărută cu căldură învintându-l în palatul său. Curând înştiinţat, sosise şi fratele Cajus, acesta îi aduse bani şi alte lucruri trebuincioase. După ce comandantul l-a scos de sub învinuirea de vrăjitor, cum îl recomanda curioase să metamorfoză, ei s-au dus în port, s-au îmbarcat pe un vas aşteptând să-i ducă acasă.

Până atunci se gândi cu oarecare vinovăţie la doamna care-l iubise pe când era în piele de măgar fiind sigur că acuma devenit un tânăr frumos şi plăcut o să fie mai legat de el. Îl primise prietenos foarte încântată de minunile aventurii sale, îl pofti la masă apoi îi propuse să petreacă o noapte cu el, şi Lucius nu refuză de la sine se înţelege.

Mâncă deci cu ea, se parfumă şi se împodobi cu trandafiri flori ce de când devenise iar om le avea cel mai dragi. Noaptea la timpul culcării Lucius se scoală, şi dezbrăcat se aşază lângă doamna lui convins fiind că o să-l placă mai mult decât odinioară ca măgar. Dar surpriză. Partnera când îl văzu atât de omenesc, îl scuipă cu dispreţ şi-l pofti să iasă din casa ei şi să se culce unde o vrei. Mirat de o astfel de purtare Lucius cere doamnei o explicare şi ea nu se ruşinează să i-o dea: „Cum, trebuie să mă exprim mai clar? Tu îţi închipui că eu cât tu erai măgar în tine mă aflam îndrăgostită şi că şie îţi dăruiam mângâierile mele dulci? Nu tu, fiinţă nenorocită, ci măgarul era cel iubit de mine astfel că atunci când ai intrat în casa mea am crezut că tu mai poţi să aminteşti ceva din el dar din păcate văd că din măgarul frumos şi util cum ai fost te-ai transformat într-o maimuţă”. (Atitudinea şi vorbele doamnei ar fi pe larg de interpretat în favoarea şi în detrimetul ei, în fond este un fel de perversă sacră, dacă nu am socoti reprezentarea simbolică a povestirii. Dar mai bine să lăsăm pe fiecare cititor să-şi facă părerea singur. După cum gândeşte că o mai bine. Ca să spun totuşi ceva aşi adăuga că s-ar putea explica reacţiunii prin deviaţia ei total sodomită dar nu excludem şi partea satirică, unui gigolo parfumat, încununat cu flori este de preferat… un măgar. Vorba ceea: de gustibus non disputandum…).

Îşi poate închipui orişicine ce noapte plăcută a petrecut Lucius, parfumat cu roze împodobit în întuneric sub cerul nopţii în loc să îmbrăţişeze trupul încălzit al unei doamne îmbrăţişa pământul gol şi rece!

Cu zorile în cap se întoarce la corabie povestind fratelui său amuzat de tot ce i se întâmplese. Cu primul vând au potnit-o pe mare ajungând în câteva zile în oraşul său natal unde primul gând îi fu să aducă zeilor jertfe şi daruri fiindcă l-au scăpat din toate nenorocirile aventurilor sal de măgar şi l-au purtat în sfârşit cu noroc acasă.

Happy-endul satisface pe toţi în primul rând pe lectorul de ieri şi de astăsigur şi cel de mâine fiindcă civilizaţia se schimbă dar sufletul omului tot acelaşi rămâne fie că Lucian va fi citit în pergamentul sau papirusurile Alexandriei fie redat pe benzi de computeri sau pe casete video la televizor. Sufletul său nu se schimbă, el reprezintă veşnicia imuabilă eleată pe lângă trecerea heracliană a timpului şi toate schimbările sale exterioare. Interesant cum omul caută eternitatea şi unicul dumnezeiesc pe când acesta sălăşluieşte în catedrala interiorului său.

După ce-am terminat naraţiunea măgarului magic nu ne este greu s-o comparăm cu celelalte povestiri şi să tragem anumite concluziuni, cu pretenţiunea de a fi nu numai pentru valabile.

În primul rând se poate constata că ea este lipsită complet de strălucirea celorlalte plăsmuiri ale sale, corespunde de fapt unei fabule sau basm popular repovestit destul de fidel cu o oarecare stilizare cum au procedat de pildă fraţii Grimm sau Crengă al nostru cu basmele lor. Desigur că aventurile măgarului trecut de la un stăpân la altul, pe toboganul magic, metamorfozei ne poartă şi printr-o anumită pătură a societăţii învârtite mai ales în jurul hanurilor şi curţilor ţărăneşti deci s-ar apropia şi de romanele picareşti de tipul lui Gil Blas sau Tom Jenes, nu chiar nemotivat s-a susţinut că alături de Apuleius, Lucian din Samosata se înscrie printre descoperitorii romanului în ediţie antică, cu mult ia fantastic dar şi moralizator, cam de genul parabolelor lui Zadig de Voltaire şi încă s-ar putea să se facă multe pomeniri de nume. Ca întotdeauna când este vorba despre epoca elenistic-romană o

influenţă orientală nu poate fi negată, mai ales în acest gen, persană.

Acuma în ce priveşte amintitul plagiat al lui Lucian noi nu l-am confirma cu toată convingerea. Poate să fi existat un Lucius din Patra (Patras) de la care Lucian să fi preluat povestirea măgarului magic, îl şi pune în rolul personajului principal, cum nu au obiceiul cei ce fură de la alţii, intenţia autorului nostru a fost precis să dea fondului o formă nouă, personală, stilul după concepţia timpului său, hotăra valoarea lucrării nu conţinutul sau ce numim noi astăzi acţiunea.

Aşa dar subiectul în sine nu constituia partea originală a operei artistice, ca în cazul tragicilor clasici de pildă ciclul Electrei este tratat de fie care dintre cei trei, Eschil, Sophocle, Euripide pe rând, important la ei era modul cum rezolvau conflictul şi reacţia personagiilor implicate, după tiparul şi matricea proprie, acţiunea ca naraţiune nu avea importanţă, făcea parte din mitologia cunoscută antichităţii încă de la Homer şi Hesiod.

Nu este exclus că aşa să fi cugetat şi Lucian din Samosata. În orice caz Lucius sau măgarul magic rămâne o excepţie printre istoriile adevărate ale lui Lucian, imaginativul atât de caracteristic geniului său îl găsim mult mai moderat dezvoltat de parcă pegaşii i-ar fi înhămaţi telegari la cursele lui Phoebus pe drumul soarelui celest.

Nu putem să uităm încă un merit al povestirii şi anume ca prin întâmplare eroul ei este un animal chiar dacă sub pielea sa se ascunde sufletul şi mintea unui om nici nu e pocibil altfel, oricât s-ar susţine altfel.

Prin Lucius sau măgarul magic se inaugurează un nou gen de literatură, dedicată fiinţelor din jurul omului, înţelegerea cu ele nu se face decât prin tăcerea gestului, pantomimic.

Şi dacă artistului sculptor îi este mult mai uşor să devie maestru în genul animalier fiindcă sarcina sa este de a reda doar proprietăţile exterioare ale subiectului, vizibile fără greutate deci meşteşugul constă doar în posibilitatea de a le turna în forme mult mai greu o are scriitorul atunci când lui i se cere să redea mai ales interiorul, sufletul

deci să descrie psihologia lor, cu nimic mai uşoară fiindcă este mai inferioară celui ce o cercetează.

Aşa dar urmaşii nu vor scăpa de metoda lui Lucian de a gândi ei sub pielea animalului chiar dacă o vor face cu mult mai rafinat, vor izbuti să manţească până a convinge prin autenticul trăirii lor.

Să-i cităm pe Jules Renard cu tablourile sale sau pe aventurierul Jack London, nici unii din eroii lor oricât de pasionaţi ar fi fost în ultimă analiză nu se depărtau de metamorfoza magică a lui Lucius, măgar, câine sau altă vieţuitoare oricând printr-un pumn de trandafiri puteau fi văzuţi în postura lor de oameni, goi în condiţia imaginaţiei înfierbântate. La fiecare bagheta sau formula magică o forma talentul său de a se transpune într-o altă situaţie de-şi nu ţinem neapărat să contestăm darul de a observa şi studia animalul respectiv deci a-i reda psihologia cât mai veridic şi realist dar tot după reprezentările noastre, după cum a declarat şi filosoful înţelept că lumea este reprezentarea noastră, să lăsăm afară voinţa că nu-şi are locul în acest context.

La noi să nu trecem pe lângă Emil Gârleanu, Jules Renard al Românilor au tablourile sale din Lumea celor ce nu cuvântă sau pe Brătescu-Voineşti un Jack London lipsit de orice spirit de călătorie, legat credincios de orăşelul său patriarhal ca şi Castor câinele povestirolor sale, care pare că pe lângă duioşie îşi însuşeşte până şi tabieturile stăpânului.

Nu e potrivit să amintesc strânsa prietenie dintre Român şi cal că atunci aş depăşi condamnabil cadrele subiectului tratat.

Zdreanţă a lui Arghezi şi celelalte vieţuitoare ale ogrăzii sale exprimă de aproape mulţumirea gospodarului simţit în largul său la casa sa din Mărţişor, sau cum mai zicea Dintre închisoare şi casa de nebuni.

Lucius sau măgarul magic mai aminteşte şi probabil că a şi contribuit la înflorirea lor, despre basmele populare, când nu rar câte un fecior de împărat se vede transformat într-un porc de pildă cam cu această îndeletnicire se ocupa şi vrăjitoarea Circe din Odiseea lui

Homer.

Şi am putea să continuăm la infinit să fără să putem măcar odată arăta că din pielea măgarului a ieşit omul cu mintea şi judecata lui.

Deci nu vom afla niciodată ce vor fi gândit – dacă pot aşa ceva – măgarii veritabili despre arătarea magică din jurul lor.

Să nu uităm şi jocul cu formula nestăpânită din partea fetei dar şi a tânărului, în fond taina ucenicului vrăjitor este a fiecărui artist, fiindcă el ştie să declanşeze un act magic dar greu îl mai poate opri şi rezilva în niciun fel, poezia ar fi un fel de magie superioară, cunoscută numai pe limba spiritului, altfel pare o nebunie fără înţeles şi probabil că astfel ne văd celelalte convieţuitoare, cu ochii blânzi ca ale bisericilor când bat clopotele pentru slujbă.

Lucius şi măgarul magic ne face impresia că nu vor muri niciodată, adică vor trăi cât îi este scris şi omului şi superbei sale imaginaţii să petreacă pe planeta pământului. Ei poartă la sân esenţele vieţii superioare, jucăreaua nebuniei fără vindecare, carusel pe podiumul veşniciilor fierbinţi de atâta dans şi ţopăială.

Dar mecanisimul e un perpetuum mobile, este ameninţat să nu se oprească niciodată, ca moara a cărei ax l-au învârtit Lucius măgarul şi camarazii săi.

De aici începe întreaga istorie şi aici se termină ca să o ia de la început renăscută din propria-i cenuşă, ca pasărea Phonix din mitologie, inima omenească dornică după feerii ca floarea lotusului după lumină, potire deschise să înghită suliţele razelor soarelui şi ale lunii, mojare de aur şi argint, lut preparat pentru statuetele viselor cele mai fine. Ca să ieie oarecare formă este de nevoie de mâinile demiurgului, din ele se insuflă duhul prim, geneza, şi s-au făcut lucrurile după chipul lor cel mai curat şi apoi şi fiinţele cu Adam în fruntea lor ca pe carul cu fân al lui Hieronimus Bosch, deşertăciunea deşertăciunilor din puterea căreia se cizelează ovalul eonului pur al formei, metamorfoza heraclitiană adusă de spaţiu şi timpul său măsurat cu dorul de a ieşi din graniţele sale, dincolo, deasupra

neantului pentru o clipă slăvită. Apoi totul se reîntoarce la sânul său primordial. Rămâne numai umbra şi tentaţia sa, pentru alţii veniţi în corul smintiţilor atraşi de răgetul ce ar putea fi şi al măgarului magic sau nu mai al lui.

De unde aceeaşi înţelegere şi emulaţie. Pe cărarea îngustă spre vrăjitoarele tesaliene căutate de Lucius apoi de Goethe cu aceleași scopuri.

Ovidiu Vuia † 2002
Lumea antică pe pragul prăbuşirii
Repruducere Manuscris (operă postumã)
Vol. III